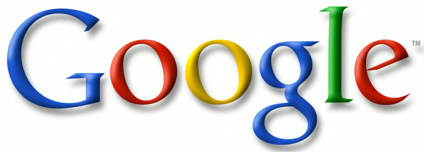
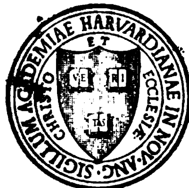

SIGILLUM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV·ANG·
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

REINTJE DE VOS

VAN

HENDRIK VAN ALKMAAR.

1498.

Reynard the Fox.

An Geist, Erfindsamkeit, Originalität, Witz und Laune, zeichnet sich der Verfasser der *Reineke Fuchs*, der niederdeutsche Satiriker, Heinrich von Alkmar aus. In gedrängt erzählenden und ungezwungenen Reimen schildert er durch Erzählungen aus dem Reiche der Thiere, die wie Menschen reden und handeln, in einer *episch allegorischen Satire*, in welcher der Fuchs der Hauptheld is, die Laster der grossen Welt, die Ränke der Hofleute, die Ausschweifungen der Geistlichkeit, die Nichtwürdigkeiten der niedern Stände, und geisselt sie mit einer Freymüthigkeit und so keckem Muthwillen, das die Kühnheid öfter in Erstaunen setst.

Eichhorn, *Geschichte der Litteratur von ihrem anfange, bis auf die neuesten Zeiten.* Band II. s. 225. f.

REINTJE DE VOS

VAN

HENDRIK VAN ALKMAAR,

NAAR DEN LUBEKSCHEN DRUK

VAN 1498.

Vertaald en uitgegeven

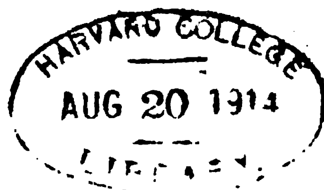
door

MR. JACOBUS SCHELTEMA.

Bl. XIV en 321.

Te HAARLEM,
Bij VINCENT LOOSJES.
MDCCCXXVI.

HARVARD COLLEGE
AUG 20 1914
LIBRARY

VOORREDE.

LANDGENOOTEN!

Gij ontvangt thans eén werk, hetwelk, meer dan eenig ander, dat ooit door eenen Nederlander geſchreven of uitgegeven is, een bijzonderen invloed heeft gehad, op het *genoegen* en het *vermaak*, en misſchien ook op de *verlichting* der meeste volken van *Europa*, maar bij ons zoodanig onbekend is gebleven, dat zelfs de naam van den dichter, bijna geheel, in vergetelheid is geraakt.

Ik heb mij opgewekt gevonden, om een einde te maken aan deze treurige ondervinding. En vermits de ſtrekking van dit werk, op het eerſte inzien, veel verſchilt met die, der vroeger door mij uitgegevene boeken, zie ik mij verpligt, aangaande den gang dezer onderneming meer breedvoerig te zijn, dan voorheen.

Mijne belangſtelling in den ouden roman: REYNAERT DE VOS, dagteekent zich reeds van vele jaren.

Van 1799 tot 1803, te *Kampen* wonende, vond ik veel tijd voor letteroefeningen. De lust beving mij, om de zoogenoemde

* 2 Volks-

Volksboekjes door te zien, welke gewoonlijk, op de ſtalletjes, bij jaar- en weekmarkten, worden uitgevent. Voor eene matige huur in mijne wenſchen geſlaagd, las ik de meeste, en hield aanteekening van de bevinding.

Het voornemen werd opgevat om aan het Hoofdbeſtuur der Maatſchappij: *Tot Nut van het Algemeen*, eene breedvoerige voordragt te doen, of er, door het geven van eene andere en betere wijziging aan den voorraad op zulke ſtalletjes, geen wezenlijk nut zoude kunnen worden te wege gebragt. Hierbij zoude dan worden betoogd, welke van die geſchriften te behouden waren, — wat in die boekjes diende verbeterd te worden, — welke geheel zouden behooren te worden verſchoven, en eindelijk, wat men daarvoor in de plaats zoude dienen te brengen; alles met het oogmerk van een dubbeld nut te ſtichten, door de gelegenheid tot eene ſchadelijke lectuur onder de lagere ſtanden te verminderen, en tevens het gebruik van het goede te doen toenemen.

Mijn voornemen is destijds aan een' verſtandig' vriend medegedeeld, en deze raadde mij, hiervan af te zien. Naar zijn oordeel, zoude men hierbij, zoo veel, met de baatzucht der verkoopers en met de verouderde vooroordeelen der koopers, hebben te worſtelen, dat niet alleen

de

de verbetering onder de vroome wenschen zoude blijven, maar dat ook elke poging tot verbanning dier boekjes, de belangstelling *in* en het gebruik *van* dezelve vermeerderen zoude.

Deze raad is gevolgd en sedert heb ik van die poging geheel afgezien.

Onder die boekjes was echter meer goeds en kennenswaardigs gevonden, dan ik mij, in den beginne, had voorgesteld; en het was mij vooral aangenaam, hierdoor, met de oude romans van Floris *en* Blanchefleur, Oursson *en* Valentijn, *den Ridder met de Swaane*, de *vier Heemskinderen* en Reynaert de Vos bekend te zijn geworden.

Het laatstgemelde boekje, hoe verminkt ook, had mij, boven allen, behaagd, — zoowel om de menschenkennis van den schrijver en de geestigheid der verdichting, als om den luim en de levendigheid van het voorstel; hetzelve werd gekocht en bij der hand gehouden.

Eenige jaren daarna, gelukte het mij, de uitgaven van de Reyneke de Voss van Hendrik van Alkmaar, door von Hackman 1711, en Gottschede 1752, bezorgd, en het werk van Dreijer (over welke boeken nader zal gesproken worden) te koopen; door de vergelijking van dezen zoogenoemden *grooten* Reinaart met onzen *kleinen*, hoe moest mijne

belangstelling vermeerderen, vooral toen de bijvoegsels, de meer kiesche bewerking en de wijdere strekking van des dichters pogingen, werden gadegeslagen.

In den jare 1817 of 1818, vatte ik het voornemen op, om verhandelingen te stellen over zulke werken, die, door Nederlanders geschreven of uitgegeven, en in vreemde talen overgebragt, den meesten invloed hebben gehad op de beschaving en verlichting van *Europa.*

Voor de eerste verhandeling, koos ik het: *Encomium Moriae* (de lof der zotheid) van ERASMUS; voor de tweede: *de* REYNEKE DE VOS *van* HENDRIK VAN ALKMAAR; om daarna, de *Colloquia* (de zamenspraken) van den eersten, en de *Bijekorf van de Roomsche kerk* van PHILIPPUS VAN MARNIX te bewerken, en in het vervolg, misschien, opsporingen te doen en berigten te geven van dergelijke werken van meer ernstigen aard.

De verhandeling over den *lof der zotheid* is, in de jaren 1818 en 1819, in drie Letterkundige Genootschappen voorgedragen; en sedert bij mijn *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk* uitgegeven.

De tweede verhandeling was afgewerkt, maar het vermoeden, dat dezelve minder voldoen zoude dan de eerste, en misschien ook,

dat

dat de verhandeling: *over de Dordsche dichtschool* destijds in gereedheid was, deed de voorlezing in 1820 uitstellen. Na mijne verplaatsing herwaarts, en de zware rampen, welke mij als vader getroffen hebben, werd de lust voor dergelijk werk veel verminderd. De verhandeling was weggelegd, en waarschijnlijk zoude dezelve wel in de kast gebleven zijn, ware het volgende niet voorgevallen.

In den loop van den vorigen winter, werd, in het Natuurkundig gezelschap alhier, door Mr. E. VAN DAM VAN ISSELT, eene behagelijke verhandeling voorgedragen: *Over de Natuurlijke Historie van den Vos*, met eene geestige toespeling, op de Vossen met twee beenen. *Hierover*, en vooral over den naam van RENARD en *REINTJE*, ontstonden vervolgens eenige gesprekken, en tevens over den roman van dezen naam. Het bleek toen, dat niemand der aanwezigen het dichtstuk van HENDRIK VAN ALKMAAR kende; en, mij hebbende uitgelaten, dat ik eene verhandeling hierover bewerkt had, zoo volgde weldra de uitnoodiging, om, met de voorlezing van dezelve, eene openstaande spreekbeurt in het *Musæum* alhier te vervullen. Dit verzoek werd ingewilligd.

Een toevallige zamenloop van omstandigheden

den veroorzaakte tevens, dat ik dit ſtuk, liever dan eene verhandeling over een meer ernſtig onderwerp, bij de openbare zitting der Maatſchappij voor de Nederduitſche Letterkunde te *Leyden*, op den 17 van Lentemaand ll. heb voorgedragen; en het verheugde mij ten hoogſte, bij beide voorlezingen, eene bijzondere goedkeuring te mogen erlangen.

De raad om deze verhandeling bij mijn *Mengelwerk* te plaatſen, konde niet worden ingevolgd, omdat ik den lezer, als zijnde het geheel hier te lande onbekend, nergens, tot bekoming van meer licht in de overige deelen, zou hebben kunnen heenwijzen.

Ik had, bij het voordragen der verhandeling, onze Dichters aangeſpoord, om hunne krachten te beproeven, ten einde het geheele Dichtſtuk in verzen over te brengen. Bekend geworden met de Poëtiſche overzettingen in het Hoogduitsch van VON GÖTHE en SOLTAU, was het mij niet twijfelachtig, dat deze Roman beter geſchikt is voor eene navolging in proza, dan in poëzij.

Hoe voortreffelijk ook de vertaling van VON GÖTHE in hexameters moge bewerkt zijn, men vindt, in de deftige verzen, meer de bekwaamheid van den navolger, dan van den dichter, en ziet den laatſten om den eerſten geheel voorbij.

bij. De vertaling van SOLTAU is in viervoetige rijmen, doorgaans met luim en in den geest van het oorspronkelijke bewerkt; dan, wie kan zevenduizend regels in zulke rijmen, zonder vermoeijenis, lezen, wanneer de oudheid (de *color antiquus*) geene verschooning geeft, voor de eentoonigheid.

Mijne belangstelling vermeerderde met den dag na het opsporen van vele berigten, en vooral na het zien der lofspraken, welke mannen als EICHHORN, JACOB GRIMM, JÖRDENS, BOUTERWECK en EBERT, aan dit dichtstuk van onzen Landgenoot hebben gegeven. Ik stond reeds in beraad, om zelf de handen aan het werk te slaan, ten einde de uitgaaf en vertaling te bezorgen, toen mij, op het minst verwachte, eenig berigt aangaande Mr. HENDRIK VAN ALKMAAR, in onze geschiedenis ter hand kwam. Nu ik alzoo *nieuwe* berigten zoude kunnen geven aangaande het lot en leven van den man, wiens bestaan door de Duitschers fel betwist is, — nu, hield weldra alle weifeling op.

Mijn voornemen is vervolgens aan eenige mijner vrienden medegedeeld. Allen vereerden mij met goedkeuring en aanmoediging; één hunner bragt alleen de bedenking bij, dat, deze poging misschien niet zoude overeenkomen

met mijnen ſtand en mijne jaren, en met de ſtrekking mijner andere werken. Ik bemerkte weldra, dat hij den Roman niet kende, en dat hij den REINAART DE VOS en den THYL UILENSPIEGEL, buren en lotgenooten op de ſtalletjes, aan elkander gelijk ſtelde, en beide beſchouwde als verhalen van guitenſtukken, welke, op zijn best, dienen konde ter vervrolijking van min beſchaafde kringen. Ik zond hem de vertaling van VON GÖTHE, en vroeg daarbij, of hetgene, aan GOTTSCHEDE, DREIJER, BREDOW, VON GÖTHE, SOLTAU en SCHELLER tot eere verſtrekte, aan mijnen naam nadeel zoude doen? Ook deze zwarigheid werd ſpoedig opgeheven; en, na den uitgever van mijn laatſte werk genegen bevonden te hebben, om de kosten te wagen, tot de aanvulling van dit gemis in onze Letterkunde, heb ik de taak tot handhaving der eere van onzen miskenden Landgenoot, en het aan het licht brengen van zijn, elders algemeen geprezen en bij ons onbekend, werk, met moed aangevat, en met lust ten einde gebragt.

Bij de keus, welke der uitgaven, in *Duitschland* verſchenen, gevolgd moest worden, kwamen er *drie* drukken in aanmerking.

Die van GOTTSCHEDE, van 1752, viel echter

ter ſpoedig uit, omdat dezelve gevolgd is naar de uitgave van BAUMAN, *Rostok* 1549.

Tusſchen die van VON HACKMAN van 1711, *en* SCHELLER van 1825, moetende kiezen, beſloot ik tot de laatſte, niet alleen omdat dezelve de jongſte is, en dat de uitgever, te *Brunswijk* wonende, vermoedelijk in de gelegenheid is geweest, het eenige exemplaar der oudſte uitgaaf van 1498, hetwelk in de Bibliotheek te *Wolfenbuttel* bewaard wordt, in te *zien* en te volgen; maar vooral ook, omdat, in deze uitgaaf, de ſpelling van zeer vele woorden ongelijk meer overeenkomſtig is met het Nederduitsch, dan in den druk van 1711. Behalve, dat dit voor den Nederlandſchen *lezer* gemakkelijk *zal zijn*, vond ik, hierin een bijkomend bewijs, dat de Dichter in de *Nederlanden* geboren is.

Ik heb het werk van SCHELLER gevolgd, en mij alleen de verbetering van eenige *kleine* misſtellingen veroorloofd, welke als drukfouten, bij de kindschheid der kunst, zijn aan te merken.

Van de voorrede van HENDRIK VAN ALKMAAR, is het grootſte gedeelte overgenomen, naar GOTSCHEDE en VON HACKMAN. De *moraliſatien*, welke aldaar gevonden worden, zijn

zijn weggelaten, als zijnde dergelijke zamentrekkingen en toepasſingen, destijds misſchien, tot inlichting der lezers noodig geweest; maar niemand zal ze thans verlangen.

De *opſchriften* boven elk kapittel, waarin de inhoud telkens breedſprakig is aangekondigd zijn insgelijks weggelaten. Zij konden zeer wel gemist worden, en hiermede is een aanzienlijk deel in de ruimte gewonnen.

Ten opzigte der verdeeling, heb ik mij tot eene gelijke vrijheid geregtigd beſchouwd, als von Göthe en Soltau hebben gebruikt; dezelve is niet ingerigt naar de oude kapittelen, maar meer naar den loop van het verhaal.

Eene grootere zwarigheid gaf het onkieſche, hetwelk hier en daar ontmoet werd.

Een enkel verhaaltje en eenige regels, voor het geheel van geen belang, is uit den tekst weggebleven; eenige woorden, welke wij in onzen tijd niet zouden bezigen, moesten wel behouden worden, omdat er anders iets voor in plaats had zoude moeten zijn geſteld, en zulke veranderingen heb ik mij niet durven veroorloven. De lezer zal ook iets aan den tijd moeten toegeven. Bij de vertaling, is de pligt tot kieschheid voor oogen gehouden.

Ver-

Verder is overwogen, of, bij de uitgave van het Neder-Sakſiſche ſtuk, geen *Gloſſarium*, tot opheldering van de verouderde woorden, *gelijk* aan die van Bredow en Scheller, zoude gegeven worden; mijne opvatting van elk woord in de vertaling hebbende medegedeeld, zoo is dit minder dienſtig geoordeeld, dan wanneer de tekst, gelijk door gemelde ſchrijvers, zonder eene vertaling was gegeven.

De vraag: of *ik* de vertaling geheel vrij zoude ondernemen, met inkrimpingen naar begeerte, en met zulke bijvoegſels uit de andere Reynekes, enz. als mij zouden voorkomen? is wel overwogen doch ik heb hiervan afgezien, *omdat men* alsdan het *werk* van Hendrik van Alkmaar *zelven* niet naar eisch zoude leeren kennen. Ik ben nu den man geſtadig bijgebleven, en geef eene getrouwe vertaling.

*H*et vignet voor den titel is genomen uit een der geëtſte prenten van onzen landgenoot Allert van Everdingen, waarmede de uitgaaf van Gottschede 1752 verſierd is, en wel uit die, waar Reintje aan Nobel en gemalin, het verhaal geeft van de verlorene *kleinooden*.

De teekenaar heeft het tijdſtip, waarop Rei-

NAART

NAART in zijne wenschen slaagt, om den Koning in eenen goeden luim te brengen, meesterlijk uitgekozen.

NOBEL begint te lagchen, en daar is ontspanning van toorn en drift. Zijne gemalin was reeds vroeger gewonnen, en streelt nu haren Heer en Gemaal. De schalk verheugt zich over zijn geluk.

De Heer J. HORA SICCAMA heeft mij door de vervaardiging van deze teekening verpligt.

Verscheidene vrienden hebben mij in dezen bijgestaan door het leenen van min bekende boeken, en vooral heb ik mij verheugd en vereerd gevonden, door de heusche dienstvaardigheid van de Heeren FLAMENT, GEEL en KOCH, die, hetgeen er in de Bibliotheek van Z. M. den Koning in *'s Gravenhage*, en der Academien te *Leiden* en alhier, hieromtrent voorhanden was, mij met groote genegenheid hebben verstrekt. Ik breng hen gaarne mijnen dank openlijk toe.

Ontvangt, Landgenooten! ook dit werk in gunste.

Utrecht, den zeventienden van Herfstmaand 1826.

IN-

INLEIDEND BETOOG.

Weinige boeken bestaan er in de Letterkundige wereld, waarover zoo veel geschreven is, als over den roman: REINAART of REINTJE DE VOS.

De lijst der, door mij aangeteekende, plaatsen beslaat reeds vele zijden schrifts, en waren de getuigenissen aangaande de waarde van het werk afgeschreven, dan zouden dezelve veel meer papier hebben gevorderd.

Ik zoude dezen aangaande een breedvoerig berigt kunnen geven, maar, door gebrek aan ruimte wederhouden, moet ik mijnen lust beperken, en geef thans alleen eenige berigten aangaande de geschiedenis van den roman, — over Mr. HENDRIK VAN ALKMAAR den Dichter, — over *zijn* werk en de Bibliographische geschiedenis van hetzelve.

Aangaande het eerste, zij kortheidshalve alleen de uitkomst van mijne overwegingen mede-

dedeelen, zonder van de redenen van twijfel en beslissing te gewagen.

De lust of zucht om anderen door fabelen en vertelsels te onderrigten, bestond reeds in de oudste tijden, en zeer vroeg vond men de sporen der gewoonte, om dergelijke leeringen in te kleeden, in de vorm van verhalen, aangaande het bedrijf van dieren, of als gesprekken van dezelve.

De Grieksche en Romeinsche fabeldichters hebben de gebreken hunner tijdgenooten op deze wijze gehekeld, en het is opmerkelijk, dat de Vos, reeds vroeg is uitgekozen tot spreker over staatkundige begrippen en handelingen, en tot beoordeelaar van de regelen der regering (*).

In het beroemde boek: KELILA en DIMNA, — de fabelen van BIDPAÏ — voor onheugelijke tijden in het Indisch geschreven, hetwelk door vertalingen in het Perzisch, Arabisch en Hebreeuwsch, in het Latijn tot ons gekomen is, met den titel van: *Directorium vitae humanae* en door JOHANNES DUIKERIUS in het Nederduitsch is uitgegeven

(*) C. F. FLÖGEL, *Geschichte der Komischen Litteratur III.* 29.

ven met den naam van: *Voorbeeldfels der oude wijzen*, vindt men verfcheidene verhalen van Vosfen, die in geestige vertellingen of zamenfpraken de voornaamfte gronden der ftaat- of regeerkunde meesterlijk behandelen.

Men heeft gemeend, onzen Roman reeds aan dit boek te kunnen hechten (*), maar bij vergelijking blijkt het, dat flechts enkele tusfchenverhalen, met name: *het proces van den man met de flang* enz., en dan nog maar gedeeltelijk, aldaar gevonden worden.

Verfcheidene fchrijvers hebben later getracht, denzelven op eenig gedeelte der gefchiedenis, te huis te brengen.

Het berigt van den geleerden, JOHAN GEORG ECKARD (†), werd vooral door velen gereedelijk

(*) LE GRAND D'AUSSY, *Tabl. et Cont. Tom. I. p*, 383. Een beoefenaar der Oosterfche Litteratuur heeft mij verzekerd, dat er bij eene nieuwe, onlangs verfchenene en vermeerderde uitgave van dit werk nieuwe bewijzen zijn zouden voor deze opvatting.

In de voorrede der uitgave in het Arabisch door H. A. SCHULTENS, *Leyden* 1786. 4. is een breedvoerig berigt over de Letterkundige Gefchiedenis van dit werk.

Het werk van DUIKERIUS verdient geenszins die vergetelheid, waartoe hetzelve vervallen is.

(†) In *Præfat. ad Collectanea Etymol.* LEIBNITZII, p. 36.

lijk aangenomen. De Roman zoude, naar zijn inzien, de geschiedenis uitmaken van zekeren Graaf Reginardus, die in het laatste van de 9de en het begin van de 10de eeuw geleefd heeft, en Raad zijnde van Swentibold, Koning van *Austrasie* (*Oost-Frankrijk*), in de ongenade bij zijnen Meester was gevallen. Hij had zich, met zijne vrouw en kinderen, neergezet in het sterk kasteel *Durfos*, van waar hij het land van den Vorst belaagde, en door allerlei listen en slimme vonden zich over het vermeend onregt wist te wreken.

De gelukkige uitkomst van deze loosheid zoude bij zijne naburen in liederen bezongen zijn; men vergeleek hem daarin bij den Vos, en uit die liederen was dan het verhaal zamengesteld.

Eckard heeft voorzeker vele schijnbare blijken van overeenkomst tusschen den Graaf Reginardus en Reinaart de Vos opgezocht; maar deze redeneringen kunnen den toets van het geoefend oordeel niet doorstaan. Gottschede heeft dezelve, naar mijne gedachte, zoo voldoende ontzenuwd (*), dat dit geheele verhaal van den Graaf Reginardus in verband met

(*) *In de verhandeling voor de vertaling van de* Reynke Fuchs 29—27. Verder Flögel l. c.

met den Koning SWENTIBOLD, hoe veel malen ook later opgewarmd, geheel wegvalt.

Van de andere opvattingen van sommige geleerden, met name van GOTTSCHEDE zelven, die in het midden bragt, dat HENDRIK VAN ALKMAAR waarschijnlijk, het lot en het gedrag van zijnen Meester, RENATUS, Hertog van *Lotharingen*, die in gestadigen oorlog leefde, met KAREL DEN STOUTEN, Hertog van *Bourgondie*, in den twist van REINEKE en IZEGRIM had afgeschilderd (*), — die van BUSSCHING, TJADEN en anderen, dat NICOLAAS BAUMAN, die in zijnen besten leeftijd, Kanselier was geweest van den Hertog van GULIK, en door dezen verbannen is, zich, na zijne verhuizing naar *Rostok*, door het afschilderen van de zaken van Staat en het Hofleven bij gemelden Hertog, wraak had genomen van het geleden onregt en eindelijk — die van JOHN DRAKE (†), door wien alles was toegepast op den Graaf van LEYCESTER, in onze geschiedenis bekend, — zullen wij niets behoeven te zeggen, vermits de Roman zeker van veel vroegeren tijd dagteekent, dan van dien, waarin de gemelde personen geboren zijn.

De

(*) *Ald.* 27 en 28.

(†) VAN WIJN, *Historiesche avondstonden*, 273.

De Duitſche en Franſche Letterkundigen hebben zich vooral beijverd, om de eerſte ſporen van ons verhaal te vinden, bij de Troubadours en Minnezangers in de middeleeuwen, bij wien de eerſte ſtralen van licht voor lust en kennis zijn doorgebroken.

Men vond reeds zeer vroeg de namen van REGNARD en ISANGRIN in de oude Franſche ook in Duitſche liederen vermeld (*), maar naar verhalen, welke tot den Roman te brengen waren, werd vergeefs gezocht.

Het oudſte verhaal, hetwelk hiermede eenigzins in verband ſcheen te ſtaan, was: *Le Roman du Nouveau Regnard*, maar de naam wees reeds op eene vroegere bewerking.

Van dit verhaal waren verſcheidene navolgingen en overzettingen in druk verſchenen; hetzelve werd derhalve, als de oudſte bekende RENARD vereerd, en daar men het als zeker ſtelde, dat JAQUEMAR DE GIELEE, te *Rijsſel* in *Vlaan-*

de-

(*) *Hist. des Troubadours*, Tom. I. p. 63. — alwaar melding is van een lied van RICHARD I, Koning van *Engeland*, geſt. 1199. *Proben von Schwabiſche Poezij*, T. I. pag. 221. — Ook bij onzen VAN MAARLAND, die in de 13e eeuw bloeide, is in het werk: *der Naturenbloeme* melding van den Vos: *Aldus blivet in dat Hol Reinardes.* Zie VAN WIJN, *Hist. Avond.* 274.

deren geboortig, de Dichter was, beſchouwde men ook dezen als den vervaardiger van *onzen* Roman.

In gemeld ſtuk vindt men wel eene bijtende ſatire op de Regenten, de Hovelingen en andere ſtanden, bijzonder op de Geestelijken, die *allen* aan de zwakſte zijde worden aangetast, maar bij de vergelijking zag men weldra een zeer groot verſchil, vermits de Dichter zijn verhaal heeft voorgedragen als een droom, welke niet minder dan twee jaren duurde, zonder dat de droomer in al dien tijd eten of drinken behoefde. (*)

Men vond verder vele ſporen van oude romans met name: *le Renard couronné*, *le petit Renard*, *le Renard contrefait* en andere; misſchien *zijn* er wel twintig, op welks titel de naam van: RENARD voorkomt, bij de ſchrijvers over de Letterkundige geſchiedenis vermeld.

Hoe veel goeds en opmerkelijks van deze of gene derzelver werd bijgebragt, de begeerte naar eene volledige kennis van den ouden Roman, in betrekking tot de *gedrukte* verhalen en dichtſtukken, bleef onvoldaan, en het was eerst onlangs, dat deze wensch vervuld

(*) FLÖGEL, l. c. I. 34.

vuld werd, en alle twijfel deswege is opgeheven.

Fransche en Duitsche geleerden hebben zich in de laatste jaren bijzonder beijverd, om de handschriften in de Koninklijke Bibliotheek te *Parijs* bewaard, te beoefenen. Men wist wel, dat aldaar een groote: *Roman du Renard* voorhanden was, maar wie durfde met het afschrijven van een uitgebreid oud dichtstuk beginnen, waarbij men in elken regel misschien moeite zoude ondervinden, ten opzigte der verouderde taal, het verschoten schrift, de verkortingen enz.

De zoo werkzame als schrandere en geleerde JACOB GRIMM, thans Bibliothecaris te *Kassel*, ondernam dezen arbeid, en bragt dien ten einde bij zijn verblijf te *Parijs*. Hij deed de hoop rijzen, dat hij dit werk, benevens vele andere onuitgegevene en onbekende stukken aangaande de *Renards* of *Reynaarden* zoude in het licht geven, doch hij werd hierin, ten opzigte van het voornaamste, door een Fransch geleerde voorgekomen.

M. O. M. MEON, de uitgever van den Roman *de la Rose*, heeft onlangs eene keurige uitgaaf bezorgd van den Roman *du Renard*, gevolgd van twee anderen: *le couronnement du Renard* en *le Nouvel Renard* — de laat-

ste

ſte van JAQUEMAR GUILEE — in vier deelen (*).

Gebrek aan kunde en ervarenis in het oud Fransch heeft mij belet, hieruit zoo veel, tot opheldering van onzen Roman op te zoeken, als ik wel gewenscht had.

Het kan thans als genoegzaam zeker worden aangenomen, dat het begin van dit werk valt in het voorſte der dertiende eeuw; en dat PIERRE DE ST. CLOUD het eerſte gedeelte heeft vervaardigd, hetwelk als den ſtam of den tronk is aan te merken, waaruit vervolgens

(*) De titel is: *Le Roman du Renard, publié d'après les Manuſcrits de la Bibliotheque du Roi, des XIII, XIV et XV ſiecles, par* M. O. M. MEON, *editeur du Roman de la Roſe, des Fabliaux et Contes etc., Paris chez* TREUTEL *et* WURTZ 1826, 4 *vol.* 8°. *avec figures.*

De Roman *du Renard* bevat met de bijvoegſels 30362 regels, *le Renard couronné:* 3398 en *Le Nouvel Renard:* 8048. Achter elk deel is een register tot opheldering der verouderde woorden en ſpreuken.

Vroeger was er door LE GRAND D'AUSSY een keurig berigt gegeven in zijne *Notices* et *extraits* etc. V 294, 88. aangaande zijne naſporingen over den Oud-franſchen Roman. Aldaar zijn tevens zeer belangrijke berigten over de *Renard le Bistourné*, en de *Renard contrefait*, van welke de uitgave beloofd is. Deze geleerde geeft aan onzen Roman de omſchrijving: *Poëme heroico-comique burlesque facetieux.*

gens vele hoofd en zijtakken welig zijn opgeschoten, door den ijver en den lust van verscheidene andere vrolijke en luimige Fransche dichters.

Dit een en ander maakte weldra zulk eenen opgang, dat GAUTHIER DE COUSI, reeds in den jare 1233, van hetzelve als van een bekend werk gewaagde; hij berispte tevens zijne tijdgenooten, dat zij hunne kamers liever wilden opsieren met afbeeldsels van IZEGRIM, dan van de H. Maagd.

Het bleek mij uit eene keurige beoordeeling van dit werk, door den beroemden RENOUARD (*) gegeven, dat de oude Roman veel stouter moet zijn in de aanvallen op de Geestelijkheid, dan het in de latere, aan ons bekende, vertalingen plaats vindt, en dat het geheel kennelijk was ingerigt om den toenmaligen stand der kerkelijke zaken en der Geestelijkheid zelve in een belagchelijk licht voor te stellen.

IZEGRIM, de wolf, is Priester, en doet de mis; RENARD, gereed staande om naar het Heilige Land te gaan, doet met het kruis allerlei leelijke dingen. De kip door den vos gedood en bekloven, wordt heilig verklaard. De

(*) In het *Journal des savans*, *Juin* 1826; de vervolgen heb ik nog niet gezien.

De doodstraf, door den Leeuw over den Vos uitgesproken, wordt veranderd in den last tot eene bedevaart naar *Jeruzalem;* bij de inzegening van REINTJE wordt hem verzekerd, dat hij, ingeval van sterven, regelregt naar het Paradijs zal gaan. De kat-uil is de biechtvader en deze stelt de Geestelijken, als kennende hunne nacht-bedrijven, erg ten toon. De *penitentie* is in alle deelen gelijk met die in de latere uitgaven.

Het verhaal gaat veel verder, dan tot op de zegepraal van den Vos over den Wolf. REINAART wordt op zijnen ouden dag een speler, en men brengt hem op het laatst met groote staatsie ten grave. De ezel doet de lijkrede, en eindelijk wordt de Vos nog *heilig* verklaard.

Hoe meer bijvoegsels aan dezen Roman werden bijgezet, des te meer nam de vermaardheid en de belangstelling in de historie van RENARD toe. Van hier, dat zij overgegoten werd in alle mogelijke vormen, bijna tot in het ongelooflijke.

Men schilderde ze af in de kerken, en speelde er aldaar kluchten van tusschen de misterien (*).

Aan

(*) LE GRAND D'AUSSY, l. c. Tom. I. p. 393.

Aan het Hof van PHILIPS DEN SCHOONEN, Koning van *Frankrijk*, gestorven in 1314, werd, bij een der Hoffeesten, het geheele leven en bedrijf van *Maistre* RENARD, in dramatische vertooningen voorgedragen. Op het einde dier vertooningen werd hij tot Paus verheven, doch hij vergat toen nog geenszins zijnen ouden aard, maar stal en at jonge hoenders! (*)

In de Domkerk te *Straatsburg*, zoude alsnog, aan eenen der pilaren, in beeldwerk een optogt met REINAART te zien zijn. De schalk (of zijn lijk) wordt op eene baar gedragen, door eenen bok en een varken, terwijl de beer, den ketel met wijwater en eenen kwast, de wolf het kruis, en de haas de waschkaars vooruit dragen en de hond, achter aan, het varken bij den staart trekt (†).

Het kan als buiten twijfel worden aangenomen, dat er van het geheel en de deelen van dezen geliefden Roman en van de bijverhalen, afschriften buiten *Frankrijk* verspreid werden, en dat hier te lande en elders reeds vroeg *vertalingen* en *navolgingen* werden gemaakt, voorzien van zulke veranderingen en bijvoegsels,

(*) C. F. FLÖGEL, *Geschichte der Komischen Litteratur*. Th. III. Z. 36.

(†) De afbeelding is ald. Z. 356.

fels, als de woonplaats of de betrekkingen van den ondernemer, schenen te vorderen, en zijne lust en luim hem aanraadden.

Het is zeker, dat er, omtrent het midden der vijftiende eeuw, in *Vlaanderen*, eèn zeer aanzienlijk deel van denzelven vertaald en in verzen is overgebragt door WILLAM DIE MADOK. Vervolgens is er eene andere vertaling in proza in het Nederduitsch vervaardigd, door eenen onbekenden Schrijver, naar welke de eerste of *oudste* drukken hier te lande zijn verschenen, te weten, die van *Gouda* in 1479 en te *Delft* in 1485, en ten gelijken tijde of weinige jaren daarna, is de derde vertaling in het Nedersaksisch of Platduitsch in rijm bijeengebragt, door onzen Landgenoot HENDRIK VAN ALKMAAR, waarvan de eerste bekende uitgave is gedaan in den jare 1498, en welke vertaling het hoofddoel uitmaakt van onze beschouwing.

HENDRIK VAN ALKMAAR is, hoogstwaarschijnlijk, in de stad met dien naam bekend, geboren. Het was toen bijna algemeen in gebruik, om, zoodra iemand zich buiten zijne geboorteplaats begaf, zich naar dezelve te noemen.

Vergeefsche pogingen heb ik aangewend,

om

om eenige berigten hem aangaande in *Noord-holland* op te sporen; ik vond hem onder de Raden van DAVID VAN BOURGONDIEN, Bisschop van *Utrecht*.

Deze listige en heerschzuchtige Prelaat had in den jare 1474, de regtspleging in het Sticht willen veranderen en het Fransche of Bourgondisch regt invoeren, in plaats van het Friesche of Saksische. Hij had eenen Raad van tien personen benoemd, aan welken van alle vonnissen zoude kunnen worden geappelleerd. Deze Raad werd het *Regt van den Schive* (tafel) genoemd, in tegenstelling, van de lagere inrigtingen, welke *regtbanken* werden geheeten.

Na ontvangen octrooi van Keizer FREDERIK, benoemde hij de leden van den Raad; onder dezen wordt de naam van VAN ALKMAAR niet gevonden (*).

Gemelde nieuwigheid vond, als strijdig met de bezworene privilegien, veel afkeuring bij de kapittelen en bij andere leden der gewestelijke regering, vooral bij de Overijsselsche steden.

Toen

(*) K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, D. III, bl. 109. Het octrooi, alsmede de brief is in het Utrechtsch Placaatboek, D. II. 948 en 948.

Toen de Bisſchop zijnen voornaamſten beſchermer, Hertog Karel den Stouten, verloren had, klom de tegenſtand tot zulk eene hoogte, dat hij genoodzaakt werd, om van verſcheidene begonnene maatregelen terug te komen, en met name de inſtelling van het Hof (*de ſchive*), te vernietigen.

Hij ſloot hierover een verdrag met de Staten, op den een en twintigſten van Hooimaand van 1477, en bij een afzonderlijk plakaat van den 28ⁿ daaraan volgende, werd bekend gemaakt, dat *acht* Raden, waarvan als de jongſte vermeld is Mr. Hendrik van Alkmaar, *om allen besten wille*, buiten *Utrecht* zouden blijven. (*)

Het was niet voor den jare 1481, dat de ſtedelijke regering van *Utrecht*, bij acte op Maandag na Paasſchen, de toeſtemming gaf, dat aan zeven van de acht uitgewekene perſonen, met name aan Mr. Hendrik van Alkmaar, werd toegeſtaan, om wederom vrij in de ſtad te mogen terug komen (†).

Wij vonden in de geſchiedenis van *Utrecht* tot nog toe geene verdere vermelding van zijnen naam, en meenen het als zeer waarſchijnlijk

(*) Burman, l. c. bl. 183.
(†) Ald. bl. 373.

lijk te mogen beschouwen, dat hij niet in de dienst van den Bisschop, die hem, in de eerst gedane aanstelling niet had kunnen handhaven, is terug gekeerd, maar dat hij is overgegaan in de dienst van de Hertogen van *Gelder*, uit den Huize EGMOND, die in gestadigen onmin leefden met den Bisschop, en met het geheele huis van *Bourgondie*.

Wordt dit als vermoedelijk aangenomen, danheldert het zich gevoegelijk op, hoe hij vervolgens gekomen is in de dienst van den Hertog van *Lotharingen*, hoezeer het gebied van dezen Vorst eenigzins ver van deze gewesten verwijderd was.

In den jare 1485 huwde PHILIPPA of PHILIPOTE VAN EGMOND, de dochter van Hertog ADOLPH en de zuster van Hertog KAREL VAN GELDER, aan RENATUS II, Hertog van *Lotharingen*, een rijk Vorst. Deze Prinses heeft, zeer waarschijnlijk, zich door eenige personen uit *Gelderland*, die zij wegens bekwaamheid kende, doen vergezellen, en toen hun huwelijk gezegend werd met kinderen, is dan de zorg voor de opvoeding van beider zonen, ANTONY, CLAUDE en JOHAN aan Mr. HENDRIK VAN ALKMAAR opgedragen (*).

Ik

(*) PONTANUS, *Geschiedenis van Gelderland*, en de Ge-

Ik meen met GOTTSCHEDE, en anderen de woorden: *Scholemester un tuchtlerer*, te mogen opnemen in den zin van: *Onderwijzer* en *Hofmeester* (zedevoogd), en mag men den boom beoordeelen naar de vruchten, dan heeft de onderwijzer aan zijne roeping met eere voldaan, daar deze Vorsten een goeden naam in de Geschiedenis verworven hebben. JOHAN is bekend geweest met den naam van den *Kardinaal van Lotharingen*, en was de vriend van ERASMUS.

Hoezeer wij wel gewenscht hadden, meer berigten aangaande het lot en leven van onzen Landgenoot te vinden; zal dit genoegzaam zijn, om den twijfel, dat hij nimmer zoude hebben bestaan, en dat de naam van HENDRIK VAN ALKMAAR een versierde naam was, te doen ophouden. De vraag door dezen en geenen der patronen van NICOLAAS BAUMAN, gedaan: „ Hoe zoude iemand uit de poelen „ van *Noord-Holland*, aan het Hof van den

„ Her-

Genealogien van den huize: EGMOND, bij VAN LEEUWEN, LUÏSCIUS, KOK en anderen. RENATUS II. regeerde tot 1508, ANTONIUS de oudste zoon tot 1544.

„ Hertog van *Lotharingen* komen?" zal waarschijnlijk niet op nieuw worden gedaan.

De loop der omstandigheden, waardoor onze Landgenoot bij velen is miskend, en dat aan gemelden BAUMAN de eer van den schrijver of dichter te zijn van de REYNEKE DE VOS in het platduitsch, door eenigen is toegekend, is de volgende.

Van de eerste uitgaven van dit dichtstuk, waarbij in de voorrede melding is van HENDRIK VAN ALKMAAR, zijn ten minsten twee drukken verschenen aan de *Oostzee*, als zijnde er behalve het exemplaar van den Lubekschen druk van 1498, te *Wolfenbuttel* bewaard, een ander in de Koninklijke Bibliotheek te *Dresden*, te *Rostok* gedrukt 1517, nog voorhanden.

Het is hieruit op te maken, dat dit boek in die streken bijzonder geliefd was, en derhalve was het niet te verwonderen, dat bij NICOLAAS BAUMAN, een bekwaam Letterkundige, van *Embden* geboortig, die door een zamenloop van omstandigheden van *Gulik* naar *Rostok* was verhuisd, de lust ontstond om dit Volksboek op nieuw uit te geven, en met eene meer wijdloopige *voorrede* en met meer

mo-

moralisatien te voorzien, vooral daar hij in LUDEWICH DIETZ, die uit *Spiers* geboren en zelf dichter was, een boekdrukker vond, genegen voor zulke ondernemingen.

Deze verbeterde druk verscheen in den jare 1522, zonder dat daarbij of op den titel of in de veranderde voorrede eenige melding is gemaakt van HENDRIK VAN ALKMAAR, of van NICOLAAS BAUMAN; tevens wordt er bij deze uitgave verzekerd: „ dat de overzetting „ uit het Waalsch en Fransch in het Duitsch, „ *voormaals* was gedaan.”

Waarschijnlijk heeft BAUMAN hierbij geheel ter goeder trouw gehandeld, zonder iets voor zich zelven te beoogen; alleen bedoelende om dit *volksboek* meer nuttig te maken, en de leeringen *te versterken*, door het bijbrengen van voorbeelden uit *oudere* Duitsche dichters en schrijvers.

BAUMAN stierf in Grasmaand van den jare 1526, en hij is derhalve geheel onschuldig aan hetgene er verder op en voor zijnen naam mogte gedaan of geschreven zijn. Naar mijn oordeel, is hij ook geheel vrij te pleiten van de beschuldiging van letterdieverij, welke wel eens tegen hem is ingebragt (*). Hij heeft zijnen naam

(*) ECKARD l. c. I. 48.

naam nergens in plaats van den eersten uitgever gezet, en hij konde er ook niets bij winnen met dien van onzen landgenoot te verzwijgen.

De Reincke werd in de zestiende eeuw meermalen herdrukt, en veel gelezen, zonder dat iemand zich over de vraag: wie de schrijver of vertaler ware? bekommerde, tot dat eindelijk Georg Rollenhagen vernomen hebbende, dat de *Rostoksche* druk van 1522, door Nicolaas Bauman was bezorgd, dezen man als den vervaardiger van het dichtstuk beschouwde, en hierbij als van eene zekere zaak melding maakte in de voorrede van zijn vermaard gebleven boek: *Der Froschmäusler* 1596.

Het berigt van deze vermeende ontdekking vond weinigen ingang in de zeventiende eeuw; alleen werd de getuigenis van Rollenhagen bij den *Rostokschen* druk van 1662 medegedeeld, en hierna gebeurde het, dat de beroemde Daniel Gerard Morhoff (*), het gemeld berigt omtrent den jare 1682 als waarheid aannam, en hierop eene geheel nieuwe redenering bouwde. Volgens zijn begrip *moest* dit boek, uit

(*) *Unterrigt von der Deutschen Sprache und Poeterij*, Z. 334.

uit hoofde van de taal door eenen Duitscher geschreven zijn.

Dit begrip werd vervolgens, uit belangstelling in den volksroem, gaarne geloofd, en er waren sedert verscheidene schrijvers met name: GOLDAST, TENTZEL, REIMAN, HEUMAN en meer, die deze opvatting in hunne schriften verdedigden. De roem van BAUMAN scheen alzoo volkomen bevestigd, toen de waarheid op het minst verwachtte aan het licht kwam.

FRIEDRICH AUGUST VON HACKMAN, Hoogleeraar te *Helmstäd*, vond in den jare 1709 het exemplaar van den druk van 1498 in de Bibliotheek te *Wolfenbuttel*, waarin HENDRIK VAN ALKMAAR, zich als de vertaler doet kennen, van welke bevinding hij aan de geleerde wereld kennis gaf.

Nu, zoude men zeggen, was de zaak voor onzen landgenoot geheel uitgemaakt, maar neen! vele Duitschers oordeelden het den roem van hun volk te na, dat een Nederlander, de dichter zoude zijn van het door hen geliefde volksboek. Verscheidene trokken op voor BAUMAN, met zulk eene drift, alsof er zeer veel van afhing, doch er waren ook andere die, uit besef van regtvaardigheid het regt van HENDRIK VAN ALKMAAR handhaafden.

Onder de eersten waren de voornaamsten,

Busschింg, Tjaden en Kinderling. Onder de laatsten — behalve von Hackman zelf — Gottschede, Dreijer, Gessner en meer. Vermits de zaak *opzettelijk* behandeld is door Johan Heinrich Tjaden in deszelfs verdienstelijk werk (*): *Gelehrte Oost-friesland* zal ik mij tot hetzelve bepalen, en de gegrondheid der redenen, voor zijne meening bijgebragt, onderzoeken.

De bij hem te ver gedrevene zucht voor den roem van het land zijner geboorte, ziet men gaarne voorbij, vooral, omdat hij door zijne opvatting is aangespoord geworden, om eene keurig bewerkte verhandeling te schrijven over de Reyneke Fuchs, en deszelfs Bibliographische geschiedenis.

Van de redenen door hem voor zijne stelling: dat Bauman de dichter is, aangevoerd, zijn de volgende de voornaamste.

„ Nooit is er een Hendrik van Alkmaar
„ in de wereld geweest; maar deze naam is
„ alleen door Bauman verdicht, om verborgen en voor alle nasporingen van wege het
„ Hertoglijk Hof te *Gulik* zeker te zijn."

Nu de naam van Mr. Hendrik van Alkmaar in de Utrechtsche Geschiedenis gevonden

(*) Aurich 1785, I. bl. 19—89.

den wordt, zal men het eerste niet meer kunnen staande houden; en al ware het, dat Bauman, door het noemen van dien naam zich zoude hebben willen dekken, voor de vervolgingen van den Hertog van *Gulik*, dan had hij zeer onvoorzigtig gedaan, om aan den verzierden persoon, eene bijkomende betrekking toe te kennen en te zeggen, dat het werk op begeerte van den Hertog van *Lotharingen* was geschreven. Nu het door de uitgave van den ouden Roman bewezen is, dat dit dichtstuk naar het Fransch is gevolgd, nu konde den Hertog van Gulik zich over deze uitgaaf, al ware die ook door Bauman vervaardigd, niet vertoornen, en zoo valt de reden van verbloeming en om eenen valschen naam aan te nemen, geheel weg.

„ Dat er in de gansche Geschiedenis geen „ spoor te vinden is, dat een Hertog van *Lotharingen* eenen Hofmeester heeft gehad, „ die Hendrik van Alkmaar, heette. Het „ strijdt ook met alle waarschijnlijkheid, dat „ een Italiaansch Prins eenen Hofmeester (*Informator*) uit *Duitschland*, of de *Nederlanden* zoude ontboden hebben, en wel een „ man, van wiens naam in de geleerde wereld niemand iets weet, en in eenen tijd, dat

„ in *Italie* de geleerdheid boven andere lan-
„ den bloeide, waar de Duitscher en de Ne-
„ derlander de wetenschappen zochten, en van
„ daar te huis bragten."

Men weet, waar *Lotharingen* ligt, en dat dit land alzoo, zoo min als de Hertog, tot *Italie* is te brengen. Had de schrijver geweten of bedacht, dat de Hertog eene vrouw uit de *Nederlanden* getrouwd had, dan zoude het hem, zoo min als de geleerde BUSSCHING, wiens woorden door TJADEN alhier zijn overgenomen, raadselachtig zijn gebleven, dat een bekwaam Nederlander in vertrouwen was geraakt aan het Hof te *Nancy*.

„ Op alle zijden van het boek zijn zoo ve-
„ le Oostfriesche Idiotismen voorhanden, dat
„ het elk in het oog moet vallen, dat geen Ne-
„ derlander — geen Meklenburger — ook nie-
„ mand uit de andere deelen van *Nedersak-*
„ *sen*, dit dichtstuk heeft geschreven of kunnen
„ schrijven, dan een Oost-fries.

TJADEN geeft vervolgens een blad met zulke Oostfriesche Idiotismen op. Indien ik mij niet aan afkeuring door verveling wilde blootstellen, dan zoude ik kunnen aanwijzen, dat de meeste, zoo niet alle die Idiotismen nog in ons *Friesland* gevonden worden, en mis-

schien

ſchien ook in *West-Friesland*, waartoe *Alkmaar* behoorde. Dat het Nederſakſisch van Hendrik van Alkmaar naar het Friesch Dialect zweemt, is algemeen erkend.

„ De geheele inhoud van het boek weder„ legt het, dat een Franschman of Hendrik „ van Alkmaar de vervaardiger van dit dicht„ ſtuk is. Wat wist ten dien tijde een Fransch„ man of een Nederlander van de oude Duit„ ſche Staatsgeſteldheid en Regtspleging, waar„ van op elke zijde veel voorkomt, en waar„ in de dichter de grootſte en naauwkeurigſte „ kennis toont te bezitten."

Had Tjaden geweten, dat Hendrik van Alkmaar, als der Regten Doctor (Meester) en als Lid van een Hof van Juſtitie, in de Utrechtſche jaarboeken voorkomt, dan zoude hij waarſchijnlijk ook deze vraag niet gedaan hebben. Hij had echter kunnen, ja moeten, weten, dat de regtspleging te *Utrecht* en in *Gelderland* destijds, in velen opzigte met die in *Duitschland* gelijk ſtond.

De overige tegenbedenkingen vallen geheel weg, zoodra men weet, dat het verhaal *niet* betrekkelijk heeft *kunnen* zijn tot de gebeurtenisſen aan het Hof van Gulik.

Het bewijs gehaald uit het betoog, dat ver-

mits er op de eerste bladzijde van het dichtstuk, melding wordt gemaakt van Pinksteren, als den dag van het Hoffeest, dit door eenen Oostfries *moest* gesteld zijn, omdat de vergaderingen bij den *opstalboom*, ook op Pinksteren gehouden werden, behoeft men alleen op te geven, om hetzelve te wederleggen. Wie kent een land, waar het Pinksterfeest geen tijd is van algemeene bijeenkomsten en vreugde, in het beste der Lente?

TJADEN noemt deze zijne bewijzen niet alleen *veelvuldig*, maar ook *bijna diplomatisch*; ik wil het aan het oordeel van allen overlaten, of dezelve stand kunnen houden na de gegevene oplossing.

De grond, waarop de dichter SOLTAU zijne redenering voor BAUMAN vestigt, bewijst, naar mijne gedachten, meer tegen dan voor dezen. Hij vraagt: „ Wat zoude de uitgever (L. „ DIETZ) bij den druk van 1539, dertien ja- „ ren na BAUMANS dood, bewogen hebben „ den naam van VAN ALKMAAR te verzwij- „ gen, wanneer hij niet geweten had, dat „ deze naam door BAUMAN als een dekmantel „ was gebruikt?" Ik meen te mogen vragen: wat zoude DIETZ bewogen hebben, den naam van BAUMAN, zijnen weldoener, niet tot aanbeveling van zijn werk, voor de uitgaven na

1526

1526 te plaatsen, indien het zeker ware, dat deze de dichter is geweest? DIETZ kende de waarheid in dezen beter dan iemand anders.

De bedenking door den geleerden SCHELLER aangevoerd, dat *Alkmer* geen *Alkmar*, of *Alkmaar* zoude zijn, alsof onze dichter daarom niet zoude kunnen worden aangemerkt als uit *Noord-Holland* afkomstig, zal even min wederlegging behoeven.

Het is algemeen bekend, dat de *a* en *e* als wisselletters gebruikt werden. Vooral wanneer deze voor een *r* staan; bijzonder in het Utrechtsche en Geldersche dialecten, waar men algemeen *werm* voor *warm*, *ermen* voor *armen* zegt, en omgekeerd *scharm* voor *scherm*, *scharp* voor *scherp* enz. De vraag van SCHELLER: waardoor het komt dat de Hollanders bij hunne zucht voor *Oudheidskunsten*, voor dezen arbeid van HENDRIK VAN ALKMAAR en den geheelen REINAART zoo koud zijn gebleven? als of deze koelheid een bewijs ware, dat de gemelde dichter nooit had bestaan, heeft mij meer getroffen en misschien veel mede gewerkt om mij tot de uitgaaf te doen besluiten. Hadden de Nederlanders in dezen te veel begeerd voor den Volksroem, gelijk zeker eenige der Duitschers hebben gedaan, dan zoude misschien de uitval over die

Antiquitaets-kunste hier eenigzins hebben kunnen te pas komen, maar de laatste laten zich dunkt mij, niet met de beschuldiging van te groote *koelheid* en *onverschilligheid* vereenigen. Waartoe smaad- en schimpredenen, wanneer men meent de waarheid aan zijne zijde te hebben? Men kan immers regtvaardig zijn en blijven.

Bauman is in mijne oogen geheel vrij van allen opspraak, en hij heeft een zeer verdienstelijk werk ondernomen door eene ten opzigte der *moralisatien* verbeterde en meer uitgebreide uitgave van den Reyncke te *Rostok* te bezorgen, welke gevolgd is geworden van vele andere uitgaven aldaar en elders.

Ik vereenig mij verder gaarne met het gunstig getuigenis van Gottschede over die moralisatien.

„ In deze aanmerkingen — zegt hij — zal „ men een schat van staat- en zedekundige „ leeringen aantreffen. Een door het lezen „ van de beste Grieksche en Latijnsche schrij- „ vers, geoefend verstand, en een door onder- „ vinding en menschenkennis geslepen oordeel „ voeren over al de pen. Zoo schrijft nie- „ mand, als die van jongs af tot de geleerd- „ heid wordt opgeleid, en gedurende zijnen „ geheelen leeftijd met de wetenschappen heeft

„ om-

„ omgegaan. Ook in alles, ziet men hier de
„ aandoeningen van een warm, edel, deugd-
„ lievend en welwillend hart."

Bij de beschouwing van het *werk* van Hendrik van Alkmaar valt het dadelijk in het oog, dat hij zelf geen aanspraak heeft gemaakt op den roem, dat hij een eigen oorspronkelijk werk zoude geven. Hij zegt: „ dat er
„ onder de fabeldichters een is geweest, die
„ tot nut en onderwijzing der menschen ge-
„ schreven heeft, eene *Historie* of *fabel van*
„ Reintje de Vos, en dat hij, opdat men
„ dat boek verstaan zoude, hetzelve uit de
„ *Waalsche* en *Fransche* talen heeft *bijeen*
„ *gezocht* en in het Duitsch overgebragt."

Dit *Waalsche*, zal zeker moeten worden opgevat, als het *Luikerwaalsch*, hetwelk aan de Noord-Oostelijke grenzen van *Frankrijk* destijds algemeen werd gesproken.

Het *Duitsch* is hier kennelijk het *Nedersaksisch*, (het platduitsch,) hetwelk, staande tusschen het Hoog- en Nederduitsch, in de veertiende en vijftiende eeuw, bijna de algemeene taal van een groot gedeelte van *Duitschland* was, en ook in deze landen gesproken werd.

In het voortreffelijk werk van onzen geleer-
den

den Landgenoot, A. IJPEIJ: *de beknopte Geschiedenis der Nederlandsche taal*, is dit volledig betoogd (*), en tevens, hoe de meerdere beschaving van het Hoogduitsch zoo wel als van het Nederduitsch, destijds het Vlaamsch-Bataafsch, zoo als IJPEIJ het noemt, de scheiding of het verschil tusschen deze beide taaltakken grooter heeft gemaakt. En hoe veel is er nog van het oud Nedersaksisch, of platduitsch overgebleven in het Volks-dialect in *Utrecht*, *Gelderland*, *Overijssel*, *Drenthe* en *Groningen*..

Een geoefend lezer zal spoedig bemerken, dat het Nedersaksisch van HENDRIK VAN ALKMAAR overhelt naar het *Nederduitsch*, en dat het verschilt van het hoogere of meer Oostelijke Nedersaksisch, zoo als wij het uit de latere drukken van dit dichtstuk of uit andere werken, kunnen zien.

Ik mag mij thans niet tot een breedvoerig *taalkundig* onderzoek inlaten. De stelling dat VAN ALKMAAR in *zijne* moedertaal heeft geschreven, en dat deze taal in *zijnen* tijd zoo wel hier te lande als aan de boorden van den *Rijn*, ja tot aan de *Oostzee* al-

(*) Zie bladz. 137, 172, 282, 301, 303, 368 en meer.

algemeen werd gesproken en verstaan, zoude met vele bewijzen kunnen gestaafd worden.

Werd ik niet door vrees voor wijdloopigheid wederhouden, dan zouden de twee openbare geschriften, in de Utrechtsche jaarboeken bewaard, en door mij aangehaald, waarin de naam van HENDRIK VAN ALKMAAR voorkomt, kunnen worden aangevoerd; verder vele andere blijken aangaande de overeenkomst der spelling met zijn werk, stukken tot de Geldersche Geschiedenis behoorende, vooral uit de werken van Mr. G. VAN HASSELT, waarin veel gevonden wordt hetwelk tot het dagelijksche leven betrekkelijk is.

PONTANUS zegt (*): „ de taal der Gelder„ *schen* komt zoo na aan haren *oorsprong*, „ het Nedersaksisch, als die van eenig ander „ Volk in *Nederland*." En schreef VAN ALKMAAR, aan het Hof van den Hertog van *Lotharingen* al niet in de gewone taal van den Vorst, hij deed het dan ten minste in de landtaal van de Hertogin.

Het verstrekte mij tot een groot genoegen, om bij den lust tot eene juiste waardering van het

(*) *Hist. Gelr.* Lib. I. p. 44., bij IJPEIJ aangehaald.

het werk, van onzen landgenoot de gelegenheid te erlangen, om exemplaren der beide oudste drukken van de vroegste vertaling in proza, te weten, die van *Gouda* 1479 (*), en *Delft* 1485 (†), te kunnen vergelijken met den druk naar de eerste uitgave van zijn werk in 1498.

Ik zag uit de eerstgemelde boekjes, dat deze twee uitgaven tot in de minste kleinigheden overeenkomen, en dat de vertaler bekend is

(*) De exemplaren van dezen druk zijn uiterst zeldzaam. Het eenigste, hetwelk zoo veel ik weet, hier te lande bekend is, wordt bewaard in de Koninklijke boekerij, en hetzelve was voorheen in eigendom van Mr. J. VISSER. Zie MEERMAN *Origines Typographicae* II. 291.

Naar deze uitgave is de eerste Engelsche vertaling vervaardigd door WILLIAM CAXTON, 1481. Zie DIBDIN, *Bibliotheca Spenceriana*, IV. 244, alwaar verscheidene proeven worden gegeven.

(†) Van dezen druk is slechts één exemplaar in de Letterkundige wereld bekend, te weten, in de stads Bibliotheek te *Lubek*. J. H. VON SEELEN heeft het eerste berigt hiervan gegeven, van den jare 1740. LUDEWIG SUHL, Bibliothecaris aldaar, gaf een uiterst naauwkeurigen nadruk in den jare 1783. Vermits deze nadruk niet in den boekhandel is gebragt, komen de exemplaren zeer zelden voor. Den Heer GRIMM heeft mij verpligt, door een met aanteekeningen voorzien aan mij te verstrekken.

is geweest, met de Vlaamsch-Nederlandsche vertaling in rijm van WILLAM DIE MADOCK (*) ver-

(*) Van deze vertaling zal ik weinig zeggen, omdat er hoop is, dat het geheel spoedig in het licht zal worden gegeven. Mr. H. VAN WIJN heeft deswege de eerste melding gemaakt, in zijne *Historische avondstonden* bl. 273. Hij bezit een fragment, zijnde het slot van den Roman in 984 regels.

Een grooter gedeelte is voor eenige jaren ontdekt te *Comburg* in *Zwaben*. FRIEDRICH DAVID GRÄTER heeft hiervan berigten in drie programma's gegeven, en later dit stuk, bevattende het eerste deel van den Roman, tot op den tweeden Hofdag, in 3465 verzen in druk gegeven in het tijdschrift: *Odina und Teutona*, *Breslau*, 1812.

Weinige dagen na de eerste aankondiging van mijne poging is het bekend gemaakt, dat er een volledig afschrift van deze vertaling in ons Vaderland bestaat, houdende 7746 verzen, behalve de prologhe of voorrede van 44 regels, welke begint:

Willam die madock maecte
Dair hi dicke om waecte
Hem iamerde zeer harde
Dat die geeste van reynaerde
Niet te recht en is geschreven
Een deel is dair after gebleuen
Daer om dede hy die vite zoeken
Ende heeftse wtten walschē boeken
In duutsche aldus begonnen.

Zie *Algemeene Konst en Letterbode*, N°. 26, 23 Junij 1826.

vermits er gestadig rijmende regels daaruit zijn overgenomen, en in de tekst ingeweven.

De vergelijking van deze Nederduitsche vertaling met de Nedersaksische, was voor mij van meer belang.

Ik zag wel ten eerste, dat beide vertalers wel hetzelfde gedeelte of uittreksel van den grooten *Roman de Renard* hadden bewerkt, maar tevens dat beide zich geregtigd hebben beschouwd, om hierin naar begeerte en luim veranderingen te maken, en hun eigen weg hebben gegaan.

In beiden is de bodem der zuidelijke provincien, vooral *Vlaanderen* en *Braband* (tusschen *Holland* en *Frankrijk*) het tooneel, waarop de gebeurtenisſen zijn voorgevallen. In de Nederduitsche, is meer bepaaldelijk melding van westelijk gelegene steden: *Zierikzee*, *Antwerpen*, *Gent* enz. In de Platduitsche, zijn tevens meer oostelijk gelegene streken, b. v. het *Gulikerland* enz. vermeld.

Ik gis, dat vermits VAN ALKMAAR meerdere bouwstoffen heeft opgezocht, zoo wel in Waalsche als in Fransche handschriften, hij daarna de grenzen van zijn tooneel heeft uitgezet, en het hierdoor tevens veroorzaakt is, dat hij aan de dieren en vogelen meerendeels geheel andere namen heeft gegeven, dan in de

Ne-

Nederduitſche vertaling in rijm en gedrukte uitgaven gevonden worden (*).

Het bleek mij tevens, dat VAN ALKMAAR die vroegere uitgaven van 1479 of 1485 niet heeft gekend, vermits in dezelve verſcheidene aardigheden en fijne puntjes, ook eenige breedere redeneringen voorkomen, welke zeker door iemand van zoo veel vernuft en ſmaak niet zouden zijn voorbijgegaan, maar wel met lust en ijver overgenomen en gebruikt.

SUHL houdt den Delftſchen druk voor de bron of de moeder van den Lubekſchen druk in het Nederſakſisch, en verklaart den laatſten, als eene herhaling in rijm, welke met eenig klatergoud is opgeſierd; na eene bedaarde vergelijking bleek het mij, dat deze geleerde te veel met zijn onderwerp is ingenomen geweest, en derhalve moet ik in de uitſpraak veel van hem verſchillen. Niet alleen is de vertaling van VAN ALKMAAR ruim een derde meer uitgebreid (†), maar ook in al-

(*) De namen door den vertaler in het Nederduitsch aan de dieren gegeven, heb ik medegedeeld op de *naamlijst* der Dieren, zoo als ze in ons Dichtſtuk voorkomen.

(†) De Delftſche druk 1485 beſlaat 112 zijden, de Lubekſche 1498, 150 beide in klein quarto.

alles ziet men eenen meer beſchaafden verfijnden toon; alles is meer kiesch behandeld, de zaken ſtaan beter op hunne plaats; eenige beelden, in den ouderen druk, en waarſchijnlijk ook in het origineel, in ruwe omtrekken ter neer geſteld, zijn hierdoor zijn dichterlijk genie meesterlijk op- en uitgewerkt.

In ſommige redeneringen van den Nederduitſchen vertaler, is, wel is waar, meerdere kracht bij kortheid, en ſommige deelen, vooral de aanvallen op de kerkelijke zaken, zijn wel ſcherper en vrijer, maar ook in deze deelen ziet men meer het ruwe en onkieſche van den tijd. Hoezeer ook deze Nederduitſche vertaling — welke ik voorheen beoordeelde naar de latere drukken, of liever naar ons zoogenoemde *Volksboekje* (*), in mijne ſchatting door het zien van deze oudſte uitgaven veel gerezen is, moet ik nog bij mijne eerſte opvat-

(*) Van dit *Volksboekje* beſtaan er eene menigte verſchillende drukken; alle zijn, wat de uitvoering, papier, druk en houtſneden betreft, beneden beoordeeling; — de oudſte druk welke mij ter hand kwam is van 1607. De oude uitgave is hier bij voor meer dan een derde ingekrompen, en alzoo in vele opzigten verminkt en verminderd. Veel goeds is er echter ingebleven.

vatting blijven, dat de vertaling van HENDRIK VAN ALKMAAR veel in waarde boven de oudere uitgaven uitmunt, en het is aan deze meer kiesche, klare en ruimer uiteengezette bewerking, dat ik de voortdurende belangstelling van alle vrienden van eenen vrolijken en geestigen schrijftrant, bij vele volken, gedurende de meer dan drie eeuwen, durf toeschrijven. De gemelde overzetting in proza zoude zich niet zoo lang hebben staande gehouden in de beschaafde kringen.

Een bijzondere waarde heeft, naar mijn inzien, het werk van HENDRIK VAN ALKMAAR erlangd, door de fijne toespelingen, tot afkeuring van de heerschzucht, de onkuischheid en de onwetendheid der geestelijken in die dagen, en van het nietige van eenige hunner leeringen aangaande de *pænitentien*, *bedevaarten*, en andere zaken, welke als surrogaten van de zedelijke deugd werden voorgedragen, en wel vooral aangaande het gedrag der kerkelijken in het uitventen der *aflaten* of de vergiffenis-brieven, zoo van toekomende als verledene zonden.

De Nederduitsche Vertaler heeft, op het spoor van den ouden Roman, de heilige, of voor heilig gehoudene, zaken met ruwe handen

[illegible] — [illegible] veel lig- [illegible] kunnen [illegible] nog veel als [illegible] geestig- [illegible] De [illegible] van REIN- [illegible] Ap,) voor de [illegible], en zijn oordeel [illegible] *R[illegible]e* kan hier- [illegible] dienen. Deze [illegible] omgewerkt, en in velen [illegible]

W[illegible] wij [illegible] overwegen, in welken tijd [illegible] deze tafereelen bewerkte, [illegible], en dat in die jaren de [illegible] menschen, als Pausen aan het hoofd der [illegible], te weten: INNOCENTIUS VIII, de patroon der Kettermeesters, en de voornaame veroorzaker der heksenprocessen, en ALEXANDER VI. (BORGIA, schandelijker gedachtenis) dan rijst de waarde van dit een en ander nog hooger. En vermits dit boek even zoo [illegible] beroemd, als bekend werd, dan kan men het wel als zeker aanmerken, dat hetzelve te gelijk met *de Narren-speelschuit* van S. BRANDT en de *Lof der zotheid* van ERASMUS bijzonder heeft medegewerkt, om de oogen van vele menschen te openen, en alzoo, ge-

gedient ter voorbereiding van de groote kerkhervorming. De aflaatkraam werd hierdoor vooral losgemaakt, en toen LUTHER en anderen de hand aan dezelve floegen, ftortte zij dadelijk in.

Wanneer men het werk van onzen Landgenoot, uit dit oogpunt befchouwd, dan worden voorzeker zijne verdienften aanzienlijk vermeerderd.

Zijn werk werd derhalve in dit opzigt billijk met loffpraken van LUTHER en MELANCHTON vereerd (*). Hetzelve is bij het concilie van *Trenten*, onder de *verbodene boeken* gefteld (†).

Ik zal mij over de menfchenkennis en over de ervarenis in zaken van regering, het Hofleven en het Regtswezen in dien tijd, enz. niet uitlaten, vermits deze lof, waarfchijnlijk meer aan den fteller van het oorfpronkelijk verhaal dan aan den vertaler toekomt, maar ik mag de levendigheid der verta-

(*) J. G. MULLER, *Gedenkwaardigheden uit de Gefchiedenis der kerkhervorming* in de 16e Eeuw, II. 31.

(†) Vid. *Index Librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Patres à Tridentino Synodo dilectos* etc. *Antw.* 1570 pag. 91. L. R.

taling en de gemakkelijkheid en losheid om de verhalen in rijm te brengen niet onvermeld laten. Nergens ontmoet men hier die stijve pronk en opsiering met klanken, welken in de verzen van de vijftiende en zestiende eeuw veeltijds doorstralen. In alles zien wij hier den man, die scherp oordeelt en zijne gedachten klaar mededeelt, zoo dat men als het ware bij de zaak wordt gebragt.

Kunstmatig beschouwd, behoudt het geheel alzoo eene bijzondere waarde. Het is een Satyrisch heldendicht, waarbij de voornaamste kunstregels wel zijn waargenomen. Zelden verliest men den Held van het stuk uit het oog. Hij redt zich uit alle zwarigheden door zijne slimheid, en na de grootste gevaren te zijn doorgeworsteld, wacht hem een luisterrijke zegepraal. Nergens zijn sprongen of gapingen, en het geheel loopt af binnen den tijd van ruim drie maanden. Ik meen ter bevestiging van hetgeen gezegd is, nog de getuigenis in dezen te mogen bijbrengen van den reeds vermelden geleerde, BOUTERWECK, en doe het vooral om de erkende waarde van denzelven als oordeelkundige. Hij zegt:

„ Het Nederduitsch gedicht is buiten tegenspraak een der voortreffelijkste werken voor de oude Duitsche Letterkunde. Geen Comische Epo-

Epopé, maar aan de Comifche Epos naverwant; een Satijrisch verfierd gedicht, in welke de leer, dat, naar den loop der wereldfche zaken, eene volgehoudene flim- of loosheid over het regt zegeviert, met zoo veel fchranderheid in eene aanlokkende voordragt is voor oogen gefteld, dat hoezeer deze fatijre alleen tot bevestiging van eene treurige waarheid fchijnt te moeten dienen, wij door hare helderheid met het leven verzoend worden."

„ Nooit voorzeker is de echte toon der fatijre gelukkiger getroffen, dan in dit verfierd verhaal. Het Epifche gedeelte der zamenftelling heeft eene bepaalde eenheid, en aan verfcheidenheid van karakters en aan afwisfeling van gevallen is het even rijk. — In dit oud Nederfakfisch ftuk verfchijnt de Nederlandfche taal in een helder licht. — De ftijl glijdt hier voort, treffend en ligt, vol kracht, doorgaans fchilderachtig, zelden veronachtzaamd, zoo dat dit werk, hoezeer in een donker tijdvak gefchreven, om deszelfs waarde aan het voortreffelijkfte eere zoude doen." (*)

Bij al den loffpraak zijn er ook tegenwerpingen en afkeuringen gemaakt, dan vermits ik niet weet, of deze moeten worden aangemerkt

(*) l. c. z. 354.

merkt als tegen den geheelen Roman gerigt, of tegen de vertaling van VAN ALKMAAR, zal ik ze niet behoeven op te nemen. De voornaamste is, dat de redekaveling en de verhalen van den Vos over den gewaanden *schat* en de *kleinooden* te veel gerekt zouden zijn. De geleerde GESSNER heeft deze bedenking voldoende opgeheven, door te betoogen, dat het vertellen van sprookjes aan de Hoven destijds eene zaak van belang was, vooral tot tijdverdrijf der Vorsten en Grooten, bij gebrek van eigene oefening, en dat de *Conteurs*, (de vertellers) zoo wel als de Hofnarren, aan de Hoven, mannen waren van gewigt. Hij brengt die verhalen als bewijzen bij voor de menschenkennis van den Dichter, door den Vos zich van het gereedste middel, het vertellen van sprookjes, te doen bedienen, om de driften van NOBEL (de Koning) tot bedaren te brengen, waarom de vrouw van den Aap insgelijks, toen Hij vertoornd in het kabinet trad, dadelijk met het verhaal: *van het proces tusschen den man en den slang* voor den dag kwam.

Hoezeer ik anders wel eenigzins als Lofredenaar van het onderwerp dezer uitgave ben opgetreden, vermeen ik het aan mij zelven verschuldigd te zijn, hier nog bij te voegen, dat

dat ik geenszins wil aangemerkt worden, zoo hoog met dit werk te loopen, als eenige Duitſche geleerden van vroegeren en lateren tijd hebben gedaan, hetwelk wel eens tot dweperij overging, en aan het buitenſporige, ja belagchelijke, grensde. Ik breng alleen het voorbeeld bij van JOHAN WILHELM LAURENBERG, Profesſor te *Rostock*, door wien dit dichtſtuk, als het beste boek na den Bijbel is voorgedragen.

Naar mijn inzien is het volſtrekt noodzakelijk, dat men bij de beoordeeling der waarde van het *geheel*, den tijd waarin het dichtſtuk ten papiere werd gebragt, voor oogen moet houden, te weten in het laatſte der vijftiende eeuw.

Alsdan blijft hetzelve wel erkend als een dierbaar gedenkſtuk van het menſchelijk verſtand in nog donkere tijden, maar dan kunnen er ook geene verkeerde toepasſingen uit worden gemaakt. Wanneer men het alleen beſchouwt als een oud ſchilderij, hetwelk goedgeteekende tafereelen bevat van den *toenmaligen* ſtand der wereldſche zaken, en den *tegenwoordigen* daarbij vergelijkt, wie vindt dan geene ſtof tot dankbaarheid over den voortgang der algemeene Maatſchappij in kennis en beſchaving?

Voor het overzigt der Bibliographische Geschiedenis van dit Dichtstuk, heb ik het dienstig geoordeeld eene lijst der verschillende drukken in het Nedersaksisch en der overzettingen in andere talen op te maken, welke achter het werk als *bijlage* volgt. Behalve hetgeen er vermeld is, bij de ontwikkeling der omstandigheden, welke aanleiding gaven, dat sommigen de eer aan HENDRIK VAN ALKMAAR verschuldigd, aan NICOLAAS BAUMAN hebben toegekend, zij nog gezegd, dat de Hoogleeraar VON HACKMAN den naam van onzen Landgenoot niet alleen het eerst uit het stof der vergetelheid heeft gehaald, maar dat hij ook den roem van denzelven heeft gehandhaafd in het gemeld Academisch programma van den jare 1709 (*), hetwelk hij later voor zijne uitgave heeft laten herdrukken. Wenschelijk ware het, dat hij de verzameling van oude Duitsche spreuken, welke hij bij die uitgave, als in een *koker* vereenigd heeft, gevoegd en waardoor deze uitgaven de naam heeft erlangd: REYNCKE DE VOSS *met den koker*, niet had uitgegeven. Die verzameling wordt wel eens beschouwd, als

(*) De titel is: *Programma de morali apologo poetico, qui nostra vernacula:* REYNEKE VOS *appellatur. Helmstad* 1709 4.

als of ze met den *Roman* in verband ſtond, maar ſtaat geheel op zichzelven en heeft eene geringe letterkundige waarde.

Vervolgens werd de naam van onzen landgenoot voornamelijk bekend, door den ijver van den beroemden Regtsgeleerde J. C. HEINECCIUS, die den inhoud der REINCKE van zeer veel belang beſchouwde voor de kennis der vroegere Regtspleging in *Duitschland.* Hierdoor werd de Roman vooral opgezocht door zulken, die zich aan de Academien op de Regtsgeleerdheid toeleiden, en eindelijk rees de vermaardheid van het werk nog hooger, door de pogingen van den beroemden J. C. GOTTSCHEDE.

Deze vond zich opgewekt, niet alleen om den ouden Roman uit te geven, maar ook om die uitgave te doen vergezeld gaan van eene nieuwe overzetting van het dichtſtuk en van de voorrede en moraliſatien van VAN ALKMAAR en BAUMAN beide, en tevens van eene zeer uitgeſtrekte verhandeling: *over den ſchrijver, den waren ouderdom en de groote waarde van het gedicht:* REINCKE DE VOS.

Min-

(*) *Elementa Juris Germanici*, Tom. II. *in praefatione*. uitgave van 1737. Deze getuigenisſen zijn overgenomen bij TJADEN. l. c. 4 en volg.

Minder ingelicht aangaande den Franschen oorsprong dan wij thans mogen zijn, was het niet te verwonderen, dat hij bij zijne nasporingen in vele dwalingen verviel, maar met dit alles werd zijn werk nog als clasfiek en van eene groote waarde beschouwd; sedert is de REINCKE vooral, een voorwerp van belangstelling geweest in de geleerde wereld in *Duitschland.*

Men heeft wel op de vertaling van GOTTSCHEDE vele aanmerkingen gemaakt, maar het afkeuren was altijd gemakkelijker dan het verbeteren. De schrijver had het genoegen, dat verscheidene geleerden van naam zijn werk goedkeurden, en dat hieruit vele merkwaardige voor- en tegenschriften ontstonden, waaronder met bijzonderen lof vermeld zijn twee werkjes; het eene is getiteld: *Nachleze einiger nachrichte von dem alten epischen Gedichte:* REYNEKE DER FUCHS, zoo ik meen, van GOTTSCHEDE zelven; het tweede: *Des Subrectors* GESSNER, *Bibliothecaris in* Lubek, *Schreiben aan* GOTTSCHEDE, REYNEKE FUCHS *betreffende.* Beide werkjes worden hoogelijk geprezen, vooral het laatste, om dat de waarde van den Roman en de menschenkennis van den schrijver, hierin met veel wijsheid en bescheidenheid worden in het licht gesteld. Tot

nog

nog toe heb ik naar beide geſchriften te vergeefs gezocht.

De uitgaaf van GOTTSCHEDE is voortreffelijk uitgevoerd, zoo veel druk en papier betreft; zij is verder verſierd met de afdrukken der keurig geteekende en geëtſte platen van onzen landgenoot, ALLARD VAN EVERDINGEN waarbij zeker de vinding in velen ontleend is van de oudere houtſneden, maar welke meerendeels uitmunten, om het karakter, hetwelk de meester in de afbeelding der dieren heeft weten te brengen.

Eenige jaren daarna verſcheen er een nieuw werk, waarbij onze Roman van eene geheel andere zijde werd beſchouwd, te weten, dat van JOHAN CARL HENRICH DREIJER, Sijndicus te *Lubek*, getiteld: *Von dem Nutſen des treffenden Gedichts* REYNEKE DE VOSS, *in Erläuterung der Deutſchen Rechts Althertumer*. Hier wordt het dichtſtuk door den *Rechtsgeleerde* nagegaan, en het werk ſerlangt de zeldzaamſten lofſpraak met kennis van zaken. Weinige boeken zijn mij voorgekomen, welke zich zoo zeer door rijkdom van kennis, en tevens door levendigheid van voorſtel aanbevelen. Ik zoude hier het oordeel van den ver-

(*) *Butſou* und *Wismar* 1768. 4.

verdienstelijken GELLERT over de kunstwaarde van het werk, als *Dichtstuk* en *Verhaal* tevens, kunnen bijbrengen, doch dat van BOUTERWECK hebbende medegedeeld, meen ik de andere te kunnen voorbij gaan. Het is opmerkelijk, dat GELLERT, bij de eerste uitgave van zijne *Verhandeling over de fabelen in* 1773, een ongunstig oordeel velde over den REINCKE, maar dat hij hetzelve, bij de vereenigde uitgave zijner werken, heeft ingetrokken. Hij gevoelde, zoo het schijnt, dat hij te onregte het opvolgen der kunstregels, in de werken van Grieken en Romeinen, in den besten tijd voorgeschreven of geleerd, in een werk van de middeleeuwen had verlangd.

Als *Dichtstuk* wedervoer het werk weinige jaren daarna, de grootste eere, dat namelijk de algemeen beminde Dichter, J. W. VON GÖTHE, hetzelve, in Duitsche Hexameters in twaalf zangen heeft overgebragt. — Een voortreffelijk werk! Men ziet in de uitvoering overal den grooten meester, maar men kan tevens zien, dat het oorspronkelijke wezenlijk dichterlijke waarde moet hebben, door te kunnen dienen, tot den grondslag van zulk een uitmuntend geheel.

Sedert is de REINEKE een geliefd voorwerp voor oefening en uitspanning geworden bij de Duit-

Duitſchers. Dit dichtſtuk was aangenamer en klaarder, dan het *Nibelungen-lied*, en het werd derhalve in meer kringen verſpreid.

De lust en de belangſtelling namen vervolgens nog meer toe, na dat de vertaling van D. W. Soltau verſcheen, welke in den luim en in den vorm van den oorſpronkelijken dichter geſteld, insgelijks aan zeer velen behaagde.

Verder zijn er nog in onzen tijd, behalve twee nieuwe uitgaven in het Nederſakſisch, door Bredow en Scheller, eene nieuwe overzetting in het Hoogduitsch, om als *Volksboek* te dienen, en eindelijk een Reijneke Fuchs voor de etui-bibliotheek naar Soltau verſchenen.

Zeer vele Duitſche geleerden (*) hebben zich verder, als om ſtrijd, beijverd, ten einde de geſchiedenis van dit werk op te helde-

(*) Behalve bij de aangehaalde Schrijvers zijn er vele berigten bij Nasser, *Vorleſungen über die Geſchichte, der Deutſche Poeſie.* — Koch, *Compendium der Deutſche Litteratur*, Panzer, *Annalen* enz. Vooral in het *Lexicon Deutſcher Dichter und Proſaisten* van K. H. Jördens IV. B. 307—326, alwaar een keurig bewerkt *overzigt* van het geheele verhaal gevonden wordt, en bij F. A. Ebert, *Allgemeines Bibliographiſches Lexicon*, B. II. 4. 603 tot 608.

deren en de innerlijke waarde al meer en meer bekend te maken.

Veel is er nog verder te wachten. Behalve dat wij, waarſchijnlijk, verſcheidene nieuwe toevoegſels en zeker vele ophelderingen van den grooten Franſchen Roman mogen te gemoete zien, voeden wij de hoop, dat de beroemde JACOB GRIMM niet geheel in zijne verwachting zal zijn te leur geſteld, en dat hij als nog verſcheidene zeer belangrijke bijdragen en geheel onbekende toevoegſels of navolgingen in het oud Hoogduitsch en Latijn (*) zal uitgeven.

Komen dan de Vlaamsch Nederduitſche vertaling op rijm van WILLEM DIE MADOCK, en de Nederduitſche vertaling naar den druk van 1479 in het licht, te gelijk met of na deze van HENDRIK VAN ALKMAAR, dan zullen wij Ne-

(*) Volgens het berigt in het *Journal des Savans* l. c. is de titel van dit onbekend dichtſtuk: *Dialogus Iſengrinum inter et Reynardum, verſibus Elegiacis; qui Dialogus ſatyricus* JACOBO MERLANDRO, *tribuitur a* STEPHANO BALINGIO. Wie is die, JACOBUS MERLANDRUS of MERLANDER? Zoude het ook onze JACOB VAN MARALAND kunnen zijn? Het *oud Duitſche* dichtſtuk is reeds gedrukt medegedeeld in de *Koloxaer Codex. Pesth* 1817. p. 357—420.

Nederlanders insgelijks niet langer beschuldigd kunnen worden van koele onverschilligheid; jegens dit elders zoo geliefd en geprezen boek of dichtstuk.

Hiermede meen ik mijne tegenwoordige taak te hebben volbragt, en eindig derhalve dezen aangenamen arbeid.

Verre er af, dat ik thans nog, na het licht, door Le grand d'Aussi en Meön, over de Geschiedenis der Renards, te wege gebragt, zoude willen staande houden, dat deze Roman of dit Dichtstuk, wat de vinding betreft, een *oorspronkelijk* werk van eenen Nederlander zoude *zijn*, vermeen ik echter, dat het tot roem van onze Letterkunde verstrekt, dat een der voornaamste deelen van den ouden, zoo lang vergeten Franschen Roman, door de zorg van *Nederlandsche Letterkundigen* en *Dichters* is bewaard gebleven.

Het zal verder ongetwijfeld het Vaderlandsch gevoel van velen mijner Landgenooten, zoo wel als het mijne streelen, dat men het *genoegen*, hetwelk door de menigte van uitgaven en vertalingen van het Nedersaksische gedicht voor ontallijke lezers bijna onder *alle* beschaafde

Volken, federt drie eeuwen is te wege gebragt, te danken heeft aan een geboren Nederlander — aan HENDRIK VAN ALEMAAR.

NA-

NASCHRIFT.

Het inleidend vertoog was bijna afgedrukt, toen ik door de heuschheid van mijnen vriend, den Hoogleeraar Mr. H. W. TYDEMAN, die eenen grooten invloed heeft gehad op de voortzetting van deze poging, bekend werd gemaakt met het werk: *Bücherkunde der Sassisch-Nederdeutschen sprache* von Dr. K. F. A. SCHELLER, 1826.

In hetzelve vond ik zoo veel, hetwelk betrekkelijk is tot REINTIE DE VOS, dat ik mij verpligt vind, om hierover nog eenig nader berigt te geven.

Bij de vermelding van den druk van 1498 aldaar, geeft deze geleerde hetgene hij in de voorrede van zijne uitgave van 1825, welke wij gevolgd hebben, heeft mede gedeeld. Hieruit zoude het twijfelachtig zijn gebleven, of hij wel onzen HENDRIK VAN ALKMAAR, als den vertaler erkent, of niet. Bij de vermelding van *zijne* uitgave op den jare 1825 (*), geeft

(*) Z. 454.

geeft hij de opmerkelijke bijvoegſels, welke ik vermeen vertaald te moeten mededeelen.

„ Of de ſchrijver of dichter, die zich HENREK VAN ALKMER noemt, werkelijk alzoo genaamd is geweest, dan of hij zich onder dezen naam verborgen heeft willen houden, is thans op geene wijze met zekerheid uit te maken; het eerſte zal moeten worden aangenomen, zoo lang er geene zekere overtuiging is daargeſteld, dat het laatſte heeft plaats gevonden."

„ Hoe vele namen komen er in de Geſchiedenis voor, van welker houders of dragers men niets meer weet, dan dat zij zich alzoo noemden."

„ Wat zoude ook den vertaler of bewerker van eenen algemeen bekenden Franſchen of Waalſchen Roman bewogen hebben, eenen verſierden naam aan te nemen, en zich dan daarbij: *Onderwijzer en Opvoeder van den Hertog van Lotharingen*, te noemen. Dat het Huis der Vorſten van *Lotharingen* van Sakſiſche afkomst was, is bekend, en derhalve is het te vermoeden, dat het Nederſakſisch aldaar de taal van het Hof is gebleven, daar de Lotharingſche Volkstaal, uit geene ſchriftelijke gedenkſtukken van dien tijd is aan te wijzen. En werd er ook niet aan ſommige Hoven van *Boven-Duitschland* de Sakſiſche taal getha-

ſproken? Het kan alhier geen reden van twijfel aan den naam geven, dat H. v. A. een boek in het Nederſakſiſche ſchreef voor zijne leerlingen, de Prinſen van *Lotharingen*."

„Even min bewijst de plaats van den druk: *Lubek*, dat de ſchrijver in de nabijheid zoude hebben moeten wonen. Het is nog niet uitgemaakt, dat de uitgave van 1498 de eerſte en oudſte is, en verder is de taal geenszins die van *Lubek* zelve, maar wel de algemeen Sakſiſche. *Lubek* en *Maagdenburg* waren toen de eenigſte plaatſen, behalve *Keulen*, in het Sakſiſche land, waar drukkerijen waren, en ook werden te *Mentz*, *Bazel* en *Augsburg*, Sakſiſche boeken gedrukt, zonder dat men het daarom als zeker ſtellen zoude, dat ze aldaar in die taal geſchreven waren. Uit de plaats van den druk laat zich derhalve niets opmaken ten nadeele van het beſtaan van HENDRIK VAN ALKMAAR, en vooral niet, om aan NICOLAAS BAUMAN de mogelijkheid der eere van den vervaardiger te zijn te bezorgen. Deze heeft hierop zelfs geene aanſpraak gemaakt bij de *Rostocker* uitgaven van 1517, daar hij dan niet zijn werk: *eyn Hovesch kortwijlig leſent* (een goed vrolijk leesboek) zoude genoemd hebben, om dat zulks dan naar eigen lof zou zweemen; *propria laus ſordet*; ook heeft hij toen dit werk

in een geheel ander dialect overgebragt, als de andere Lubekker REINCKE."

Eenige regels verder keurt hij het af, dat bij de uitgave der REIJNEKE FUCHS voor de *Etui-bibliotheek*, waarvan reeds melding is gemaakt, *de fabel* van BAUMAN daarbij op nieuw is voorgedragen, zonder met een enkel woord van de oud-Sakſiſche uitgaven te gewagen. Waartoe dient het, vraagt hij, dwalingen te verbreiden en ſtaande te houden?

Het gaf verder aan mij veel genoegen, in dit werk de bevestiging te zien van mijn vermoeden, dat gemelde geleerde het echte en oude exemplaar te *Wolfenbuttel* heeft gebruikt, en den tekst zijner uitgave zelf *letterlijk* daarnaar heeft afgeſchreven, zonder eene lettergreep te veranderen. Het was mij tevens niet minder welgevallig, uit den aanvang van hetzelve werk, en vooral uit de menigte van boeken, over het *ſtadsregt*, in *zeer vele* ſteden en over het *landregt* in verſchillende gewesten, weleer in het *Nederſakſisch* (het platduitsch) gegeven, een nieuw bewijs te erlangen, dat deze taal langs den *Rijn* en in een groot deel van *Duitschland* en de *Nederlanden* in de vijftiende eeuw geſproken en geſchreven werd.

Utrecht, 28 October 1826.

NA-

NAMEN

DER

DIEREN.

Namen.	*Kwaliteiten.*	*In den Nedersaksischen druk.*	*In den Nederduitschen druk.*
De Leeuw.	Koning.	Nobel.	Nobel.
De Leeuwin.	Koningin.		
De Panther.	Hofmeester.	Lupardus.	Fyrapeel
De Beer.	Baron.	Bruin.	Bruin.
De Wolf.	———	Isegrim,	Isegrijm.
De Wolvin.		Fr. Gieremód,	Vr. Eerswijnde.
De zonen van beiden.		Nummersat.	
		Idelbalg.	
De Vos.	Kamerheer.	Reinke.	Reinaart.
De Vosfin.		Fr. Ermelijne.	Vr. Armelijne.
Beider zonen,		Reynardijn.	Reynken.
		Roesel.	Roessel.
De Das of *Grevink.*	*De* Biechtvader,	Grimbaert.	Grimbaard.
Zijne vrouw.			Sloppecade.
De Ram.	Kapellaan.	Bellijn.	Bellijn.
De Ooij.			Ollewij
De Aap.		Marten.	Maarten.
De Apin.		Fr. Ruokenouwe.	Vr. Ruikenau.
Humme zonen.		Monke.	Bijtelwis.
			Vuilromp.
——— dochter.			Hatenete.
De Kater.		Hinze.	Tybaart.
De Bok.		Harmen.	
De Geit.		Metke.	
De Haas.	Postlooper.	Lampe.	Cuwaart.
De Stier.			Borre.
De Ezel.		Boldewijn.	Boudewijn.
De groote hond.		Rijn.	Rijn.
De kleine hond.		Wakkerloos.	Cortoys.

De

Namen.	*Kwaliteiten.*	*In den Nederſakſiſchen druk.*	*In den Nederduitſchen druk.*
De Bever.	Notaris.	Bokert.	Boekert.
Zijne vrouw.			Pantacrote.
De Otter.			
Zijne vrouw.			Ordeghale.
De Konijn.			Lepreel.

NAMEN
DER
VOGELEN.

De Haan.		Henning.	Kanteklaar.
De Hen.		Fr. Krasfevôt.	Koppe.
Hunne jongen.		Kantaart.	Kantart.
		Crayant.	Krayant.
De Oijevaar.		Barthold.	
De Kraan.		Lutke.	
De Raaf.		Plukkebeurs.	Fifelijn.
Zijn zoon.		Quakkeleer.	Slijndepier.
De krai.		Markenouwe.	Corbant.
Zijne vrouw.		Fr. Scherpenebbe.	Vr. Scherpenebbe
De Gans.		Alheid.	
De Eend.		Tibbeke.	
De Reiger.		Markward.	

HINRECKS VAN ALKMER

REYNKE DE FOS.

Ut vulpis adulatio
Nu in der werlde blijcket;
Sic hominis et ratio
Gelik dem Fos ſijk ſchicket.

EYNE VORREDE

OVER

DYT BÖK.

§. *I. Vor de tijd der ghebord* CHRISTI *vijndet men, dat dar ſijn ghewest, vele naturlijke wijſe mans, de uthvorkören un leff hadden wijsheit un kunſte, de men nomede* Phijloſophy, *dat in unſer ſprake ſo vele is gheſecht, alſe* leffhebbers der wijsheit un der kunst. *Men heeth ok etlijke van ön* Poëten, *dat is,* dijchters *efte* tohopeſetters hijstorien *un* gheſchijchte, *efte ok* bijſpröke, *efte* fabelen. *Etlijke van desſen lereden demen volke dögende un wijsheijt, un ſetteden öre lere ſlijcht in böke un in ſchrifft. Etlijke andere ſijn ghewest, de hebben öre lere uns naghelaten unde gheſath in verſe un in bijſpröke, unde in fabelen, updat men öre lere un ören vlijd des to bäth darbij ſcholde beholden. Manckt desſen is eijn ghewest, de to nutte unde lere der*

VOORREDE

VAN

HENDRIK VAN ALKMAAR.

Voor den tijd der geboorte van Christus *vindt men reeds dat er wijze mannen zijn geweest, die boven alles de kunst en de wetenschappen lief hadden, en die men derhalve* Philosophi *noemde, hetwelk in onze taal zoo veel zegt, als:* Liefhebbers der wijsheid en der kunsten.

Men noemde eenige hunner Poëten, *dat is: verdichters en bijeenbrengers van Geschiedenissen, of van spreuken of fabelen. Eenigen van dezen leerden den volke deugd en wijsheid en gaven hunne leer eenvoudig, in boeken en geschriften. Andere zijn er geweest, die hunne lessen hebben nagelaten in verzen en spreuken of in fabelen, op dat men die lessen en hun werk beter zou bevatten en behouden. Onder deze is er één geweest,*

der mijnſchen geſchreven heft eijne hijstorije unde fabele van Reijnken deme Foſſe, *de ſeer ghenoechlik is to leſen un to horen, un is ook vul van wijsheit un guder exempel un lere. Desſes ſulven Poëten lere to leſen, un nicht to verſtaen, en brochte neen nutte efte vromen.*

§ *II. Hirvmme dat men öm moghe leſen unde ock verſtaen, Ick* HINREK VAN ALCKMER, ſcholemester un tuchtlerer *des eddelen dogentliken Vorſten un Heren, Hertogen van* Lotrijngen, *umme bede wijllen mijnes gnedijghėn heren, hebbe dyt yeghenwerdijge bök uth Walſcher und Franszöſeſcher ſprake gheſocht un ummegheſäth in dudeſche ſprake to to dem love un to der ere Godes, un to heijlſamer lere der de hirijnne leſen.*

DE ANDERDE VORREDE.

§ *I. Up dat eijn ijtlijk leſer deſes bökes van* REYNKEN DEME FOSSE *wol moghe vorſtaen, ſo is to merken, dat der mijnſchen ſtaate is ghedelet an veer ſtaate.*

§ *II.*

die tot nut en ter onderwijzinge der menschen, geschreven heeft eene Historie of fabel van Reintje de Vos, *welke zeer vermakelijk is om te lezen en te hooren, en tevens vol van wijsheid en voorbeelden ten goede tot leering. De lessen van dezen Dichter te lezen en niet te verstaan, zou geen nut of voordeel aanbrengen.*

Op dat men dit boek zoo wel verstaan als lezen moge, heb ik Hendrik van Alkmaar, *onderwijzer en zedevoogd van den edelen en deugdzamen Vorst, den Hertog van* Lotharingen, *om des bedes wil van mijnen genadigen Heer, dit tegenwoordig boek uit de Waalsche en Fransche talen bijeengezocht en in de Duitsche taal overgezet tot lof en eere Godes, en tot eene heilzame leeringe van hun, die hierin lezen.*

DE TWEEDE VOORREDE.

Op *dat elke lezer dit boek van* Reintje de Vos *wel moge verstaan, zoo is het op te merken, dat de staat of de maatschappij der menschen zich laat verdeelen in* vier *standen.*

§ *II. De* erste *is de staat van de* arbeyders, *de sijk neren öres swaren arbeydes, un bruken erer kunst mijt arbeijde, alse* bure, amptlude, *un andere, de öre neringe un võdijnghe also werven. Wente God almechtigh uns in den staat heft ghesath, un heft uns heten arbeijden, un so unse broed wijnnen, in der tijd, do Adam, unser aller vader, overtrad dat gheboth, do God to öme sprak manckt anderen worden alsus: Indeme swete dijnes anghesijchtes schaltu eten dijn broet, dat is, du schalt dij gheneren mijt arbeijde. Un bij dessem staate so ghelikent de meijster in dessem Boeke de arbeijdenen deren, alse* perde, mulen, esels, osfen, *un dergheliken.*

§ *III. Uth dessem ersten staate van arbeide sijn ghesproten noch* dre *staate. De* erste *van den dree is* borgerije, *un* koplude, *un alle de sijk erneren mijt ummeslach un leven van deme ghewijnne. Bij dessen ghelijkent de meijster de deren, de de leven van deme ghewunnen ghude, dat se wijnnen un sammelen, alse eyn deel in de* erde, *eyn deel in de* boeme, *eyn deel in de* steynrijtzen, *darin se sammelen, dar se af leven; eyn deel korn, arsete, bonen un ander goed; eyn deel nöthe, eckeren, appel unde ander vrucht*

al-

De eerste, *is de stand der* arbeiders, *die zich voeden, of van den zwaren arbeid alleen, of van den arbeid met kunst aangewend, met name:* de boeren, ambtlieden *en anderen. Want God Almachtig heeft ons in dezen stand geplaatst, en heeft ons gelast te arbeiden, om de kost te winnen, ten tijde dat* Adam, *onzer aller Vader, het gebod overtrad. God sprak toen onder anderen als volgt:* In het zweet uwes aangezichts zult Gij uw brood eten; *dat is:* Gij zult werken om de kost. *Bij dezen stand vergelijkt de Meester in dit boek de arbeidende dieren;* paarden, muilen, ezels, ossen *en dergelijke.*

Uit dezen eersten *stand van* arbeiders *zijn nog* drie *andere standen gesproten. De eerste van deze drie, is die der* Burgerij, *der* Kooplieden, *en van allen, die zich ophouden met omslag (handel) en leven van het gewin. Bij dezen vergelijkt de meester de dieren, die leven van het goed, hetwelk zij winnen en verzamelen, en gedeeltelijk onder den* grond, *of op* boomen *of in* steenrotsen *bewaren, t. w.: koorn, erwten, boonen en andere vruchten, ook nooten, eikels, appelen en dergelijke vruchten, met name de* hazen, *de*

alſe de haſen, *dat* ekerken, kanijnen, de froijen, *de ſo westwart werden ghenomet, unde andere dergheliįken.*

§ *IV. De* ander *ſtaat geſproten uth deme erſten, dat is de ſtaat de de leven van desſem twee erſten ſtaten un ſijnt de* gheijstlijken. *Desſen ghelikent desſe meijster bij deme* Grevijnge, *de ok in etliken landen wert gheheten* de das. *Men van desſeme ſtaate en ſprickt he nicht vele, doch ſtraffet he ſe mijt vordeckeden wörden umme twey ſunde, alſe umme de* ghijricheyt, *un* unkeuſcheijt, *ſo hijr na op etliken ſteden werd gheroret.*

§ *V. De* drijdde *Staat, de uth deme ſtaate der arbeijder is gheſproten, un is de* verde *un leste ſtaat, dat ſijnt de* Vorſten *un heren der werlt, de ſijk* eddel *holden. Desſe voeden ſijk ok uth den twee erſten ſtaaten. Desſe ghelikent de meijster desſes bokes bij deme* wolve, *un bij deme* bären, *bij deme* losſe, *un* luperden, *den* grijpen. *So ſijn etlijke heren, de de mijnre ſijn in grade dan alſe de groetmechtighen Vorſten, alſe* banreheren *un dergheliįken. Un desſe ghelijkent de meijster bij deme* Fosſe, *bij der* apen, *bij deme* hunde, *un dergheliken. Un öre* bijſtanders *unde* deners, rutere *unde* ſchijltknechte,

des-

eekhoorn, konijnen, fretten, *zoo als wij ze hier in het westen noemen, en dergelijke.*

De tweede *van deze uit den eerſten geſprotene ſtanden te weten, de ſtand die geheel van de twee vorige leeft, is de* Geestelijkheid. *Deze vergelijkt hij bij de* das. *Van dezen ſtand zegt hij niet veel, doch hij beſtraft ze wel eens met bedekte woorden om twee zonden*: de gierigheid *of de heerschzucht en de* onkuischheid, *zoo als hier na op verſcheidene plaatſen voorkomt.*

De derde *ſtand, die ook uit den ſtand der* arbeiders *gekomen is, en nu de* vierde *en laatſte uitmaakt, is die van de* Vorſten *en* Heeren, *die zich als* edel *beſchouwen. Deze voeden zich ook alleen uit en door de twee eerſten. De meester van het boek vergelijkt hen bij de* wolven, beeren, jakhalſen *en* luipaarden (*de* roofdieren).

Ook zijn er eenige Heeren, die minder in rang zijn, dan die Grootmagtige; de bannerheeren *namelijk en dergelijke; deze vergelijkt hij bij de* vosſen, apen, honden *en meer; hunne helpers en dienaars, de ruiterij en het voetvolk, vergelijkt hij bij de kleine bijtende*

 die-

desse ghelikent he bij den kleijnen bijtenden deren, *alse bij der* maerten, hermelken, wesselken, ekerken, *un derghelijken.*

§ *VI. Desse lerer bewijset ok in deme ersten böke, dat ijd van nöden is, dat dar sij* eyn hovet, *eyn here, de boven alle desse state der lüde de macht de herschoppije hebbe, un alle de staten der mijnschen under sijk holden mag in rechte unde in vrede. Un dessen Oversten heren efte* konnijnck *lijkent he bij deme* lauwen. *He bewijset ook, dat men nemande overvallen schal buten recht mijt macht efte anderer losheijt, un dat men den mijsdadijgen, de berochtet is, nochtant schal to wörden stehen, un öm esschen, dat he sijk verantwerde, up dat men sijne schult efte unschult des to bäth moge proven.* Ok *bewijset desse meijster efte desse Poëte:* wo de Vorsten vaken werden verleijdet van den logeneren uth dem weghe der rechtferdijcheijt. *Ok bewijset he, dat mannich sijk sulven bedrucht, de dar na is, grote leene un provene te vorkrijgen bij den heren un sijne ghijrijcheijt nenen vortganck hebben kan. He bewijset ook, dat dem Vorsten un heren vele nutter is, to hebben den wijsen in öreme rade, dan den ghijrijgen. Wente* neijnes Vorsten höf efte staat sunder wijsheit un klöck-

dieren, de marter, de hermelijn, de wezel, de eekhoorn, *en andere.*

De leeraar bewijst ook in het eerste *boek, hoe het noodig is, dat er een heer een hoofd, aanwezig zij, hetwelk verheven, boven de andere standen, de magt der heerschappij heeft, op dat hij alle standen der menschen onder zijn gebied mag houden naar regten en in vrede. Deze Overste Heer, en* Koning *vergelijkt hij bij den* Leeuw. *Hij bewijst dat men niemand overvallen zal buiten regt of met magt of list en dat men den misdadigen, die beschuldigd is zal te voorde staan, en indagen ten einde hij zich verantwoorde, opdat men dan zijne schuld of onschuld des te beter zal kunnen beproeven.*

De Meester, of de Dichter, bewijst tevens, hoe de Vorsten, dikwijls van den weg der regtvaardigheid worden afgeleid, door de leugenaars; *verder, hoe velen zich zelven bedriegen, die groote leenen en prebenden van den Vorst zoeken te bekomen, zoo dat zij in hunne begeerten niet kunnen slagen; en eindelijk, dat het voor de Vorsten en Heeren meer dienstig is een wijzen man in hunnen Raad te zien, dan een gierigen*, want geen Staat of het Hof van eenen Vorst kan zonder

wijs-

klöckheijt ſtande mach blijven lange in eren.

§ VII. *Alſus is dijt bock van cijneme Vorſten un ſijneme Hove. Ok is ijd van deme ſtate der ghemenen ſijmpelen, un is ok van den* logenern *un* bedregers, *de mijt losheit mannijgen ſchenden, ſo hijr na wert ghesecht van deme ſneijdijgen lijstigen* Fosſe, *de mannijgen ſchendede un to plasſe brachte, un denne noch mijt ſijner loggen un valscheijt bij machte bleff.*

Welkere wörde men horen un leſen mag, men den ſijn der wörde, wat de lerer mede menet, ſchal men merken un beholden, dar lijcht de wijsheit in.

Dit is de menijnge des meijsters, de dijt boek beghijnt in ſolken wörden, ſo hier na volget.

✱

wijsheid en kloekheid ſtaande of lang in eere blijven.

Alzoo geldt dit boek van den Vorst en zijn Hof. Het ſpreekt tevens van de eenvoudigen in het gemeene leven; en het doet ook de leugenaars en bedriegers kennen, die velen door hunne boosheid nadeel aanbrengen, zoo als hier na vooral bewezen wordt, door het bedrijf van den ſnedigen listigen Vos, die velen in het verderf bragt en echter door leugenen en valschheid bij magte bleef.

Deze woorden mag men leeren en hooren, maar de zin der woorden, en wat de leeraar daar mede bedoelt, dat moet men opmerken en bewaren, want daar ligt de wijsheid in.

Dit zij genoeg van het oogmerk van den meester, die dit boek begint als volgt:

REYNKE DE FOS.

DAT ÊRSTE BÔK.

It ſhag up enen pinkſte-dag,
Dat men de wôlde un felde ſag
Gröne ſtân mid lôv un gras,
Un männig fogel frolik was
Mid ſange in hagen unde up bomen;
De krüder ſproten un de blomen,
De wol röken hyr un dâr;
De dag was ſhöne, un dat wäder klâr:
Nobel (1), de koning fan allen deren,
Hêld hov, unde lêt dën ûtkraieren
Syn land dorg overal.
Dâr kwemen fele heren mid grotem ſhall',
Ok kwemen to hove fele ſtolter geſellen,
De men nigt alle konde tällen.
Lütke, de krôn, Markward, de hägger,
Ja desse weren dâr alledegger;
Wente de koning mid ſinen heren
Mênde to hôlden hov mid eren,
Mid frouden unde mid grotem love,
Unde hadde fôrboded dâr to hove
Alle de dere grôt un kleine,

Sun-

REINTJE DE VOS.

HET EERSTE DEEL.

De eerste Hof-dag en de aanklagte.

Het was op een Pinksterdag, dat NOBEL, (de Leeuw) de Koning van alle dieren, open hof hield. Bosch en veld stonden in het eerste groen met loof en gras. Elke vogel was vrolijk en zong in hagen en op boomen. Kruiden en bloemen looken op en verspreiden de zachtste geuren; het weder was schoon; de lucht helder.

NOBEL had dezen Hofdag in zijn rijk doen uitroepen. Vele Heeren kwamen met groot gerucht, en men zag er ook een ontelbaar getal van stoute gezellen. LUTKE (de kroon) en MARKWART (de reiger) waren ook verschenen.

De Koning dacht met zijne Baronnen dit Hoffeest met vreugde en tot lof in eere te houden. Alle dieren, groot en klein, waren ontboden, behalve REINTJE (de Vos). Deze had aan het Hof zoo veel kwaads bedreven, dat hij er zich niet vertoonen durfde. Die kwaad doet schuwt het licht; zoo ging het ook hier.

REIN-

Sünder Reinken den Fos alleine.
He hadde in den hov ſo fele misdån,
Dat he dår nigt en dorſte komen nog gån.
De kwåd dait, de ſhuwet gêrne dat ligt.
Alſo dede ôk Reinke de boſewigt:
He ſhuwede fêr des koninges hov,
Darin he hadde fêr kranken lov.
Do de hov alſus anging,
En was dår nên, dan allene de Greving,
He hadde to klagen over Reinken dem Fos.
Den men hêld for falſh un lôs.
Iſegrim, de wulv, begunde de klage.
Sine fründe, ſyn flägte und mage
De güngen al fôr den koning ſtån.
Iſegrim, de wulv, ſprak alſo êrſten an,
Un ſäde: Hôggeboren koning, gnädige here,
Dorg juwe eddelheid, un dorg juwe ere,
Beide dorg regt unde dorg gnaden,
Entfärmet ju des groten ſhaden,
Den mi Reinke de Fos hävt gedån,
Dår ik faken fan hävve entfån
Grote ſhande un ſwår forlês.
Fôr alle ſake entfärmet ju des,
Dat he myn gude wyv hävt gehoned,
Unde miner kinder ôk nigt geſhoned.
He bemêg un beſeighede ſe, dår ſe legen,
Dat der dre ni ſodder en ſegen,
Un worden darav al ſtårblind.
Nogtan hönede he mi nog ſind;
Wente it was eins ſo fêrne gekomen,
Dat ên dag word upgenomen,
Men ſholde düsse ſake rigten eſte ſheden:

Do

REINTJE schuwde het Hof alwaar hij een kwade naam had.

Toen het feest begon, was er niemand behalve GRIMBAARD (de das), of hij had klagten tegen den loozen schalk in te brengen.

ISEGRIM (de wolf) was de eerste klager. Hij trad met zijn gezin en met zijne bloedverwanten en vrienden voor den Koning, en hief aan:

„ Hooggeboren Koning! Genadig Heer! edel en vereerd door regtvaardigheid en goedertierenheid, ontferm U over de groote schaden en verliezen, en over de schande, welke REINAART aan mij heeft toegevoegd, vooral over de hoon aan mijne goede vrouw gepleegd en over het leed aan mijne kinderen veroorzaakt. De laatste zijn zoo erg en vuil door hem bezoedeld, dat drie hunner, door het scherpe vocht stekeblind zijn geworden.

Sedert beleedigde hij mij nog meer; het was onlangs zoo ver gekomen, dat er reeds een dag bepaald was, om tusschen ons in regten te beslissen. Hij bood zich aan tot het doen van den eed, maar toen ik op het afleggen aandrong, ontsloop hij ons en hij week naar zijn

Do bôd ſik Reinke to den eden.
Do ik den êd wolde hävven toläſten,
Entkwam un entfôr he uns in ſine fäſten.
Here, dat weten nog juwe bäſten man,
De hyr nu ſint unde by mi ſtân.
Here! ik konde nigt in ener weken
Al dat kwade fôr ju ûtſpråken,
Dat Reinke, de loſe falſhe kumpân,
Mi to lede hävt gedân.
Ja, were al dat laken pergement,
Dat dâr werd gemaked to Gent,
Men' ſholdet dâr nigt in konen ſhriven,
Dat late ik nogtans al agter bliven —
Men dat ſhanden mines wives — dat gait mi na,
Blivt nigt ungewroken — wo it ôk ga!
Alſe Iſegrim ſine klage ſus hadde gedân,
Dâr kwam ein klein hundeken gân,
Unde was geheten Wakkerlôs,
De klagede dem koning up Franzôs,
Dat he ſo arm was êr,
Dat he alles gudes nigt hadde mêr,
Dan allene eine kleine worſt
In enem winter up ener horſt,
Dâr öm Reinke de ſulve nam.
Hinze, de kater, do ôk dâr kwam,
Al tornig he fôr den koning ging,
Un ſprak: Gnädige here, her koning!
Up dat ji Reinken ſin unhold,
So en is hyr nemand jung nog ôld,
He frugtet Reinken mêr dan ju.
Dat Wakkerlôs hyr klaget nu,
Des is fele jâr, des ſyt berigt,

De

kasteel. Alle uwe welgeborene mannen, hier tegenwoordig, zijn van deze zaken bewust.

Ik zou meer dan den tijd van ééne week behoeven, indien ik al het kwade door de looze REINTJE aan mij bedreven, voor U zou openleggen. Ja, al werd alles, wat te *Gent* geweven is, pergament, men zou nog geene ruimte genoeg hebben, om al die misdaden te beschrijven. Ik wil het nu niet ophalen, maar het schenden van mijne vrouw, gaat mij na ter harte; dit mag ik niet ongewroken laten; het ga ook hoe het ook ga."

Toen ISEGRIM deze klagte had geëindigd, trad een klein hondje, WAKKERLOOS geheeten, voor en deze klaagde in het Pransch: dat REINTJE hem beroofd had, van een klein stukje worst, het eenigste, hetwelk hij arm zijnde, in den winter had overgehouden.

HINZE (de kater) trad daarna vertoornd voor den Koning. Hij sprak: „ Genadig Heer. Ten einde gij REINTJE niet langer te gunstig zijn moge, verzeker ik, dat hier niemand is, of hij vreest voor dezen meer dan voor U. Het geval, waar over WAKKERLOOS klaagt, is reeds voor vele jaren gebeurd, en die worst behoorde aan mij. Ik heb er niet over willen klagen.

De worst was myn, wol klage ik des nigt.
Wente ik was eins in miner jagd,
Un kwam in ene möle by nagt;
Enen slapenden mölenman fund ik dâr,
Dēm nam ik de worst, dat is wâr.
Hadde Wakkerlôs igteswes an dër,
Dat kwam al fan minen listen hër.
Do sprak dat Panter alsо fôrd,
Do desse klage was gehôrd:
Hinze, latet de klage bliven,
Ji konen dâr nigt fele mede bedriven.
In Reinken is altes nene ere,
He is ein dêv unde ein mordenëre.
Dat dör' ik säggen by minen eren,
Ja dat weten wol alle desse heren:
He rovet, he stälet alse ên dêv;
He en hävt ôk nemand alsо lêv,
Nog sülven den koning, de de is unse here;
He wolde, dat he gûd unde ere
Forlöre, mogte he daran gewinnen
En fät morsêl fan ener hennen.
Dat ik ju dit bewisen mag,
He dede nog gistern den sülven dag
Eine der grötesten overdâd
An Lampen, deme hasen, de hyr stât,
De node jennig dêr so dede;
Wente he öm binnen des koninges frede,
Un binnen des koninges fastem gelede
Lovede to leren inen trede.
He lovede öm to maken to enem kapellân,
Un lêt en fôr sik sitten gân.
Se begunden bede den *Credo* to singen,

Men

Toen ik eens op mijne jagt was, en bij nacht in een molen kwam, vond ik den molenaar slapende en nam de worst van hem weg. Had Wakkerloos eenig regt op dezelve, zoo kwam dit door mijne list."

De Panther deze klagten gehoord hebbende, zeide: „ Hinze houd die klagte voor u. Gij zult daarmede weinig uitregten. Bij Reintje is van oudsher geen gevoel van eer; hij is een dief, en een moordenaar; dit durf ik op mijn woord verzekeren. Elk uwer weet het. Hij rooft, hij steelt en heeft niemand lief, zelfs den Koning niet, onzen Heer. Hij zou ook dezen goed en eere zien verliezen, als hij er maar een kluifje van eene vette kip bij winnen mogt. Op gisteren bewees hij nog zijnen euvelmoed aan Lampe, (de haas,) die hier tegenwoordig is en nooit iemand beleedigde.

Hij beloofde dezen, om hem gedurende den tijd van des Konings vrijgeleide op te leiden tot den kerkdienst, en hem kapellaan te maken. Hij deed Lampe voor zich zitten, en toen zij het *Credo* zongen, begon hij met zijne vossenstreken en knelde en kneep hem tusschen zijne beenen. Ik kwam bij toeval daarbij, en hoorde beider gezang. Zij zwegen, hoezeer de les naauwelijks begonnen was. Ik zag hier meester Reinaard in zijn oud bedrijf. Hij vatte Lampe bij den keel, en gewisselijk had hij hem het leven benomen, ware ik niet ter hulp

Men Reinke brukede fan ſinen ôlden dingen
Un hêld Lampen faſte twiſhen ſinen bèn,
Un begunde öm dår ein fel to tên.
Ik kwam fan unſhigt den ſülven gang,
Un hörede dår örer beider ſang.
De *Lectie*, de êrſt was begund,
Dår ſwegen ſe fan tor ſülven ſtund.
Do ik dår hen kwam gegân,
Dår fund ik mäſter Reinken ſtân,
Un brukede fan ſinem ôlden ſpele,
He hadde Lampen by der käle.
Ja, gewiſſe hädde he öm dat lyv genomen,
Were ik öm nigt to hülpe komen
Doſülvest to den ſülven ſtunden.
Hyr möge ji nog ſên de ferſhe wunden
An Lampen, dem ſêr fromen man,
De dog nemande kwåd dôn en kan.
Ik ſägge ju, her koning, un al ji heren,
Wille ji dit nigt wräken un keren,
Dat ji des koninges frede, gelede un brêve
Laten ſus bräken fan ſodanem deve,
It wird deme koning nog faken forweten
Fan felen, de it nigt drade forgeten,
O'k des koninges kindern over mannig jår!
Do ſprak Iſegrim: It is ſeker wår,
Reinke dog nümmer nên gûd dôt.
Were he dôd, dat were ſere gôd
For uns alle, de gêrn in frede leven.
Men werd öm dit nu forgeven,
He werd in kort nog etlike ſhöven;
De öm des nu nigt to en loven.
De Greving was Reinken broders ſône,

De

gesneld. Gij kunt nog de versche wonden aan het lijf van den vromen man zien.

Ik zeg het u, Heer Koning! en u allen, Mijne Heeren! dat wilt gij het ongestraft en ongewroken laten, dat de vos, die schalk, des Konings vrijgeleide en vrede, bij brieven bevestigd, verbreekt, dit meermalen aan den Koning, ja aan zijne kinderen, nog over vele jaren, zal verweten worden."

Isegrim hervatte: „ het is waar, dat Reintje nooit iets goeds bedreef. Ware hij dood, dit zou een wenschelijke zaak zijn voor ons allen, die gaarne in vrede leven, en is het dat men het nu aan hem vergeeft, dan zal hij ook anderen in het verdriet brengen, die thans geen kwaad van hem vermoeden.

Grimbaard (de das) Broederszoon van

De ſprak do, un was ſêr köne;
He forantwôrde in dem hove den Fos,
De dog was ſêr falſh un lôs.
He ſprak to deme wulve alſo fôrd:
Here Iſegrim, it is ein ôldſpräken wôrd:
Des fyendes mund ſhaffet ſelden frôm!
So do ji ôk by Reinken, minem ôm.
Were he ſo wol alſe ji hyr to hove,
Un ſtunde he alſo in des koninges love,
Here Iſegrim, alſe ji dôt,
It ſholde ju nigt dünken gôd,
Dat ji en hyr alſus forſpräken,
Un de ôlden ſtükke hyr fôrräken.
Men dat kwade, dat ji Reinken hävven gedân,
Dat late ji al agter ſtân.
It is nog etliken heren wol kund,
Wo ji mid Reinken maken den forbund,
Un wolden wäſen twe like geſellen.
Dat mot ik diſſen heren fortällen.
Wente Reinke myn ôm in wintersnôd
Umme Iſegrims willen fylna was dôd.
Wente it geſhag, dat ein kwam gefaren,
De hadde grote fiſhe up ener karen.
Iſegrim hadde geren der fiſhe gehaled,
Men he hadde nigt, darmid ſe wôrden betaled.
He bragte minen ôm in de grote nôd,
Um ſinen willen ging he liggen for dôd,
Regt in den wäg, un ſtund äventûr.
Märket, worden öm ôk de fiſhe ſûr?
Do jenne mid der kare gefaren kwam,
Un minen ôm dârſülveſt fornam,
Haſtigen tôg he ſyn ſwërd un ſnel,

Un

Reintje, ftout van bedrijve, verdedigde den vos op de volgende wijze.

Hij fprak tot den wolf. „ Heer Isegrim het is een oud fpreekwoord: eens vijands mond brengt zelden voordeel aan. Zoo gaat het ook ten opzigte van Reintje, mijn oom. Was hij zoo wel als gij thans ten Hove aanwezig en ftond hij evenzeer bij den Koning in gunfte, gij zoudt het wel nalaten, Heer Isegrim! om zoo veel hem aangaande te zeggen en de oude ftukken op te halen. Het kwade, dat gij aan Reinaart hebt gedaan, laat gij blijven.

Het is nog wel aan eenige Heeren bewust, dat gij met hem eene verbindtenis hebt aangegaan, om uwe zaken te zamen te doen.

Ik moet het nu aan deze Heeren vertellen, hoe mijn oom, om Isegrims wille in het hartje van den winter, bijna om het leven is geraakt.

Het gebeurde eens, dat er iemand met een wagen kwam, waarop groote visfchen geladen waren. Isegrim wilde gaarn van de visch eten, maar hij had niet om ze te betalen.

Hij bragt mijnen oom in den grootften nood; deze waagde een ftout bedrijf, waar door de visch hem zuur opbrak. Hij ging om zijnentwille in den weg voor dood liggen, en toen de voerman den Vos zag, trok deze het mes om hem te treffen. Ziende dat hij zich niet verroerde, hield hij denzelven voor dood en wierp hem op den wagen, om naderhand het vel af te ftroopen.

Un wolde mimeme öme torükken en fel.
Men he rörede fik nigt klên nog grôt.
Do mênde he, dat he were dôd;
He läde öm up de kar', un dagte öm to fillen.
Dit wagede he al dorg Ifegrims willen!
Do he fordan begunde to faren,
Wärp Reinke etlike fifhe fan der karen.
Ifegrim van fêrne agterna kwam,
Un desse fifhe al to fik nam.
Reinke fprang wedder fan der karen,
Öm lüftede to nigt länger to faren.
He hadde ôk gêrne der fifhe begërd,
Men Ifegrim hadde fe alle fortêrd.
He hadde geten, dat he wolde barften,
Un mofte darumme gân tom arften.
Do Ifegrim der graden nigt en mogte,
Der fülven he öm ein weinig brogte.
Ik fägg' et ju ôk by ûer trüwe myn:
Reinke wufte êns en geflagted fwyn,
Wôr dat hangede an eneme wime.
Dit fäde he up loven Ifegrime.
Dar gingen fe hen up beder äventure,
Men Reinken ward dat fwyn gans fure.
He mofte krupen tom fenfter in,
Un worp dat nedder up beder gewin.
Dâr weren ôk hunde grôt un ftark,
Mid dën hadde Reinke fyn fulle wark.
Se rukkeden öm todëgen fyn gude fel,
Dewile at Ifegrim up dat fwyn alhêl.
Mid groter nôd Reinke nouwe wäg kwam,
Un ging, dâr he Ifegrime fornam.
He klagede fine nôd, un äfhede fyn dêl:

Ja,

De man reed voort en REINAART wierp eenige visschen van de kar. ISEGRIM kwam van ver achter uit spoedig hierop toe, en nam alle voorraad tot zich. REINTJE, van de wagen gesprongen, wenschte ook wel iets van den buit te hebben, maar de wolf had alles verslonden; hij had zich tot barsten toe vol gegeten, en kon naauwelijks gaan; op het laatste niets meer van de graten lustende, bragt hij een klein deel van dezelve aan mijnen oom.

Ik doe nog verder op mijn woord het volgende verhaal: REINAART wetende waar een geslacht varken op de leer hing, deelde dit berigt mede aan ISEGRIM. Zij gingen met hun beiden op avontuur. Aan mijn oom kwam dit spek duur te staan. Hij klom ten vengster in en wierp het zwijn voor beider belang naar buiten. In het huis waren groote sterke honden, met welke hij het erg te stellen had. Terwijl deze hem aanvielen en in den huid beeten, at ISEGRIM alles op. De vos redde zich ter naauwernood, en toen hij bij den wolf kwam deed hij zijn beklag en eischte zijn deel. „Ja, sprak ISEGRIM, ik heb een goed stuk voor u bewaard; houd en eet; bekluif het wel; het is vet,

Ja, ſprak Iſegrim, ein gôd morſêl
Hävve ik di forwared, hôld un ät,
Begnage it wol, it is ſere fät.
Dat morſêl, dat he eme do langede,
Was dat krumholt, dâr dat ſwyn by hangede
Reinke konde nigt ſpräken fan ſmagte.
Märket, ji heren, wat he do dagte!
Ik ſägge't ju, her koning, gnädige here,
Der gelyk ſin wol hunderd ſtükke efte mere,
De Iſegrim by Reinken hävt gedân:
Dat grötſte lat' ik nog agter ſtân.
Kümt Reinke to hove mank desse geſellen,
He werd it ſülven wol bät fortällen.
Märket, here, her koning, eddele förſte,
Wan ik it jümmer ſäggen dörſte,
So ſprikt Iſegrim ein geklik wôrd,
Dat ji heren wol hävven gehôrd.
He ſprikt ſülven up ſyn egene wyv,
De he ſholde bedekken mid ſele un lyv,
Unde alſo beſhütten ſtedes öre ere,
It is wol ſeven jâr efte mere,
Dat Reinke ergav ein dêl ſiner truwen
Fruwen Giremôd, der ſhonen fruwen.
Dat ſhag in eneme avend-dans;
Wente Iſegrim was do butenlands.
Ik ſägge it ſo, alſe ik it weit;
It geſhag in fründliker hoveſheid
Faken Reinken wille — mêr ſägge ik nigt.
Wattan? ſe klaget jo ſülven nigt!
Se was des tohand ſhêr genäſen!
Wat wôrde ſhölen dâr mêr av wäſen?
Were Iſegrim frôd, he ſwege dârfan;

Dit

vet." Het ſtuk hetwelk hij overgaf, was de kromſtok, waaraan het zwijn gehangen had. REINAART konde niet ſpreken van ſpijt, en bezeft Heeren! hoe hij te moede moest zijn.

Ik zeg het u, Heer Koning! van zulke booze ſtukken, welke ISEGRIM aan REINAART heeft bedreven, zou ik wel honderd kunnen ophalen, maar ik ga nu de ergſte voorbij; komt mijn oom aan het Hof, hij zal ze zelf beter verhalen. Heer Koning! indien ik het nog zeggen durf; gij zult het wel hebben opgemerkt, dat ISEGRIM zeer gekkelijk heeft geſproken, zoo als ook alle Heeren gehoord hebben. Hij zelf ſpreekt kwaad van zijne eigene vrouw, en deze moest hij, vooral in hare eere beſchermen met lijf en ziel.

Het is wel zeven jaar of nog langer geleden, dat REINAART aan vrouw GIEREMOED eene liefdedienst beweες. Dit gebeurde op een avond bij het danſen, toen ISEGRIM buitenslands was. Ik zeg het, om dat ik het weet; alles gebeurde met vriendelijke heuschheid en bij herhaling; meer zeg ik niet. Zij zelve klaagde niet. Alles was vergeten, en wie zou er nu naar talen; was ISEGRIM wijs geweest, hij had er van gezwegen, daar het hem zelven ook geene eere aanbrengt.

GRIM-

Dit sülve öme dog klene ere bringen kan!
- Grimbård sprak förd: Nu klaget de hase
En märken, unde ene sisesase!
Eft he sine *Lectie* nigt wol en läs,
Reinke, de syn mäster was,
Moste he sinen sholer nigt slån?
Det were unregt unde övel gedån!
Sholde men de shölrekens nigt kastyen,
Un wennen se fan eren tüsheryen,
Nümmermer leredan se todögen.
Nu klaget ök Wakkerlös: he hädde gekregen
In eneme winter ene worst,
De he forlös up ener horst.
De klage were bäter bleven forholen:
Ja, höre ji dat wol? se was gestolen!
Male quesite, male perdite:
Mid regte werd men kwädliken kwite,
Dat men övel hävt gewunnen!
We wil Reinken des forgunnen,
Dat he gestolen ding eme nam?
Ein islik eddel fan hogem stam
Shal haten de deve, un shal se fangen.
Ja, hädde he ök Wakkerlös do gehangen,
We sholde öme dat forkeren?
Men he let it dem koning to eren,
De lyv-sake allene hävt in straf;
Al hävt myn öm weinig dänkes darav.
Reineke is en regtfärdig man,
De nen unregt liden kan.
Wente sodder dat de koning sinen frede
Kündigen unde ütropen dede,
En sogt he up nemanden nen bejag:

He

Grimbaart zeide verder: „ nu brengt de haas een ſprookje bij, om eene nietigheid. Indien hij de les niet goed oplas, moest Reinaart, de meester dan aan den leerling geene klappen geven? Het tegendeel zou verkeerd zijn geweest. Indien men de ſchooljongens niet kaſtijden mogt, om hen de kuren af te leeren, dan zouden zij immers zich nooit tot de deugd gewennen.

En nu klaagt Wakkerloos ook, en wel, dat hij op een winter een ſtukje worst gekregen hebbende hetzelve verloren had; dit was ook beter gezwegen; hebt gij het wel gehoord? de worst was geſtolen. Wel nu: zoo gewonnen, zoo geronnen. Hetgeen met onregt verworven is, verliest men met regt. Wie zal het in Reinaart afkeuren, dat hij eene geſtolene zaak tot zich nam. Elk edelman en die van hoogen ſtaat is, zegt de wet, zal den dief haten en hem vatten. Ja! wanneer hij Wakkerloos had opgehangen, wie zou hierna hebben omgezien? Hij liet het uit eerbied voor den Koning, aan wien alleen de handhaving van het regt in lijfſtraffelijke zaken toekomt; doch hij heeft er nu weinig danks van. Reinaart is een regtvaardig man, en hij kan geen onregt lijden. Sedert de Koning den vrede heeft doen uitroepen en afkondigen, heeft hij niemand beledigd. Hij eet maar eens op elken dag, en hij leeft als een kluizenaar met kaſtijdinge van zijn ligchaam. Op zijn lijf draagt hij een haren

He ät men êns up isliken dag:
He levet alſe ein klüſener,
Unde kaſtyet ſinen lygham ſêr.
Nägeſt ſineme live drägt he hâr;
He at nên flêſh in eneme jâr,
Wat flêſh it ſy, wild edder tâm.
Dat ſade de giſteren fan öm kwam.
Syn ſlot, dat da het Malepartus,
Hävt he forlaten, un buwet eine klûs.
Blêk un mager is he fan pinen;
Hunger, dorſt un ſware karinen
De lidet he nu for ſine ſunde.
Wat ſhadet it öm, dat he in desser ſtunde
Hyr is beklaged in ſinem avwäſen?
Kumt he to antwôrde, he mag nog genäſen.
Do desse wôrde ſus weren geſägd,
Kwam hane Henning mit ſinem geſlägt
In des koninges hov gefaren,
Un brogte up ener doden-baren
Ene dode henne, de hêt Kraſſefôt,
De Reinke hädde gebeten dôd.
Hals unde höved hadde he er avgebeten.
Dit moſte nu de koning weten.
De hane kwam fôr den koning ſtân,
Un ſag öme ſêr bedroved an.
He hadde by ſik twe hanen grôt,
De drôvig weren umme dessen dôd.
De ene was geheten Kraiant,
De bäſte hane, dên men fand
Twiſhen Holland unde Frankryk.
De ander was öm ſêr gelyk,
Un hêt Kantart, ſêr kone unde uprigt.

Se

kleed. Gedurende een geheel jaar heeft hij geen vleesch geproefd, noch tam noch wild; dit verhaalde mij iemand, die gisteren bij hem was. Zijn Burg of flôt, *Malepartus*, heeft hij verlaten, en hij bouwt eene kluis of hut. Bleek en mager ziet hij er uit, door al die kastijdingen, en door honger en dorst bij het vasten; zoo doet hij nu boete voor de zonde.

Het schaadt hem niet, dat hij hier in zijne afwezigheid is beschuldigd; bekomt hij de gelegenheid, om zich te verantwoorden, dan zal hij zich wel geheel zuiveren.

Toen GRIMBAARD tôt dus verre in zijne rede was gevorderd, kwam HENNING, (de haan), met zijn gezin in 's Konings Hof. Zij droegen eene doode hen, vrouw KRASVOET, die door REINTJE was gedood, op een lijkbaar; hals en hoofd had hij afgebeten; en dit geval moest nu aan NOBEL worden bekend gemaakt.

HENNING trad voor den Koning, in eene treurige houding. Hij was vergezeld van twee andere hanen, beide zeer bedroefd. De een heette KREYANT, de beste haan die tusschen *Frankrijk* en *Holland* leefde; de andere was dezen gelijk; hij heette KANTART, en was stout en opregt; beide waren broeders van de gedoodde hen en droegen elk eene brandende waschkaars. Beide riepen *ach* en *wee*! over KRAS-

Se drögen malk en barnende ligt.
Der hennen bröder weren desse twe,
Se repen bede: wagg unde we!
Umme Krasſefôt, erer ſüſter, dôd
Dreven se ruwe un drôvniſſe grôt.
Nog weren twe ander, de drögen de boren:
Men mogte ere drôvniſſe fêrn horen.
Hane Henning fôr den koning ging,
Un ſprak: gnädige here, her koning!
Höret mine wôrde dorg gnaden,
Unde entfärmet ju des groten ſhaden,
Dën mi Reinke hävt gedân,
Unde minen kindern, de hyr ſtân.
Wente do de winter forgangen was,
Unde men ſag blomen, lôv un gras
Shöne bloien un ſtân gröne,
Do was ik fêr frolik un köne
Umme myn grote ſlägte gemeine,
Wente ik hadde junger ſöne teine,
Un ſhöner dögter twemâl ſeven —
(Ogh! dën lüſtede ſo wol to leven,)
De al myn wyv, dat kloke hôn,
Fôrdbragte in eneme ſommer ſhôn.
Se weren ſtârk, und wol tofreden,
Un gingen umme födinge in ener ſteden,
De was bemüred, der mönnike hov,
Darin ſes hunde ſtark un grov
Bewârden mine kinder, un hadden ſe lêv.
Dit hatede Reinke, de kwade dêv,
Dat ſe ſo faſte weren dârbinnen,
Dat he der nene konde gewinnen.
Wo faken ging he umme de müren by nagte,

Un

VOET, hare zuster en toonden veel droefenis en rouw. Bovendien waren er nog twee andere, die de baar droegen, wier gejammer ook op verren afſtand gehoord werd.

HENNING ſprak: „ Genadige Heer! hoor mij in gunſte. Ontferm u over het groot verlies en de ſchade, welke REINAART mij en mijne kinderen, hier tegenwoordig, heeft toegebragt. Toen de winter voorbij was, en de bloemen, het loof en het gras ontſproten en alles groen ſtond, verheugde en verhief ik mij in het midden van mijn bloeijend gezin. Ik telde toen *tien* zonen en *veertien* ſchoone dochters. Ach, zij hadden zoo veel lust in het leven; mijn wijf, die kloeke hen, had ze alle in eenen zomer voortgebragt. Zij waren ſterk en weltevreden, en vonden hun voedſel op de bemuurde plaats van een klooster, alwaar zes groote honden, hen beſchermden en lief hadden. Het was REINTJE tegen de borst, dat zij aldaar zoo wel bewaard waren, en dat hij er geene van konde magtig worden. Dikwijls liep hij 's nachts om den muur, en hij lag ons allerleije lagen met geſtadige list; doch als de honden hem bemerkten, dan moest hij het op een loopen zetten, eens kregen zij hem tusſchen zich, en toen werd zijn vel deerlijk getouwd; hij ontkwam

 het

Un läde uns lage mid groter agte!
Wan dit de hunde kregen to weten,
So moste he it up syn lopen sätten.
Se hadden öm êns twishen kregen,
Un rükkeden öme syn fel todëgen.
Nouwe entkwam he tor sülven tyd,
Do worden wi siner ene wile kwyt.
Förder höret mi, gnädige here!
Sind kwam he êns alse ein klüsenëre,
Reinke, desülve ôlde dêv,
Un bragte mi do enen brêv,
Dâr hangede juwe segel nedden an.
Dâr fand ik in geshreven stân,
Dat ji leten kündigen fasten-frede
Allen dêren unde fögelen mede.
He sprak, he were klüsenër geworden,
Un wo he hêlde enen harden orden,
Dat he sine sünde böten wolde,
Unde ik fôr öm nigt mêr frugten shôlde,
Un mogte ane hode fôr öm wol leven.
He sprak ôk: ik hävve mi gans begeven,
Alle flêsh forloved mit ên.
He lêt mi kappen un shëpelër sên,
Unde enen brêv fan sinem pryer,
Up dat ik were deste fryer.
He wisede mi ôk dosülvest aldâr
Under der kappen en klêd fan hâr.
Do ging he wäg, un sprak to mi:
Gode, deme heren, befäle ik di!
Ik ga, dâr ik hävve to dôn,
Ik hävve nog to läsen *sext'* un *non'*,
O'k *vesper* dârto fandessem dage.

Al

het ter nauwer nood, en zoo geraakten wij eenigen tijd van hem bevrijd.

Onlangs kwam hij bij mij, als een kluizenaar; hij bragt mij eenen brief van u, met een uithangend zegel; hierbij vond ik geschreven, dat gij aan alle dieren en vogelen eene vaste vrede had doen verkondigen. Hij zeide mij, dat hij kluizenaar was geworden, en hoe hij zich hield aan eene gestrenge orde, en boete deed voor zijne zonden.

Verder, dat ik hem niet meer behoefde te vreezen, en nu leven mogt zonder tegen hem op mijne *hoede* te zijn. „ Ik heb mij geheel bekeerd — *zeide hij* — en alle vleesch verzaakt." Hij liet mij kap en scapulier zien en eenen brief van zijnen Prior, ten einde ik geheel gerust zou kunnen zijn. Hij liet mij zelfs kijken, hoe hij onder de pij een haren kleed droeg.

Toen hij weg ging, zeide hij: „ zijt den hemel bevolen. Ik ga aan het gebed; ik moet de *sexten* en de *nonen* lezen en dan nog de *vesper* voor dezen dag." Hij ging lezende weg, maar vol list.

Al läſende ging he wäg, un laide uns lage.
Do was ik frölik unde unforfêrd,
Un ging to minen kindern wärd.
Ik ſäde ön de tidinge, do wârd en leve,
De mi was forkündiged ût juwem brêve,
Un dat Reinke were worden klüſenër,
Wi dörvten fôr em nigt frugten mêr.
Mid ön allen ging ik do buten de müre,
Dâr uns overkwam krank äventüre;
Wente Reinke hadde uns gelägd ſine lage,
Unde kwam ſlikende ût ener hage,
Un hävt uns de pôrten undergân,
Unde grêp miner bäſten kindere ên an,
Dat at he up, un kwam wedder faken
Sodder he ſe êrſten begunde to ſmaken,
Konde uns wer jäger efte hund
Fôr öm wagten to nener ſtund.
He läde uns alletyd ſine lage
Bede by nagte unde ôk by dage,
Un berovede mi alſo miner kinder.
So fele is myn tal te minder:
Twintig un fêr plag dër to wäſen,
De hävt Reinke upgeläſen,
Dârfan hävve ik men five, nigt mere!
Dat latet ju entfärmen, her koning, here!
Mine dröv'niſſe klage ik to dessen ſtunden.
Nog giſteren wârd öm mid den hunden
Mine dogter avgejaged, de he bêt dôd,
De ik hyr bringe in miner nod.
Ji ſên it, wat he er hävt gedân:
Dat latet ju dog to härten gân (2)
De koning ſprak: Her Greving! kômt hër!

Hö-

Ik was vrolijk en opgeruimd, en ging naar mijne kinderen; ik bragt hun de tijding, welke mij uit den brief was verkondigd, en hoe Reintje een kluizenaar was geworden, zoo dat wij niet meer voor hem bevreesd behoefden te zijn. Spoedig ging ik met allen buiten den muur, en nu kwam onze rampſpoed aan. Reinaart lag op den loer; hij kwam ſluipende, van onder eene heg, ſneed ons den weg af naar de poort van het klooster, en greep een mijner liefſte kinderen, hetwelk hij opat; en ſedert het eerſte hem wel ſmaakte, kwam hij dikwijls terug, en noch jager noch hond konden ons voor hem bewaren. Hij loerde op ons bij dag en bij nacht, en beroofde mij alzoo van mijne kinderen. Vier en twintig waren er voorheen en nu zijn er vijf; de andere heeft hij verſlonden. Ontferm u mijner, Heer Koning! Gisteren hebben de honden hem het lijk van mijne dochter ontjaagd; hij had ze dood gebeten en ik breng ze nu hier, in mijnen nood. Gij ziet wat hij heeft verrigt; neem het toch ter harte.

De Koning ſprak: „ Heer Grimbaard! kom

 hier;

Höre ji wol, juwe ôm, de klüsenēr,
Wat karinen he faſtet, un wo he deit?
Leve ik ên jâr, it werd öm leid!
Wat ſholen desser wôrde nu mêr?
Hane Henning, nu höret hēr;
Juwe dode dogter, dat gude hôn!
Dēr wil wi der doden regtigheid dôn,
Unde laten er de *vigilie* ſingen,
Unde ſe to der êrden bringen.
Dat ſhal ſhên mid groten eren.
Dān wille wi uns mid dessen heren
Um dessen môrd wol beſpräken,
Wo wi dat tom bäſten mogen wräken.
De gebôd he bede jung unde ôlden,
Dat ſe de *vigilie* ſingen ſholden.
Do des koninges bôd was gegân,
Unde do men begunde to häven an
Dat *Placebo domino*,
Unde de verſhe, de dâr hören to —
(Ik ſäde it wol, men it were to lang,
We dâr do de *lectien* ſang,
Unde de *reſponſen*, ſo ſik dat behôrt,
Darumme körte ik desse wôrd, —).
Se wordt do int grav gelaid;
En ſhön' marmelſtein wârd dâr bereid,
Gepolêred ſo klâr alſe ein glas,
De fêrkant, grôt un dikke was,
Mid groten bôkſtaven darup gehouwen,
Dat men klârliken mogte ſhouwen,
We darunder lag begraven.
Alſus ſprak de ſhrivt der bôkſtaven:
„ Krasſefôt, hanen Hennings dogter, de bäſte,
„ De

hier. Hoort gij het wel, welke vasten uw oom de kluizenaar houdt, en hoe hij zich bekeert. Leef ik nog een jaar, het zal hem berouwen; maar waartoe meer woorden gebruikt.

Hoor HENNING! Wij zullen voor uwe doode dochter, die goede hen, eene behoorlijke lijkdienst laten houden, de *vigilie* doen zingen, en haar ter aarde bestellen. Dit zal met groote staatsie geschieden, en daarna zullen wij met deze Heeren, in den Raad overleggen, hoe wij dezen moord zullen doen straffen.

NOBEL gebood, dat jong en oud de vigilie zou aanheffen, en men hoorde toen het *Placebo Domino* en de verzen die er volgen. Ik zou wel alles verhalen, ook wie daar de *lectie* zong en de *responsen* gaf; maar het is te lang; ik bekort mij. Zij werd in het graf gelegd en er werd eene schoone, glad gepolijste, vierkante, zware marmersteen op het graf gelegd, waarop in groote letteren het volgend grafschrift te lezen stond.

„ *Vrouw* KRASSEVOET *rust hier; zij was der hennen beste*
Men vondt staag eijren in haar nesten,
Zij kon goed kakelen en schraven.
Zij is met rouw alhier begraven.
't Was REINTJE, *die haar 't hoofd afbeet.*
Zij wil, dat al de wereld weet:
Hoe zij verviel in zijne lagen.
Elk wandelaar zal haar beklagen!

„ De sele eier laide in de neste,
„ De wol mid ören föten konde shraven,
„ De ligt under dessem stein begraven.
„ De falshe Reinke was't, de se forbêt.
„ Se wil, dat al de wereld dit wêt.
„ Dit dede he ane regt mid falsher lage,
„ Up dat men se deste mêr beklage."
Alsus nam de shrivt enen ende.
De koning lêt beden al, de he kende,
De klôksten fan rade, sik wol to bespräken,
Wo he desse undâd bäst mogte wräken
Up Reinken, de nigt en was fan den bästen.
Do reden de heren eme tolästen,
Wente se Reinken sêr listig kenden,
Hyrumme sholde men eme boden senden,
Dat he wer dorg shaden edder dorg fromen
Nigt entlete, he sholde komen
To des koninges hove tom heren-dage,
Un dat Brûn, de bare, desse bodeshop drage.
De koning sprak to Brûne, dem bär':
Brune, ik sägge ju als juwe hêr,
Dat ji mid flyt desse bodeshop dôt.
Men sêt, dat ji sint wys un frôd;
Wente Reinke is sêr falsh un kwâd,
He wêt so mannigen losen râd,
He werd ju smeken unde forelégen,
Ja, kan he, he werd ju wisse bedregen.
Wanne nein! sprak Brûn, swiget der rede;
Ik sägge't by mineme swaren ede,
So geve mi God ungefal,
Wo mi Reinke igt hönen shal!
Ik wolde öm dat so wedder inwriven,

He

De Koning belegde hierop den grooten Raad en riep de kloekste en wijste mannen tot zich, ten einde te bespreken, op welke wijze deze misdaad van Reintje het beste zou te straffen zijn.

De Heeren, die Reinaart als listig kenden, raadden, dat men aan hem een bode zou zenden, ten einde hem op een bepaalden tijd te dagvaarden, en dat hij om lief noch leed nalaten moest op dien Regtdag ten Hove te verschijnen; en dat Bruin, de Beer, deze dagvaarding zou doen.

De Koning volgde dien raad, en zeide aan Bruin: „ ik vermaan u, als uw Heer, dat gij deze boodschap met zorg moet waarnemen, maar zie toe dat gij voorzigtig en wijs handelt. Reinaart is slim en loos. Hij kent vele listen en uitvlugten, en zal u vleijen en voorliegen, en als hij maar kan u zeker bedriegen."

„ Voorzeker niet! zeide Bruin, spreek er niet van. Ik betuig het met een zwaren eed, dat God mij straffen zal, als Reintje mij in eenig opzigt smaad zal aandoen. Ik zou het hem ook doen bezuren; hij zou niet weten waar hij voor mij

blij-

He ſholde fôr mi nigt weten to bliven.
Alſus makede ſik Brûn up de fård
Stolt fan mode to bärge wård.

Brûn makede do ſinen gang.
Dorg ene wôſtenye grôt un lang,
Do kwam he, dâr twe barge lagen,
Dâr plag jo Reinke, ſyn ôm, to jagen,
Un hadde den fôrdag dâr gewäst.
So kwam he fôr Malepartus toläſt;
Wente Reinke hadde mannig ſhön' hûs,
Men dat kaſtêl to Malepartus
Was de bäſte fan ſineme borgen.
Dâr lag he, alſe he was in ſorgen.
Do Brûn fôr dat ſlot was gekomen,
Un de pôrten geſloten fornomen,
Dâr Reinke ût plag to gån,
Do ging he fôr de pôrten ſtån,
Un dagte, wat he wolde beginnen.
He rêp lude: Reinke, ôm! ſint ji darbinnen?
Ik bin Brûn, des koninges bode!
He hävt geſworen by ſineme gode,
Kome ji nigt to hove to deme gedinge,
Un ik ju nigt mid mi en bringe,
Dat ji dat regt nemen un geven,
So werd it ju koſten juwe leven!
Kome ji nigt, ji ſtån buten gnade,
Ju is gedrouwed mid galgen un rade.
Darumme gåt mid mi, dat rade ik int bäſt.
Reinke hôrde wol desse wôrde êrſt un läſt;
He lag dârbinnen un lûrde,

Un

blijven moest, en nu ging Bruin, ſtout en trotsch van overmoed, op reis naar den berg.

De eerſte dagvaarding door Bruin, *de beer.*

Bruin trok door eene uitgeſtrekte woestenij, en kwam over de twee bergen, waar Reinaart gewoonlijk jaagde. Hij had het grootſte gedeelte van den dag hiermede doorgebragt, en kwam eindelijk voor *Malepartus*. Reinaart bezat vele ſchoone huizen, maar het kaſteel van *Malepartus* was het beste van zijne burgten.

Aldaar hield hij zich op, wanneer hij bevreesd of in nood was.

Bruin voor het ſlot gekomen, vond de poort geſloten, en ging voor den ingang ſtaan. Hij bedacht wat hij doen zou, en riep met luider ſtem: „ Oom Reinaart! zijt gij te huis. Ik ben Bruin, des konings bode. Hij heeft een zwaren eed gedaan, dat komt gij niet ten Hove, en is het, dat ik u niet mede breng, om u aan den regtsdwang te onderwerpen, gij gevaar zult loopen van uw leven te verliezen. Komt gij niet, dan houd alle genade op, en gij wordt bedreigd met galg en rad. Ga derhalve met mij; ik rade u dit om best wille.

Reintje had al deze woorden gehoord; hij lag bij de deur en loerde. Hij dacht bij zich-

zel-

Un dagte: wann mi dit äventûrde,
Dat ik dem bären betâlde desse wôrd,
De he ſo homodigen ſprikt al fôrd!
Hyrvôr wil ik denken dat bäſte!
Dârmid ging he deper in ſine ſäſte;
Wente Malepertus was der winkel fol,
Hyr ein gat, un jünderd ein hol,
Hadde mannige krümme änge un lang,
Un hadde ôk mannigen ſeldſen ûtgang,
De he tôdède un faſte tôſlot,
Alſe he fornam, dat he des häddc nôd;
Wan he dâr jennigen rôv in brogte,
Edder wan he wuſte, dat men öm ſogte
Umme ſine falſhe misſedâd,
So fund he dâr den nouweſten râd.
Mannig dêr in ſimpelheid ôk dâr inlêp,
Dat he darin forräd'liken grêp.
  Do Reinke ſus des bâren wôrde
Wol fornam, unde ôk hôrde,
He lovede nigt grundlik den wôrden ſtolt,
Öm was lede for ên agterhôld.
Do he dat enkede hadde fornomen,
Dat Brûn allene was gekomen,
Deste min he do forſhrak.
He ging ût to em un ſprak:
Brûn! leve ôm, wilkomen möte ji wäſen!
Ik hävve regt nu de *veſper* geläſen,
Darumme konde ik nigt êr komen.
Ik hope, it ſhal mi ſyn to fromen,
Dat ji to mi gekomen ſyt.
Syt wilkomen, ôm Brûn, to aller tyd!
Dême en wete ik des jo nenen dank,

De

zelven. „ Hoe zal ik het aanleggen, om deze ſtoute woorden aan den beer betaald te zetten. Ik moet hierop nadenken." Nu ging hij terug en zijnen burg dieper in.

Malepartus had vele ſluipwegen, gaten en holen, lang, krom en naauw; verſcheidene der ingangen konde hij openen of ſluiten, naar de nood zulks vorderde, en hij den roof binnen bragt, of wanneer men hem zocht wegens zijne misdrijven. Nu vond hij hier de beste ſchuilplaats; menig dier liep er in door onnoozelheid, en dit werd dan ſpoedig gegrepen.

Toen REINAART alzoo de dagvaarding van BRUIN had gehoord, betrouwde hij zich niet, dat het enkel woorden waren; en vreesde, dat er iets achter zou ſchuilen. Doch toen hij zag, dat de Beer alleen ſtond, was hij minder verſchrikt. Hij ging naar hem toe, en ſprak: „ Oom BRUIN zijt welkom! Ik las den *vesper* en konde niet eerder bij u komen. Ik hoop, dat uwe komst mij voordeelig zal zijn. Nogmaals, welkom, Oom BRUIN! gelijk ten allen tijde. Ik wijt het hem geen dank, die u deze zware marsch deed ondernemen; wat zweet gij? alle uwe haren zijn nat; en konde de Koning nu geenen anderen bode zenden, dan u, den edelſten en voornaamſten man van het Hof, den eerſten in gunst.

Het

De dat ſhaffede, dat ji dessen gang
Snolden overgân, de dâr is ſêr ſwâr.
Ji ſweten, dat ju nat is dat hâr.
Hadde unſe here de koning nu
Nenen anderen boden to ſenden, dan ju?
Wente ji ſint de eddelſte un grôtſte fan love,
De nu is in des konlnges hove.
It werd mi ſyn ſunderlik to fromen,
Dat ji ſint hër to mi gekomen;
Juwe frode râd werd mi helpen ſere
By dem koninge, de de is unſe here.
Al hädde ji dessen wäg nigt angenommen,
Ik were dog morgen to hove komen.
Dog dunket mi ſere in mineme wân,
Ik ſhal nu nigt wol konen gân:
Ik hävve mi geten alſo ſad.
It was nye ſpiſe, de ik at,
Dat ganſse lyv dait mi wee dârfan.
Do ſprak Brûn: Reinke ôm, wat ete ji dan?
Do ſprak Reinke: Leve ôm, wat hülpe ju dat,
Dat ik ju ſäde, wat ik at?
It was ringe ſpiſe, dâr ik nu by leve;
En arm man en is jo nên greve.
Wän wi it nigt konen bäteren mid unſen wiven,
So mote wi äten ferſhe honnigſhiven.
Sodane koſt at ik dorg de nôd,
Darfan is mi de bûk ſo grôt.
Ik mot ſe äten ane minen dank,
Darfan bin ik wol halv krank.
Wan ik dat jümmer bäteren kan,
Wolde ik umme honnig node upſtân.
Da ſprak Brûn alſo fôrd:

Wan-

Het is voor mij een groot geluk, dat gij herwaards gekomen zijt. Uw wijze raad zal mij van dienst zijn bij den Koning, onzen Heer; en waart gij niet gekomen, ik zoude morgen toch naar het Hof zijn gereisd. Thans kan ik niet ten eerste met u gaan. Ik heb te veel gegeten. Het was eene ongewone spijze, en hier door heb ik pijn in mijn lijf."

Bruin zeide: „ Rein neef! wat hebt gij dan gegeten?" Reintje: „ Lieve oom, wat ligt er aan gelegen, wat ik at; het is eene schrale kost, waarvan ik nu moet leven. Een arm man is geen graaf. Als wij het met ons gezin niet beter kunnen krijgen, dan moeten wij ons met verschen honig behelpen. Ik eet die kost alleen uit nood, en daarvan is thans mijn buik zoo gezwollen; als ik iets beter kon bekomen, dan zou ik om den honig noode opstaan."

Bruin zeide: „ Wel! wel! wat heb ik gehoord,

Wanne, wanne! wat hävve ik nu gehörd!
Holde ji honnig so sere unwêrd,
Dat dog mannig mid flite begërt?
Honnig is ene so söte spise,
De ik för alle gerichte prise.
Reinke, helpet mi, dårby juwen fromen.
Reinke sprak: Brûn ôm, ji hôlden juwen spot.
Brûn sprak: nên! so helpe mi God!
Sholde ik spotten? dat do ik node!
Do sprak wedder Reinke de rode:
Is dat juwe êrnst? dat latet mi weten,
Möge ji dat honnig so gêrne äten?
En bûr wonet hyr, de het Rustefile,
Dat is men ene halve mile;
By öm is so fele honniges, forståt mi regt,
Ji segen's ny mêr mid al juwem slägt.
Brunen dëm stak sër dat smër,
Na honnige stund al syn begër.
He sprak: Latet mi komen darby,
Ik denke des wedder, lövet des mi.
Wan ik mi honniges sad mogte äten,
So moste men mi des fele tômäten!
Reinke sprak: Ga wi hen up de fård,
Honniges shal nigt wêrden gespård,
Al kan ik regt nu nigt wol gån:
Regt truwe mot jümmer shinen foran.
De ik mid gunst to jv drage;
Wente ik wêt nên mang al minen mage,
Dën ik alsus wolde menen,
Wente ji mi sêr wol wedder könen denen
Jegen mine fyende, un jegen öre klage
In des koninges hoy tom heren-dage.

Ik

hoord! ſchat gij den honig zoo gering, dien een ander met zoo veel lust begeert? Honig is zulk een lekkere kost, dat ik ze boven alle geregten zet. Rein, help er mij aan; ik zal u weder dienst doen." Reintje hernam. „Oom, gij ſpot met mij." — „Neen!" zeide Bruin: „Ik zweer het u, — zoude ik ſpotten? dit doe ik zelden." De Vos. „Is het ernst, dat gij gaarne honig lust? weet dan, dat hier in de nabijheid een boer woont, Rusteveel geheeten; en dat bij dezen zoo veel honig is, als gij met uw geſlacht ooit bij elkander hebt gezien."

Bij Bruin jeukte reeds de maag; en hij vlamde van lust naar honig. Hij zeide: „breng mij daarbij, ik zal het gedachtig zijn; geloof mij, als ik mij aan honig mag verzadigen, dan moet men mij wel veel voorzetten." Reintje hernam: „Laat ons gaan, het zal aan honig niet ontbreken; en al kan ik thans niet goed over den weg komen, ik wil mijne getrouwheid doen blijken. Ik moet u bewijzen, hoe veel ik van u houde; niemand is er onder mijne bloedverwanten, met wien ik het zoo wel meen; en gij kunt mij ook van dienst zijn tegen mijne vijanden, en tegen hunne klagten, aan het Hof en op den regtdag.

Ik zal u nog heden geheel uwe bekomst geven van honig, en wel van de beste, zoo veel gij

Ik make ju nog t'avend honniges fad,
Darto fan deme bäſten, märket dat,
So fele alſe ji des jümmer mögen drägen.
(Men Reinke mênde fan groten ſlägen.)
Reinke lôp fêr un ſwinde.
Brûn folgede öm na alſe ein blinde.
Reinke dagte: wil't mi gelingen,
Ik wil di todëgen upt honnigmarked bringen!
Se kwemen tohand by Ruſtefyls tûn,
Do froude ſik fêr de bare Brûn.
Men des he ſik froude, dâr wârd nigt fan:
So gait it nog mannigem unfroden man.

Do de avend was gekomen,
Un Reinke dat hadde fornomen,
Dat Ruſtefyl, de fôrgeſâgde bûr,
To bedde was in ſinem ſhûr.
Ruſtefyl was fan groteme love
En timmerman, un hadde in ſinem hove
Liggende ene eike, de he wolde kloven,
Un hadde dâr ingeſlagen boven
Twe grote kile, de weren fêr glad.
Reinke de fos märkede dat.
Dat ſülve holt was an ener ſyde
Upgekloved ener ellen wyde.
He ſprak: höret mi, Brûn, ôm,
Regt hyr in dessem ſülven bôm
Is honniges mêr, wan ji lövet:
Stäket darin wol depe juwe höved.
Nemet nigt to fele, dat is myn râd,
Ju mogte dâr anders av komen kwâd
In juweme live, ſyt des berigt.

Brûn

kunt bergen." — (Hij bedoelde *alle* foorten van flagen.)

Reintje liep fnel voort, en Bruin volgde hem als een blinde. De vos dacht reeds bij zichzelven: „ gelukt het mij wel, dan zal ik u ter dege op de *honigmarkt* brengen."

Zoo kwamen zij op de werf van Rusteveel. Bruin verheugde zich reeds ten hoogfte; maar van hetgene, waarover hij zich zoo verblijde, gebeurde niets. — Zoo gaat het nog met menig onwijs mensch.

De avond was gevallen, en Reintje wist, dat Rusteveel, de vermelde boer, te bed was gegaan. Deze was een timmerman, en hij had veel aan de hand; op zijne werf lag een eiken ftam, dien hij klieven of fplijten wilde; hij had er wiggen in geflagen.

Reintje wist zulks, en zag dat de ftam aan de eene zijde, wel eene el wijd gefpleten was; hij zeide: „ Bruin-oom! in dezen boom zit meer honig, dan gij gelooft; fteek uw hoofd er diep in; doch eet niet te veel! dit rade ik u, om dat gij ook ongefteld zoudt kunnen worden."

Bruin fprak: „ Reintje, zijt daarvoor niet bevreesd! Meent gij, dat ik niet wijs ben? de matigheid dient in alle zaken."

Brûn ſprak: Reinke, ſorget nigt!
Mene ji, dat ik ſy unfrôd?
Mate is to allen dingen gôd.
Alſus lêt ſik de bare bedoren,
Un ſtak dat höved in over de oren,
Unde ôk de forderſten föte mede.
Reinke do grote arbeid dede:
He brak ût de kile mid der haſt,
Dâr lag de bare gefangen faſt
Mid höved un föten in der eken,
Öm halp wedder ſhelden edder ſmeken.
He plag to wäſen köne un ſtark,
Man hyr hadde he ſyn fulle wark.
Sus bragte de neve ſinen ôm
Mid lôsheid gefangen in den bôm.
He begunde to hulen un to brâſhen,
Mit den ägterſten föten to krâſhen,
Un makede alſo groten lûd,
Dat Ruſtefyl mid der haſt kwam ût.
He dagte, wat dâr wäſen mogte?
Ja, ein ſharp byl he mid ſik brogte
Up äventûr, efte des were nôd.
Brûn lag dâr in angeſte grôt;
De klove, dâr he in lag, öme knêp;
He brak ſik un tôg, dat he pêp.
Men dat was pyn umme nigt gedân,
He formode ſik nümmer fan dâr to gân.
Dat menede ôk Reinke, un ſag Ruſtefyle
Fan fêrne komen mid deme bile.
He rêp to Brunen: wo ſtait it nu?
Ätet nigt to fele, dat rade ik ju,
Des honniges! Säggct mi, is it ôk gûd?

De beer liet zich alzoo bedriegen; hij ſtak het hoofd tot over de ooren, en ook de beide voorpooten in de ſpleet, en toen wist REINTJE er de wiggen te doen uitſpringen. De deelen van den ſtam ſprongen tot elkander, en zoo geraakte BRUIN met het hoofd en de pooten in den eik beklemd.

Nu hielp noch ſchelden noch ſmeeken. Hij plagt ſtout en ſterk te zijn, maar hier ſchoten hem de krachten te kort.

Zoo bragt de neef den oom in lijden. Deze begon te huilen en te brullen en met de achterſte voeten te ſchoppen. Dit gerucht deed RUSTEVEEL opſtaan, die buiten komende, niet wist wat het zijn zoude; voorzigtigheidshalve, nam hij een ſcherpen bijl mede.

BRUIN lag daar in den grootſten nood; de ſpleet werd al naauwer en naauwer; hij zat er erg in bekneld. Hij trachte zich los te rukken; maar elke poging verwekte nuttelooze pijn; hij moest wanhopen om los te komen.

Toen REINTJE den timmerman zag aankomen, met den bijl, ging hij bij BRUIN en vroeg: „Hoe gaat het? Is de honig goed? eet toch niet te veel; dit raad ik u. RUSTEVEEL komt daar aan; hij zal u zeker bedenken, en u eenen dronk bij het eten toedienen." En hierna keerde REINTJE terug naar zijn ſlot *Malapertus*.

Ik fê, dat Ruftefile kumt herût:
Fêligte wil he ju bedenken,
Un wil ju wat up de mâltyd fhenken!
Dârmede ging Reinke wedder na hûs,
Na fineme flote to Malepertus.
Do kwam Ruftefile altohand,
Den baren he fus gefangen fand.
He lêp haftigen mid eneme lope,
Dâr he de buren wufte tohope,
Dâr fe hêlden gaftery.
He fprak: komet haftigen by mi,
In mineme hove is en bare
Gefangen, dat fägge ik forware!
Se folgeden öme alle, un lepen fêr;
Islik nam mid fik fine wêr,
Wat he êrft krêg ût finem warke,
De eine ene forke, de ander ene harke,
De drüdde en fpêt, de fêrde ene rake,
De fyvde enen groten tunenftake.
De kärkhêr unde de köfter bede
De kwemen dâr ôk mid öreme geräde.
De papen-meierfhe, de hêt fruw' Jütte,
De was de, de de bäfte grütte
Konde bereiden un koken,
De kwam gelopen mid örem wokken,
Dar fe des dages hadde by gefäten,
Den armen Brune darmede to mäten.
Do Brûn hôrde dat rügte fo grôt,
Dâr he lag gefangen up finen dôd,
He tôg mid pinen dat höved ût,
Men dârbinnen blêv beklëven de hûd
By beden oren umme dat höved hër.

Zoodra RUSTEVEEL zag, dat er een beer gevangen was, liep hij haastig naar de kroeg, waar hij wist, dat de boeren nog bijeen waren en onder hun gelag zaten. „ Gaat — zeide hij — ſpoedig met mij! op mijne werf is een beer gevangen!"

Zij volgden hem dadelijk; elk nam tot geweer mede, wat hem het eerst voor de hand kwam, de éène een vork, de tweede eene hark, de derde eene ſpade, de anderen dorschvlegels en ſtokken.

De Priester en de Koster kwamen insgelijks met hetgene hun het gereedst was; en ook vrouw JUTTE, des Priesters huishoudſter, beroemd om hare *kookkunst*; deze nam het ſpinrokken op, waarbij zij over dag gezeten had.

Toen BRUIN dit gerucht hoorde, en hij den dood moest verwachten, trok hij, met groote pijn het hoofd uit de ſpleet; maar de huid tot boven de ooren bleef er in. Men gisſe hoe hij er uit zag! het bloed kwam aan alle zijden uit; en

Ik mene, men ſag nü lèliker dêr.
Dat blôd öm over de oren ran;
Al brogte he het höved ût, nogtan
Bleven bede föte darin al faſt.
Dog rükkede he ſe ût mid der haſt,
Al raſende, eft he were fan ſinnen,
Men nogtan bleven de klouwen darbinnen,
Darto dat fel fan beden föten.
Dat honnig was nigt fan dem ſöten,
Dâr öm Reinke, ſyn ôm, fan ſäde.
Eene kwade reiſe Brûn do dede;
Ja, it was öme ene ſorglike fârd:
Dat blôd lêp faſte over ſinen bârd;
De föte deden öm wee ſo ſêr,
He konde nigt gân, wer na edder fêr.
Ruſtefyl kwam un begunde to ſlan,
Se gingen öm altomalen an,
Alle, de mid öm kwemen hër;
Brunen to ſlân was al ër begër.
De pape hadde enen lanken ſtav,
Wo mannigen ſlag he öme mid gav.
He konde nergen gân efte krupen,
Se kwemen up ôn in eneme hupen,
En dêl mid ſpeten, en dêl mid bilen;
De ſmed brogte bede hamer un filen.
Etlike hadden ſhuffelen, etlike ſpaden;
Se ſlogen öm ane alle gnaden.
Alle geven ſe öm mannigen ſlag,
Dat he ſik bedêde dâr he lag.
Alle ſlogen ſe, ja dâr en was nên ſo klene:
Slobbe, mid deme krummen bene,
Un Ludolv mid der breden näſe —

Al-

het werd nog erger met de pooten. Hij rukte ook deze haastelijk, al razende en alsof hij dol ware los; hij moest het vel en de klaauwen in den boom laten.

Die honig, door REINTJE beloofd, was niet van de zoetste. BRUIN had een slechten dag; het bloed liep hem om den baard; en de voeten deden hem zoo zeer, dat hij gaan noch staan konde.

RUSTEVEEL kwam en begon den aanval. Elk die met hem was gekomen, volgde zijn voorbeeld; elk was even begeerig, om BRUIN te treffen. De Priester stond met een langen stok en gaf hem vele slagen.

BRUIN wist niet waar hij gaan of kruipen zoude. Vele andere personen schoten nog bij hoopen toe; sommige met schoppen, andere met bijlen. De smid kwam met den voorhamer. Zij sloegen er allen op zonder genade, en BRUIN kreeg het zoo erg, dat hij in de grootste benaauwdheid geraakte.

Groot en klein onder de dorpelingen deed zijn best; SLOBBE KROMBEEN en LUDOLPH BREEDNEUS waren de wreedste; de laatste had een dorschvlegel in zijne lompe handen; hij en zijn zwager KOEKELRIJ bragten de felste slagen toe. ABEL

KWAK

Allerwredeſt weren öme deſe.
He ſlôg mid ſiner holten ſlingeren
Gerold mid den krummen fingeren,
Un ſyn ſwager Kukkelrei,
Allermeiſt ſlogen desse twei.
Abel Kwak, un dârto fru' Jütte,
Un Tâlke Lorden Kwaks de ſlôg mid der bütte. (3)
Nigt desse allene, men alle de wive
De ſtunden al na Brunen live.
He moſte nemen al, wat man öm brogte,
Kukkelrei makede dat mêſte gerogte;
Wente he was de eddelſte fan gebôrd,
Frouw Willigetrûd fôr der kav-pôrt'
De was ſine moder, dat wuſte iderman,
We aver ſyn fader was, dâr wuſt' men nigt fan.
Dog ſäden de bûr' under malkander,
It were de ſtoppelmayer, de ſwarte Sander,
Ên ſtolt man — dâr he was allên.
Brûn moſte ôk fan mannigen ſtên
Den worp enfangen up ſyn lyv.
Se worpen na öm bede mans un wyv.
Int läſte Ruſtefyls broder hër ſprang.
De hadde enen knüppel dikke un lang,
Un gav öm int höved enen ſlag,
Dat he wer hôrde edder ſag.
Fan deme ſlag entſprang he mid ſinem lyv,
Al raſende kwam he mang de wyv',
Un fel mang ſe alſo ſêr,
Dat dër five kwemen int rivêr,
Dat darby was un ôk ſêr dêp.
Haſtigen do de pape rêp,
Un was ſhêr halv forzaged:

Sêt

Kwak en vrouw Jutte deden niet minder hun best en vooral Talleke, Lorden Kwaks dochter, deze ſloeg met eenen bezemſteel. Behalve deze kwamen er nog vele andere wijven; zij wilden allen Bruin te lijve, en deze moest aannemen, wat men hem bragt.

Het meeste gerucht werd gemaakt door Korkelrij, want hij was de aanzienlijkſte van geboorte. Vrouw Willigetrui bij de vuilpoort, was zijne moeder; dit wist een ieder, maar niemand wist wie zijn vader was; de boeren noemden onder elkander den ſtoppelmaaijer (den baardſcheerder) Zwarte Sander, — een ſtout man, wanneer hij alleen ſtond.

Bruin werd ook nog met vele ſteenen begroet, en op het laatst ſprong Rusteveel's broeder toe, die aan den beer met een dikken knuppel zulk een ſlag op het hoofd gaf, dat dezen hooren en zien verging. — Bruin ſprong op door den ſlag en hij vloog al razende onder de wijven, zoo dat er vijf in de diepe rivier vielen.

De Priester zag dit met ſchrik, en riep: „ Ziet daar drijft mijne maagd vrouw Jutte, op hare rokken! helpt haar! helpt haar. Ik beloof twee tonnen bier, en aflaten en abſolutien daarenboven."

Nu liet het volk Bruin voor dood liggen, en haastelijk liep elk om de wijven te helpen, die allen werden gered.

Ter-

Sêt, jinderd flüt Jûtte, mine maged,
Bede mid pelze un mid rokke —
Sêt, hyr ligt ôk nog êr wokke.
Helpet êr altomalen nu:
Twe tunnen bêrs de geve ik ju,
Dârto avlât un gnade grôt!
Sü's leten se Brunen liggen for dôd.
Un lepen haftigen hen mang de wive,
Un hülpen en ût deme water al five.
Dewile se hyrmid weren forworn,
Krôp Brûn int water fan groten torn,
Un begunde fan grotem wê to brummen.
He mênde nigt, dat he konde swummen.
Syn' andagt was, un begunde to denken,
Dat he sik sülven wolde fordränken,
Up dat öm nigt mêr flögen de bure.
Do wedderfôr em nog dit äventure,
He konde nog swümmen, un swam todëgen.
Ja, do dit de buren alle segen,
Mid grotem gerogte un mid grämen
Spröken se: wanne, wi mögen uns wol shämen;
Se hadden darumme grote unduld,
Un spröken: dit is desser wive shuld;
In untyd kwemen se hyr to mate.
Sêt, he swommet wäg sine strate!
Se segen den blok, un worden des enwâr,
Dat dâr nog insat bede hûd un hâr
Fan föten, fan oren, dar was en lêv;
Se repen: kum wedder ôrlose dêv!
Hyr sint dine oren un handshön to pande!
Sus folgede öm to deme shaden de shande;
Dog was he fro, dat he entging.

He

Terwijl men hier mede bezig was, ſprong Bruin van benaauwdheid in het water, en hij begon erg van pijn te brommen en te brullen. Hij bezon zich, dat hij niet zwemmen konde, en had het voornemen, om zich te verdrinken, ten einde niet meer door de boeren geſlagen te worden. Het bleek echter door den nood, dat hij goed zwemmen konde, en zoo zwom hij met ſpoed weg.

De boeren dit ziende, beklaagden zich hierover hoogelijk, en verweten het aan elkander. „ Wij moeten er ons over ſchamen; " — zeiden zij, en gaven aan de wijven de ſchuld, als te ontijde daarbij gekomen. Zij zagen hem na. Zij bekeeken verder den eiken ſtam en vonden daar in het vel van hoofd en pooten, met huid en haar. „ Kom, hier eens weer, — riepen zij hem na — gij eerlooze dief! Wij houden uwe ooren en handſchoenen ten pand." En zoo volgde nog de ſmaad op de ſmart.

Bruin verheugde zich, dat hij hun ontkomen konde; maar hij vervloekte den boom, waar hij zijne ooren en klaauwen liet. Hij vloekte ook op Reinaart, die hem verraden had. Dit was het

He flokede deme bome, de öm fing,
Dar he fan föten un oren wes lêt;
He flokede Reinken, de öm forrêd.
Dit was dat gebäd, dat he do las,
Dewile he in deme water was.
De ftrôm lêp fnelle unde faft,
Dën drêv he nedder mid der haft,
Un kwam in ener korten wile
Fylna by kant ene mile.
He krôp to lande by dat fülvfte rivêr;
Niwerlde fag jemand bedröveder dêr.
He mênde finen geift dâr up to geven,
Un trôfte do nigt länger to leven.
He fprak: o Reinke, du falfhe kreatûr!
Ok dagte he up de kwaden bûr,
Dat fe öm füs hadden flagen tor ftupen,
Un dat Reinke öm hêt fo dêp inkrupen.
Do Reinke fos fêr wolbedagt
Sinen ôm alfus hadde gebragt
Upt honnig-marked mid kwader lifte,
He lêp, dâr he welke höner wüfte,
Der nem he ên, un lêp ôk fêr
Al nedderwärd by deme fülven rivêr.
He dede fine mâltyd mit demfülven hôn,
Un ging fôrd, dâr he hadde to dôn,
Na deme rivêr, un drank ôk to.
He fprak jo faken: nu bin ik fro,
Dat ik den baren hävve alfus
Gebragt to des Ruftefyls hûs!
Ik wêt, dat desse Ruftefile
Hâvt ôk fele der fharpen bile.
Brûn was ein der fyende myn,

Nu

het gebed, het welk hij deed, toen hij op het water was.

De ſtroom liep ſnel, en zoo werd hij in een korten tijd wel eene mijl wegs afgevoerd; hij kroop eerlang aan wal, en nooit zag men ter wereld een ſchepſel in een meer bedroevenden toeſtand. Hij meende aldaar te zullen ſterven, en troostte zich, dat zijn einde nabij was. „ O Reinaart! wat zijt gij een valsch wezen!" riep hij en dacht aan de boeren, die hem zoo geſlagen hadden en aan den boom, in welken te duiken Reintje hem geraden had.

Toen Reinaart zijnen oom alzoo met listen op de *honigmarkt gebragt* had, was *hij* naar eene plaats geloopen, waar *hij wist*, dat hoenders waren. Hij nam er een en liep vervolgens naar de rivier benedenwaarts. Hij deed aldaar den maaltijd met dit hoentje en nam er eenen dronk toe. Hij ſprak bij zich zelven. „ Nu ben ik toch blijde, dat ik Bruin zoo bij Rusteveel bezorgd heb; ik wil wel wedden, dat deze wel ſcherpe bijlen zal bezitten. Bruin was een mijner vijanden en nu heb ik hem dat ingewreven. Ik noemde hem wel oom, maar nu zit hij dood in den eik. Ik moet mij ook voor het toekomende verheugen. Hij zal nu niet meer over mij klagen."

Nu hävve ik öm dat gedreven in.
Ik hêld öm, dat is wâr, for minen ôm,
Men nu ligt he dôd in deme bôm.
Des bin ik fro in alle minen dagen,
He werd jo nigt mêr over mi klagen.
Dewile he ſus ging, de loſe wigt,
Kwam he, dâr Brûn lag, fan ungeſhigt.
Do he öm ſag liggen alſo,
Ward he wedder unfro
Darumme, dat Brûn nog levendig was,
Un ſprak: o Ruſtefyl, du ſlimme dwâs,
Du arme ſlumpe, grove wigt!
Magſtu ſolke ſpiſe nigt
Gûd fan ſmake unde ôk wol ſät,
De mannig gûd man dog gêrne ät,
Un was di ſo wol gekomen tor hand?
Dog dunket mi, he hävt di gelaten ên pand!
Sus ſprak Reinke, do he ſag,
Dat Brûn ſus drövig un blodig lag.
He ward des fro utermaten ſêr,
Un ſprak: Brûn, ôm, wo kweme ji hyr hër?
Hävve ji by Ruſtefyle wes forgeten?
Ik wilt öm gêrne laten weten,
Dat ji hyr ſyt, unforholen.
Ik giſſe, ji hävven öm ſyn honnig geſtolen;
Edder is öm dat ôk betaled?
We hävt ju ſus rôd formaled?
Dit is ju ene lêdlike ſake!
Was dat honnig ôk fan gudeme ſmake?
Ik wêt des nog mêr tom ſülven kope;
Leve ôm, ſägget it mi, êr ik lope.
In wat orden hävve ji ju geloved,

Dat

Terwijl de schalk zoo voortpraatte, kwam hij ter plaatse waar BRUIN in onmagt lag.

Toen hij dezen zag, werd hij treurig, en vooral toen hij bemerkte, dat de Beer nog leefde. Hij zeide: „ o RUSTEVEEL! o domme gek! lusttet gij deze spijze niet, goed van smaak en vet, en welke u zoo wel was ter hand gekomen; aan menig goed man zou ze welkom zijn geweest: maar ... naar ik zie, heeft hij nog al iets in de loop gelaten."

Toen hij zag, dat BRUIN zoo zwak en bloedend lag, verheugde hij zich op nieuw en zeide: „ BRUIN-oom! hoe komt gij hier? Hebt gij ook iets bij RUSTEVEEL vergeten? ik wil het hem gaarn laten weten, dat gij hier zijt. Of hebt gij hem niet voldaan? Maar wie heeft u zoo rood geverfd? dit staat u niet wel. Heeft de honig u goed gesmaakt? ik weet er nog meer voor denzelfden prijs. Lieve oom! zeg het mij, voor ik weg ga. In welke orde hebt gij uwe gelofte gedaan, daar gij een roode bonnet op uw hoofd hebt, of zijt gij Abt geworden? Die u de kruin heeft geschoren, heeft u ook in de ooren genaakt. Ik zie, gij hebt den hoofdtop verloren,

Dat ji drägen op juweme hoved
En rôd bareit? efte ſin ji abbed?
He hävt ju ſeker na den oren geſnabbed,
De ju de platten hävt geſhoren.
Ji hävven ſeker juwen top forloren,
Dârto dat fel fan juwen wangen;
O'k hävve ji juwe handſhen laten hangen!
Do Brûn al desse ſpeien wörde
To ſineme ſhaden fan Reinken hôrde,
Nigt konde he fan pinen ſpräken,
O'k konde he dat do nigt en wräken.
Up dat he der wôrde nigt hôrde mêr,
Krôp he wedder in de rivêr
He drêv al mid deme ſtrome nedder,
Sus kwam he tor andern ſiden wedder,
Un lag dâr krank un ſêr unfro,
Un ſprak do to ſik ſülven alſo:
Al ſloge men mi dôd — ik kan nigt gân,
Dog mot ik de reiſe beſtân
Al hen na des koninges hov:
Wo dog ik bin geſhënded grov
Fan Reinken, dem ſêr kwaden ketyv!
Wente ik nouwe behôlden hävve dat lyv.
Dat ſülve is öm dârto nog lêd,
Desseme kwaden deve, de mi forrêd!
He rukkede, he krôp mid groter plage,
Un kwam to hove in dem fêrden dage.
Do de Koning dat fornam,
Dat Brûn ſus to hove kwam:
Is dit nigt Brûn? ſprak he do,
Here God gnade, wo kumt he ſo!
Brûn fôrd to deme koninge ſprak:

'He-

ook het vel van uwe wangen; en hebt gij er ook uwe handſchoenen laten liggen?

Bruin hoorde wel alle deze ſmaadredenen van Reintje; maar hij konde van pijn niet ſpreken, en zich even min wraak verſchaffen. Om van die ſmaadredenen bevrijd te zijn, wierp hij zich in de rivier. Hij dreef met den ſtroom af en kwam aan den anderen oever te land. Hij lag aldaar nog eenigen tijd krank en droevig, en zeide. „Al ſloeg men mij dood, ik kan niet gaan, maar ik moet de reis ondernemen. De Koning moet weten hoe ik door Reintje, dien kwaden boef, geſchonden ben, zoo dat ik naauwelijks mijn leven heb behouden, en hoe dit laatſte nog leed is, aan den ſchalk, die mij verraden heeft."

Hij rolde en wentelde zich voorwaarts, en kroop alzoo met groote pijn en moeite naar het Hof en kwam aldaar op den vierden dag.

De Koning zag hem aankomen en vroeg: „Is dat Bruin? Goede Hemel! hoe komt hij in zulk eenen toeſtand?

Bruin antwoordde: „Heer Koning! ik klaag u dit ongeval aan. Ik ben gevaren, zoo als gij ziet. Reinaart heeft mij ſchandelijk verraden."

 De

Here, ik klage ju dit ungemak,
Ik bin gefaren, ſo ji hyr ſêt,
Wente Reinke mi ſhändliken forrêd!
De koning ſprak mid ſnelleme rade:
Dit horet mi to wräken ane gnade!
Dorſte Reinke ſhänden al ſolk enen heren,
Alſe Brûn is? ja by minen eren,
Dârto ſwäre ik by miner krone,
Dat Reinken dit ſhal wêrden to lone
Al, dat Brûn to regte begërt!
So mote ik nümmer dragen ſwërd,
Wo ik dit ſus nigt en holde!
  Do gebôd he bede jung und ôlde,
De in den râd des koninges hôrden,
Sik to beſpräken mid korten wôrden,
Wo men mogte wräken desse overdâd.
Do drôg overên de ſülveſte râd,
Efte dit de koning ſus hävven wolde,
Dat men ôm anderwärv dagen ſholde,
Un dat Reinke kweme dâr,
Un ſines regtes neme wâr
Fan aller tôſprake unde klage,
Un dat Hinze desse bodeſhop drage
To Reinken, wente he was frôd.
Desse râd dugte deme koninge gôd!

  Alſe de koning mid ſinen genotên
Dessen râd ſo hadde beſloten,
Dat Hinze de reiſe ſholde wagen,
Un to Reineken de bodeſhop dragen;

De Koning ſprak. „ Dit moet zonder genade geſtraft worden. Durft Reintje een Heer van zulk een aanzien als Bruin is, zoo ſchenden? Ja! bij mijne eer! — ik zweer het bij mijne kroon, Reinaart zal zijn loon ontvangen, zoo als Bruin het in regten zal eiſchen. Ik zou het zwaard der geregtigheid niet mogen voeren, indien ik dit niet onthield!"

Vervolgens riep hij alle oude en jonge leden van den Raad bijeen. Hij beval hun, om het met weinige woorden uit te maken, op welke wijze deze euveldaad het beste zou kunnen geſtraft worden.

Die Raad gaf aan den Koning in bedenking, dat men Reinaart op nieuw dagvaarden moest, om voor regt te komen en zich te verdedigen tegen de beſchuldigingen en klagten, en dat Hinze (de kater), uit hoofde van zijne ſlimheid, nu de bode zoude zijn.

Deze voordragt werd door den Koning goedgekeurd.

Tweede dagvaarding door Hinze, *de kater.*

Na dat de Koning in zijnen Raad het beſluit genomen had, dat Hinze de reis zou ondernemen, om Reintje te dagvaarden, zeide hij aan denzelven: „ Onthoud het wel, wat de Heeren

He ſprak to Hinzen: märket dit regt,
Wat desse heren hävven geſägd.
Gât und ſägget Reinken alſo:
Desse heren beden öm to,
Shal men öm dagen driddewärv,
Dat ſhal öm ſyn en ewig fordärv,
Öm unde ôk alle ſineme ſlägte.
Wil he, he mag dit märken regte:
Al dait he anderen dêren kwâd,
Jo dog horet he gêrne juwen râd.
Hinze ſprak: it ſy ſhade efte frome,
Wat ſhal ik dôn, alſe ik dâr kome?
Umme minen willen men dôt efte lât —
Sendet enen andern, dat is myn râd:
Wente ik bin fan perſonen klein.
Brûn, de dog grôt is unde angeſein,
Do konde Reinken nigt forwinnen;
In welker wys ſhal ik des beginnen?
De koning ſprak: dâr ligt nigt an:
Men findet mannigen klenen man,
Darin is wysheid unde liſt,
De mannigen groten frömde iſt.
Al ſint ji fan perſone nigt grôt,
Ji ſint dog wolgelered, wys un frôd.
Hinze ſprak: juwe wille de ſhe!
Is it, dat ik ein teken ſê,
Is dat to der regteren hand,
So werd mine reiſe wol bewand.
Do he enen wäg fan dannen kwäm,
Un tohand Sunte Märtens fogel fornam,
He rêp: gûd heil, eddele fogel!
Kere hyrhër dinen flogel,

Un

hebben gezegd. Verklaar aan REINAART, dat de Heeren hem nu *ontbieden*, en dat wanneer men hem voor de derde maal zal moeten *dagvaarden*, het dan ten verderve van hem en van zijn geslacht zal uitloopen. Hij moet dit vooral wel beseffen, en al bedreef hij jegens de andere dieren veel kwaads, hij hoorde wel eens gaarne naar uwen raad."

HINZE antwoordde: „ Hoe het ook moge uitvallen, goed of slecht, — ik wil wel gaan, maar *als* ik bij hem kom, *hij zal* om mijnent wil niets doen of laten; ik raad u, zend liever een ander; ik ben zoo klein: BRUIN is zoo groot, en hij konde bij REINTJE niets uitregten, hoe zal ik het aanvangen?"

De Koning *hernam*: „ *Dit beteekent niets; men* ziet dikwijls, *dat in een klein ligchaam* meer wijsheid en overleg steekt dan in een groot; en al zijt gij niet groot van gestalte, gij zijt kloek en wijs."

HINZE zeide: „ „ Ik zal u gehoorzamen; bemerk ik een goed voorteeken aan de regterhand, dan zal het wel afloopen." "

Hij ging dadelijk op reis, en een eind wegs gevorderd, zag hij eene gans. Hij riep: „ Ter goeder gelukke! Edele vogel, kom toch aan mijne regterzijde. De vogel bleef bij een boom

Un flêg to miner regten ſide.
De fogel flôg, un gav ſine lide
Up enen bôm, dën he dâr fand,
Un flôg Hinzen to der logteren hand.
Hyr word he ſêr bedroved fan;
He mênde ſyn gelukke lege daran,
Dog dede he, alſe mannig dôt,
Un makede ſik ſülven bätern môd,
Un reiſede hen to Malepertus,
Un fand Reinken fôr ſineme hûs.
Sus ſprak he to öm mid fryeme môd:
God, de de is rike unde gôd,
De mote ju guden avend geven!
De koning drouwet ju an jue leven,
Kome ji nigt to hove mid mi!
O'k hêt he mi ſäggen hyrby:
En kome ji nigt nu to regte,
He wil it wräken in alle juem flägte.
Reinke ſprak: ſyt mi wilkomen!
God geve ju gelükke unde fromen,
Hinze, neve, des günn' ik ju wol.
(Reinke, de de is der bôsheid ful,
Mênde dit nigt ût härtens grund,
Men he dagte enen nyen fund,
Wo he Hinzen ôk mogte ſhänden.
Unde öm ſo wedder to hove ſenden.)
Reinke hêt den kater ſinen neven;
He ſprak: neve, wat ſhal ik ju geven
To ätende, dat ji hyr fortêrt?
Dârfan wil ik ſyn jue wêrd
Düsſen avend, êr wi uns ſheden.
So ga wi dänne under uns beden

To

aan de linkerhand. Hinze werd bedroefd en meende, dat zijn geluk hier van afhing, doch hij deed gelijk velen; hij bemoedigde zichzelven en reisde alzoo naar *Malepertus*; hij vond Reintje voor zijn verblijf, en ſprak tot hem in vrijmoedigheid:

„ Een goeden avond zij u toegebeden. De Koning bedreigt u met den dood, indien gij niet met mij ten hove komt. Hij heeft mij bevolen aan u te zeggen, dat indien gij nu niet voor regt verſchijnt, dit gewroken zal worden aan uw geheel geſlacht."

Reintje ſprak: „ Zijt welkom, neef Hinze, en alles goeds wordt u insgelijks toegewenscht." De looze ſchalk meende er niets van; hij loerde reeds op een middel om Hinze te ſchenden, en alzoo naar het hof terug te zenden.

Hij zeide vervolgens: „ Neef wat zal ik u aanbieden om te eten. Gij zijt van avond onze gast; dan kunnen wij morgen met den dag op reis gaan. Ik heb onder mijne bloedverwanten niemand, op wien ik mij meer kan verlaten, dan op u. De gulzige Bruin kwam hier toornig aan, en gaf mij eenen valſchen raad. Hij was mij veel te ſterk, zoodat ik voor geen duizend mark (zilvers) met hem op reis was gegaan; maar met u, Neef! wil

To hove morgen mid deme dage:
Wente ik hävve mank alle minen mage,
Hinze, nemand, dår ik mi nu
Bät tôforlate, dan to ju.
De fratſige Brûn kwam hyr ſêr kwåd,
Un tögede mi ſo falſhen råd.
He dügte mi ſik ſér to ſtark,
Dat ik nigt umme duſend mark
Den wäg mid öme hädde beſtån.
Men, neve, mid ju wil ik wol gån
Morgen in dem dageſhyn.
Desse råd dünket mi de bäſte ſyn.
Hinze antwôrde up de wôrd:
Nên, ga wi nu regte fôrd
To hove-wärd under ons beden,
De mån ſhinet ligte an der heden,
De wäg is gûd, de lugt is klår.
Reinke ſprak: by nagt to walken bringet får.
Sodane mogte uns by dage möten,
He ſholde uns ſêr frundlik gröten,
Mer kweme he by nagte in unſe gemôt,
He dede uns kwade un nummer gôd.
Hinze ſprak: Reinke, neve, latet mi weten,
Blive ik hyr, wat ſhal ik äten?
Darup antwôrde Reinke alſo:
Spiſe gait hyr gans ringe to.
Ik wil ju geven, nu ji hyr bliven,
Gude ferſhe honnig-ſhiven
Söte unde gud, des ſyt berigt.
Der at ik al myn dago nigt,
Sprak Hinze, hävve ji nigt anders im hûs?
Gevet mi dog ene fätte mûs;

Dar-

wil ik gaarne reizen, en wel morgen bij den dageraad. Dit komt mij het beste voor."

HINZE antwoorde: „ Het is beter dat wij dadelijk afreizen, om ten hove te komen; het is lichte maan, de weg is goed en de lucht klaar." REIN hernam: „ Het is gevaarlijk, bij nacht te reizen; zij, die ons bij dag vriendelijk groeten, doen ons soms bij eene nachtelijke ontmoeting kwaad."

HINZE vroeg: „ REINTJE neef! als ik hier blijf, wat zullen wij dan eten?"

De tafel, zeide REINAART valt bij ons schraal; als gij hier blijft, zal ik u versche honig voorzetten, zoet en goed, zijt des verzekerd."

„ Dien at ik nooit;" zeide HINZE. „ Indien gij niets anders in huis hebt, geef mij dan liever een vetten muis; daar ben ik beter mede gediend. Den honig wil ik gaarn voor een ander sparen."

Dårmede bin ik bäst forwård,
Men honnig werd wol for mi gespård.
Reinke sprak: latet mi weten,
Moge ji so gêrne müse äten?
Is dat jue ėrnst? dat sägget mi.
Hyr wonet ėn pape nägest by,
Dår stait ene schüne by sineme huse,
Dår sint inne so fele muse,
Men forede se nigt up eineme wagen.
Wo faken hore ik den papen klagen,
Se dôn öm schaden dag un nagt.
Hinze sprak gans unbedagt:
Wille ji dôn den willen myn,
Bringet mi, dår de müse syn.
Wente boven alle wildbräd,
Prise ik müse; de smäkken bät.
Reinke sprak: by der truwen myn,
Ik bringe ju, dår so fele müse syn.
Nu ik dat hore, nu märke ik wis,
Dat dit fast juwe erenst is.
Ga wi hen, latet uns nigt töven!
Hinze folgede na up regten löven.
Se kwemen to des papen schüne tohand,
Do was al umme fan lemen de wand.
He pape hadde de nagt dår beforen
Enen fan sinen hanen forloren,
Wente Reineke ėn gat hadde broken
Dorg de wand. Dit hadde gêrne wroken
Des papen sone, de hêt Martinet,
Un hadde fôr dat hol gesät
Enen strik, darmede he mėnde fast
Sinen hanen to wräken mid der hast.

REINTJE. „ Is het u ernst, dat gij het liefst muizen eet, zeg het. Hier woont een priester; daar is een ſchuur bij zijn huis, en in dezelve zijn zoo vele muizen, dat men ze met geen wagen zou kunnen vervoeren. Hoe dikwijls hoorde ik den Priester klagen, dat zij hem bij nacht en dag ſchade doen?

HINZE viel onbedacht uit. „ Wilt gij mij dienst doen, breng mij dan, waar die muizen zijn. Muizen ſchat ik als het lekkerst boven alle wildbraad."

REIN beloofde hem op zijn woord. „ Ik zal u bij *die* muizen brengen, nu ik hoor en bemerk, dat het u *ernst* is; kom, gaan wij heen; laat ons niet toeven.

HINZE volgde hem op die belofte. Zij kwamen bij de ſchuur van den Priester, welke een leemen wand had.

De Priester had in den vorigen nacht eene van zijne hanen verloren. REINTJE had een gat in den wand gemaakt en had dien haan daar door gehaald. MARTIJNTJE, het zoontje van den Priester, had eene ſtrik voor het gat gezet, en meende alzoo wraak te nemen over het verlies van den haan. REIN had dit bemerkt en zeide: „ Neef HINZE! kruip nu door dit gat. Ik zal wacht houden,

Reinke wuſte unde markede dat.
He ſprak: Hinze neve, regt in dit gat —
Krupet dâr in, ik hôlde de wagt,
Dewile ji muſen, wente it is nagt.
Ji wêrden dâr müſe by hupen gripen;
Höre ji, wo ſe fan wäligheid pipen?
Komet wedder ût, wan ji ſin ſad:
Ik beide jvwer hyr fôr desseme gat.
Fan avende moge wi uns nigt ſheden;
Morgen ga wi dan under uns beden
Den to hove unſe regte fârd.
Hinze ſprak: mene ji, dat ik ſy forwârd?
Efte ik hyr inkrupe, is it râd?
De papen weten ôk fele kwâd!
Do ſprak Reinke, de loſe wigt:
Sint ji ſo blöde? dat wuſte ik nigt.
Komet, latet ons wedderkeren
To mineme wive, de uns mid eren
Werd entfangen, un uns ôk geven
Gude ſpiſe, dâr wi wol by leven
Mogen, al ſint it nene muſe.
Do ſprank Hinze in deme huſe,
Un ſhamede ſik, do he desse wôrde
Fan Reinken in ſpotte alſus hôrde.
Tohand kwam Hinze gefangen in de ſäſte.
Sus ſhändede Reinke ſine gäſte.
Alſe Hinze kwam in dat gat,
Dâr dat ſtrik was geſat,
Unde he des ſtrikkes word gewâr,
Do was he in groter fâr,
Un was do node gefangen faſt.
He forſhrekkede ſik ſêr mid der haſt,

Un

den, terwijl gij muist; het is nacht. Gij zult aldaar muizen bij hoopen vangen; hoor! hoe zij van weelde piepen; kom er uit, wanneer gij verzadigd zijt. Ik wacht hier zoo lang; wij mogen nu niet van elkander gaan; morgen reizen wij te zamen naar het Hof.

Hinze vroeg: „ Meent gij, dat ik geen gevaar loop, wanneer ik hier inkruip? — De papen zijn zoo flim en zoo boos!"

Reintje hervatte: „ Zijt gij bang en blode? dat wist ik niet; kom laat ons naar mijne vrouw terug keeren, die zal ons vriendelijk ontvangen, en wel iets goeds voorzetten, waarbij wij leven kunnen, al zijn het ook geene *muizen*."

Hinze fchaamde *zich*, toen *hij* dezen fchimp vernam. Hij fprong nu door het gat in het huis, en geraakte gevangen; alzoo onthaalde Reinaart zijne gasten.

Toen Hinze den ftrik gevoelde en bemerkte, dat hij gevangen was, befefte hij dadelijk, dat hij zich in een groot gevaar bevond. Hij fchrikte erg en fprong voort, waardoor de ftrop nog meer werd toegehaald. Hij begon bitter te jammeren, zoo dat Reintje dit van buiten hoorde, en zich ver-

Un sprank fôrd, dat strik lêp to.
Hinze begunde to ropen do
Wemodigen mid enem drovigen gelate,
Dat Reinke dat hôrde buten dem gate.
He froude sik, un sprak int sülve hol:
Hinze, möge ji de müse wol?
Sint se ôk gûd unde fät?
Wuste dat de pape efte Martinet,
Dat ji syn wildbräd äten also,
He brogte ju seker sennep darto:
So hovesh en knape is Martinet!
Singet men to hove, wän men ät,
Alse ji nu dôn? So wolde ik dat,
Dat Isegrim were int sulve gat,
In sodaner wise, alse ji nu sin!
So mogte ik öm dat driven in —
He hävt mi faken leid gedân!
Mit dessen wôrden ging he fan dan,
Un ging nigt allene up deverye,
Men ôk up êbrôk un forräderye.
Roven, môrden hêld he nigt for sunde;
He upsatte ôk to der sülven stunde;
Frouwen Giremôd wolde he söken do,
Dâr hadde he twe saken to:
Èrst, eft he êr igt konde avfragen,
Wat Isegrim meist up öm wolde klagen?
Dat ander — he ging up êbräkerye.
Sus makede he ôlde sunde nye.
Reinke wuste enked up dat pas,
Dat Isegrim to hove was.
De meiste hât twishen Fos un Wulve,
So ik märke, was it dit sulve,

Dat

heugde; hij ſprak door de opening: „ HINZE ſmaken u de muizen wel? zijn ze wel goed en vet? Wist de Priester of MARTIJNTJE, dat gij zoo zijn wildbraad eet, hij zoude u zeker mostert brengen. o! MARTIJNTJE is zulk een beleefde knaap. — Zeg eens, zingt men ten Hove, wanneér men eet, zoo als gij nu doet. Ik wenschte wel, dat IZEGRIM bij u zat en zich in gelijken toeſtand bevond, dan zou ik hem ook het kwaad vergelden, hetwelk hij mij gedaan heeft."

Na dit gezegd te hebben, liep REINAART van daar, en ging nu niet alleen op ſtelen uit, maar ook op echtbreuk en verraad. Roof en moord hield hij geenszins voor zonde.

Hij beſloot om vrouw GIERREMOED op te zoeken met twee oogmerken; eerst wilde hij beproeven, of hij van haar niet vernemen konde, waarover IZEGRIM het meest wilde klagen; het tweede was om haar te verleiden, tot echtbreuk, en zoo de oude zonde nieuw te maken.

REINTJE wist, dat IZEGRIM afwezig en ten Hove was. De grootſte haat was tusſchen hen beiden ontſtaan, om dat REINAART met vrouw GIERREMOED eenen minnehandel had gedreven.

Dat Reinke de fülve lofe dêv
Mid der wulvinnen bolerye drêv.
Do Reinke fôr öre woninge kwam,
Unde he fe dâr nigt fornam,
He fand öre kinder un fprak in fpot:
Guden morgen geve ju God,
Mine alderleveften ftevkinder!
Dit weren fine wôrde wer mêr edder minder.
Hyrmid ging he wäg na finem gewin.
Tohand kwam frowe Giremôd in,
In der morgen-tyd, do it dagede.
Se fprak: was hyr jemand, de na mi fragede?
Se fpreken: ja hyr was regt nu
Unfe pade Reinke, de fragede na ju.
He fprak, wi weren fine ftevkinder al,
Wo fele unfer ôk is in deme tal.
Do fprak de wulvinne alfo fôrd:
Dârfôr fhal öm flân de môrd!
Dit wolde fe wräken, eft fe konde.
Se folgede öm na in der fulven ftunde;
Se wufte, wôr he plag to gân.
Se kwam by öm, unde fprak öm an:
Reinke, wat fint dit for wôrde,
De ik fân minen kindern hôrde,
De ji ön fâden openbâr?
Dârfôr krige ji ên kwâd jâr!
Se was tornig unde fêr kwâd,
Un tögede öm ein byfter gelât,
Un taftede öme fôrd na deme bârde,
Dat he dat fölede under der fwârde.
He lêp, un wolde deme torne ëntwiken;
Se begunde öm dâr na to ftriken.

Nigt

Reintje kwam bij hare woning, doch hij zag haar niet; hij vond wel hare jongen en zeide tot dezen ſpottende: „ Goede morgen, *mijne* allerliefſte ſtiefkinderen" en ging hierna zijn gewin zoeken.

Toen vrouw Gieremoed in den morgen, te huis kwam, vroeg zij: „ Is er niemand geweest, die naar mij gevraagd heeft?" Ja, werd hier geantwoord; onze Peet Reintje vroeg naar u en zeide ons, dat wij alle *zijne* ſtiefkinderen waren.

De moeder hernam: „ Daar voor zal hem de moord ſlaan! dit zal ik wreken, als ik kan."

Zij volgde hem op den voet, en wist waar hij gewoonlijk ging, vond hem, en ſprak hem aan: „ Reinaart! welke woorden hebt gij jegens mijne kinderen gebruikt, zoo plat weg? Ik beloof u een kwaden dag." Zij was toornig en boos en toonde hem een ſtuursch gezigt. Ja! zij greep hem ten eerſte bij den baard, zoo dat hij het onder het vel voelde. Hij ging weg, alsof hij haren toorn ontwijken wilde. Zij liep hem na. Niet ver van daar lag een verlaten kaſteel. Zij liepen beiden door hetzelve, en hadden daarna een ſlecht bedrijf.

Nigt fêrne lag ene wôſte borg,
Dâr lepen ſe bede haſtigen dorg,
Un hadden en wild äventüre.
Fan Reinken wil wi it nu laten bliven,
Unde fôrdan fan Hinzen ſhriven.
Do Hinze int ſtrik gefangen wârd,
He rêp erbarmiglik na ſiner ârd.
Dit hôrde de fôrgeſägde Martinet,
De dâr dat ſtrik hadde geſât.
Haſtigen he ût deme bedde ſprang,
He rêp lude: God hävve dank!
To guder tyd ſo hävt geſtân
Myn ſtrik; wente dâr is geſân
De hönerdêv na mineme wane:
Nu werd betaled unſe hane!
He entſängede ein ligt mid der haſt;
Alle dat folk ſlêp gans faſt.
He wäkkede moder unde fader,
Darto dat geſinde allegader.
Stât up! de fos is gefangen:
Wi willen öm wol entfangen!
Se kwemen al ſpringen klên un grôt;
De pape ſülven ôk upſtôd,
Eene loſe mantel he ummehängede,
De papenmeierſhe fele ligte entſängede.
Dâr ſtund ein pekſtav by der wand,
Dën krêg Martinet in de hand.
Hyrmid ging he den kater an
Mid groten ſlägen to wol ſlân
Up ſyn hoved un up ſine hûd,
Un̄ ſlôg ôk Hinzen ein oge ût.
Fan allen krêg he ſläge fêl;

De

Wij zullen REINTJE nu daar laten en bij HINZE terug komen.

HINZE in den ſtrik gevangen, kermde en ſchreeuwde deerlijk. MARTIJNTJE, die de ſtrik had gezet, hoorde dit gedruisch en ſprong ten eerſte uit het bed. Hij riep verheugd: „ De ſtrik is niet vergeefs geplaatst; de hoenderdief zal gevangen zijn, nù zal ik hem den haan doen betalen."

Hij ſtak haastig eene kaars op; het gezin lag in eenen vasten ſlaap; *hij* riep vader en moeder en alle huisgenooten. „ Staat op! riep hij, de vos is gevangen. Wij moeten hem welkom heeten." Alle ſprongen in blijdſchap op; ook de Priester, die in haast eenen nachtrok omſloeg. De huishoudſter ſtak nog meer lichten aan. MARTIJNTJE nam de lamp welke bij den muur ſtond, en daarmede trok hij naar den kater. Hij ſloeg hem deerlijk op het hoofd en op het lijf en zelfs een oog uit; van elk hunner kreeg HINZE zware ſlagen. De Priester had de ſteel van eene hooivork gegrepen, waarmede hij de kater dacht te raken. Toen de laatſte zag, dat hij het beſterven zou, werd hij beangst en benaauwd, en nu vloog hij den Priester on-

De pape hadde enen forkenſtêl,
Dårmid he Hinzen fällen wolde.
Do Hinze ſag, dat he ſtärven ſholde,
He was tornig unde gram;
Deme papen he twiſhen de bene kwam;
He bêt, he klaiede mid grotem nyd;
De pape rêp ſêr overlûd,
He fel tor êrden in grote unmagt;
De meierſhe ſprak do unbedagt:
De düvel hävt angerigt dit ſpêl!
Se ſwôr do haſtigen unde fêl,
Al ör gûd darumme to geven,
Dat dit ungefal were nageblevcn.
Ja ſe ſwôr, hädde ſe enen ſhat fan golde,
Denſulven ſe dâr al umme geven wolde,
Dat ſus nigt were geſhänded ör here.
Wente ſe ſag öme forwunded ſere;
In des düvels namen were't ſtrik dâr geſät!
Sprak ſe, un ſäde ôk to Martinet:
Ör ſhade was de grôtſte, mênde ſe.
In desser klage unde in desseme wê
Ward de pape to bedde gedrägen.
  Hinze ſag, dat ſe ſiner fortögen.
Wo wol he was in groter nôd,
Unde wuſte nigt anders, men den dôd.
O'k was he forwunded un toſlagen:
Dog betengede he to biten un to gnagen
Dat ſulve ſtrik, dâr he lag in;
Eft he ſik konde löſen, dit was ſyn ſin.
Sus ging dat ſtrik in twe ſtükke:
Dat dugte öm wäſen grôt gelükke.
He ſprak in ſik: hyr is et ſêr kwâd,

Ble-

der den nachtrok, en kwetfte denzelven deerlijk; zoo dat deze na eene luide kreet in onmagt ter aarde zeeg.

De huishoudfter liet zich hierover zeer onbedacht uit. „ De duivel heeft dit fpel aangeregt;" zeide zij, en zwoer, dat zij al haar goed wilde geven, ja! dat, al had zij eenen fchat van goud, zij dezen zou hebben willen afftaan, indien haar Heer zoo niet gekwetst ware. Zij zag hoe erg hij gewond was en beklaagde zich hoogelijk over den ftrik, als door den duivel gelegd. Onder dit beklag werd de Priester te bedde gebragt.

Hinze, ziende dat het volk weg ging, gevoelde wel, dat hij deerlijk geflagen en gekwetst was, maar in de hoop, dat hij zou kunnen los komen begon hij aan den ftrik te bijten en te knagen, en zoo geraakte het touw aan ftukken. Hij verheugde zich hier over, en zeide: „ het is hier flecht gefteld; bleef ik langer, dan was er geen raad." Hij fprong derhalve fpoedig buiten het gat en begaf zich met haast langs den weg naar het Hof; eer hij aldaar kwam, was het reeds dag ge-

Bleve ik länger, dat is nên råd,
Un fprang haftigen wedder ût deme gate.
He makede fik wedder up de ftrate,
De to des koninges hove hen lag.
Êr he dår kwam was it ligt dag.
Hy fprak: hävt mi de düvel desse nagt
By Reinken den böfen forräder gebragt?
He kwam to hove fêr gefhänded,
Dårto mid eineme oge geblended.
To des papen hûs hadde he entfangen
Fele harde fläge an fine täne un wangen,
Un was eines oges geworden kwyt.
De koning fprak mid torne unde nyd,
He drouwede Reinken ane alle gnade,
Unde lêt fôrd fôrboden to fineme rade
Sine wifen unde fine bäften barôn.
He fragede, wat öm bäft ftunde to dôn,
Dat men Reinken to regte mogte bringen;
De fus ward befägd mid felen dingen?

Alfe alfus fele klage dår ging,
Sprak fôrd *Grimbård*, de greving:
Ji heren, it is wår, hyr is mannig råd;
Al were myn ôm nog fo kwåd,
So fhal öm driddewärv fôrdagen,
Alfe men einen fryen manne plägt.
Kumt he dan nigt, fo ga dat regt,
So is he fhuldig alle der ding,
De men hyr klaget fôr deme koning.

De koning fprak: we is fo fot,
De Reinken dôr bringen dat dridde bod,

Un

geworden. Hij gaf den duivel de schuld, dat die hem in den vorigen nacht bij REINTJE had gebragt.

Hij kwam ten hove in eenen deerlijken toestand, zwaar geplukt en met een oog gesloten, en zeide, dat hij aan het huis van den Priester zware slagen had ontvangen op alle zijne leden, en hoe hij éénen zijner oogen had verloren.

De Koning sprak in toorn en drift, en bedreigde REINTJE als verstoken van alle genade. Hij liet aanstonds zijne wijze Raden en de voornaamste Baronnen bij zich roepen; en vroeg toen: wat hij nu doen moest om REINAART te regt te stellen, die hoe langer hoe meer met vele zaken bezwaard werd.

Terwijl velen zich in klagten uitlieten, stond GRIMBAARD op en sprak. „ Het is waar, Heeren! hier komen zware beschuldigingen in, maar al ware mijn oom nog zoo boos en kwaad, hij moet voor de derdemaal worden ingedaagd, zoo als het ten opzigte van eenen vrijen man behoort. Komt hij dan niet, dan ga het regt zijnen gang, en dan is hij schuldig aan alles, wat men hem hier ten laste legt."

De Koning zeide: „ Wie zal zoo zot zijn, om aan REINTJE, de derde dagvaarding te brengen,

Un ein oge hävt toféle edder ein lyv,
Dat fülve wagen umme den böfen ketyv?
Edder füs fine fundheid hängen in de wage,
Un dännog Reinken nigt konde bringen to dage?
Nemand is hyr, mene ik forware!

Do fprak Grimbård openbare:
Here, hêr koning, begēre ji it fan mi,
Desse bodefhop drage ik, wo it ôk fy.
Ja, it fy lûdbår efte ftille,
It ga mi darna, wo it wille!
De koning fprak: fo gåt alfo fôrd!
Ji hävven desse klage al wol gehôrd.
Nemet mid wysheid juwe beråd;
Reineke is lôs unde kwåd.
Grimbård fprak: dat fätte ik to wage;
Ik hope öm to bringen mid mi to dage.

Sus ging Grimbård to Malepertus,
Unde fand Reinken in fineme hûs,
Syn wyv unde ôk fine kinder mede.
Dit weren de wôrde, de he öm fäde:
Reinke ôm, ik bede ju minen grôt!
Ji fint jo gelêrd, ôk wys unde frôd,
Mi wundert, dat ji dat hôlden for fpot,
Unde agten nigt des koninges bod.
Dugt it ju, it were wol tyd,
To agten des rogtes, dår ji in fyt?
Ik rade't ju, mid mi to hove to komen;

For-

gen, of heeft er iemand een oog of zijn lijf te veel? of wie wil zijne gezondheid in de waagschaal ſtellen, door bij dien boozen ſchalk de boodſchap te brengen, zonder hem nog op den Regtdag te kunnen doen verſchijnen? Niemand voorzeker!"

Grimbaard hernam: „Heer Koning! begeert gij het, dan zal ik die indaging doen. Het zij heimelijk, het zij openbaar het ga mij dan zoo als het geval wil."

—

De Koning hernam: „Ga! maar wees voorzigtig en op uwe hoede, gij hebt alle klagten gehoord; Reintje is loos en boos." Grimbaard antwoordde: „Ik zal het wagen, en hem op den Regtdag doen verſchijnen."

De derde dagvaarding door Grimbaard, *de das.*

Grimbaard trok toen naar *Malepertus*, en vond Reinaart bij vrouw en kinderen. Hij ſprak toen:

„Oom Reinaart zijt gegroet. Gij zijt geleerd en wijs; het verwondert mij derhalve, dat gij het wagen durft, om des Konings gebod te verſmaden en voor ſpot te houden. Beſeft gij niet, dat het tijd wordt den regtsdwang te ontzien, waarin gij vervallen zijt. Ik raad u om met mij ten hove te komen. Uitſtel zal u geen voordeel aanbrengen. Het is waar, over u zijn

Fortögeren ſhaffet ju nenen fromen.
It is wâr, over ju ſint fele klage,
Ji ſint nu driddewärv äſhed to dage
Kome ji nigt, ji wêrden belagd;
Wente de koning werd komen mid magt,
Unde ummebeläggen juwe hûs,
Dit ſulve kaſtêl Malepertus,
Ju, juwe kidder, un juwe wyv
Werd it alle koſten gûd unde lyv.
Sus moge ji deme koninge nigt entgân;
Darumme ſo is it bäſt gedân,
Dat ji to hove mid mi gât:
Wente ji weten nog mannigen râd,
De ju ligtewol baten mag.
Ju is wol êr ſhên up einen dag
So grôt äventür', alſe dit mag ſyn,
Un kwemen nog wäg ane ſhaden un pyn,
Dat ji ſo liſtigen dorg hävven dreven,
Dat juwe wedderpart' in ſhanden bleven.
  Do Grimbârd to Reinken dit hadde geſägd,
Sprak Reinke: ôm, ji ſägget regt,
It is bäſt, dat ik kome dâr,
Unde mines regtes neme wâr.
Ik hope, de koning werd mi dôn gnade,
Ik bin öm nutte in ſineme rade,
Dat wêt he wel, unde is des wis.
Dit hatet mannig, de by öm is,
Wente de hov mag ane mi nigt ſtân,
Al hadde ik nog mêr misgedân.
Is, dat mi dit mag beſhên,
Dat ik öm under de ogen mag ſên
Den köning, unde ſo mid öm ſpräken,

He

zijn vele klagten ingekomen, en gij wordt nu voor de derde maal ingedaagd; komt gij niet, dan zal het nog erger worden. De Koning zal met al zijne magt aanrukken, en uw kasteel *Malepertus* belegeren, en dit zal dan aan uwe vrouw en kinderen het leven kosten. Gij kunt de magt des Konings niet ontgaan, en daarom zal het beter zijn, dat gij met mij naar het Hof gaat. Gij kent zoo vele uitvlugten, dat gij wel een middel tot redding zult uitdenken. Gij zijt wel in gevaarlijker avonturen geweest, dan in het tegenwoordige, en gij hebt er u zonder pijn en schade uitgered, terwijl aan uwe vijanden de schande verbleef."

Na dat GRIMBAARD dit gezegd had, antwoordde REINAART. „ Oom! gij zegt te regt, dat het voorzigtig zal zijn, dat ik kome en zelf mijne zaak in regten waarneem. Ik hoop dat de Koning mij genadig zal zijn; hij weet het wel, dat ik hem van nut kan zijn in den Raad, en dit heeft de haat gewekt, van velen, die bij hem zijn. Het Hof kan mij niet ontberen, al had ik nog meer misdreven. Is het, dat het mij gebeuren mag, om den Koning te zien en te spreken, dan zal ik zijnen toorn wel in goedwilligheid veranderen. Alhoewel de Koning velen heeft, die bij hem in den Raad zitten, die

gaan

He werd ſinen torn mid ſagtmode bräken.
Wowol de koning by ſik hat,
De mede gân in ſinen râd,
Dat gait öm nigt to deme härten in,
Wente ſe weten wer râd efte ſin,
Alle de râdſlut is meiſt an mi,
In wat hove dat ik ôk ſy.
Dâr koninge efte heren ſik forſamen,
Dâr men ſubtilen râd ſhal ramen,
Dâr mot Reinke finden den fund.
Wowol mi dat ward forgund
Fan mannigen, dën ik des hävve toforen,
Des hävven fele fan ön geſworen
Myn argeſte feinden, de dâr nu ſyn,
Dit ſulve bedrukket dat härte myn.
Wente örer is dâr mêr wan teine,
Se ſint mägtiger wän ik alleine,
Dit ſulve wil mi meiſt forféren!
Nogtan is bäter, dat ik mid eren
Mi ſulven mid ju to hove-wärd make,
Unde ſulven ôk ſpräke for mine ſake,
Dän dat ik wyv un kinder ſus lete
In angeſte unde in ſo grotem fordrete.
So were alle ding forloren gewis;
Wente mi de koning to mägtig is.
Wan it jümmer wäſen ſholde,
So moſte ik dôn al, dat he wolde;
Unde wan ik it dän nigt bäteren mag,
So en is nigt bäter dän gûd fordrag.
Reinke ſprak: Frouwe Ermelyn,
Ik befäle ju de kinder myn,
Dat ji dër wol wârnemen nu.

Bo-

gaan hem zoo niet ter harte; zij weten zoo niet het juiste punt te treffen. Het fijne komt meest op mij aan, en in welke vergadering het ook zij, van ouds gold het: Waar Koningen of Vorsten vergaderen en slimmen raad behoeven, daar moet de vos het redmiddel bedenken. Vermits er velen zijn, die mij dit misgunnen, zoo heb ik dezen te vreezen; zij hebben mij den dood gezworen en dit maakt mij thans beangst; zij zijn wel met hun tienen en ik sta alleen, en hierdoor zijn ze magtiger dan ik. Het is echter beter, dat ik met u ten Hove ga en voor mijne zaak zelf in eere spreke, dan dat ik vrouw en kinderen in verdriet brenge; dan was alles verloren. De Koning is mij te sterk; als hij volhoudt, dan moet ik alles doen, wat hij begeert. Wanneer men niet beter kan, dan is een goed verdrag verkiesselijk."

Reinaart sprak verder: „ Vrouw Ermelijne, ik draag u de zorg op over de kinderen en dat gij wel op haar toeziet. Boven allen beveel

Boven alle dĩng befäle ik ju
Minen jungesten sonen Reinardyn:
Öm stån sine graneken also syn
Umme syn müleken overal;
Ik hope, dat he na mi slagten shal.
Hyr is Rossel, ein shöne dêv,
Dĕn hävve ik wärlik also lêv.
Dôt dessen kindern gûd tosamen,
Wille ji mines willen ramen:
Ik denke des wedder, mag ik entgån.
Mid sodan wôrde shede he fan dan,
Unde lêt frouwe Ermelyn bliven to hûs
Mid sinen twe sôns to Malepertus;
Unberaden lêt he syn hûs also,
Des was de fossinne gans unfro.

Do se so gingen eine klene stund,
Sprak Reinke: horet mi, ôm unde frund,
Grimbård, alderleveste neve!
Fan angeste unde sorgen ik beve.
Ik frugte, ik ga nu in den dôd,
Unde mine berüwinge is so grôt
Umme de sunde, de ik hävve gedån:
Darumme wil ik to bigte gån,
Leve ôm, hyr sulvest to di;
Hyr en is anders nên pape by.
So wan ik mine sunde hävve gebigt,
Mine sake werd des to arger nigt.
Grimbård sprak: ji moten forloven,
Dat ji nigt mere willen roven.
Forräderye unde alle dêvte stellet av;

Ju-

ik u ons jongste zoontje REINAARTJE; hem staan de tandjes zoo fraai in het mondje; ik hoop dat hij op mij gelijken zal. Hier is ROSSEL, een lief slim diefje, dien heb ik waarlijk even lief. Bezorg de kinderen wel, wanneer gij mij behagen wilt. Ik zal het in liefde gedenken wanneer ik terug kom."

En hierop ging hij van daar en liet vrouw ERMELIJNE met zijne zonen achter. Zijn gezin bleef zonder verzorger, en dit viel aan de vrouw moeijelijk.

Reis naar het Hof en de eerste biecht.

Nadat beiden, (GRIMBAARD en REINTJE) een uur op weg waren geweest, sprak de laatste:

„ Vriend GRIMBAARD! liefste neef! ik beef van angst en zorg. Ik vrees, dat ik in den dood ga; groot is het berouw over de zonden, door mij bedreven; ik wil derhalve ter biecht gaan en wel, lieve oom! bij u: want hier is geen andere Priester; mijne zaak zal niet verergeren, als ik mijne zonden heb beleden en gebiecht." GRIMBAARD sprak: „ Gij moet vooraf belooven, niet meer te zullen op roof gaan, en af te zien van verraad en diefstal; anders helpt de biecht geen mijt."

 „ Hier-

Juwe bigte helpet anders nigt ein kâv.
Dat wil ik wol, ſprak Reinke do;
Alſus beginne ik, horet wol to:
Confiteor tibi pater et mater,
Dat ik dem otter unde dem kater
Unde mannigem hävve misgedân,
Des wil ik gêrne by bote ſtân.
De Greving ſprak: ik forſta des nigt,
Spräket up Düdeſh juwe regte bigt,
So mag ik dât regt forſtân.
Reinke ſprak: ik hävve misgedân
Jegen alle dêre, de nu leven,
Und bidde, dat ſe it mi willen forgeven.
Wente ik den baren, minen ôm,
Gefangen bragte in den bôm,
Dâr öm al blodig wärd ſyn hoved,
Unde mêr ſläge krêg, wan ennig lovet.
Hinzen lêrde ik müſe fangen,
Unde he blêv ſo in deme ſtrikke behangen.
Se ſlogen öm dâr mid alleme ſlyt,
Dârover wârd he ſines oges kwyt.
Dat was mine ſhuld, wo it ôk ſy.
Fan regte klaget de Hane over mi,
Ik hävve öm genomen ſine kinder.
Weren ſe groter, eft weren ſe minder,
Ik makede öm der jummer lôs.
Fan regte klaget he over den fos.
De koning en is mi nigt entgân,
Ik hävve öm faken ſhande gedân,
Unde ôk der koninginnen,
Dat ſe ſpade wil forwinnen:
Se ſint bede geſhänded by mi.

„ Hiertoe ben ik genegen, zeide REINTJE. Ik zal derhalve beginnen: hoor toe!

Confiteor tibi, Pater, dat ik den kater en den otter en vele anderen heb mishandeld, en hier voor wil ik gaarne boete doen."

GRIMBAARD ſprak: „ Ik verſta u niet. Doe uwe biecht in het Duitsch, opdat ik het begrijpen moge."

REINAART zeide: „ Ik heb tegen alle dieren, die thans leven, gezondigd, en bid gaarn, dat zij het mij zullen vergeven.

BRUIN, mijnen oom, bragt ik in den eiken ſtam, van waar hij niet dan met een bebloed hoofd weg kwam, wanneer hij meer ſlagen kreeg, dan iemand weet. Ik leerde HINZE muizen vangen en bragt hem in den ſtrik, alwaar hij ook klappen beliep en zijn oog verloor. Dit was geheel door mijne ſchuld. Ook klaagt HENNING naar regten. Ik heb hem van zijne kinderen beroofd, groot en klein, en hij is derhalve met reden op mij verſtoord.

Zelfs de Koning is mij niet ontgaan, en ik heb voor hem en ook voor de Koningin ſchande bewerkt, hetwelk zij zoo ligt niet kunnen uitwisſchen.

Ik heb ISEGRIM het meeste en wel met opzet

 be-

Nog hävve ik darto, dat sägge ik di,
Isegrim den wulv geshänded mid flyt.
Dat al to säggen neme fele tyd.
He en is nigt myn öm, wol hêt ik öm so,
He horet mi altes nigtes to.
It geshag êns, des is ses jâr,
He kwam to mi to der Elemar (4)
In dat klôster, dâr ik was
Begeven up dat sulve pas.
He bad, dat ik öm helpen sholde,
Wente he dâr ok monnik wêrden wolde.
He mênde, dat were fan sinen dingen,
Un begunde mid der klokken to klingen.
Dat lüdend dugte öme wäsen so söte,
Ik lêt öm binden beide föte
An den klokrêp na sineme willen,
Up dat he sinen lusten mogte stillen,
Unde dat lüden wol mogte leren.
Men dit kwam öm to klenen eren,
Wente he ludde sere ütermaten,
Dat alle dat folk by der straten
Weren alle in groter fare.
Se mênden, de düvel were dare,
Un lepen, dâr se dat lüden hôrden;
Unde er he konde in korten wôrden
Säggen: ik wil mi hyr begeven!
Hadden se öm silna genomen syn leven.
He bad mi, dat ik öm sholde eren,
Un dat ik öm lete eine platten shêren.
Dâr sulvest to der Elemar
Lêt ik öm avbärnen boven dat hâr
So sêr, dat öm de swârde kramp.

beleedigd. Dit alles op te halen, zou te veel tijd vorderen. Ik noem hem: *Oom*; maar hij bestaat mij niet in den bloede.

Het gebeurde voor ruim zes jaar, dat hij bij mij te *Elemar* in het klooster kwam; hij verzocht, dat ik hem helpen zou, om aldaar monnik te worden. Hij meende, dat dit voor hem zaak zou zijn, en begon met het klokkeluiden. Hij vond behagen in dit gelui, en daarom bond ik hem de klokke-reep om de voeten, ten einde hij zijnen lust naar begeerte zou kunnen involgen, en het luiden leeren.

Hij behaalde er weinig eer mede, want hij luidde zoo geweldig, dat al het volk op straat kwam, uit vrees voor brand. Zij liepen naar het klokkehuis en meenden, dat het de duivel ware; en eer hij het zeggen konde, dat hij in het klooster wilde gaan, hadden ze hem bijna dood geslagen.

Hij verlangde nog te *Elemar* van mij, dat ik hem den kruin zou scheeren. Ik liet het haar op zijn hoofd afbranden, zoo diep, dat het vel opkromp, en hij ondervond nog meer rampen door mijn bedrijf.

Faken krêg he fan mi den ramp.
Ik lêrde öm fifhe fangen up enen dag.
Dâr he ôk entfang mannigen flag.
Ik leidede öm eins int Jüleker land
To enes papen hûs fêr wol bekand.
Dâr fulvest en was nên pape riker;
Desse hadde enen langen fpiker,
Dâr mannig fpek-fide inne lag:
Dâr he entfang mannigen flag.
Darto was in deme fpiker nog
Fersh flêsh gefoken in einen trog.
Ifegrim brak dorg de wand ein gat,
Up dat he flêshes mogte äten fad.
Ik hêt öm fry krupen darin:
Ik wolde öm fhanden, dat was myn fin.
He at fo fele utermate,
Dat he ût deme fulven gate
Nigt komen konde, dâr he inkwam,
Dat öm fyn grote bûk benam.
Do mofte he klagen folk gewin,
Wente dâr he hungerig fus kwam in,
En mogte he fad nigt komen ût.
Ik ging unde makede grôt gelûd
In dat dorp unde grôt gerogte,
Up dat ik öm to plasfe brogte.
Ik lêp, dâr de pape fat
Over der tafelen unde at,
Unde fôr öm ftund ein kappôn
Gebraden, ein fo fätten hôn.
Ik fprang to mid der haft,
Unde nam dat hôn unde lêp do faft.
De pape makede grôt gerogte,

He

Ik leerde hem eens visſchen vangen, waarbij hij insgelijks ſlagen beliep.

Eens bragt ik hem in het land van *Gulik* aan het huis van eenen bekenden Priester. Daar was geen rijker Paſtoor in den omtrek. Hij had een groote ſchuur of ſpijker, waarin vele zijden ſpek hingen, ook ſtond aldaar een trog, met pas gezouten vleesch.

Isegrim brak een gat door den wand, ten einde hij eens zijn bekomst aan vleesch zoude eten. Ik raadde hem om door het gat te kruipen. Mijn oogmerk was om hem in het verdriet te helpen. Hij at zoo veel, boven mate, dat hij om de dikte van zijn buik niet door hetzelfde gat konde terug komen. Hij moest zich weldra over de winst beklagen. Hij kwam er wel hongerig in maar verzadigd mogt hij er niet uitgaan.

Ik maakte in het dorp een groot gerucht, op dat elk ter been zou geraken, en liep toen daar de Priester aan tafel zat. Voor hem ſtond een vet gebraden kapoen. Ik ſprong toe, nam het voor zijne oogen weg en liep heen. De Priester maakte een groot gerucht en bohei; hij liep de tafel om ver; alles, eten en drinken lag over den vloer. Hij riep: ſlaat toe! ſmijt! vangt hem! — en viel door de drift. Alle die daarbij kwamen riepen: ſlaat toe! Ik liep

He lêp mi na, al dat he mogte.
Unforwaringes he ummetôg
De tafel, dat se henne slôg.
Dit shag al ane minen dank;
Dâr lag spise unde drank.
He rêp: sla, warp, fange un stëk!
Do fel de pape in den drek.
Al, de dâr kwemen, de repen: sla!
Ik lêp fôr, unde se mi darna.
Des folkes wârd fele in deme tal,
De myn argeste mênden al.
De pape dat grôtste rogte drêv,
He rêp: wol sag je kônre dêv?
He nam mi dat hôn, dâr ik sat
Over der tafelen unde at!
So lange lêp ik up dat pas,
Wente fôr den spiker, dâr Isegrim was.
Dat hôn lêt ik fallen dâr,
Wente it was mi alto swâr.
Ane minen dank moste ik it laten,
Unde lêp do hen mine straten.
It was nôd, dat ik wäg kwam.
Unde do de pape dat hôn upnam,
Hävt he Isegrimme fornomen,
Un alle de mid öm weren gekomen.
Do rêp he lude: frunde, slât!
Hyr is ein wulv, nog ein dêv kwâd!
Late wi öm lopen, des hävven wi shande
In alle desseme Jüleker lande.
  Isegrim dagte wat he kunde.
Ja dâr entfang he mannige wunde;
Se makeden alſo groten lûd,

Dat

vooruit en zij volgden mij. Daar kwam veel volk bij elkander, die het kwaad met mij voor hadden. De Priester maakte het meeste gerucht. Hij riep: „ Wie zag ooit ſtouter dief? de vos ontnam mij het hoen, terwijl ik aan tafel zat!"

Ik liep zoo ver, tot dat ik bij den ſpijker kwam, waar ISEGRIM was; aldaar liet ik het kapoen vallen. Het was mij te zwaar en ik moest het tegen mijnen wil afſtaan. Ik kwam toen op de ſtraat en redde mij ter naauwer nood.

De Priester nam den vogel op en zag toen den wolf; zij ook, die met hem gekomen waren. Hij riep luide: „ Vrienden! ſlaat toe! hier is een wolf; het is ook een kwade dief; lieten wij hem loopen, dan verſtrekte het ons ten ſchande in het ganſche land van *Gulik!*"

ISEGRIM werd zeer beangst en dacht wel op uitkomst, maar hij ontving vele wonden. Het volk maakte zoo veel gedruisch, dat alle buren er

op

Dat alle de buren kwemen ût.
Se ſlogen öm, dat he lag for dôd;
Newerlde kwam he in ſülke nôd.
De dit up ein laken mälede,
Wo he des papen ſpek betalede,
Nog ſholde dat gans ſeldſen laten.
Do worpen ſe Iſegrim op de ſtraten,
Se ſlepeden öm dorg ſtrük, dorg ſtên;
Nên leven was in öm to ſên.
Se worpen öm in eine unreine kule,
Wente he ſtank greſliken fule.
Se mênden alle, he were dôd.
In ſodanen ſlägen unde nôd,
Unde in alſodaner unmagt
Lag he dâr de ganſe nagt
Alſe ein regt armen wigt.
Wo he wäg kwam, des wêt ik nigt,
Unde wêt des nên enked beſheid.

Dârnâ ſwôr he mi einen eid 5
Siner hulde ein jâr ummetrent;
Men dat en was nigt fele bewend.
Darumme he mi ſwôr, was, dat
Ik ſholde öm hön're maken ſad.
Up dat ik öm egt mogte beſhalken,
Sprak ik fan eineme hanenbalken,
Dâr ſeven hön're up to ſitten plägen,
Unde ein hane wol fät todëgen.
Do ik öm dâr hadde gebragt,
Do was it eine ſtunde na midnagt.
Dâr was ein fenſter upgeſtgt;

op aankwamen; zij floegen hem, dat hij voor dood bleef liggen; nooit was hij in grooter gevaar. Was er iemand, die het op het doek bragt, hoe hij het fpek aan den Priester betalen moest, dit zou eene fraaije fchilderij geven.

Vervolgens wierpen zij Isegrim op de ftraat; zij fleepten hem over de fteenen en ftruiken. Daar was geen leven meer in te zien, en eindelijk wierp men hem op eenen mestvaalt, om dat hij den vuilften ftank van zich gaf. Allen meenden dat hij dood ware.

Hij lag den ganfchen nacht, door de flagen en pijn vermand, aldaar in onmagt, en hoe hij is bijgekomen en weg geraakt, daar van weet ik niets.

Omtrent een jaar daarna, bezwoer hij mij op nieuw zijne vriendfchap, maar och! hier van kwam weinig goeds. Hij betuigde mij lust te hebben, om zich eens te verzadigen aan kippenvleesch. Ten einde hem ter dege te betrekken, fprak ik van eenen hanebalk, waarop gewoonlijk een vette haan en zeven hoenders zaten.

Het was om één uur na middernacht, dat ik er hem brengen zou; aldaar ftond een dakvenfter open, waarvan ik mij bediende. Ik hield mij, of ik er het eerst wilde inkruipen, maar ik liet Isegrim voorgaan, en zeide: „ Kruip maar toe

Ik dagte, dat sholde mi komen to nut.
Ik dede, wo ik wolde krupen dardore,
Men Isegrim moste krupen fore.
Ik sprak: krupet men fry darin,
Wente de de wil hävven igt gewin,
De mot dår jo wes umme dôn;
Sus krige ji draden ein fätte hôn.
He krôp in wol halv in fare,
Unde ging tasten hyr un dare.
Do swôr he düre by siner ere:
Wi sint formelded, dat frugte ik sere;
Hyr finde ik fan hön'ren nigt enen bitten.
Ik sprak: de hyr fore plägen to sitten,
De hävve ik fuste wäg genomen.
Men wille wi shaffen unsen fromen,
Wi moten nigt verdroten syn,
Unde moten deper krupen in.
De balke was smal boven der döre,
Dår wi upkropen, men he was före.
Dewile he sus de hön're sogte,
Sag ik, dat ik öm hönen mogte:
Ik krôp torügge wedder ût.
Dat fenster fel tô overlûd,
Do ik de stutte-klinken lôsbrak.
Darfan Isegrim so sere forshrak,
Dat he fel einen swaren fal
Fan deme balken, wente he was smal.
Se worden forfèred, de dår slepen,
De by deme füre legen; se repen,
Dat dorg des hogen fensters gat
Gefallen were — se wusten nigt wat.
Se stunden up, unde entsengeden legt.

Do

toe. Die gewin zoekt moet er iets voor doen; zoo aanftonds zult gij eene vette kip vinden." Hij kroop al voort in groot gevaar en tastte in het ronde. Hij zwoer hoog en duur bij zijne eere: wij zijn verklikt; ik vind kip noch haan. Ik zeide: zij die hier vooraan plegen te zitten heb ik vroeger weggenomen, maar willen wij ons belang behartigen, dan moeten wij er dieper in.

De balk waarop wij voortkropen, was fmal, en terwijl ik onder dit zoeken naar hoenders, bezinde, dat ik hem alhier in leed konde brengen, zoo kroop ik ftil terug, en floeg het dakvenfter, met eenen harden flag toe. Isegrim fchrikte zoodanig van dien flag, dat hij van boven neer tuimelde.

Allen, die bij het vuur lagen, werden vervaard en riepen: daar valt iets, door het luik! maar zij wisten niet wat; zij ftonden op en ontftaken de lamp; toen zij zagen dat het een wolf was, floegen zij hem, dat men hem voor dood moest houden.

Ik heb hem alzoo in menig gevaar gebragt, meer en grooter dan ik thans befchrijven kan; het verwondert mij zelven, dat hij het levend ontkomen is.

Bo-

Do se öm segen, do wârd he egt
Geslagen, forwund went in den dôd.
Ik hävve öm gebragt in mannîge nôd,
Mêr wan ik nu kan nomen.
Mi wunders, dat he nog is entkomen.
Nog hävve ik ôk dat bedreven,
(Ik wolde, dat it were nagebleven,)
Mid sineme wive, frouwen Giremôd,
Dâr öre unere fan entstôd,
Unde langsen se dat shal forwinnen,
Sêt, dit is it, dat ik fan al minen sinnen
Unde up desse tyd kan bedenken,
Dat mine sele mogte kränken.
Up dat mine sele krige kwitéren,
So bidde ik sêr umme absolvéren,
Unde sättet mi, dat ju dunket gôd.
Grimbârd was listig unde frôd,
He brak ein rys by deme wäge,
Unde sprak: ôm, nu slat ju dre släge
Up juwe hûd mid dessеme rise,
Unde lägget it dan, dâr ik ju wise,
Unde springet dâr drewärv over hër
Sunner strumpelen overdwêr.
Dänne kusset dat rys sunder nyd,
In einen teyken dat ji gehôrsâm syt.
Desse *penitencie* ik ju sätte:
Hyrmid sy ji fan alre smette
Kwyt unde fan allen sunden,
De ji je deden fôr dessen stunden:
Wente ik forgeve se ju alle,
Wo fele dër ôk is in deme talle.
Dit dede Reinke ane allen fordrêt.

Do

Bovendien heb ik nog met zijne vrouw, Gieremoed, zaken bedreven, waardoor aan haar schande en oneere wedervaren is, hetwelk zij niet dan langzaam zal kunnen te boven komen, en het is ook hierover dat ik mij hoogelijk bedroef.

Zie, dit is het, dat ik op dezen tijd kan bedenken, en waarover mijn geweten knaagt. Ik bid hartelijk om uwe absolutie, opdat mijne ziel kwijtschelding erlange. Leg mij tot straf op, wat u goed dunkt.

Grimbaard was geslepen en wijs. Hij brak een rijsje of takje van een boom, en zeide: „ Oom! geef aan u zelven op uwe *huid drie* slagen met dit rijsje; leg het dan, waar ik het zal wijzen, spring er drie maal over heen, zonder struikelen, en kusch dan het takje zonder op hetzelve boos te zijn, tot een teeken van uwe gehoorzaamheid.

Ik leg u deze *pœnitentie* op, en hiermede zijn uwe smetten en zonden, tot op dit uur bedreven, uitgewischt en kwijtgescholden, want ik vergeef ze u, hoe groot hun getal ook zijn moge."

Reintje volbragt dit alles zonder tegenspraak,

en

Do ſprak Grimbârd: ôm, nu ſêt,
Dat ji ju bätern mid guden wärken.
Läſet juwe pſalmen, unde gât tor kärken;
Faſtet de regte ſättede tyd;
Firet de hilgen dage mid flyt;
Trôſtet de kranken in alle juwen dagen;
Wiſet de to wäge, de dârna fragen;
Juwe almisſe ſhole ji gêrne geven,
Unde forſwären juwe böſe leven,
Alſe roven, ſtälen unde forraden,
So kome ji ane twivel to gnaden.
Reinke ſprak: ik wil mid flyt
Dit willigen dôn al mine tyd.
Do Reinke ſine bote hadde fulbragt,
So hyrfôr is geſagd,
Do ging he hen to hove-ward
He unde ſyn bigtfader Grimbârd.
Se kwemen up einen ſligten ſand,
Dâr lag ein klôſter tor regteren hand,
Dat hôrde geiſtliken nonnen to,
De Gode deneden ſpade unde fro.
Se hadden fele hanen unde mannig hôn,
Fele ganſe unde ôk mannigen kappôn,
De faken buten der müren weren;
De plag jo Reinke to viſiteren.
Darumme ſprak he do alſo:
Regt na desseme klôſter to
Ligt unſe regte ſtrate hin.
He mênde de hôn're — dat was ſyn ſin;
Wente ſe gingen dâr buten deme ſhure
Umme öre weide by der mure.
Sinen bigtfader leide he mid ſik dâr.

To-

en nu zeide GRIMBAARD: „ Oom! nu moet gij u beteren met goede werken. Lees uwe psalmen. Ga ter kerk; vast op de gezette tijden, vier de heilige dagen; troost de kranken; wijs hen den weg, die er na vragen; geef aalmoezen en zweer uw boos leven, — te weten: het stelen, rooven en verraden, af; zoo komt gij nog zonder twijfel in den hemel."

REINTJE antwoordde: „ Ik zal dit, met vlijt en ijver ten allen tijde betrachten."

Zij vervorderden, nadat REINAART aan deze boete voldaan had, hunnen weg en kwamen aan eene heide, aan welke een klooster paalde, behoorende aan Nonnen, ijverig in de dienst.

Deze hielden vele hanen en kippen, ook ganzen en kapoenen, die veeltijds buiten den muur liepen. Aan deze plagt REINTJE wel eens een bezoek te geven. Hij zeide: „ de beste weg loopt langs dit klooster." — en dacht reeds om de hoenders en hoe er misschien wel eenige bij den muur zouden liggen.

Hij misleidde alzoo zijnen biechtvader en weldra werd hij de hoenders gewaar.

Hij zag in het rond en hij bemerkte hoe een haan van den hoop verwijderd ging, die groot en jong was. Naar dezen waagde hij een sprong, zoo dat de veeren stoven.

Tohand ward Reinke der hôn're wâr;
Sine ogen begunden öm umme to gân.
Buten dēn allen ging ein hân,
De fât was, grôt unde jung;
Na dēme gav Reinke einen ſprung,
So dat öm de fedderen ſtoven.
Grimbârd ſwôr by ſineme loven:
Unſalige ôm! wat wil ji dôn?
Sprak he, wil ji wedder umme ein hôn
In alle de groten ſunde gân,
Dâr ji de bigte fan hävven gedân?
Dat mag wol ſyn ſeldſene ruwe!
Reinke ſprak in regter truwe:
Dat dede ik in danken, leve neve!
Biddet God, dat he mi dat forgeve;
Ik wilt nigt mêr dôn, un gêrne laten.
Do kêrden ſe wedder tor regten ſtraten
Den wāg, over ene ſmale brugge;
Wo faken ſag Reinke overrugge
Wedder hen, dâr de hônre gingen!
Dârfan konde he ſik nigt bedwingen.
Hädde men öm ſyn hoved avgeſlagen efte togen,
It hädde na den hôn'ren-ward geflogen.
Grimbârd ſag wol dit gelât,
He ſprâk: o Reinke, unreine frât!
Wo late ji juwe ogen ummegân?
Reinke ſprak: ôm, dat is misgedân,
Dat ji mid juwen fôrlopenden wôrden
Mî ſus ût mineme bäde forſtôrden!
Latet mi dog läſen ein *pater noſter*
Den hônre-ſelen fan deme klôſter,
Unde ôk den göſen, ön al to gnaden,

Dēr

Grimbaard zwoer bij zijn geloof, en zeide: „ Ongelukkige oom! wat doet gij, wilt gij op nieuw om eene kip, tot het zondige leven terug keeren, waarvan gij de biecht hebt gedaan; dit zoude een vreemd berouw zijn."

Reintje hernam: „ Ter goeder trouw; ik deed het in gedachten, lieve Neef! Bid, dat het mij moge vergeven worden. Ik zal het niet weer doen."

Zoo keerden zij op den grooten weg terug, over eene fmalle brug. Reintje zag geftadig terug, naar *de hoenders*; hiervan konde *hij* zich niet bedwingen; *ja, had men hem het hoofd af*geflagen, het zou er naar toe gevlogen zijn. Grimbaard zag dit en zeide: „ Reinaart, gij gulfig dier, waarom ziet gij zoo geftadig terug." Reintje hernam: „ Oom, gij hebt niet wel gedaan dat gij mij, met dezen uwen inval, in mijn gebed ftoorde. Laat mij toe een pater noster te lezen voor de rust van de zielen der hoenders en der ganzen, die ik hier heb verflonden, en waarvan ik deze heilige nonnen met list heb beroofd."

Dĕr ik gans fele hävve forraden,
De ik dessen hilgen nunnen
Mid miner list hävve avgewunnen.
Grimbård swêg, men de fos Reinard
Hadde jummer dat hoved to den hôn'ren-ward,
Wente dår se kwemen tor regten straten,
De se toforen hadden gelaten.
Tohand ward Reinke sêr bedröved,
Mêr wan jennig regte lövet,
Do he sag den hov, des koninges palas,
Dår he int hogeste forklaged was.

Do in dem hove was fornomen,
Dat dår Reinke was gekomen,
Al de dår weren grôt unde klein,
Begĕrden alle Reinken to sein.
Dår weren nigt fele in deme dage,
Se hadden over Reinken sunderlike klage.
Dat dugte Reinken nigt fele fan wêrde,
Des dede he alse de unforfêrde.
Mid sineme ôme deme Greving
Drystigliken he so fôr sik ging
Zyrliken dorg de hogesten strate,
Alſo modig fan gelate,
Efte he were des koninges sone,
Unde eft he nemande up eine bone
Edder sus nemande hadde misgedân.
Fôr Nobel, den koning, ging he stân
Mang de heren in den palas,
Unde hêld sik bät, wan öme was.

He

GRIMBAARD zweeg; maar REINTJE zag nog gestadig om, tot dat zij op den grooten weg waren terug gekeerd.

Bij het Paleis des Konings en het Hof gekomen, waar hij zoo hoogelijk was verklaagd, werd hij zeer bedroefd en beangst, ja meer dan iemand gelooven kan.

Verschijning ten Hove voor het Geregt, en de veroordeeling.

Zoodra de tijding ten Hove kwam, dat REINTJE verschenen was, begeerden alle aanwezigen, groot en klein, den vos te zien; weinige waren er, of zij hadden klagten in te brengen. REINAART scheen zich hierover weinig te bekommeren; en speelde den onversaagde.

Hij ging met zijnen oom GRIMBAARD fierlijk de voornaamste straat op, en met zulk een moedig gelaat, alsof hij des Konings zoon ware, en of hij niemand voor de waarde van eene boon hadde misdaan.

Hij ging voor den Koning, onder de Heeren van het paleis staan, en hield zich moediger, dan hij eigenlijk was.

Hij sprak: „ Grootmoedig Koning, Genadig Heer! Ik bid dat gij mij in regten hooren zult. Geen Heer had ooit een getrouwer dienaar, dan ik voor u, mijn Vorst, ben.

He ſprak: eddele koning, gnädige here!
Dorg juwe eddelheid, unde dorg juwe ere
Ik bidde, dat ji mi horen to regt.
It en hadde ny here ſo truwen knegt,
Alſe ik juwer forſtliken gnaden bin.
Wowol dat der fele hyr ſin,
De mi juwe frundſhop menen to beroven
Mid loggen, wan ji ön des wolden loven:
Men juwe råd is fröd êrſt unde läſt;
Ji loven nigt draden, dat is dat bäſt,
Wat ju desse falſhen alle förläſen
Mit legen und dregen in minem avwäſen.
Se haten, dat ik juwe bäſte mene,
Unde ju alletyd truweliken dene.
De koning ſprak: ſwiget, latet av!
Juwe ſmeken helpet ju nigt ein kav!
Juwe undåd werd ju nu forgolden,
Wo ji den freden hävven gehölden,
Dēn ik gebôd, unde ji hävven geſworen!
Hyr ſtait de Hane, de hävt forloren
Syn ſlägte — o falſhe untruwe dêv!
Dat ji fele ſäggen, ji hävven mi lêv,
Dat hävve ji in deme laſter myn,
Unde is an minen lüden wol ſhyn.
De arm man Hinze forlôs ſine ſund,
Unde Brunen is nog ſyn hoveđ forwund.
Ik wil ju nigt fele mêr ſhelden,
Men jvwe hals ſhal des entgelden.
Hyr ſint ſele klagers unde ſhynbär dåd,
Dit alle wil ju wäſen kwåd.
Gnädige here, ſprak Reinke, wat ſhadet mi datte,
Efte Brunen nog blodig is ſine platte?

Wo-

„Hoe velen er hier ook mogen zijn, die mij van uwe genegenheid door leugens willen berooven, als gij hen gelooven wildet, ik weet het, dat uwe besluiten ten allen tijde wijs en bedaard zijn. Gij gelooft niet zoo spoedig, wat zij in mijne afwezigheid met liegen en bedriegen aanbragten; zij zijn mij nijdig, om dat ik uw welzijn zoek, en u ten allen tijde getrouwelijk heb gediend."

De Koning hernam: „Zwijg! uw gevlei zal u niets baten. Uwe misdaden zullen nu gestraft worden: nu gij den vrede niet hebt gehouden, dien ik heb geboden en gij bezworen hebt. Hier staat nog Henning, die door u van zijn gezin beroofd is. O! *valsche ongetrouwe schalk*, dat gij nog zeggen durft, dat gij *mij lief hebt!* Men kan het zien in uwe bedrijven jegens mij en mijne dienaars. De arme Hinze verloor zijne gezondheid en Bruin zit nog met een bebloed hoofd. Ik zal nu niet meer ophalen. Gij zult het met uwen hals ontgelden. — Hier zijn vele klagers over bewezene daden en dit zal u zwaar vallen."

„Genadig Heer!" zeide Reintje. „Hoe zoude dit aan mij ten nadeele verstrekken? Heeft Bruin een

Worumme was he so formäten;
Unde wolde Rustefilen syn honnig äten?
Un dat öm de bûr laster andêden —
Brûn is jo so stark fan leden!
Is he geslagen efte forsproken,
Were he gûd — he hädde't gewroken,
Êr he kwam in dat water.
Egter ôk mede Hinze de kater,
Dën ik härbärgede, unde wol entfing,
Unde he do ût umme stälen ging
To des papen hûs sunder minen râd,
Unde öme de pape dede kwâd,
Seker, sholde ik des entgelden,
Unde ik darumme liden shelden,
Dat were to na juwer forstliken krôn!
Dog wat ji wilt, dat moge ji dôn,
Unde also gebeden over mi,
Wo gûd unde klâr mine sake ôk sy!
Ji mogen mi fromen, ji mogen mi shaden,
Ja wil ji mi seden efte braden,
Hangen, koppen, efte blenden,
Jo bin ik in juwer gnaden händen.
Wi sint jo alle in juwem bedwang;
Stark sy ji, unde ik bin krank;
Mine hulpe is klein, de juwe is grôt;
Forwâr, al sloge ji mi ôk dôd,
Dat were ju eine kranke wrake!
Dog wil ik al in desser sake
Regtfärdig unde uprigtig syn.
Do sprak de rambok, de hêt Bellyn:
It is regt tyd, wille wi nu klagen!
Dâr kwam Isegrim mid alle sinen magen,

een bebloed hoofd, waarom is hij zoo vermetel geweest, op den honig van RUSTEVEEL af te gaan, en hebben de boeren hem geslagen, waarom heeft hij zich niet verweerd; hij was groot en sterk; had hij zich geen kwaad bewust geweest, hij zou zich over die slagen gewroken hebben, voor dat hij te water ging. Zoo is het ook met HINZE, die ik wel ontving en wilde herbergen; waarom moest hij uit stelen gaan? Waarom ging hij tegen mijnen raad in de schuur van den Priester en is hem aldaar kwaad wedervaren? moet ik dat ontgelden; moet ik hierom lijden, dit ware uwer Vorstelijke kroon te na.

Doch gij moogt doen wat gij wilt, en kunt over mij gebieden, hoe goed en zuiver mijne zaak ook zij.

Gij moogt mij begunstigen of benadeelen; — gij kunt mij doen koken of braden, hangen of onthoofden, of mijne oogen doen uitsteken, want ik bevind mij in uwe handen. Wij zijn alle in uw bedwang. Gij zijt sterk en ik zwak; mijne hulp is gering en de uwe groot; doch al wildet gij mij doodslaan, dit was voor u eene nietige wraak. Ik wil echter in dezen regtvaardig en opregt zijn."

BELLIJN (de ram) zeide: indien wij ooit zullen klagen, dan is het nu regt de tijd. Vervolgens kwam ISEGRIM met zijn geslacht en HINZE en

BRUIN

Hinze de kater, un Brûn de bare,
Unde der dêre eine grote ſhare,
Lampe de haſe, un de äſsel Boldewyn,
Wakkerlôs de kleine, ôk de grote hund Ryn,
Metke de zege, un Härmen de bok,
Ǟkeren, Weſelken, Hermelken weren dâr ôk.
De Osſe, dat Përd — de weren ôk dâr,
Fele wilder dêre eine grote ſhâr;
Dat Herte, dat Re, und Bokerd de bever,
Kaninen, Mârter unde ôk de wilde Ǟver;
Bartold, der adebâr, unde Markward de hägger,
O'k Lütke, de krôn, was dâr alderdegger,
Tibbeke, de ânte, unde A'lheid, de gôs —
Desse klageden alle over den fos.
Henning de hane, unde al ſine kinder
Klageden gans ſër ören hinder.
Nog weren dâr der fogele mêr,
Unde andere der dêre ein grôt hêr,
De ik nu nigt al kan nomen.
Desse alle wolden den fos fordomen,
Unde dagten darup mid ſharpen ſinnen,
Wo ſe öm ſyn levend mogten avwinnen.
Se gingen fôr den koning al:
Dâr hôrde men klage ane tal.
Alſus wârd dâr ein grôt pärlement:
De dêre, de dâr ſtunden ummentrent,
Wolden Reinken ſyn lyv avwinnen.
Se ſpröken öm an mid allen ſinnen,
Mid felen klagen, de men dâr hôrde;
Ja isliken gav he ſhone antwôrde.
Ne word gehored up einen dag
Mere klage, alſe dâr geſhag

Fan

Bruin en vervolgens een groot getal dieren, als Lampe (de haas), Boldewijn (de ezel), Rijn en Wackerloos (de groote en de kleine hond), ook Harmen en Metje (de bok en de geit), en in hun gevolg de *eekhoorns*, *weseltjes* en *hermelijnen*. De *os* en het *paard* waren er ook, en boven dien een schaar van wilde dieren, het *hert* en de *ree*, Bokkert (de bever), het *everzwijn*, de *konijnen* en de *marters*.

Onder de vogelen telde men Barthold (de ooijevaar), Markward (de reiger), Lutke (de kraan), verder Tibbeke, de eend, en Alheid, de gans; ook deze klaagden alle over den Vos. Henning (de haan), en zijne kinderen klaagden op nieuw hun leed; de klagten der overige dieren en vogelen kan ik onmogelijk vermelden. Zij wilden allen den Vos helpen veroordeelen, en elk spitste zijne zinnen, om hem het leven te doen verliezen. *Zij gingen voor den Koning en bragten nu de klagten in, welke ontelbaar waren.*

. . . .

Het gaf alzoo een groote vergadering. De aanwezigen wilden Reintje te lijf en spraken hem aan met drift en felle klagten. Hij gaf aan elk schoone woorden.

Nimmer waren er op eenen dag meer klagten van de dieren en vogelen gehoord, dan er toen aldaar vernomen werden, en tevens nooit zoo vele blijken van scherpen raad bij verschil van gevoe-

Fan fögelen unde fan wilden dêren,
Fan nouwen rade unde mannigen *visêren*,
Dat men dâr hôrde unde fornam.
Men do Reinke to antwôrde kwam,
Ward nê ſhônre entſhuldinge gehôrd,
Alſe Reinke dârſulveſt bragte fôrd.
He entſhuldigede ſik in al den dingen,
De men over öm mogte bringen,
Dat al den heren dat wunder dede,
Dat Reinke wuſte ſo ſhone rede,
Unde ſik al der ſake wolde entläggen,
De men dâr over öm konde ſäggen.
Int läſte, dat ik korte desse wôrd,
Kwemen etlike tüge dâr fôrd,
Dat weren uprigtige waraftige mans;
De tügeden over Reinken hêl un gans,
Shuldig to wäſen in der misſedâd.
Do ging de koning in den râd.
Se floten eindrägtigen unde eines modes:
Reinke de fos is ſhuldig des dodes!
Men ſhal öm binden unde fangen,
Dârto by ſineme halſe uphangen.
  Sine kloke wôrde hulpen nigt fele,
Do ging it Reinken ût deme ſpele.
Do koning dat ordel ſülven avſprak,
Darumme Reinke gans ſere forſhrak,
Unde word to der ſülven ſtunden
Gefangen unde harde gebunden.

Do Reinke alſus was gefangen,

Un-

voelens; maar toen REINTJE aan het woord kwam, hoorde men ook eene verdediging of verontschuldiging zonder wedergade.

Hij wist zich zoodanig vrij te pleiten van alle punten van beschuldiging, hoe veel er ook tegen hem waren ingebragt, dat alle de Heeren zich over die schoone redevoering moesten verwonderen.

Eindelijk traden er eenige getuigen op; opregte en geloofwaardige mannen, en deze getuigden gaaf en voldoende, dat REINTJE schuldig was aan de misdaden.

De Koning ging in den Raad, en eerlang werd met eenparigheid van stemmen, het vonnis gewezen. — „REINTJE DE VOS is des doods schuldig. Men zal hem vatten en binden, en daarna aan de keel ophangen."

Zijne schrandere woorden hielpen alzoo weinig. Het ging hem buiten de gissing. De Koning sprak zelf het vonnis uit. REINTJE was zeer ontsteld en ter zelfder tijd werd hij gevangen genomen en sterk geboeid.

Begin der uitvoering van het vonnis, en de biecht van REINTJE *op de ladder van de galg.*

Zoodra de vrienden van REINTJE, die ten Ho-

Unde dat ordel was, men ſholde öm hangen,
Unde Reinken frunde dit hadden fornomen,
De ôk to hove weren gekomen,
Alſe Marten de ape, de ôk was to regte,
Un Grimbård mid felen, de in Reinken ſlägte
Hôrden, unde öm tôkwemen fan blode,
De dit ordel hôrden gans node,
Unde worden hyrumme ſêr bedroved,
Mêr wan jennig regte lovet:
Wente Reinke was ein banrchere,
Unde ward gewiſed fan aller ere,
Dårto in einen ſhändigen dôd.
Se en mogten nigt desse nôd
Fordragen, men ſe nemen orlov
Fan deme koninge, un rumeden den hôv.
De koning betragte desse ding,
Dat mannig knape fan öm ging,
Dër fele was ût Reinken ſlägte.
It were gûd, dat ik bedägte,
Sprak he to einem ût ſineme råd,
Al were ôk Reinke nog ſo kwåd,
In ſinem geſlägte is dog mannig man,
Dën de hov övel entbären kan.
Iſegrim, Hinze, unde Brûn de bare,
Desse nemen Reinkens meiſt ware;
Dit weren, de öm bunden unde fengen:
Desse dagten, öm ôk to hängen.
De koning hadde ön befolen dat.
Dit deden ſe gêrne, wente ſe weren öm håt.
Do ſe do ſus mid öm kwemen,
Dår ſe tohand den galgen fornemen,
Do ſprak Hinze to deme Wulve:

Hêr

Hove waren verschenen, met name MAARTEN; GRIMBAARD en andere bloedverwanten, vernamen dat hij gevangen en tot den dood met den strop veroordeeld was, waren zij hier over zeer bedroefd, en meer als men denken zou.

REINAART was een *bannerheer*, en nu zoude hij door dezen schandelijken dood van alle eere en aanzien beroofd worden. Zij konden deze ellende niet aanschouwen, namen afscheid van den Koning en verlieten het Hof.

De Koning dacht na over deze zaken, en ziende hoe menig Ridder hem verliet, die aan REINTJE verwant was, zeide hij tot eenen zijner Raadslieden: „Ik moet het wel overwegen, dat hoe boos REINAART ook zijn moge, er in zijne familie velen zijn, welken het Hof noode ontberen kan."

IZEGRIM, BRUIN en HINZE, die de ergste vijanden waren van REINTJE, waren het ook, die hem vatten en bonden. Zij zouden hem ook hangen, zoo als de Koning het hun bevolen had. Zij deden dit gaarne, om dat ze hem haatten.

Toen zij met hem voortgingen en de galg van verre zagen, zeide HINZE aan IZEGRIM: „Gedenk nu aan het kwaad, hetwelk REINTJE u voorheen berokkend heeft; hoe hij mede ging, toen

Hêr Isegrim, gedenket nu an dat sulve,
Wo Reinke, desse kwade dêv,
Dat to wärke bragte, unde ôk drêv,
Unde he ôk sulven mede ûtging,
Dat men juwe beden broder uphing;
Des Reinke do fro was in al sineme gelate:
Betaled öm nu mid der sulven mate.
O'k, Brûn! gedenket, wo he ju forrêd
To Rustefilen hûs, dat mannig wêt,
Dâr ju slogen bede manne un wyv,
Dat ju blodig was bede höved un lyv.
Sêt to, wente Reinkens liste sint grôt,
Entkweme he wäg ût desser nôd,
Sus wroke wi uns nummermere.
Darumme latet uns hasten sere.
He hävt it an uns grôt forwragt,
Dâr mote wi nu syn up fordagt.
Do sprak Isegrim also fôrd:
Wo helpen dog also fele wôrd?
Hadde wi einen rêp efte line,
Draden woldo wi öme korten de pine.
Se spröken Reinken al entjegen.
Alse he sus lange hadde geswegen,
So begunde Reinke ôk to spräken,
He sprak: nu ji ju dog willen wräken,
Mi wundert, ji nigt na deme ende slât.
Hinze wêt wol guden râd
To einer linen stark unde gôd,
Dâr he to des papen hûs inne stôd,
Dâr he nog wäg kwam ane alle ere.
O'k, Isegrim un Brûn, ji hasten sere,
Dat ji juwen ôm tom dode bringen:

Ji

men uwe beide broeders ophing, en hoe verblijd hij daarover was. Betaal hem nu met gelijke munt. BRUIN! bedenk nu, hoe hij u verried op de werf van RUSTEVEEL, zoo als velen bekend is, en waar gij zoo vele slagen van mannen en vrouwen beliept, dat hoofd en lijf overal bloedden. Pas op; REIN is listig en stout; ontkwam hij uit dezen nood, dan zouden wij ons nooit op hem kunnen wreken; dat wij ons dan haasten! Hij heeft het aan ons dubbeld verdiend, en dit moeten wij nu voor oogen houden."

IZEGRIM zeide: „ Waartoe helpen deze woorden? *hadden wij nu maar eene lijn of touw, dan zouden wij hem wel spoedig uit het lijden helpen.*"

Zoo spraken zij over REINTJE en nu begon deze ook mede te praten, nadat hij lang gezwegen had. Hij zeide: „ Het verwondert mij, dat gij, nu gij u wreken wilt, de zaak niet spoediger ten einde brengt. — HINZE zal wel goede raad weten, om aan eene sterke lijn te komen. Hij heeft er een leeren kennen aan het huis van den Priester. IZEGRIM en BRUIN! gij beijvert u zeer, om uwen oom ter dood te brengen. Gij meent zeker, dat het u wel gelukken zal."

Ji menen, ju ſhal dänne wol gelingen!
De koning unde al ſine heren,
De dâr do mid to hove weren,
O'k de koninginne des geliken,
Se folgeden alle na, arm un riken;
Fan Reinken wolden ſe ſên den ende.
Iſegrim befôl allen, de he kende,
Sinen magen unde ſinen frunden,
Dat ſe jo faſte by öm ſtunden,
Un dat ſe Reinkens nemen wâr,
Dat he nigt wägkweme ût der fâr.
Sunderliken befôl he ſineme wive,
He ſprak: ſê to by dineme live,
Help hôlden faſte dessen fos!
Ik ſägge't, forware, kweme he nu lôs,
He worde arger in korter tyd,
Unde ſholde uns ſhänden mid allem flyt.
Süs ſprak he ôk Brunen an:
Gedenket, wat ſhande he ju hävt gedân;
Dit wil wi öm nu al betalen;
Hinze zal de line ophalen;
He is behänder unde ligter dan wi.
Hôldet unde ſtât mi alle by!
Ik wil de ledder to regte ſtyen,
Nu betale wi öm ſine tüſheryen.
Brûn ſprak: ſättet de ledder wisſe an,
Ik wil öm holden alſe ein man.
Reinke ſprak: juwe ſorge is grôt,
Dat ji juwen ôm bringen in den dôd,
Dën ji billiglik ſholden beſhärmen,
Unde ji ju ſiner ſêr entfärmen,
Dat he ſo nigt en kweme in ſhade.

Dor-

De Koning, de Koningin en alle Heeren die ten Hove waren, groot en klein, rijk en arm, liepen uit, om het einde van REINTJE te zien. IZEGRIM beval aan allen, die hij kende, en aan zijne vrienden en verwanten, dat zij hem zouden bijſtaan en op REINTJE letten, ten einde deze niet aan het gevaar ontſnapte; een afzonderlijk bevel gaf hij aan zijne vrouw. „ Zie toe, zeide hij, ik bezweer het bij uw lijf, help toch den vos vasthouden. Ik zeg het; kwam hij nu los, hij zou het in een korten tijd nog erger maken. Hij zou er zich op toeleggen, om ons ſchade en ſchande aan te doen." Aan BRUIN zeide hij: „ Bedenk nu, hoe hij u beleedigd heeft; dit zullen wij hem nu alles betaald zetten. HINZE zal het touw ophalen; die is behendiger en ligter dan wij; houdt vast en helpt mij. Ik zal de ladder te regte zetten. Zoo vergelden wij hem alle zijne ſchelmſtukken." BRUIN zeide: „ Zet de leer wat digter aan; ik zal hem vasthouden met alle kracht."

REINAART zeide: „ Gij beijvert u hoogelijk, om uwen oom ter dood te brengen, dien gij behoordt te beſchermen, en voor wien gij zorgen moest, dat hij niet in rampen kwam. Durfde ik, ik zou wel om genade ſmeeken. — IZEGRIM

 haat

Dorfte ik, ik bäde halv gnade.
Ifegrim hatet mi boven al,
He büt, dat fyn wyv mi hôlden fhal.
Wolde fe denken an ôlde dâd,
Nummermere dede fe mi kwâd.
Dog it mot nu over mi gân;
Ik wolde, dat it were gedân!
Myn fader ftarv ôk in forgen grôt,
Men do he nam finen dôd,
Do was it kort mid öm gedân;
O'k folgede öm nigt fo mannig man.
Shande mote ju wedderfaren,
Wo ji Reinken länger fparen!
  Brûn fprak: hore ji, dat he floket uns al?
Syn tüfhend nu ende nemen fhal!
  Reinke was in angefte grôt,
He dagte: mogte ik in desser nôd
Unde regt nu in desser ftund
Finden einen nyen fund,
Dat mi de koning dat levend geve,
Unde by dessen drên de fhande bleve!
So fprak Reinke to fik fulven fan binnen:
Hyr mot ik up denken mid allen finnen,
Allent, wes ik nu bruken kan,
Wente de nôd de gait mi an!
Al is de koning gram up mi,
Unde mannig ander, de öm is by:
Wattan? dat hävve ik al fordênd.
It mogte nog wêrden ummegewend.
De koning is ftark; fyn râd is frôd:
Nogtan en do ik öm nummer gôd!
Kweme ik to wôrden, dat hope ik nag,

haat mij het felfte. Hij beveelt, dat zijne vrouw mij vast zal houden; dacht zij, om het verledene, dan zou ze mij geen kwaad doen.

Maar deze ramp is nu over mij befchoren. Ik wenschte wel dat het al gedaan was; — mijn vader ftierf ook in groote ellende, maar toen het op het laatfte ging, liep het fpoedig af, en ook was er zulk een fchare van toekijkers niet. Schande zal u wedervaren, indien gij mij nog langer martelt."

Bruin zeide: „ Hoort gij het wel, hoe hij ons vervloekt; het is nu met zijne fchelmerijen haast gedaan."

Reintje bevond zich in eenen deerlijken angst, Hij dacht: „ Mogt ik in dezen nood een nieuwe list bedenken, waardoor de Koning mij het leven fchonk en dat de fchande dan aan deze drie vijanden verbleef. Hier wil ik mijne zinnen op flijpen, en alles doen, wat mogelijk is; de nood gaat hoog. Al zijn de Koning en vele zijner Raden op mij toornig, ik heb het wel verdiend, maar de kans zou nog kunnen keeren. De Koning is fterk; zijne Raden zijn wijs. — Ik heb beiden geen goed gedaan; ik moet hopen. Mogt ik maar aan het fpreken komen, dan werd ik heden niet gehangen."

Ik worde nigt gehangen up dessen dag.
So was Reinke in angeste grôt,
He sprak: ik sê fôr mi den dôd,
Dëme ik nu nigt mag entgân.
Hyrumme ji alle, de nu hyr stân,
Ju bidde ik ene kleine bede,
Êr ik fan der werlde shede,
Dat ji willen bidden den koning nu,
Dat ik moge spräken fôr ju
Mine bigt mid alleme flyt,
Dat mi de koning wille gunnen de tyd,
Up dat ik de wârheid moge formelden,
Unde dat miner undâd nigt dorve entgelden
Ein ander unshuldig, we he ôk sy,
Unde nigt betégen wêrde umme mi,
Up dat God, de alle dinge regt wil lonen,
Miner selen des to bät wille shonen,
De mêste deil, de dit hôrden,
Worden bewogen von den wôrden,
Se spröken: it is twâr eine kleine bede,
Unde bäden den koning, dat he dat dede.
Des gav de koning orlov darto.
Reinke ward wedder en weinig frô,
He dagte, ik mogte nog bäter fallen,
Un sprak alsus fôr ön allen:
Nu help mi *spiritus domini*,
Wente ik en sê hyr nemand by,
Dëme ik nigt hävve entjegen gedân.
Forder do ik nog was ein klein kumpân,
Unde ik nigt mêr en sôg de brusten,
Do ging ik faken na minen lusten
Mang de jungen lammer un zegen,

Wan

Hij zeide verder tot de menigte. „ Ik heb de dood voor oogen; hij is niet te ontgaan; het is hierom, dat ik aan u allen, die hier ſtaan, eene kleine bede rigt, voor dat ik van de wereld ſcheide.

Smeekt den Koning, dat hij mij toeſta en den tijd gunne, om mijne opregte biecht uit te ſpreken, opdat ik de waarheid moge vermelden, en er geen onſchuldige over mijne misdaden werde beticht of geſtraft, en ook opdat ik hierdoor vergiffenis verwerf voor mijne zonden."

De meesten, die dit hoorden, werden bewogen en zeiden: „ *Dit is een geringe bede." Zij* ſmeekten den Koning, *dat hij het zoude* toeſtaan; en deze ſchonk het verlof.

Reintje ſchiep moed en dacht: het zal wel goed uitvallen; en ſprak vervolgens na een ſchietgebed gedaan te hebben: „ Ik zie hier niemand, of ik heb mij jegens hem misgrepen."

Toen ik pas geſpeend en nog jong was, ging ik dikwijls ſpelen onder de lammeren en bokjes, wanneer zij van den weg waren afgedwaald. Ik hoorde zoo gaarn hun geblaat; toen ik een hunner

Wan ſe gingen buten den wägen.
Ore bläten unde ſtemmen hôrde ik geren;
Do begunde ik êrſten lekkerye to leren;
Wente ik forbêt 'er ein to dôd,
Dâr lêrnde ik êrſten leppen dat blôd.
Dârna verbêt ik junger zegen fêr;
Ik taſte to, unde dede dat nog mêr.
Sus wârd ik dryſter unde kon're,
Ik ſpârde wedder fogel efte hon're,
O'k ânte unde göſe, wôr ik ſe fand;
Ik hävve der fele geraked int ſand,
De ik al fan deme levende brogte,
Wan ik ſe nigt al äten mogte.
Dârna kwam ik by Iſegrime
In eineme winter by deme Rine;
He ſchulede under eineme bôm,
Unde räkende ſik, dat he were myn ôm.
Do ik öm hôrde ſus de mageſhop fortällen,
Alſus worde wi aldâr geſellen,
Dat mi nu wol mid regte mag ruwen:
Wente wi loveden dâr mid truwen
Gude ſelſhop de eine dem andern,
Unde begunden toſamende alſo to wandern.
He ſtôl dat grote unde ik dat klene;
Dat wi kregen, dat was gemene,
Dog nigt ſo mene, ſo it ſholde,
Wente he delede it, ſo he wolde.
Nummer krêg ik regte myn dêl halv;
Wente ſo wan Iſegrim hadde ein kalv,
Eene zegen, enen wedder, efte ram,
So grimmede he, unde makede ſik gram,
Uppe dat he mi ſo fan ſik drêv,

ner gebeten had, begon ik het bloed te likken en vond er ſmaak in. Daarna verbeet ik vier jonge geiten; ik taste toe en deed nog meer. Zoo werd ik al driester en ſtouter; ik ſpaarde geen hoenders, ganzen of eenden, waar ik ze vond, en ik heb er vele in het zand geſtopt, die ik gevangen en gedood had, en allen niet eten konde.

Vervolgens kwam ik in eenen winter bij IZEGRIM die aan den Rijn onder eenen boom lag. Hij rekende mij voor, dat hij mijn oom was, en toen ik alzoo hoorde, dat hij van mijne maagſchap zoude zijn, beſloot ik bij hem te blijven, en hierover mag ik mij nu wel hoogelijk beklagen.

Wij beloofden elkander getrouw te zijn, en begonnen alzoo te zamen op avontuur te gaan. Hij ſtal in het groot en ik in het klein. Den buit zouden wij deelen, doch dat ging ſlecht. Hij verdeelde denzelven, zoo als hij het verkoos; nooit ontving ik de geregte helft. Wanneer hij een kalf of een geit, een weêr of een ram bekwam, dan maakte hij zich toornig, opdat ik van hem week en hij mijn deel behield.

Unde öm myn dêl allene blêv.
Nog was dit dat minste al:
Men alse wi hadden folk gefal,
Dat wi einen ossen efte eine ko
Gefangen, ja dänne kwemen dârto
Syn wyv unde mid ör seven kinder:
Dänne mogte ik klagen minen hinder.
Ik krêg dänne nouwe den minsten rebben,
Nogtan êr ik dën mogte hävven,
Hadden se dat flêsh al avgegnagen.
Darmid moste ik mi fordragrn.
Dog, God danke's, ik hadde's nên nôd,
Wente ik hävve nog den shat so grôt
Bede an sulver unde an golde,
Dat dën ein wagen nigt drägen sholde
To sevenwärv, unde so wägforen!
De koning begunde hyrna to horen,
Alse he den shat hôrde nomen,
Unde sprak: fan wanne is de ju gekomen?
Sägget it nu, ik mene den shat. —
Reinke sprak: wat hülpe mi dat,
Dat ik ju des nigt en säde?
Wente ik en neme des nu jo nigt mede.
Ik wil ju säggen, nu ji it mi hêt:
Men dorg lêv, nog dorg lêd
Shal dat nu länger bliven forholen,
Wente de shat was gestolen.
It was bestéld, men. sholde ju môrden;
Hadde de shat nigt gestolen worden.
Gnädige here, märket ju dat!
Dit makede de formaledyede shat!
Dat de shat sus gestolen wârd,

Des

En dit was nog het minste; gebeurde het ons, dat wij eene os of eene koe bemagtigden, dan kwam zijn wijf met hare zeven kinderen daar op af; en al bragt ik mijne klagten in, dan kreeg ik naauwelijks de kleinste ribbe en deze niet voor dat het vleesch er was afgeknaagd. Hiermede moest ik mij dan vergenoegen, maar geen nood— ik leed geen honger; ik had nog eenen *schat* van zilver en goud, zoo groot dat ze met zeven wagens niet was te vervoeren.

De Koning zette zijne ooren op, toen hij van *den schat* hoorde spreken.

Hij zeide: „ Van waar hebt gij dezelve bekomen? Zeg het, ik meen *den schat.*"

Reintje antwoorde: „ Wat zou het mij baten, indien ik u zulks niet wilde mededeelen. Ik kan ze toch niet medenemen. Ik zal het u zeggen, nu gij het mij beveelt. Om lief of leed zal het nu niet langer verborgen blijven; de *schat* was gestolen, daar was een aanslag gesmeed om u te vermoorden, anders ware de *schat* niet gestolen geworden. Genadige Heer! let hier wel op, dit is het geheim van de vermaledijden *schat*, en dat de *schat* gestolen werd, dat heeft mijn vader het leven gekost, tot zijne eeuwige schade, maar het was voor u een groot geluk.

Zoo-

Des dede myn fader eine kwade fård
Fan desser werlde to ewigen ſhaden:
Dog was it nut to juwen gnaden.
Alſe de koninginne fan Reinken hörde,
Dat he ſprak fan desseme mörde,
De andrägende was öreme heren,
Se begunde ſik ſêr to forſêren.
Se ſprak: ik formane ju, Reinard,
Up de langen hennefård,
De juwe ſele nu faren ſhal,
Dit ji de wårheid ſäggen al,
Wo it is umme dessen mörd
De koning ſprak do alſo förd:
Men ſhal beden enen isliken to ſwigen,
Unde laten Reinken nedderſtigen,
Desse ſake gait mi ſulveſt an,
Dat ik dé bät moge forſtån.
Do kreg Reinke einen bätern möd
Up der ledderen, dår he ſtöd;
Se moſten öm do alſo wedder
Avſtigen laten fan der ledder.

De koning nam öm by ſik allene,
Ok de koninginne, unde frageden öme,
Wo desse ſake were getagt?
Ja, do wolde Reinke legen mid magt!
He dagte: mogte ik nu wedder winnen
Des koninges hulde unde der koninginnen,
Unde mogte dat dårto forwärven,
Dat ik desse alle mogte fordärven,

De

Zoodra de Koningin vernam, dat Reintje ſprak van eenen *moord*, die haren gemaal aanging, werd zij zeer ontſteld en zeide: „ Ik vermaan u Reintje bij de groote reis, welke voor uwe ziel aanſtaande is, dat gij ons de waarheid zult zeggen, en wat er van dezen moord zij."

De Koning gaf bevel, dat elk zwijgen zou; en vervolgens zeide hij: „ Reintje moet van den ladder worden gelaten, opdat ik hem beter zal kunnen verſtaan. Deze zaak gaat mij zelven aan."

Reintje werd met een nieuwen moed bezield, toen hij nog op den ladder ſtond; zij moesten hem alzoo van denzelven doen afſtijgen.

Verdere geſprekken van Reintje *over den ſchat.*

De Koning liet Reintje vervolgens bij zich komen, en vroeg hem in bijzijn van de Koningin, hoe deze zaken zich hadden toegedragen. Nu moest hij wel liegen met alle krachten. Hij ſprak bij zich zelven: mogt ik er nu in ſlagen, om de genegenheid van den Koning en de Koningin op nieuw te verwerven, ten einde daarna allen, die mij naar het leven ſtaan, ten verderve te bren-

De sus ſtån na mineme dôd,
Unde ik ſo kweme ût desser nôd,
Dat mogte ik räken for grote bate;
Men ik mot ſêr legen utermate!
De koninginne ſprak wedder an:
Reinke, latet uns regt forſtån
Fan desser ſake de wårheid faſt,
Up dat juwe ſele bleve unbelaſt!
Reinke ſprak: ſyt des berigt:
Ik mot nu ſtärven, dat is anders nigt;
Sholde ik dänne mine ſele alſo beladen,
Darmid ſe kweme in ewigen ſhaden,
Unde ſe des ewig ſholde entgelden?
Bäter is 't, dat ik de nu mot melden,
Wowol ſe ſin mine leveſten magen,
De ik fulnode ſholde beſagen.
Ik frugte der hellen pine, de dår is grôt:
Darumme ik it jummer ſäggen môt.
Deme koninge word dat härte ſwår,
He ſprak: Reinke, ſägſtu ôk wår?
Reinke ſprak: o eddele here!
It is wår, al bin ik ſundig ſere,
Wat ſholde mi dat to bate komen,
Dat ik mi ſulven wolde fordomen?
Ji ſên jo wol, wo it mid mi is:
Stärven mot ik nu, dat is wis.
Sholde ik nu nigt ſpräken de warheid,
Dår mi de dôd fôr ogen ſtait?
Mi mag nigt helpen bede efte gôd!
Süs bevede Reinke, dår he ſtôd,
In einem geſinſeden ſhyn fan frugten.
Fôrd ſprak de koninginne mid tugten:

Rein-

brengen en mij hierdoor uit den nood te helpen, welk een geluk zou dit voor mij zijn? maar ik moet liegen, dat het rookt."

De Koningin zeide: „ REINAART! geef ons nu een waar verhaal van deze zaak, tot een regt verstand van dezelve en opdat uwe ziel onbezwaard blijve."

Hij antwoordde: „ Zijt des verzekerd. Ik moet nu sterven; het kan niet veranderen, en zou ik dan mijne ziel zoodanig bezwaren, dat ik er in de eeuwigheid om zoude lijden? Beter is het, dat ik alles mededeele, hoezeer het ook mijne naaste bloedvrienden moge gelden, die ik noode bezwaren zoude. Ik vrees de zware pijnen in de hel, en nu moet ik de waarheid zeggen."

De Koning werd bewogen in zijn hart, en zeide: „ REINTJE spreekt gij wel de waarheid?" De Vos hernam: „ Edel Heer! Hoe zondig en schuldig ik ook ben, wat zou het mij baten, indien ik mij zelf hielp verdoemen? Gij ziet hoe het met mij staat; sterven moet ik, dit is zeker; zou ik dan de waarheid niet spreken, daar mij de dood voor oogen staat? Gebeden of wereldsch goed kunnen mij niet meer helpen." Dit zeide hij bevende van angst, met eene geveinsde vertooning van vreeze.

De Koningin hervatte dadelijk: „ REINTJE'S

Reinkens nôd entfärmet mi sere ;
Hyrumme bidde ik ju, myn here,
Dôt Reinken etlike gnade,
Up dat nâblive grôter shade,
Latet öme nu in desser stund
Uns witlik dôn den regten grund,
Unde dat ein islik swige stil,
Up dat he nu spräke, wat he wil.
De koning bôd swigend also fôrd.
Reinke sprak: nu horet mine wôrd!
Is dat mineme heren dem koning lêv,
Ik wil ju läsen sunder brêv,
Unde de forräderye openbaren,
Dâr ik nemande denke an to sparen.
Nu mag men horen einen nyen fund!
Reinkens lôsheid hadde nenen grund,
Wo he sinem egen fader mede
Kwâd unde unere oversäde,
O'k dem greving, sinem levesten frund,
De öm dog in allen nöden bystund.
Dit dede he al in der andagt,
Dat men sinen wôrden des to bät geve magt,
Dat he also mid siner sprake
Sine fyende brogte in de sulven sake,
De sus na sineme live stunden.
He sprak: myn here fader hadde gefunden
Des mägtigen koninges Emerikes shat
In eineme forholendliken pad.
Unde do he hadde sus groten gûd,
Wârd he so stolt unde hoge fan mûd,
Unde hêld alle deren in unwêrdigheid
Mid siner gekliken hôgfardigheid,

De

toestand treft mij. Ik bid u, Heer Koning! bewijs aan hem eenige gunst, opdat het groote verlies werde voorgekomen. Laat hem ons den waren stand der zaken doen kennen, en geef last dat een ieder stilzwijge, opdat hij voortbrenge, wat hij wil."

De Koning gebood stilte, en nu sprak REINTJE: „ Hoort nu mijne woorden; is het onzen Heer welgevallig, dan zal ik alles aan u voorlezen, zonder het op schrift te hebben, en den geheelen aanslag van het verraad aan het licht brengen, zonder iemand te ontzien.

Men hoore nu de nieuwe bedenksels van den Vos! Zijne loosheid was onuitputtelijk. Hij sprak zelfs kwaad en tot oneere van zijnen vader, en bezwaarde GRIMBAARD, zijnen getrouwsten vriend, die hem in alle zijne nooden bijstond; alles in de hoop, dat men hierom aan zijne woorden te beter geloof zoude geven, en ook legde hij zich toe om zijne vijanden, die hem thans naar het leven stonden, in deze zaak te betrekken.

Hij zeide: „ Mijn heer vader had op eene verholene plaats den schat gevonden van den magtigen Koning EMMERIK. Toen hij zoo rijk was geworden, werd hij trotsch en hoogmoedig. Alle dieren, met wien hij voorheen omging, verachtte hij in zijne zotte verwaandheid. Hij zond HINZE naar de woeste *Ardennes*, alwaar BRUIN door

De toforen ſine geſellen waren.
He lêt Hinzen, den kater, faren
In Ardenen, dat wilde land,
Dâr he Brunen, den baren, fand.
He entbôd öme dâr ſine hulde,
Unde dat he in Flanderen komen ſhulde,
Efte he koning wolde wäſen.
Do Brûn unde Hinze den brêv hadden läſen,
He ward kone, frolik, unde unforfêrd,
Wente he des lange hadde begërd.
He reiſede in Flanderen altohand,
Dâr he minen heren fader fand.
He entfeng öme wol, unde ſande tor ſtund
Na Grimbârd dem wiſen, unſen frund,
Unde na Iſegrim ôk alſo fôrd.
Desse fêr handelden mannig wôrd;
Hinze de kater was de fyvde.
Dâr ligt ein dorp, dat het Yfte.
Twiſhen Yfte unde Gent.
Hadden ſe ſus dit pärlement
In ener dûſteren langen nagt.
Nigt mid God, men des düvels magt,
Unde mid mines faders gewälde,
De ſe dwang mid ſineme gelde,
Sworen ſe dâr des koninges dôd.
Ein islik deme anderen ſine hulde bôd.
Se ſworen up Iſegrimes hövede forware
Alle five, dat Brûn, den bare —
Dën wolden ſe tom koninge maken,
Unde foren öm in den ſtôl to Aken,
Un ſätten öme up de krone fan golde.
Were jemand, de dit keren wolde,

Fan

dezen werd opgezocht. Hij liet hem groeten, en afvragen of hij in *Vlaanderen* komen wilde, om aldaar Koning te zijn.

Toen BRUIN en HINZE den brief gelezen hadden, verheugde zich de eerfte en werd ftout en onverfaagd, want zoo iets had hij federt langen tijd begeerd.

Hij reisde fpoedig naar *Vlaanderen*, alwaar hij mijnen vader vond. Deze ontving hem wel, en zond dadelijk om den wijzen GRIMBAARD, onzen vriend, en ook naar IZEGRIM. Deze vier hielden vele gefprekken; HINZE was de vijfde.

Daar is een dorp dat *Yfte* heet; en tusfchen *Yfte* en *Gent* hielden zij de gefprekken, in eene langen duisteren nacht, niet in Gods naam, maar in dien van den duivel, en wel naar den wil van mijnen vader, die hen dwong met zijn' geld. Zij zwoeren aldaar den dood aan den Koning, en zij beloofden elkander getrouw te zijn; zij legden alle vijf den eed af op het hoofd van IZEGRIM, dat zij BRUIN tot Koning zouden verheffen, hem te *Aken* op den troon van het Rijk plaatfen en aldaar doen kroonen. Ware er iemand van 's Konings vrienden of verwanten, die zich hier tegen zou willen verzetten, dien zou mijn vader helpen verjagen, en alles zoude hij door zijne fchatten doen veranderen, of door omkoopingen, of door het fchrijven van brieven met bedreigingen.

Ik kreeg zulks te weten op de volgende wijze. Het gebeurde eens op eenen vroegen morgen dat GRIMBAARD, den wijn boven de dorst gedronken

Fan des koninges frunden efte magen,
De fholde myn fader al forjagen,
Mid fineme fhatte dat ummedriven,
Mid umme to kopen, mid breve to fhriven.
Dit krêg ik to weten alfo:
It gefhag up enen morgen fro,
Dat Grimbård den wyn drank ungefpård,
Dårfan he frolik unde drunken wård,
Unde fäde dat hemeliken fineme wive.
He fprak: fū, dat dit by di blive!
Se fwêg fo lange, forftåt mi regt,
Dat fe it mineme wive ôk hävt gefägd.
Se fwôr ör, dår fe weren tofamen,
By der dryer koninge namen,
By örer ere unde truwe,
Wer dorg lêv nog dorg ruwe,
Nemande fholde fäggen fôrd.
Men myn wyv hêld nigt öre wôrd:
Wente dat êrfte, dat fe by mi kwam,
Säde fe mi al, dat fe fornam.
Se fäde ôk ein wårtéken dårby,
Dat ik enked forftund by mi,
Dat it wår was alderding.
Ik was al drovig, wôr ik ôk ging.
Ik wård andenken der poggen al,
De êns to God repen mid grotem fhal,
Dat he ön einen koning wolde geven,
Dat fe in dwange mogten leven,
Wente fe weren fry in alleme land.
God hôrde fe, une fande ön tohand
Den Adebår, de fe nog hatet,
Unde fe nummer in freden latet.

hebbende, met een verheuging te huis kwam, en de zaak aan zijne vrouw in het geheim mededeelde. Hij zeide: „ Houd het vooral voor u!" en zij zweeg zoo lang, totdat zij het aan mijne vrouw verteld had, en deze zwoer haar bij de namen der heilige drie Koningen, en bij hare eer en trouw, dat zij het aan niemand, om lief of leed, zou zeggen. Mijne vrouw hield ook haar woord, tot dat hij bij mij kwam; toen was het eerste, dat zij aan mij verhaalde, hetgeen zij vernomen had. Zij gaf mij nog berigt van eene *daadzaak*, of kenteeken, zoodat ik wel gelooven moest, dat de zaak in alle deelen der waarheid overeenkomstig was.

Ik was droevig, waar ik ook ging. Ik dacht om de kikvorschen, die eens met groot gekwaak, bij JUPITER aanhielden om hun eenen Koning te schenken, ten einde onder den dwang te leven, hoezeer zè vrij waren in alle landen. De God verhoorde hunne bede, en schonk hun eenen ooijevaar, die hen alsnog haat, hen nooit met vrede laat, maar hun ten allen tijde ongunst be-

 wijst.

Alletyd dait he ön ungenade:
Nu klagen ſe faſt, nu is et to ſpade;
Se ſint bedwungen alderding
Under dem Adebâr, ören koning.
  Sus ſprak Reinke to al den deren,
De dâr ſtunden, unde de dâr weren:
Sêt, ſus frugtede ik ſêr for uns allen,
Dat it ôk mid uns ſus mogte fallen.
Here, ſus ſorgede ik ôk for ju,
Des ji mi weinig danken nu.
Ik kenne Brunen ſhalk unde kwâd,
Unde ful fan groter overdâd.
Darumme frugtede ik öme ſêr;
Ik dagte, worde he unſę hêr,
Dat wi dänne alle weren forlôrn.
Ik kenne den koning wolgebôrn,
Sêr mägtig, ôk guderteren,
Unde ôk gnädig allen deren.
Ik dagte fuſte up desse dinge,
It were eine kwade wesſelinge,
Dat men enen bûr, enen uneddelen frât,
Brogte in alſodanen ſtât.
Ik dagte darup mannige weken,
Wo ik desse ſake mogte tobräken.
Boven alle ſake frodede ik dat,
Behêlde myn fader ſinen ſhat,
He ſholde mid ſineme falſhen ſpele
To plasſe bringen fele unde fele,
Un den koning bringen fan ſiner ere.
Dit betragtede ik gans ſere,
Wôr de ſhat wäſen mogte,
Up dat ik öm fan dannen brogte,

wijst. Nu klagen zij, maar het is te laat; zij zijn nu in bedwang, en ſtaan onder den ooijevaar, hunnen Koning."

Zoo ſprak REINTJE tot alle dieren, die daar tegenwoordig waren. „ Ziet, — zeide hij verder, — zoo was ik bekommerd over ons allen, dat het zoo erg zou uitvallen, en zoo was ik ook beangst over U, Heer Koning! hoezeer gij mij er weinig voor bedankt. Ik ken BRUIN als ſtout en boos, en vol van groote misdadige ontwerpen. Ik was derhalve zeer voor hem bevreesd, en dacht: wordt deze onze Heer, dan zijn wij alle verloren. Ik kende onzen welgeboren Koning wel als magtig, maar ook als goedertieren en jegens alle dieren genadig. Ik overwoog alle deze dingen en welk eene ongelukkige wisſeling het zijn zou, dat men eenen *boer*, een onadelijken vraat, in zulk eenen ſtand zoude brengen. Ik dacht hierover gedurende eenige weken na, en overwoog geſtadig, hoe ik deze zaak zou doen mislukken. Boven alles beſefte ik, dat, behield mijn vader de ſchat, hij met zijne valſche ſtreken velen en velen in het verderf zou brengen, en den Koning van zijn aanzien berooven. Ik lag er mij derhalve op toe, om te weten, waar de ſchat wezen mogt, in de hoop denzelven dan van daar te brengen; ook werwaarts mijn vader in veld of bosch heen liep. Onverſchillig of het heet of koud, droog of nat, bij dag of bij nacht ware; ik bleef te allen tijde op de loer.

Wôr de ſhat wäſen mogte,
Up dat ik öm fan dannen brogte,
Wôr myn fader, de liſtige ôlde,
In deme felde efte in deme wôlde
Henne tôg, efte henne lêp,
Was it het, kôld, nat, efte dêp,
Was it by nagte, efte by dage,
Jummer was ik ôk in der lage.
  Ik lag up ene tyd in der êrde,
Unde wagtede alſe ein, de ſêr begërde,
Wo ik bäſt geweten kunde,
Unde wôr dat dat ik den ſhat funde,
Dâr ik gêrne fan hadde fornomen,
Do ſag ik minen fader komen
U't einer ſteinritſen, de was dêp.
Ik lag forborgen, êft ik ſlêp.
Nigt en wuſte he fan mi,
Dat ik öm was ſo na by.
He begunde ſik wide umme to ſên:
Do he fornam, dat he was allên,
Unde alſe he ſus nemande ſag,
Dede he, alſe ik ju ſäggen mag:
He ſtopde dat hol wedder mid ſande,
Un makede dat gelyk deme anderen lande.
Dat ik dit ſag, dâr wuſte he nigt fan.
O'k ſag ik, êr he ſheide fan dan,
Dat he den ſtert lêt overgân,
Dâr ſine fote hadden geſtân.
He forwildede ôk ſyn fôtſpôr mid deme munde.
Dit lerede ik dâr in der ſtunde
Fan mineme ôlden falſhen fader,
De desse liſte wuſte allegader.

Sus

Eens lag ik in een hol, en zag met bijzondere begeerte, of ik ook iets vernam, hetwelk tot het vinden van den ſchat helpen konde, wanneer ik mijnen vader uit eene diepe ſpleet in eene ſteenrots zag te voorſchijn komen. Ik hield mij, of ik ſliep; hij wist niets van mij, ook niet dat ik hem zoo nabij was. Hij begon met overal rond te zien; en toen hij zag, dat hij alleen ſtond, handelde hij zoo als ik u zeggen zal. Hij ſtopte een hol digt met zand, zoodat het met den omgelegen grond *gelijk ſtond: ook zag* ik, dat *hij*, eer *hij* van daar ging, met de ſtaart ſlingerde over den grond, waar zijne voetſtappen ſtonden, en hoe hij het ſpoor van deze, nog met zijnen bek omwroette.

Dit alles leerde ik toen van mijnen ouden ſlimmen vader; en toen hij weg ging, om zijn bedrijf te vervolgen, bedacht ik: „ zoude daar ook den ſchat kunnen zijn? Ik ging aan het werk, opende het gat met mijne voeten, en kroop er in. Ik vond daar eenen grooten rijkdom; veel fijn goud en zilver. Niemand, hoe oud hij ook zijn moge, heeft zoo veel geld bij één gezien.

Se-

Sus lêp he wäg na sineme gewinne.
Ik dagte fast in mineme sinne,
Efte dâr mogte wäsen de shat?
Ik ging to wärke, unde opende dat gat
Mid minen föten, unde krôp darin.
Dâr fand ik groten gewin,
Finen sulvers fele unde rôd gold.
Hyr en is ôk nemand alſo ôld,
De des je so fele tolike sag.
Do spârde ik wer nagt efte dag,
Ik ging slepen unde dragen
Sunder karen unde sunder wagen.
Mi halp myn wyv, frouwe Ermelyn,
Wi hadden arbeid unde pyn,
Èr wi den sêr riken shat
Brogten in eine ander stad,
Dâr he bät lag to unser lage.
Dewile was myn fader alle dage
By dên, de den koning sus forreden.
Nu moge ji horen, wo se deden.
Brûn unde Isegrim sanden ût tohand
Öre breve in mannig land
An alle, de soldie winnen wolden.
Brûn de bare sholde se uphôlden,
Unde dat se shere to öme kwemen,
Unde öre soldie toforen nemen;
He sholde't ön geven mid milder hand.
Myn fader lêp do dorg de land
Unde drôg örer twêer breve.
Wo luttik wuste he, dat de deve
Öm sinen shat hadden genomen?
Ja, hadde't öm ôk mogen fromen,

Sedert rustte ik niet bij dag of nacht. Ik ſleepte en droeg alles van daar, zonder kar of wagen te hebben. Mijn wijf, vrouw ERMELIJNE hielp mij, en wij hadden veel arbeids en moeite, eer wij den rijken ſchat op zulk eene plaats hadden gebragt, waar hij beter voor ons bewaard lag.

Ondertusſchen was mijn vader dagelijks bij hen, die het verraad tegen den Koning ſmeedden, zoo als gij nu hooren zult.

BRUIN en IZEGRIM zonden brieven naar vreemde landen, en aan allen, die eene groote ſoldij zouden willen verdienen. BRUIN zou ze in dienst nemen, mits zij ſchielijk tot hem kwamen. Hij zou de ſoldij vooruit betalen, en zulks met een ruime hand. Mijn vader trok met beider brieven door het land, en hoe weinig dacht hij, dat de dieven zijnen ſchat hadden weggenomen. Ja! al was hij ook geheel in zijn voornemen geſlaagd, hij zoude destijds geen penning gevonden hebben.

Toen

Alle de werld to den ſtunden,
He en hadde's nigt einen penning gefunden!
Do myn fader al umme mid pine
Twiſhen der Elve unde dem Rine
Hadde gelopen dorg de land,
Dår he mannigen ſoldenër fand,
Dën he wan mid ſineme golde,
De Brunen to hulpe komen ſholde,
Alſe de ſommer kweme int land,
Do kerede he wedder, dår he fand
Brunen un de geſellen ſyn.
He ſäde ön fan der groten pyn,
Unde der mannigfôldigen ſorge,
De he fôr de hogen borge
Int land fan Sasſen hadde geleden,
Dår de jägers na öm reden
Mid ören hunden alle dage,
Unde ſo ſyn lyv hangede in der wage.
Se hadden öme dån fele towedderen.
Dit ſprak he fôr de fêr forräderen,
He tögede ôk den breve fan den geſellen,
De Brunen do fêr wol befellen.
De leſen ſe alle five toſamen,
Dår twelv-hunderd kämpen by namen
Fan Iſegrims magen al inſtunden,
Mid ſharpen tänen unde widen munden,
Sunder de katers unde de bären,
De alle in Brunen hulpe weren,
Alle de Fêlfratſen und de Dasſen
Beide fan Doringen unde fan Sasſen.
Desse hadden al mid öm geſworen,
In dëme dat men ön geve toforen

Fan

Toen mijn vader alzoo, met groote moeite, het land tusfchen *Elve* en *Rijn* had doorkruisd, en aldaar menig foldaat door zijn geld had aangenomen, die Bruin in den zomer te hulp zoude komen, keerde hij terug. Hij vond Bruin bij zijne eedgenooten, en verhaálde hun toen van zijne moeite, ook hoe veel hij geleden had, bij de groote burgten of roofkafteelen in *Sakfen*, alwaar de jagers dagelijks met hunne honden op hem waren aangevallen, en hij met lijfsgevaar vele wederwaardigheden had ondervonden.

Dit verhaalde hij aan de verraders, en hij toonde hun de brieven, welke hij had medegebragt, die zij met hun vijven lazen, en die aan Bruin wel bevielen. Men zag er de naamlijst van twaalf honderd kampioenen, alle van Izegrims geflacht, met wijde monden en fcherpe tanden.

Behalve de katers en de beeren die alle ten dienfte van Bruin gereed waren, kwamen ook de veelvraten en de dasfen uit *Thuringen* en *Sakfen*. Deze hadden zich met eede verbonden, om, op het eerfte opontbod, bij Bruin met alle magt te zullen komen, indien hun de foldij drie weken vooruit werd betaald, en dit alles wist ik, den Hemel zij dank, voor te komen.

Toen

Fan drên weken ören ſold,
So wolden ſe komen mid gewold
To Brunen mid deme êrſten bode.
Dit hinderde ik alle, des danke ik Gode!
Do dit alſus al was beſteld,
Ging myn fader over jünt feld,
Unde wolde ôk den ſhat beſhouwen:
Men do ging it öm to groten ruwen.
Jo mêr he ſogte, jo min he fand,
Al ſyn ſökend was men ein tand:
Syn ſhat was al wäggedragen.
Då, dede he, dat ik mag beklagen, —
Wente he fan torne, ſik ſulven hing.
Alſus blêv na Brunen ding
By minen behänden liſten al.
Nu märket hyr myn ungefal:
Iſegrim unde Brûn, de ſråt,
Hävven nu den nouweſten råd
By deme koning tor hogen bank,
Unde arm man Reinke is ſunder dank,
Hävt ſinen egen fader overgeven,
Umme deme koning to behôlden ſyn leven.
Wo ſin ſe hyr, de dit dôn ſholden?
Sik ſulven to fordärven, umme ju to behôlden?

De koning unde de koninginne
Se hopeden bede up gewinne,
Se nemen Reinken up einen ôrd,
Un ſproken: ſägget uns nu fôrd,

Wôr

Toen de zaken alzoo waren besteld, ging mijn vader naar binnen, om zijnen schat te bezigtigen, maar toen kwam hem de droefheid aan; hoe meer hij zocht, hoe minder hij vond; al het zoeken was vergeefs; zijn schat was weggedragen en weldra bedreef hij de daad, waarover ik mij beklagen moet; hij verhing zich zelven uit *spijt*; en zoo liep de geheele zaak van BRUIN te niete, door mijne slimheid en list.

Bedenkt hoe ongelukkig ik ben; nu bekleedden IZEGRIM en BRUIN, die vraat, de hoogste en naaste plaatsen in 's Konings Raad, en de arme REINTJE heeft er geen dank voor gehad, dat hij zijnen vader heeft overgegeven, om het leven van den Koning te behouden. Waar zijn zij, die dit doen zouden: zich zelven bederven, om u te bewaren?

Geheime gesprekken van den Koning en de Koningin met REINTJE, *en het pardon.*

De Koning en de Koningin vlamden beide op gewin. Zij namen REINAART derhalve mede naar een stillen oord en zeiden: „Zeg het ons nu, waar die groote schat ligt.” REINTJE her-

Wôr ji hävven den groten ſhat?
Reinke ſprak: wat hulpe mi dat,
Sholde ik nu wiſen myn gôd
Deme koninge, de mi hangen dôt,
Unde lövet den deven unde den mordenëren,
De mid legende mi beſwären,
Unde willen mi forräd'liken myn' lyv avwinnen?
Nên, Reinke, ſprak de koninginnen,
Myn here ſhal ju laten leven,
Unde ju frundliken forgeven
Altomalen ſinen övelen môd!
Ji ſholen fordan wäſen frôd,
Unde mineme heren alletyd getruwe.
  Reinke ſprak: myn leve fruwe,
In dëme dat mi de koning nu
Dit faſt loven wil fôr ju,
Dat ik mag hävven ſine hulde,
Unde alle mine bröke unde ſhulde,
O'k allen unmôd nu wil forgeven,
So is nên koning nu in dëme leven
So rike, alſe ik öm maken wil;
Wente des ſhattes is boven mate fil,
Unde wil öme wiſen, wôr he ligt.
De koning ſprak: fruwe! lovet öme nigt:
Legen, ſtälen, unde roven —
Sodanes moge ji öme tôloven.
He is der argeſten loggenër ên!
  De koninginne ſprak: Here, nên!
Al was Reinke kwâd fan leven,
Nu moge ji öm wol loven geven,
Wente he den greving, ſinen frund,
Mede beſägt in desser ſtund,

Dâr-

nam: „ Wat zou het mij baten; zou ik nu mijnen rijkdom wijzen aan den Koning, die mij hangen wil, en die de dieven en de moordenaars gelooft, die mij met leugenen bezwaren en mij verraderlijk van het leven willen berooven?"

„ Reintje," zeide de Koningin, — „ Mijn Heer de Koning zal u wel in het leven laten en uwen euvelmoed vergeven; en gij zult ook wel wijzer willen worden en hem getrouw zijn."

Reinaart zeide: „ Mijne genadige vrouw! is het dat de Koning uw woord wil gestand doen, zoo dat ik zijne gunst mag erlangen en al mijne misdrijven en zonden en ook den euvelmoed vergeven zien, dan is er geen Koning thans in leven, die zoo rijk is als ik hem maken zal, want daar is een onmetelijke schat en ik zal het hem wijzen waar ze ligt."

De Koning zeide: „ Mevrouw! geloof hem niet. Liegen, stelen en rooven, dit moogt gij van hem verwachten. Hij is een der ergste leugenaars."

De Koningin hernam: „ Neen Mijn Heer! Al was Reintje voorheen boos van bedrijf, gij moogt nu wel eenig geloof aan hem geven, vooral omdat hij Grimbaard, zijnen vriend, thans mede beschuldigt, en daarenboven nog zij-

Dårto ôk finen egen fader,
De he befhermen mogte allegader,
Unde mogte dat fäggen fan andern deren,
Wolde he wäfen kwaderteren.
He werd nigt mêr fyn fo ungetruwe.
Der koning fprak: mene ji dat, fruwe?
Unde dorfte ji dat for juwe bäfte raden,
Dat dår nigt nakôme groter fhaden,
So wil ik desse broke nemen up mi
Fan Reinken, wo grôt de fake ôk fy,
Unde wil egt löven finen wôrden fhone.
Men ik fwëre't öm by miner krone,
Were't, dat he hyrna mêr misdêde,
Al de öm tôhoren tom teinden lêde,
We fe ôk weren, fe fholden al
Komen in fhaden unde ungefal;
Dårto in fele pärlement!
Reinke fag fus ummewend
Den koning, unde krêg enen bätern môd.
Here, fprak he, ik were unfrôd,
Wan ik nu fprôke alfodane wôrd,
De ik fo nigt bewifede fôrd,
Ja in korter tyd, fpade unde fro.
De koning menede, it were alfo,
Unde forgav Reinken allegader,
Erst de ungunfte fan fineme fader,
Unde fine egene fhulde ôk alfo.
Do wôrd Reinke utermaten fro!
Dat en konde ôk anderft nigt wäfen,
Wente he was fan deme dode genäfen.
O koning, fprak Reinke, eddele here:
God mote ju lonen desser ere,

Un-

zijnen vader; beiden zou hij moeten beschermen; indien hij zoo veel kwaads van andere dieren konde verzinnen, hoe boos zoude hij dan wel moeten zijn? Zoo ver kan zijne valschheid niet gaan."

De Koning sprak: „ Meent gij dat, Mevrouw! en durft gij dit voor uwen raad inbrengen en tevens u verzekerd houden, dat daarvan geene zware rampen zullen komen, dan wil ik de boeten en breuken van Reintje wel op mij nemen, hoe erg de zaak ook zij, en ik zal nu zijne schoone woorden gelooven, maar ik zweer het u bij mijne kroon! is het, dat hij hierna wederom kwaad bedrijft, dan zullen allen, die hem in den tienden graad bestaan, in lijden komen, wie zij ook mogen zijn, en bovendien nog in vele gedingen en opspraak."

Reintje den Koning zoo veranderd ziende, hervatte den moed. „ *Mijn Heer!* — *zeide hij,* — ik zou dwaas handelen, indien ik woorden bezigde zonder spoedig dadelijke bewijzen bij te brengen."

De Koning geloofde nu dat het zoo was, en hij vergaf alles aan Reintje eerst de ongenade, waarin zijn vader; stond, en daarna de eigene misdrijven. Reinaart verheugde zich ongemeen, en met reden, want hij verrees als het ware uit den dood.

„ Heer Koning! zeide Reintje, — de Hemel zal u en de Koningin beloonen voor de gunst,

 wel-

Unde miner gnädigen fruwen, de ji mi dôt.
Ik wil des denken, bin ik frôd,
Unde ju des danken so hôgliken;
Wente in allen landen unde riken
Levet nu nemand under der sunne,
Dëme ik den shat alsо wol gunne,
Alse ju beden; wente ji
Dit sus hävven sordened umme mi.
Ik geve ju dën ane allen hât,
So fry alse dën koning Emerik besat,
Nu wil ik ju säggen, wôr he ligt,
Unde wil de wârheid sparen nigt.
Int ôsten fan Flanderen, märket mi,
Dâr ligt eine grote wôsteny,
Dâr is ein bush, de het Husterlo
Syn regte name de is alsо.
Dâr is en borne, de het Krekelput;
Gnädige here, märket ju dut!
Desse stait nigt fêrne dârfan.
Dâr kumt nigt hen wer wyv efte man
Je in eineme gansen jâr,
So grote wildnisse is aldâr,
Sunder de ule unde de shuvût.
Here, dâr ligt de shat behûd.
De stede is geheten Krekelputte!
Forstât dit wol, it is ju nutte,
Ji sholen dârhen unde ôk myn fruwe;
Wente nemande wêt ik so getruwe,
Dën ji senden konen alse ein bode;
Wente jûwen shaden wolde ik node.
Here, ji sulven moten darhin.
Wan ji Krekelputte forby syn,

Wer-

welke gij mij bewijst; ik zal het erkennen en aan u mijne dankbaarheid doen blijken, want in geen der landen onder de zon leeft er iemand, dien ik het zoo wel gun als u beiden; gij hebt het aan mij verdiend. Ik geef de ſchat aan u zonder eenigen haat of nijd, en gij zult ze hebben, zoo vrij en gaaf, als Koning EMERIK ze bezeten heeft, en nu zal ik het u zeggen, waar ze ligt en ik zal de waarheid niet ſparen.

In het oosten van *Vlaanderen*, let wel op! daar ligt eene groote woeſtenije, en daar is een bosch, dat heet: *Husterloo.* Zoo is de naam! — en daar is een bron, die heet: *Krekelput.* Hebt gij het wel verſtaan, Genadige Heer? — Die put is niet ver van de heide. Gedurende het geheele jaar komen aldaar weinige menſchen, man noch vrouw; zoo groot is de wildernis; alleen hoort men aldaar de uil en de koekoek. Heer Koning, aldaar ligt de ſchat verborgen. De plaats heet: *Krekelput*, onthoud dit wel, dit zal u te ſtade komen. Gij moet met uwe gemalin derwaarts gaan, want ik ken niemand, die u zoo getrouw is, dat gij hem tot bode gebruiken kunt; uwe ſchade zoude mij ter harte gaan, Heer Koning! Gij moet daar zelf heen. Als gij *Krekelput* voorbij zijt, zult gij twee jonge berken zien let hier wel op, Heer Koning! die digt bij de put ſtaan; bij die berken daar ligt de ſchat begraven. Gij moet aldaar graven en

 wroe-

Werde ji dâr finden twe junge bärken;
(Here, her koning, dit ſhole ji märken,)
De harde by deme putte ſtât.
Gnädige here, to den bärken gât,
Dâr ligt de ſhat under begraven,
Dâr ſhole ji kratſen un ſhraven.
Dänne finde ji môs an ener ſide,
Dânne wêrde ji finden mannig geſmide
Fan golde rykliken unde ſhone.
Ji wêrden dâr finden ôk de krone,
De Emerik drôg in ſinen dagen;
De ſholde Brune hävven gedragen,
Wan ſyn wille hadde geſhên.
Ji wêrden dâr mannige zyrheid ſên,
Eddele geſteinte unde guldene wark,
De wêrdig ſint mannig duſend mark.
Hêr koning, alſe ji hävven dit gôd,
Wo faken wille ji in juweme môd
Gedenken: o Reinke, getrüwe fos!
De hyr ſus gravede in dit mos
Dessen ſhat mid diner liſt,
God geve di ere, ſo wôr du biſt!
De koning ſprak: horet mi, Reinard,
ji möten mid mi up de fârd,
Ik kan de ſtede allene nigt raken.
Ik hävve wol horen nomen Aken,
Lütke, Kollen, Venedy un Parys;
Men wo Huſterlo efte Krekelput is,
Dâr en hävve ik nêr fan gehôrd.
Ik frugte, it is men ein digtêd wôrd.
Dit en hôrde Reinke nigt gêrne,
He ſprak: here, ik wiſe ju nigt fêrne,

Al-

wroeten; eerst vindt gij aan de eene zijde mosch, en dan aan den anderen kant, ſchoon werk van fijn goud, kostelijk en kunſtiglijk gewerkt; ook de kroon, welken Koning Emmerik bij zijn leven droeg, en welken Bruin zou gedragen hebben, als hij in zijne wenſchen geſlaagd ware. Ook zijn aldaar nog vele ſieraden van goud met edele geſteenten, duizenden van marken zilvers waardig. En, Heer Koning, als gij dit alles in uw bezit hebt, hoe dikwijls zult gij dan bij u zelven zeggen: o Reintje! getrouwe vos! gij die dit alles hier zoo in het mosch met list hebt begraven, zijt gezegend, waar gij moogt gaan."

De Koning zeide: „Hoor Reinaart, gij moet mij op de reis vergezellen. Ik alleen zal de plaats niet kunnen vinden. Ik heb wel gehoord van *Aken*, *Luik*, *Keulen*, *Venetie* en *Parijs*, maar, waar *Husterloo* en *Krekelput* liggen, daarvan heb ik nooit iets vernomen. Ik vrees, dat dit alles verſierd is."

Dit hoorde Reintje ongaarn. Hij zeide: „Heer! ik wijs u niet zoo ver af als naar de

Alſe wente tó dem groten Jordane,
Dat ji mi ſus hôlden in kwademe wane.
It is hyr harde by in Flanderen;
Mine wôrde wil ik nigt foranderen.
Horet, ik wil hyr fragen etlike geſellen,
De ôk dat ſülve ſholen fortällen,
Dat Krekelput by Huſterlo
Belägen is, unde het alſo.
He rêp Lampen, un Lampe forſhrak;
Tohand Reinke to öme ſprak:
Lampe, wäſet nigt forféred,
Komet, de koning juwer begëret
Ik frage ju by juen eden,
De ji kortes mineme heren deden,
Sägget it by deme ſulven eid,
Wete ji nigt, wôr Huſterlo ſtait,
Unde Krepelput in der wôſteny?
  Lampe ſprak: wil ji it horen fan mi,
Krekelput is by Huſterlo,
Dat is ein buſh, de het alſo.'
Wente Simonet, de krumme, müntede dâr
Syn falſhe geld ſo mannig jâr,
Unde lag dâr mid den geſellen ſyn.
Ik hävve dâr faken geleden pyn
Fan hunger unde fan groteme froſte,
Wan ik in nöden lopen moſte
For Ryn, deme hunde, de mi was hard.
  Do ſprak fordan de fos Reinard:
Lampe, gât wedder mank jenne knegt,
Ji hävven mineme heren enôg geſägd.

  De koning ſprak: Reinke, wäſet tofrede,
Wen-

Jordaan. Hoe kunt gij mij zoo verdenken. Het is zeer digt bij *Vlaanderen.* Ik zal mijne woorden gestand doen en zeker is hier wel de een of ander, die u hetzelfde zal verhalen, en dat *Krekelput* bij *Husterloo* ligt."

REINTJE riep LAMPE (de Haas); deze verschrikte, maar de Vos zeide: „LAMPE, wees niet ontsteld, kom hier, de Koning doet u roepen, en ik begeer van u, op den eed onlangs aan onzen Heer gezworen, om te zeggen: waar *Husterloo* en *Krekelput* in de woestenij liggen.

LAMPE antwoordde: „Wilt gij dit van mij weten? *Krekelput* ligt bij *Husterlo.* Dit is een bosch alzoo genoemd. De kleine kromme SIMON dreef aldaar gedurende vele jaren het munten van valsch geld, en huisde daar met zijn volk. Ik heb er dikwijls honger en kommer geleden, wanneer ik in nood op den loop moest gaan, gejaagd door RIJN, den grooten hond, die mij hard viel."

REINTJE hernam: „LAMPE, ga nu maar terug naar de knechts; gij hebt aan mijn Heer genoeg gezegd."

De Koning zeide: „REINAART houd het ten goe-

Wente ik it in haſtigen mode dede,
Dat ik ju betêg mid unregten dingen;
Men ſêt, dat ji mi darhenne bringen.
Reinke ſprak: des were ik gans fro,
Wan mine ſake ſtunden alſo,
Dat ik mid deme koninge mogte wanderen,
Unde mógte öm ſulven folgen in Flanderen.
Men, myn here, it were ju ſunde.
De ſake ſägge ik ju in desser ſtunde,
Wowol ik mi des fan regte mag ſhamen.
Wente Iſegrims eins in des düvels namen
In einen orden ging hyrbeforen,
Unde to eineme monnike word beſhoren.
Öme konde an der provene nigt genogen,
De öm ſes monnike updrogen;
He klagede alletyd unde kärmede,
So ſêr, dat it mi entfärmede,
Wente he word krank unde trâg:
Do halp ik öme alſe mineme mâg.
Ik gav öme râd, dat he kwam fan dan.
Hyrumme bin ik in des pawes ban.
Mid juweme willen wil ik morgen
O'k mid juweme rade mine ſele beſorgen,
Unde wil fro, alſe de ſunne upgât,
Na Rome umme gnade unde avlât.
Fan dâr wil ik over mêr,
Unde êr ik dohër wedderkêr,
Wil ik ſo fele hävven gedân,
Dat ik mid eren mag by ju gân.
Reiſede ik nu mid ju, wôr dat ôk were,
Ein islik ſpröke: ſêt, unſe here
Hävt nu ſus ſyn meiſte bedryv

Mid

goede, dat ik in drift u beschuldigde. Beijver u, om er mij heen te brengen."

Rein hernam: „ Hoe zoude ik mij verheugen, wanneer mijn toestand het toeliet om met mijnen Koning te reizen en naar *Vlaanderen* te gaan, maar Heer Koning, het zou u als zonde toegerekend worden, indien gij met mij reisde. Ik moet u de zaak openbaren, hoe zeer ik mij schamen moet.

Toen Izegrim in een klooster ging, om zich als monnik de kruin te doen scheeren, had hij niet genoeg aan de portien, welke zes monniken voor hem opdroegen. Hij klaagde en kermde gestadig, en ik zag, dat hij ziek en lusteloos werd; ik moest mij wel over hem ontfermen en hem als bloedverwant helpen. Ik gaf hem den raad, hoe hij van daar konde komen, en hierom ben ik nu in den ban van den Paus.

Als gij het mij toestaat, dan wil ik het belang van mijne ziel behartigen; alsdan ga ik morgen, zoodra de zon opkomt, naar *Rome*, om absolutie en aflaat; van daar vertrek ik naar het Heilige land, en voor ik terug kom, zal ik zoo veel gedaan hebben, dat ik met eere in uw gezelschap mag zijn. Reisde ik nu met u, waar het ook was, een ieder zou zeggen: Zie! Onze Koning gaat nu het meeste om met Reintje, dien hij onlangs wilde doen hangen, en daarenboven is Reintje in den ban; Genadige Heer! Gij zult dit zelf wel inzien."

„ Ja,

Mid Reinken, dēme he wolde nemen dat lyv;
Dârto is Reinke ôk in deme ban. —
Sêt, gnädige here, wilt dit forstân!
It is wâr, sprak de koning, na dême ji syt
In deme banne, dat were mi forwyt,
Wan ik ju lete mid mi wanderen.
Ik wil Lampen efte einen anderen
Mid mi nemen to der putte.
Men forwâr, Reinke, it is ju nutte,
Latet ju absolveren ût deme ban.
Ji hävven mine hulde, ji mogen gân;
Ik en wil juwe bädefârd nigt weren.
Mi dunket, ji willen ju gans bekeren
Fan deme kwaden to guden dingen:
God late ju de reise fulbringen!
Regt alse dit was gedân,
Ging de koning sulven stân
Up ene hoge stede fan stene,
Unde hêt de dêre algeméne
Swigen unde sitten int gras,
Islik na dat he geboren was.
Reinke stund by der koninginnen.
De koning sprak fan al sinen sinnen:
Swiget unde horet algelike,
Ji fogele, ji dêre, arm unde rike,
Horet to ji klenen unde ji groten,
Mine baronen unde mine hûsgenoten!
Reinke stait hyr in miner gewôlde,
Den men hüden hangen sholde.
Nu hävt he dâd hyr gedân to hove
So fele, dat ik öme nu love,
Ik geve öm mine hulde mid ganseme sinne,

Un-

„Ja, zeide de Koning, nu gij in den ban zijt, zou het mij tot verwijt verstrekken, indien ik met u reisde. Ik zal Lampe of een ander bij mij nemen, tot de togt naar *Krekelput*. Is het voor u van belang, dat gij u van den ban laat absolveren, ik geef u verlof. Ik wil u in uwe bedevaart niet belemmeren. Het behaagt mij, dat gij u geheel van het kwade tot het goede wilt bekeeren; breng de reis gelukkig ten einde, en den besten zegen zij u toegebeden."

De Koning klom vervolgens op eenen hoogen steen, gebood aan de omstaande dieren, die elk naar zijne geboorte in het gras zaten, stilte. Reintje stond bij de Koningin.

Nobel sprak: „Hoort gij allen, vogelen en dieren, arm en rijk, klein en groot, en met name gij, Baronnen en Hovelingen! Reintje, dien men heden hangen zou, staat hier in mijne magt. Hij heeft mij groote diensten gedaan, zoodat ik hem prizen moet. Ik schenk hem van ganscher harte genade. Mijne Gemalin, de Koningin heeft ook zoo veel ten zijnen voordeele gesproken, dat ik met hem verzoend en zijn vriend ben geworden

Unde ôk mine fruwe, de koninginne,
Hävt so fele gebäden for öm,
Dat ik syn frund geworden bin,
Unde he forsoned is tegen mi;
Unde ik hävve öm gegeven fry
Beide syn gûd, syn lyv unde lede;
Ik geve öm dârto fastenfrede;
Unde gebede ju allen by juweme live,
Dat ji Reinken un sineme wive
Unde sinen kinderen alle ere dôt,
So wôr se ju komen in gemôt,
Is et by nagte, efte is et by dage;
Ik en wil ôk nu mêr nene klage
Fan Reinkens dingen nigt horen.
Hävt he kwâd gedân hyrbesoren,
He wil sik bätesen, unde düt also:
Wente Reinke de wil morgen fro
Stav unde ränzel nemen an,
Unde to deme paves to Rome gân.
Fan dannen wil he over dat mêr,
Unde kumt ôk nigt wedder hër,
Êr dan dat he hävt fulle avlât
Fan alle siner sundliken dâd.

Hinze sprak fan groteme torn:
Alle unse arbeid is forlôrn!
To Isegrime unde ôk to Brune,
Ik wolde dat ik were to Luntertune!

Is

worden. Ik heb hem genade geschonken voor lijf en have en geef hem nu vrijgeleide.

Ik gebied u allen op lijfstraf, dat gij aan REINTJE en zijne vrouw en kinderen alle eere zult bewijzen waar gij hen ontmoet, hetzij bij dag of bij nacht. Ik begeer ook geene nieuwe klagten te hooren, aangaande zijne bedrijven; heeft hij te voren kwaad gedaan, hij wil zich beteren en bewijst dit met der daad. Hij neemt morgen reeds den staf en randsel op, om tot den Paus te *Rome* te gaan, en van daar gaat hij naar het *Heilige Land*; hij zal niet terug komen, voor dat hij volle aflaat heeft van alle zijne zondige bedrijven."

Wraak over IZEGRIM *en* BRUIN, *en toerustingen tot de pelgrimaadje van* REINTJE *naar* Rome.

HINZE zeide tot IZEGRIM en BRUIN in toorn: „ Onze geheele arbeid is vergeefs. Ik wenschte wel, dat ik te *London* zat; nu REINTJE wederom bij den Koning in gunst staat, nu zal hij

Is Reinke wedder in des koninges gunst,
He werd bruken alle sine kunst,
Alle dre wêrde wi nu bät geshänded!
He hävt mi rede ein oge geblended
Dat ander oge stait nu äventüre!
Brûn sprak: gûd râd is hyr nu düre!
Isegrim sprak: dit is seldsen ding!
Ga wi hen fôr den koning!
Se gingen hen mid drovigen sinnen
Isegrim unde Brûn fôr de koninginnen;
Se spröken up Reinken mannig wôrd.
De koning sprak: hävve ji it nigt gehôrd?
Ik hävve Reinken to gnaden entfangen!
De koning word tornig, un lêt se fangen,
Brunen unde Isegrim, mid der hast.
He lêt se binden unde sluten fast.
He was ön dog kwâd umme de wôrd,
De he fan Reinken hadde gehôrd.
Alsus krêg up den sulven dag
Reinkens sake enen ummeslag,
Sine wedderparten he sus forrêd,
Unde forwärv ôk, dat men do snêd
Fan Brunen rugge ein fel av,
Dat men öme to eineme ränzel gav,
Fotes lang unde fotes brêd.
Alléntelen ward sus Reinke berêd.
Reinke bad de koninginnen do,
Dat se öme wolde shaffen twe sho,
Unde sprak: frouwe, ik bin jue pelegrim;
Hyr is myn overhere Isegrim,
De hävt fêr sho fast unde gôd,
Dersülven ik twe hävven mot.

nog meer zijne kunsten aanwenden, om ons in het verderf te brengen. Ik heb er reeds het ééne oog bij verloren, het ander staat op het vallen."

BRUIN zeide: „Goede raad is hier duur!" IZEGRIM hernam: „Het is eene zaak van belang. Wij moeten bij den Koning gaan."

IZEGRIM en BRUIN traden bedroefd van gemoed voor de Koningin en spraken nog veel ten nadeele van REINTJE. De Koning zeide: „Hebt gij het niet verstaan, dat ik aan REINAART gratie heb verleend en hem in gunst heb ontvangen." NOBEL werd toornig en liet IZEGRIM en BRUIN vatten; hij liet ze binden en naar den kerker brengen, gedachtig aan hetgene hij van REINTJE ten hunnen nadeele had gehoord.

Alzoo nam de zaak van de Vos, in éénen dag, eene geheel andere wending. Hij had zijne vijanden verraden, en nu verwierf hij nog, dat men een vierkant stuk vel, een voet lang en een voet breed, uit den rug van BRUIN sneed, om er eenen randsel of eene male voor hem van te maken, en zoo werd hij allengskens voor de reis toegerust.

REINTJE verlangde verder van de Koningin, dat men aan hem twee paar schoenen of laarzen zou bezorgen.

Hij zeide: „Mevrouw! Ik ga nu in pelgrimaadje. Mijn overheer IZEGRIM heeft vier schoenen, vast en goed, ik zou er gaarn twee van

Bestellet mi dat by mineme heren,
O'k mot frouwe Giremôd twe entbären;
Se blivt dog to hûs in öreme gemak.
Tohand de koninginne sprak:
Sholde't ôk kosten örer beder lyv,
Isegrimen mene ik unde syn wyv,
Se möten malk twe sho entbären!
Reinke sprak: ik danke ju geren!
Nu krige ik fêr gude sho.
Ja alle dat gude, dat ik do,
Des shole ji mede dêlaftig syn,
Ji, unde ôk de here myn.
Wente it is islikes pelegrimen regt,
Dat he for de to biddende plägt,
De öm helpen mid igteswes.
Dat do ji flitig; God lone ju des!
Reinke, de falshe Pelegrim,
Forwärv, dat her Isegrim
Fan beden fôrföten to den knyen to
Hävt forloren sine sho.
Des geliken syn wyv, fru Giremôd,
Worden öre agtersten föte blôt,
Dat fel al mid den klouwen av:
Desse sho men fôrd Reinken gav.
Sus worden den beiden geströfed de bên:
Newerlde worden armer wigte gesên,
Alse Brûn, Isegrim unde syn wyv.
Se hadden silna gelaten ör lyv.
Brunen was ôk de reise nigt gûd,
Wente he forlôs ein stukke fan siner hûd.
Sus bragte egt Reinke desse dre to plas.
He ging dâr de wulvinne was,

Un-

willen hebben. Bezorg mij dit, bij den Koning. Ook kan vrouw GIEREMOED twee ontberen, zij blijft toch te huis."

De Koningin antwoordde dadelijk: „ Gij zult ze hebben, al zou het ook beider leven kosten. Zij zullen elk twee fchoenen afftaan."

REINTJE hernam: „ Ik bedank van harten, zoo krijg ik dan vier goede fchoenen. Ja van mijne goede werken zult gij uw deel hebben, ook de Koning; het is des pelgrims pligt, om voor hen te bidden, die hem met het een of ander helpen, en dit doet gij zoo ijverig. — De hemel zal u beloonen."

REINTJE verwierf alzoo, dat IZEGRIM het vel en de klaauwen van zijne voorpooten tot de knieën toe moest misfen, en van vrouw GIEREMOED werd het vel van de achterpooten afgeftroopt. Nooit zag men ongelukkiger fchepfels dan BRUIN, IZEGRIM en vrouw GIEREMOED; zij hadden bijna het leven er bij ingefchoten. BRUIN trof deze reis vooral, door het verlies van den lap vels uit zijnen rug.

Zoo bragt REINTJE deze drie deerlijk in het verderf. Hij ging bij de wolvin, en zeide: „ Mijne lieve moei, zie eens hoe ik uwe fchoenen draag. Gij hebt dikwijls groote moeite gedaan, tot mijn verderf; dit heeft mij leed gedaan. Maar zoo uwe zaken thans ftaan, daar heb ik veel toe gedaan en ik gun het u van

 gan-

Unde ſprak: ſêt dog hyr, myne leve moje,
Ik mot nu drägen juwe ſhoie!
Ji hävven faken un mannigwärv
Grote moie gehad umme myn fordärv:
Dat is mi altomalen ſêr leid.
Men ſo alſe juwe ſake nu ſtait,
Dâr hävve ik fele umme gedân:
Fan ganſeme härten ik ju des gan;
Wente ji ſint fan minen leveſten magen,
Darummr wil ik juwe ſhoie dragen.
Fordéne ik avlât, wennig efte fele,
Darfan krige ji alſus juwe dele;
Wente ik mot wanderen over de ſê.
Frouwe Giremôd lag in groteme wê,
So dat ſe nouwe konde ſpräken.
Dog ſprak ſe: ag Reinke! God möge uns wräken,
Dat ſus fôrdgait juwe wille!
Iſegrim lag unde ſwêg pûr ſtille;
He hadde de ſeven froude nigt al,
Brûn, ſyn geſelle, ôk alſo wal.
Se weren gebunden unde forwund;
Reinke beſpottede ſe, dâr he ſtund.
Hadde Hinze dâr gewäſt, de wilde kater,
Reinke hadde öm ôk gewärmed dat water.
Des anderen dages, des morgens fro,
Reinke ſmärede ſine ſho,
De Iſegrim kortes hadde forlôrn,
Unde ôk ſyn wyv den dag tofôrn,
He ging to deme koning unde ſäde:
Here, juwe knegt is nu rede
To gânde over de hilgen wäge.
Hetet juwen prêſter, dat he mi ſäge,

Dat

ganſcher harten. Gij zijt een van mijne liefſte nabeſtaanden, en daarom zijn uwe ſchoenen mij te liever; verdien ik aflaat, veel of weinig, gij zult er uw deel van hebben; ik ga over zee naar het Heilige land."

Gieremoed lag in zulke pijnen, dat zij naauwelijks ſpreken konde; zij zeide: „Dat gij zoo in uwe wenſchen ſlaagt zal wel gewroken worden." Izegrim zweeg geheel ſtil; hij was ook geenszins in vreugde zoo min als Bruin; zij lagen verwond en in banden; en Reintje voegde nog de ſmaad bij de ſmart. Had Hinze daarbij geweest, hij zou ook voor dezen een kool geſtoofd hebben.

Op den volgenden morgen had Reintje reeds vroeg de laarzen geſmeerd en aangetrokken, en hij ging nu bij Nobel. Hij zeide: „Heer Koning! uw knecht is gereed, om den Heiligen weg op te gaan; beveel nu uwen Priester, dat hij mij zegene, ten einde ik na behoorlijke benedictie de bedevaart zal ten einde brengen."

Dat ik under der benediginge
De pelegrimazie fullenbringe.
  De rambok was de kapellân,
De de geistliken dinge plag to forstân,
He was ôk shriver, unde hêt Bellyn,
Dën rêp de koning to sik in.
He sprak: ji sholen Reinken alsofôrd
Overläsen welke hilge wôrd:
He mot eine lange reise nu gân.
Hänget ôk öme den ränzel an,
Dârto dôt ji öme sinen stav.
  Bellyn deme koning antwôrd gav:
Here, hävve ji des nigt forstân,
Dat Reinke is in des paves ban?
Ik kweme to plasse, dat is wis,
Wente de bishop myn overste is,
Unde wan öme dit worde gesägd!
Ik do Reinken wer krum efte regt.
Dog konde men dat so ummedriven,
Dat ik mogte ane shaden bliven,
By deme bishope, heren Anegrund,
Une sineme proveste, her Losefund,
Unde fôr Rapiamus, sineme deken,
So wolde ik de benediginge spräken
Over Reinken; juwen pelegrim.
  De koning sprak: wat shal de rym
Unde de felen unnutten wôrd,
De hyr fan ju wêrden gehôrd?
Wille ji nigt läsen regt nog krumme,
Dâr sla sik de düvel umme!
Wat agte ik den bishop in deme dome?
Höre ji nigt, Reinke wil to Rome,

He

De Ram was de kapellaan en in geestelijke zaken zeer bedreven. Hij was ook klerk of schrijver en heette BELLIJN. De Koning liet hem tot zich roepen en zeide: „ Gij zult eenige heilige woorden over REINTJE lezen; hij onderneemt eene bedevaart. Hang hem de male om, en geef hem de pelgrimsstaf."

BELLIJN antwoordde: „ Heer Koning, heb ik niet vernomen, dat REINTJE in den ban van den Paus is? Ik geraakte zeker in onmin, als het aan den Bisschop werd overgebragt, onder wien ik sta. Ik wil REINTJE gunst noch ongunst bewijzen en kan men het zoo schikken, dat ik geen moeite heb met den Bisschop ZONDERSTEUN, of met den Proost LOOZEVOND, of met den Deken VAN ROOVEN, dan zou ik wel den zegen willen spreken over uwen Pelgrim."

De Koning hervatte: „ Waartoe zoo vele onnutte woorden en uw lang verhaal? Wilt gij niet lezen, daar spele de duivel mede! Wat heb ik met den Bisschop in den dom te doen. Hoort gij het niet, REINTJE wil naar *Rome*, om zich te bekeeren, en wilt gij dit beletten?"

BELLIJN krabde zich achter het oor, toen hij

He wil ſik bâteren, wil ji dat ſtoren?
Bellyn klouwede ſik by den oren,
Do he den koning ſag tornig wäſen.
He begunde fôrd in deme boke to läſen
Over Reinken, de des wenig rogte:
It halp ſo fele, alſe it mogte!
Do over Reinken was geläſen,
Unde he rede begunde to wäſen,
Stav unde ſak word öm gedân,
Unde he ſinſede ſik na Rome to gân.
He lêt fallen geſinſede tranen,
De lepen over ſine granen,
Alſe efte öme jammerde ſin härte.
Men hadde he ſan ruwen jennige ſmärte,
Dat ſulve anderſt nigt en was,
Men dat he nigt dé mede to plas
Mogte bringen, de dâr weren,
Gelyk he Iſegrim un Brunen, deme bären.
Dit mogte öme ſo nigt gefallen,
Nogtan ſtund he, unde bad ſe allen,
Dat ſe for öm bidden ſcholden
Alſe getruwendlik, alſe ſe wolden.
Reineke haſtede ſêr fan dâr,
He was nog gans ſêr in fâr
Alſe ein, de ſik ſchüldig wêt.
De koning ſprak: it is mi lêd,
Reinke, dat ji ſus haſtig ſyt.
Nên, ſprak Reinke, it is regt tyd.
De gûd wil dôn en ſchal nigt ſparen.
Gevet mi orlov, unde latet mi faren.
De koning ſprak: hävvet orlov!
Unde gebôd tohand over al den hov,

Mid

zag dat het den Koning ernst was. Hij begon dadelijk met den zegen over REINTJE te lezen, die zich des weinig bekreunde. — Baat het niet het schaadt niet! — dacht hij.

Toen deze lezing of inzegening volbragt was, werd hem de male omgehangen en den staf overgegeven. Hij scheen nu gereed te zijn en veinsde naar *Rome* te gaan. Hij liet de tranen over de kaken vallen, of het hem ter harte ging. Hij voelde alleen eenige inwendige smart, dat hij de anderen, die aldaar stonden, niet in het lijden had gebragt, gelijk IZEGRIM en BRUIN. Hij bleef staan en bad hen, dat ze voor hem in getrouwheid vele gebeden zouden doen.

Hij haastte zich om van daar te komen; zich schuldig kennende wist hij, dat hij nog in gevaar was. De Koning zeide: „ Het doet mij leed, dat gij u zoo verhaast."

„ Neen!" hernam REINTJE: „ Het is nu mijn tijd; die goed wil doen, moet het niet uitstellen. Geef mij mijn afscheid en laat mij gaan!"

De Koning zeide: „ Ik geef u dit afscheid; en beveel aan alle Hovelingen, om REINTJE uitgelei-

de

Mid Reinken forder wäges to gân,
Behalven de dâr weren gefân,
Alfe Brûn, Ifegrim, de weren in nôd;
Se wunfheden fik fulven faken den dôd.
Alfus ging Reinke ût deme hove,
Sêr grôt in des koninges love,
Mid fineme ränzel unde ftave;
Den regten wäg to deme hilgen grave —
Dâr hadde he wärk alfe Meibôm to Aken.
It wolde fik draden anders maken;
Unde hadde alfus enen flasfen bärd
Deme koninge maked tor fulven fârd;
Nigt allene einen bârd fan flasfe,
Men ok ene näfe angefät fan wasfe.
Se moften öm folgen in demfulven dage,
De over öm hadden bragt fele klage.
Nog fprak Reinke den koning an:
Here, fêt, dat ju de nigt entgân,
De twe groten mordenëre,
De ji hävven in deme kärkenëre.
Kwemen fe wäg, dat were kwâd;
Se fholden fhanden juwe majeftât.
It fint twe böfe kwade ketyv:
Konden fe feker, fe nemen juwe lyv.
Do dat alle was gefhên,
Desse pelegrim lêt fik odmodiglik fên,
He ging in groter fimpelheid,
Alfe ein, de des nigt bäter en weit.
De koning ging wedder up fyn flôt,
O'k alle de dere klein unde grôt.

Rein-

de te doen, behalve aan BRUIN en IZEGRIM. Deze bleven in den kerker en verlangden dikwijls naar den dood.

Alzoo vertrok REINTJE, grootelijks in 's Konings gunst staande, uit het Hof, met staf en randsel. Hij ging den regten weg op naar het *Heilige graf*, alwaar hij echter zoo veel te doen zoude hebben als de meiboom te *Aken*.

De zaak zou weldra eene andere wending nemen. Hij had den Koning een vlasschen baard en eene neus van was aangedraaid; en zij, die hem van zoo veel kwaads beklaagd hadden, moesten hem nu volgen.

REINTJE zeide nog, aan den Koning. „ Heer! zie toe, dat u de twee groote moordenaars niet ontkomen, die gij in den kerker hebt; kwamen zij er uit, dit zou erg zijn. Zij zouden Uwe Majesteit benadeelen. Het zijn twee booze wezens en konden zij, zij zouden u van het leven berooven."

Hierna vertrok de Pelgrim, in diepen ootmoed. Hij zag er zoo eenvoudig en onnoozel uit, als of hij het meende en niet beter wist.

De Koning ging weder naar zijn paleis, en alle dieren, groot en klein, volgden hem.

REIN-

Reinke hêld ſik fêr bedroved,
Mêr wan jennig regte lovet,
Dat it idliken fêr entfärmde;
Um Lampen, den hafen, he fêr kärmde:
O Lampe, ſhole wi uns nu ſheden?
Ik bidde, dat ji mi wilt geleden
Unde Bellyn, myn frund, de ram.
Ji twe makeden mi newerlde gram.
Ji moget mi wol bät forderbringen;
Ji ſint fan ſöter wandelingen,
Unberogted unde guderteren,
Unde unbeklaged fan allen deren,
Geiſtlik unde fan guder ſede,
Ji leven regt, alſe ik dede,
Do ik eins en klüſenêr was.
Wente wan ji hävvet lôv unde gras,
Darmede ſtille ji juwe nôd.
Ji fragen dänne nigt na fleſh efte brôd,
Edder ſus na ander ſunderliken ſpiſe.
Sus hävt Reinke mid ſodaneme priſe
Desse twe ſimpelen fêr bedôrd,
Alſo dat ſe gingen mid öme fôrd,
Wente dat ſe kwemen fôr ſyn hûs,
By dat kaſtêl to Malepertus.
Alſe Reinke fôr de pôrte kwam,
He ſprak: Bellyn, neve! to dem ram,
Ji möten allene hyr buten ſtân;
Ik mot in mine fäſte gân,

Lam-

REINTJE *komt en blijft te* Malapertus. — *Nieuwe misdaden tegen* LAMPE *en* BELLIJN.

REINTJE hield zich als of hij zeer bedroefd was, ja meer dan men gelooven zoude over het affcheid van LAMPE (de Haas). „ O LAMPE! kermde hij, zullen wij dan moeten fcheiden. Ik bid U, wil bij mij blijven, en BELLIJN, mijn vriend de Ram! gij beiden hebt mij nog nooit vertoornd; gij moogt mij wel iets verder vergezellen. Gij zijt van eenen deugdzamen levenswandel, buiten opfpraak, goedertieren en bemind bij alle dieren; ook kerkelijk en zedig; gij leeft zoo als ik deed, toen ik kluizenaar was. Gij houdt u bij gras en kruiden, en ftilt daarmede uwen honger, zonder naar vleesch of brood of andere fpijzen om te zien."

Met zulk eene vleitaal heeft hij deze beide onnoozele halzen verfchalkt; zij gingen met hem voort, tot dat zij bij zijn kafteel *Malapertus* kwamen.

Toen REINTJE voor den ingang kwam, zeide hij: „ Neef BELLIJN, gij zult wel eenigen tijd hier alleen moeten blijven. Ik zal naar binnen gaan; LAMPE zal mij vergezellen; bid hem, dat

hij

Lampe ſhal ingân mid mi.
Biddet Lampen, dat he trôſtlik ſy
Mineme wive, de ligte bedroved is,
Unde nog droviger werd wêrden, dat is wis,
Wan ſe dit werd regt forſtân,
Dat ik mot pelegrimazie gân.
Fele ſöte wôrd Reinke brogte,
Up dat he desse twe bedregen mogte:
Dit was ſyn upſate unde al ſyn ſin,
Unde nam ſus Lampen mid ſik in.
Dar lag de fosſinne in ſorgen bedrungen
Mid den klenen beden jungen.
Se en menede nigt, dat Reinke de fos
Fan dem koninge kweme lôs.
Men do ſe Reinken ſus ſag komen,
Unde ſe den ränzel hadde fornomen,
Pelegrimes-wiſe mid ſho un ſtav,
Hyr hadde ſe grôt wunder av.
Se ſprak: ſägget mi, leve Reinard,
Wo is it ju gegân in desser fârd?
He ſprak: ik was in deme hove gefân,
Dog willigen lêt mi de koning gân.
Ik mot nu wäſen pelegrim:
Wente Brûn, de bare, unde Iſegrim
Sint borge geworden bede for mi.
De koning hävt uns, dank hävve hi!
Lampen gegeven in regter ſôn,
Unſen willen mid öm to dôn.
De koning ſulven ſprak mid beſhêd,
Dat Lampe de was, de mi forrêd.
Hyrumme ſägge ik ju, frouwe Ermeline,
Lampe is gewêrd groter pine;

Ik

hij aan mijne vrouw een troostelijk woord geeft, deze is zoo ligt getroffen en zij zal vooral niet weinig bedroefd zijn, wanneer zij verneemt dat ik in bedevaart moet gaan."

Zulke zoete woorden gebruikte hij om beiden te bedriegen. Hier loerde hij met opzet op, en deed LAMPE met zich naar binnen gaan.

Aldaar lag vrouw ERMELIJNE met hare twee jongen in kommer en zorg. Zij dacht niet, dat REINAART door den Koning ontslagen zou worden. Toen zij hem zoo uitgedoscht zag binnen komen met male en staf en met laarzen als een Pelgrim, verwonderde zij zich ten hoogste.

Zij zeide: „Zeg mij toch, lieve REINTJE, hoe is het u gegaan op deze reis?" Hij antwoorde: „Ik was gevangen aan het Hof, doch de Koning heeft mij *goedwillig laten* vertrekken. Ik moet nu als Pelgrim in bedevaart gaan. BRUIN en IZEGRIM zijn borg voor mij gebleven en de Koning heeft ons, dank moge hij hebben! LAMPE, tot eenen blijk zijner gunst, aan ons gegeven, om met hem geheel naar onzen wil te handelen. De Koning zeide zelf, dat LAMPE het was, die mij verraden had. Ik zeg het u, vrouw ERMELIJNE! LAMPE heeft het aan ons verdiend, en ik ben met reden op hem vergramd.

Ik bin up Lampen ſo regte gram.
Do Lampe desse wôrd fornam,
Was he forféred, unde wolde flên;
Men dat en mogte öme nigt beſhên,
Wente Reinke hävt öme undergân
De pôrten, unde grêp öme an
By ſiner kälen gans môrdliken.
Lampe rêp lude greſeliken:
Helpet, Bellyn! des is nu nôd!
Desse pelegrim ſtait na mineme dôd!
Men kort was gedân dit geſhrei,
Reinke bêt öm den hals entwei.
Alſus entfeng he ſinen gaſt.
He ſprak: ga wi äten mid der haſt!
It is tomalen ein gûd fät haſe!
Wat ſholde ik anders dôn desseme dwaſe?
Düt hävve ik öme lange nagedragen:
He werd nu nigt mêr over mi klagen.
Reinke, ſine kinder, unde ſyn wyv
Eten en plükkeden ſus Lampen lyv.
Wo faken ſprak do de fosſinne:
Dank hävve de koning unde koninginne!
God geve ön beiden gude nagt,
De uns ſus wol hävven bedagt
Mid desser ſpiſe gûd unde fät!
Reinke ſprak: ätet men bät,
It rekket wol to, hyr is genôg;
Ätet ju ſad up juwe geſôg.
Al ſhal ik it ôk ſus ſulven halen,
Se moten't dog intläſte betalen,
De Reinken beſäggen un forklagen.
Fru' Ermelyn ſprak: nog mot ik fragen,

Wo

Zoodra Lampe dit vernam, werd hij zeer ontsteld en wilde vlugten; maar dit mogt hem niet gebeuren. Reintje sneed hem den weg naar de deur af en greep hem moorddadig bij de keel. Lampe schreeuwde: „Help Bellijn! De Pelgrim wil mij vermoorden!" maar dit geschreeuw hield spoedig op. Reinaart beet hem de keel af.

Zoo onthaalde hij zijnen gast. Hij sprak: „Laat ons hem spoedig opëten! het is een goede vette haas; wat zouden wij ook anders met den gek doen! Ik heb het hem reeds voorlang toegedacht; hij zal nu niet meer over mij klagen."

Reintje, zijne vrouw en de kinderen plukten en aten Lampes lijf met smaak. Hoe dikwijls zeide Ermelijne: „Dank zij den Koning en de Koningin! Hun zij eenen goeden nacht toegewenscht, om dat zij ons zoo met deze lekkere vette spijze bedacht hebben."

Reinaart hervatte: „Eet nu naar wil, daar is genoeg, voor elks behoefte. Al moet ik er zelf om op uit-gaan, zij, die Reintje beschuldigen en verklagen, moeten op het laatst toch het gelag betalen."

Ermelijne zeide: „Ik moet het wel vragen, hoe geraaktet gij toch uit den kerker en vrij?"

Reintje zeide: „Het zou te veel tijd weg nemen,

Wo worde ji lôs unde kwyt?
Reinke sprak: dat neme fele tyd,
Sholde ik dat alle säggen mogen,
Wo ik den koning hävve bedrogen,
O'k des geliken de koninginne,
So dat de frundshop is gans dünne
Twishen uns, dat wêt ik wal,
Unde nog kranker wërden shal.
He werd mi heten falshe wigt,
Wan he de wârheid to weten krigt.
Krege he me wedder in gewôld,
He neme for mi nên sülver nog gold.
Ik wêt it, he wil mi folgen drade,
He sholde mi dôn nene gnade,
Is it, dat he mi wedderkrigt,
He lät mi ungehangen nigt.
Wi möten hen in Swavenland,
Dâr wi sin sus unbekand,
Unde möten dâr hôlden des landes wise.
Help, dâr is so söte spise!
Hôn're, göse, hasen unde kaninen,
Dadelen, sukker, figen un rosinen!
Dâr sint fele fögele klên un grôt;
Mid eijeren un botteren bakket men dâr dat brôd.
Dâr is gûd water rein unde klâr;
Help, wat söte un sunde lugt is dâr!
Dâr sint fishe, de heten gallinen,
De smäkken bät wan jennige rosinen,
O'k welke andere alse *auca*,
Pullus, *gallus* unde *pauca*.
Dit sint alle fishe fan minen dingen,
Dâr därv ik nigt depe int water na springen.

So-

indien ik u verhalen wilde hoe ik den Koning en de Koningin bedrogen heb. Ik weet het, dat de vriendschap tusschen ons op een losſen voet ſtaat, en dat het nog erger zal worden. Hij zal mij een valschaard noemen, wanneer hij de waarheid te weten komt, en kreeg hij mij op nieuw in zijne magt, dan ontſloeg hij mij voor zilver noch goud. Ik weet het, hij zoude mij vervolgen en geene genade bewijzen. En krijgt hij mij, dan laat hij mij ophangen. Wij moeten naar *Zwaben* verhuizen. Daar zijn wij geheel onbekend en moeten ons naar 's lands wijze ſchikken. Daar is veel goeds te eten: hoenders, ganzen, hazen en konijnen; verder: dadels, rozijnen en zoete vijgen; veel gevogelte, klein en groot; brood met boter en eijeren gebakken; frisch water, helder en klaar en welk eene zoete en gezonde lucht. Daar is een visch: *Galline* geheeten, die is zoo zoet als de *druif*, en bovendien andere met vreemde namen.

Dit zijn de viſschen waarnaar ik haak; men behoeft er niet erg om te water te gaan, en zulke visch at ik, bij de orde, toen ik kluizenaar was.

Zie vrouw! willen wij in vrede leven, dan moeten wij derwaarts gaan en gij moet mede.

Opdat gij dit beſeffen moogt, zeg ik u, dat de Koning mij alleen daarom liet gaan, omdat ik hem den grooten ſchat beloofde, welken Koning Emmerik bezat; ik verwees hem naar *Krekelput*, maar al zocht hij daar nog zoo lang, hij zal er geen duit vinden. Hij zal zich erg vertoornen,

Sodane at ik in deme orden,
Do ik klüsenēr was geworden.
Sêt, fruwe, wil ji leven in frede,
Dâr wil wi hen, ji möten mede.
Up dat ji it regt forstân:
De koning lêt mi hyrumme gân,
Dat ik öm louede den groten shat,
Den Emerik, de koning, besat.
Ik wisede öm hen to Krekelpüt,
Men he findet dâr wer dat nog düt,
Al sogte he dâr ôk jummermere.
Hyrumme were he fik tornen sere,
Alse he sik find bedrogen.
Wat mene ji, wo mannige shone logen
Dat ik dâr sprak, êr ik entging?
Ik was nouwe, dât men mi nigt en hing;
Ik en lêd ok ny mere nôd,
O'k en krêg ik ny de angest so grôt,
Alse ik dâr fôr minen ogen sag.
It ga mi hyrna, wo it ôk mag,
Ik en late mi dâr nigt mêr tôraden,
To komende in des koninges gnaden.
Ik hävve minen dumen ût sineme mund —
Dank hävve myn subtile fund!
Frouwe Ermelyn sprak altohand:
Shole wi nu tên in ein ander land,
Dâr wi älende unde frömde weren?
Hävve wi dog hyr, wat wi begēren,
Unde ji sint mäster fan juwen geburen.
Worumme wolde ji dän dat äventuren,
Unde nemen dat unwisse for dit gude?
Wi mogen hyr leven mid sekerer hude;

Un-

wanneer hij zich bedrogen ziet. En hoe vele mooije leugens heb ik hem op den mouw gespeld, voor ik het ontkwam; ja, het was met moeite, dat ik den strop ontging. Nooit was ik in grooteren nood; nooit was ik zoo beangst, daar ik den dood voor oogen zag. Het ga dan ook hoe het ga, ik zal nooit trachten op nieuw in 's Konings gunst te komen. Ik heb thans, dank zij mijne slimheid, den duim buiten zijnen mond."

Vrouw Ermelijn zeide vervolgens: „ Zullen wij nu naar een ander land gaan, waar wij ongelukkig en vreemd zullen zijn? Hebben wij hier niet alles, wat wij kunnen begeeren, en zijt gij geen meester van uwe buren? Waarom zouden wij dit goede in de waagschaal stellen en het onzekere boven het zekere verkiezen? Wij mogen hier gerust leven; ons kasteel is sterk en vast;

Unse borg is jo gûd unde fast,
Al wolde uns dôn de koning overlast,
Unde läde mid magt tô desse strate:
Dâr sint so fele findelgate,
Wi wolden entkomen ane sinen dank,
Wente wi weten hyr mannigen gang.
Dit wete ji wol hêl unde al,
Êr uns de koning fangen shal
Mid magt, dâr sholde fele tôhoren.
Men dat ji öme hävven gesworen,
To faren fêrne over-mêr,
Dat sülve bedrovet myn härte sêr.
  Reinke sprak by groter truwe:
Bedrovet jü nigt, myn leve fruwe!
Bäter gesworen, dan forloren!
Mi säde eins en wys man hyrbeforen,
Dâr ik mi bigteswys mede bereid,
He säde, dat en bedwungen eid —
Dat de were nigt fele wêrd;
He hindert mi nigt enen kattenstêrt —
Den eid mene ik — forstât mi regt!
Ik blive hyr, so ji hävven gesägd.
Ik hävve to Rome nigt fele forloren;
Ja, hadde ik ôk tein eide gesworen,
Ik en kome ôk nummer to Jerusalem.
It is mi alle nigt bekwêm;
Ik blive hyr na juweme râd.
Ik mogte it finden wol so kwâd
Dâr ik kweme, alse ik it hyr lete.
Wil mi de koning sus in fordrete
Bringen, seker, des mot ik wagten!
Al is he mi to stark fan magten,

Nog-

al wilde de Koning ons overlast doen, en ons belegeren. langs den grooten weg, daar zijn vele sluip- en zij-wegen, waardoor wij hem zijnes ondanks ontwijken kunnen. Gij weet dit ten volle. en er zal veel toe noodig zijn, voor hij ons zal kunnen vangen. Dat gij het hem gezworen hebt om over de zee te zullen gaan, dit is het ergste."

„Beste ERMELIJNE, — hernam REINTJE — in liefde, bedroef u daar niet over; het is beter gezworen dan verloren. Eens leerde mij een wijs man, bij wien ik in de biecht kwam, dat een gedwongen eed niets beteekent. De eed, te weten, dien ik aan den Koning gezworen heb, hindert mij niet voor de waarde van een kattenstaart.

Ik zal hier blijven, zoo als gij het wilt. Ik zal bij de reis naar *Rome* niet veel verliezen, en al had ik ook tien eeden gezworen, ik ga niet naar *Jeruzalem*. Ik blijf hier naar uwen raad; wij zouden het, waar wij kwamen, erger vinden, dan wij het hier lieten, en wil de Koning mij in het verdriet brengen, dit moet ik afwachten. Al is hij sterk en magtig, wanneer ik hem wil bedotten, dan kan ik hem zulk eenen zotskap met bellen opzetten, als ik maar wil. Ik deed hem voorheen veel ondeugds, doch als hij het zoekt, zal hij het nog erger vinden."

Nogtan, wan ik öm wil bedoren
Wil ik öme anhängen klokken mid oren.
Ik do öme kwâd, dat nigt en dogt,
He ſhal arger dâr finden, wan he it ſogt.
Bellyn ſtund buten, un begunde to kiven,
He rêp: Lampe! wil ji dârbliven?
Komet jo wedder, unde latet uns gân!
Do Reinke dit hadde forſtân,
He ging ût, unde ſprak alſo:
Bellyn, Lampe de büt ju to,
Latet ju dat nigt ſyn towedderen,
He is ſêr frolik mid ſiner medderen.
Dit ſholde ik ju laten forſtân.
Ji mogen wol ſagte fôrhéngân.
Myn wyv, de ſyn medder is,
Lät öm nog nigt gân, dat is wis.
Bellyn ſprak; wat was dat gerogte,
Do Lampe ſo rêp, al dat he mogte:
Bellyn! helpet mi, Bellyn!
Wat dede ji öme do an for pyn?
Reinke ſprak: horet mi regt!
Do ik fôr mineme wive hadde geſägd,
Dat ik mot wandern over ſê,
Do krêg ſe alderwägen wê,
Dat ſe lange beſwimed lag.
Do unſe frund Lampe dit geſag,
Do rêp he: helpet Bellyn! des is nôd,
Edder myn medder blivt nu dôd!
Bellyn ſprak: däme ſy, wo däme ſy,
He rêp jo ſêr drôvliken to mi.
Nên, ſprak Reinke, ik ſägge't forwâr,
Lampen ſhadet nigt ein hâr.

Bellijn ſtond buiten het hol en werd ongeduldig. Hij riep: „ Lampe! wilt gij uitblijven? kom terug en laat ons gaan!"

Reintje dit hoorende, kwam buiten en zeide: „ Lampe laat u zeggen, dat gij hem niet tegen moet vallen. Hij is vrolijk bij zijne neefjes, dit moest ik u zeggen. Gij kunt wel zacht vooruit gaan. Mijn wijf, die zijne moei is, wil hem nog niet laten vertrekken."

Bellijn vroeg wat het gedruisch beteekende, toen Lampe zoo uit al zijne magt had geſchreeuwd: „ Bellijn! Bellijn! help mij! Hebt gij hem toen pijn aangedaan?

Reintje zeide. — „ Hoor! toen ik aan mijne vrouw gezegd had, ik moet over zee in bedevaart gaan, toen werd zij zeer ontſteld en viel in flaauwte. Zoo dra onze vriend Lampe dit zag, riep hij: Vriend Bellijn! hier is nood, help! anders zal mijne moei het beſterven."

Bellijn hernam: „ Het moge zoo zijn, maar Lampe riep zoo jammerlijk tot mij." „ Ach neen! — zeide Reintje — ik verklaar het u; Lampe lijdt aan geen haar leeds. Ik wilde lie-

ver,

Ik wolde lever, dat mi miskweme,
Êr dat Lampe ſhaden neme.
Reinke ſprak: Bellyn, hôrde ji ôk dat,
Dat mi de koning giſteren bad,
Dat ik öme ein pâr breve ſhreve?
Wille ji ſe öme bringen, leve neve?
Se ſint geſhreven unde berêd;
Shôn ding hävve ik darin geſät.
Lampe is frolik utermaten;
Ik mot öme wat betämen laten.
He is mid ſiner medderen to ſprake;
Se ſäggen fuſte welke ôlde ſake,
Se äten, un drinken, un ſint fro;
Dewile ſhrêv ik de breve alſo.
Bellyn ſprak: leve Reinard,
Wan de breve wol bleven forwârd,
Wat hävve ik, dâr men dê inſtäket,
Up dat de ſegele nigt tobräket?
Reinke ſprak: Ik wet wol râd,
De ränzel is dârto nigt kwâd
Fan Brunen felle, dēn ik drôg;
De is wol digt un ſtark genôg:
Dâr wil ik de breve ju läggen in.
Dârav krige ji grôt gewin
Fan deme koning, unſeme heren.
He werd ju ôk entfangen mid eren,
Unde ſholen öme fêr wilkomen ſyn.
Dit lövede al de ram Bellyn.
Reinke ging haſtigen wedder in,
Unde nam den ränzel, unde ſtak darin
Lampen höved, dēn he hadde forbêten.
Men dat en moſte Bellyn nigt weten,

Dat

ver, dat ik zelf moest lijden, dan dat LAMPE iets kwaads overkwam."

Hij vroeg verder: „BELLIJN, hebt gij het niet gehoord, dat de Koning mij gisteren verzocht, om aan hem twee brieven te ſchrijven. Lieve Neef! Wilt gij ze wel aan hem overbrengen? Zij zijn geſchreven en gezegeld; ik heb er fraaije zaken ingezet; LAMPE is vrolijk, uitermate; ik heb hem zijnen wil gegeven; hij praatte met het gezin over oude zaken en wat ze zoo al aten en dronken; hij was blijde, en zoo heb ik intusſchen de brieven geſchreven."

BELLIJN zeide: „Ja, lieve REINAART, als ik de brieven maar wel bewaren kan, maar waar *zal ik* ze inſteken, zoo dat de zegels niet breken?"

REINTJE hernam: „Ik weet wel raad; de randſel of male *uit het vel* van BRUIN vervaardigd, kan hiertoe dienen, die is digt en ſterk. Daar zal ik de brieven inleggen. Gij zult eene goede gifte van den Koning onzen Heer erlangen, wel door hem ontvangen worden en welkom zijn." Dit alles werd door BELLIJN geloofd.

REINTJE liep naar binnen; hij nam de randſel en ſtak er de kop van LAMPE in, maar dit mogt BELLIJN niet weten.

Hij ging bij dezen en zeide: „Zie, hang de ma-

Dat Lampen höved darinne ſtak.
He ging to Belline, un ſprak:
Sêt, hänget den ränzel an juwen hals,
Unde ik forbéde ju als unde als,
Up dat ik ju nigt bidde forgeves,
Nigt ſhole ji beſên de ſhrivt des breves.
Wente desse breve hävve ik alſo
Forwared, darumme latet ſe to.
Ji moten ôk nigt den ſak updôn,
So wêrde ji fordenen ſhenke un lôn,
Wan it de koning ſo hävt gefunden,
Dat de ränzel is togebunden
In ſodaner wiſe, alſe ik ôme ju
Hävve gedân to forwarende nu.
Höret mi regt, it werd ju fromen,
So wan ji fôr den koning komen,
Wil ji, dat he ju ſhal hävven lêv,
So ſägget, dat ji ſulven den brêv
Digteden, unde hävven gegeven
Den râd, dat he ſo is geſhreven:
Ji krigen lôn unde groten dank.
Bellyn werd frölik unde ſprang
Fan der ſtede, dâr he ſtôd,
Hoger dan anderdhalven fôt,
Un ſprak: Reinke, neve unde here!
Nu wêt ik, dat ji mi dôn ere.
Nu wêrde ik krigen ſêr groten lov
By al den heren in deme hov,
Wan ſe ſên, dat ik ſo wol kan digten
In ſhonen wôrden unde in ſligten,
Wowol de kunſt nigt is by mi,
Dat ik kan digten: ſo wol alſe ji:

Se

male om uwen hals; boven alles verbied ik u, dat gij het schrift van den brief inziet. Ik heb denzelven wel gesloten; — gij moogt ook de zak of tasch niet openen. Gij zult groot loon erlangen, wanneer de Koning de zegels vindt, zoo als ik haar aan u te bewaren heb gegeven. Let op mijne woorden! Het zal u voordeel doen, dat gij zoo bij den Koning komt. En wilt gij, dat hij u lief zal hebben, zeg hem dan, dat gij de steller zijt van den brief, en dat gij mij gediend hebt met uwen raad. Gij bekomt dan zeker goed loon en dank."

BELLIJN sprong op van vreugde, meer dan anderhalf voet hoog. Hij sprak: „REINTJE-Neef! nu zie ik, dat gij mij eere bewijst. Nu zal ik grooten lof verwerven bij de Heeren ten Hove, als zij zien, dat ik zoo goed stellen kan en wel in zwierige woorden. Alhoewel ik niet zoo vlug ben met de pen als gij, zullen zij het echter meenen. Ik dank u van ganscher harten; wat is het goed, dat ik u zoo ver gevolgd ben, en wat raadt gij mij verder, vriend REINTJE? Zal LAMPE ook met mij gaan?"

„Neen

Se sholen't dog menen! Ik danke ju geren!
It was gûd, dat ik ju folgede ſus ſeren.
Nu wat rade ji forder, Reinke, frund?
Shal Lampe ôk medegân to desser ſtund?
Nên, ſprak Reinke, wil ji it forſtân,
Lampe kan nog nigt medegân,
Nu gât fôrhén in gudem gemake!
Ik wil Lampen nog etlike ſake
Updekken, de nog ſyn forholen.
Bellyn ſprak: ſo ſyt Gode befolen!
Ik ga hen up mine fârd.
Sus haſtede he ſêr to hove-ward.

Als Bellyn dâr kwam, do was it middag.
De koning öme ſus komen ſag,
He ſag ôk, dat de ſulveſte ram
Den ränzel drôg, dën Reinke wägnam.
De koning ſprak: ſägget uns, Bellyn,
Fan wannen dat ji gekomen ſyn?
Wôr is Reinke, ik mot ju fragen,
Dat ji ſus ſinen ränzel dragen?
Bellyn ſprak: koning, eddele here!
Reinke ſprak mi frundliken ſere,
Ik ſholde ju twe breve bringen,
Dâr ſtait in fan behänden dingen.
Alſe de ſin gedigt unde geſhreven,
Den râd hävve ik ûtgegeven.
Dâr ſinde ji einen ſubtilen ſin:

De

„ Neen — hervatte Reinaart — Lampe kan nog niet vertrekken. Gaat gerustelijk op reis. Ik moet aan hem nog eenige geheime zaken mededeelen."

Bellijn antwoordde: „ Zijt dan Gode bevolen. Ik zal dadelijk op reis gaan." en zoo haastte hij zich om ten Hove te komen.

Bellijn, *verraden, komt aan het Hof. De Koning wordt vertoornd.* Izegrim *en* Bruin *worden verlost.*

Toen Bellijn ten Hove kwam, was het middag. De Koning zag hem aankomen en tevens, dat hij den randfel droeg, welken Reintje had medegenomen. Nobel vroeg: „ Van waar komt gij en waar is Reinaart, daar gij zijnen maal draagt?"

Bellijn hernam: „ Edel Heer en Koning! Reintje heeft mij vriendelijk verzocht, om aan u twee brieven te behandigen. Zij vermelden van gewigtige zaken. Ik heb gediend van raad voor zin en fchrift, en gij zult er een fijnen geest in vinden; — beide zijn hierin."

De ſulven breve ſint hyrin.
  De koning ſik nigt lange berêd,
Den Bever he fôrboden lêt,
De was notarius unde ſyn klerk;
Bokerd hêt he, dit was ſyn wärk:
He las de breve fan ſwarer ſake,
Wente he konde mannige ſprake.
He ſande ôk na Hinzen unde ſprak:
Sêt, wat Bellyn bringet in deme ſak?
  Do Bokerd, de bever, hadde upgedân
Den ſak mid Hinzen ſynem kumpân,
He tôg Lampen höved hyr ût.
Do ſprak he alſus overlûd:
Dit is tomalen ein ſeldſene brêv!
Wôr is de man, de dessen ſchrêv?
We is, de des nigt en lövet?
Forware, dit is Lampen höved!
  De koning un de koninginne
Worden forſchrekked in öreme ſinne;
De koning ſlûg ſyn höved nedder,
He ſprak: agh, Reinke, hadde ik di wedder!
  De koning mid der koninginne
Weren bede in ſwareme ſinne.
De koning ſprak: ik bin bedrogen!
Wo grote loggen hävt Reinke logen!
He rêp, unde was gans ſere forärred,
So dat al de deren worden forféred.
  Lupardus by deme koninge ſtund;
He was des koninges nageboren frund.
He ſprak: wat is dog dit gewêrd,
Dat ji ju ſus ſere forfêrt,
Alſe were de koning ôk dôd?

De Koning bedacht zich niet lang. Hij liet BOKERT (den Bever) roepen; zijn notaris en klerk (schrijver). Deze moest doorgaans de brieven en andere stukken voorlezen en verstond vele talen. De Koning zond ook om HINZE en sprak vervolgens: „ Ziet wat BELLIJN in dezen zak mede brengt."

BOKERT en HINZE openden de tasch. De eerste haalde er het hoofd van LAMPE uit, en zeide: „ Dit is wel een zonderlinge brief en wie is de schrijver? wie zal hem geloof weigeren? Het is waarlijk de kop van LAMPE!"

De Koning en de Koningin waren verschrikt. De eerste schaamde zich over zijn bedrijf en zeide: „ Ach REINTJE! had ik u wederom hier!" Beide waren zeer bedroefd. De Koning zeide: „ Ik ben bedrogen; en welke groote leugens heeft REINAART mij voorgespiegeld!" Hij brulde van toorn en was zoo woedend, dat alle de dieren er van vervaard waren.

De Panther, verwant aan den Koning, en den naasten in rade verhief zijne stem en zeide: „ Waartoe zoo vele schrik en beweging, alsof de Koning dood ware; — laat deze vertooning van rouwe na. Hervat ook den moed, Heer Koning! Gij zou-

Latet faren desse ruwe grôt;
Gripet enen môd, it is anders shande!
Sy ji nigt here fan deme lande?
It is jo under ju al dat hyr is!
De koning sprak: is dat so wis,
So latet ju dat nên wunder syn,
Dat nu myn härte lidet pyn,
Edder dat ik sns hävve misgelât.
Mi hävt mid sineme bösen berâd
Ein kwâd shalk so fêrne gebragt,
Dat ik mine frunde hävve forwragt,
Den stolten Brunen unde Isegrim!
Dat ruwet mi in deme harten myn.
Dat wil fêr an mine ere gân,
Dat ik so fele hävve misgedân
Tegen mine allerbästen barone,
Unde ik deme kwaden horensone
Alſo fele sholde betruwen.
Men it kwam al to by miner fruwen:
Se bad for öme so fele toforen;
Dat ik öre bede moste horen,
Dat is mi lêd, al is it to spade!
Al öre râd kumt mi to kwade.
De Lupard sprak: horet mi, koning, here!
Mojet ju darumme nigt altosere.
Is dâr misgedân, men shalt sönen,
Men shal dem wulve, unde Brune, dem könen,
O'k Giremode, der fruwen syn —
Dessen shal men geven den ram Bellyn;
Wente he bekende sulven openbâr un blôt,
Dat he râd gav to Lampen dôd.
Dit shal he wedder betalen un kopen!

Dän-

dat u aan ſchande blootſtellen. Zijt gij geen heer van den Lande, en ſtaat alles, wat zich hier bevindt, niet onder u?"

De Koning hernam: „ Indien dit alzoo ware, het zal u echter niet kunnen verwonderen, dat mijn hart pijn lijdt, of dat ik een droevig gelaat toone. De looze ſchalk heeft het met zijne booze raadgevingen zoo ver gebragt, dat mijne vrienden, Bruin en Izegrim, in lijden zijn gekomen. Dit berouwt mij nu van ganſcher harten, en het zal mij ook in mijne eere te na gaan, dat ik zoo veel misdaan heb aan mijne getrouwſte Baronnen, en dat ik aan den loozen vos zoo veel vertrouwen heb geſchonken. Het is alles aan mijne vrouw te wijten. Zij had voorlang voor hem gebeden, en dat ik aan hare voorſpraak gehoor heb gegeven, dit doet mij leed, maar het is nu te laat."

De Panther ſprak: „ Hoor mij, Heer Koning! Bedroef u over deze zaak niet te veel. Is er iets misdaan, men zal verzoening doen. Geef Bellijn (den ram) tot eenen zoen aan Bruin, Izegrim en Gierremoed. Hij zelf bekende vrijwillig, dat hij den raad heeft gegeven, tot den dood van Lampe, en dit zal hij nu met de hals betalen en boeten. Daarna zullen wij allen op Reinaart afgaan, en ſlagen wij in onzen wensch, dan geraakt hij gevangen — en dan geene woorden meer; dan zal hij hangen. Hij heeft zijne tong zoodanig te wil, dat komt hij te ſprake, hij nooit aan de galg zal komen.

Dänne willen wi alle na Reinken lopen;
Köne wi, he ſhal wêrden gefangen,
Unde nigt fele wôrde, men fôrd uphangen!
Wente he kan ſine wôrde ſo ſligt,
Kumt he to wôrden, men hanget öme nigt.
Mid desser ſone, dat wêt ik wal,
Brunen unde Iſegrim wol nögen ſhal.
Alſe dit de koning hadde gehôrd,
He ſprak to deme Luparde fôrd:
Ik wil dôn na juweme râd.
Hyrumme bede ik ju, dat ji gât,
Halet uns hër de beden heren;
Men ſhal ſe wedder mid groten eren
By uns ſätten in den râd.
Ik bede ôk, dat ji des nigt en lât:
Ji ſholen fôrboden alle de deren,
De hyr lateſten to hove weren.
Men ſhal ön allen laten forſtân,
Wo falſhliken Reinke is entgân,
Un wo Bellyn un Reinke, de rode,
Lampen hävven gebragt tom dode.
Ein islik ſhal ôk Iſegrime, deme wulve,
Wêrdigheid dôn, unde Brunen dat ſulve.
De ſöne ſhal ſyn, ſo ji hävven geſägd,
Bellyn, de forräder, un alle ſyn ſlägt.
Do ging de Lupard altohand,
Dâr he Brunen unde Iſegrim fand.
Se legen gebunden, un worden gelôſt.
He ſprak: ik bringe ju guden trôſt,
Dârto des koninges faſt gelede.
Forſtât mi regt, ji heren bede,
Hävt myn here tegen ju misgedân,

Dat

Met dezen zoen, zullen naar mijn oordeel BRUIN en IZEGRIM zeker te vreden zijn."

Zoodra de Koning dit vernomen had, zeide hij aan den Panther: „ Ik zal uwen raad volgen. Ik verzoek u, dat gij bij de beide Heeren gaat en ze hier haalt. Ik zal ze met groot bewijs van eere wederom in den Raad zetten. Gij zult verder alle dieren, die onlangs hier ten Hove waren, ontbieden; men zal aan hen allen bekend maken, met hoe veel valschheid REINTJE het heeft weten te ontkomen, en hoe hij en BELLIJN LAMPE hebben omgebrrgt. Elk hunner zal ook BRUIN en IZEGRIM hulde bewijzen. BELLIJN de verrader en zijn geheel geslacht zullen tot verzoening dienen.

LUPARDUS ging spoedig naar de gevangenis, waar BRUIN en IZEGRIM gebonden lagen. Hij ontsloeg ze en zeide: „ Ik breng u goeden troost en daarbij des Konings bevel tot vrijheid en vrij geleide. Verstaat mij wel. Heeren! Heeft de Koning zich tegen u vergrepen, het is hem leed, en hij laat u wetcu, dat hij u tevrede wil stellen.

Dat is öme lêd, unde he lät ju forstân:
He wil, dat ji tofreden syn,
Uude entfangen tor söne den rambok Bellyn,
Dârto syn slägte unde al siue mage
Fan nu an wente tom jungesten dage.
Tastet de an ane alle geld,
Is it in deme wôlde, edder up deme feld.
Nog givt ju dârto mines heren gnaden
Reinken, de ju hävt forraden:
Den moge ji ane jennige klagt
Forfolgen mid aller juwer magt,
Reinken, syn wyv, unde al sine mâgen,
So wôr dat ji se künnen belagen.
Dit is ene sêr kostlike fryigheid,
De mi de koning ju säggen heit.
Dit wil sus hôlden de koning ryk,
Unde sine nakomelinge ewiglyk:
Ji möten forgeten alle shulde,
Unde swären öme fast juwe hulde.
Dit moge ji dôn mid groter ere.
He misdait tegen ju nummermere,
Nemet dit an, ik rade, dat ji it dôn.
  Alsus word gemaked de sôn
By heren Luparde dessen to baten.
Des moste Bellyn den hals dâr laten.
Alfus werd Bellyns slägte alle dage
Nog forfolged fan Isegrims mage.
Desse twydragt was alfo begund.
Se forbiten se nog, al wôr se kunt,
Unde nemen fast, se dôn it mid regte;
Lämmer, shape, ja alle Bellyns slägte,
Desse wêrden fan ön nigt geshoned,

Ok

Gij ontvangt BELLIJN tot een zoen, tegelijk met zijn geheel geslacht en zijne bloedvrienden van nu af tot op den jongsten dag. Gij zult ze mogen aantasten zonder geld in veld en bosch; en bovendien geeft hij REINAART, die u verraden heeft, in uw geweld, te gelijk met zijne vrouw en kinderen, waar gij hem ook kunt bezetten. Dit is een groot privilegie, hetwelk de Koning u geeft, en hij en zijne nakomelingen zullen u dit eeuwig en erfelijk gestand doen.

Gij moet ook al het leed vergeten en hem trouwe zweeren. Dit moogt gij in goeder eere doen. Hij heeft u nimmer misdaan. Neemt den raad, om dit te doen, goedwillig aan."

Aldus werd door den Panther ten hunnen voordeele de zoen gemaakt; zoo schoot BELLIJN het leven er bij in.

Sedert worden allen die tot BELLIJN's geslacht behooren, door IZEGRIMS kinderen vervolgd; de tweedragt begon toen en het bijten duurt voort, waar ze maar kunnen. Zij meenen, dat zij het met regt doen. De lammeren en schapen worden zoo min als de rammen verschoond, en de tweedragt heeft nimmer opgehouden.

O'k werd de twydragt nummer forsoned.
De koning lêt forlängen den hov.
Twelv dage, umme nog merer lov
Brunen unde Isegrim to donde:
So blide was he, dat he se sônde.

De Koning liet het Hoffeest voor twaalf dagen verlengen, om aan IZEGRIM en BRUIN te meer eere te bewijzen, zoo verheugd was hij dat de zoen gesloten was.

REIN-

Dat ander Bôk

FAN

REINKEN DEME FOSSE.

To deme hove des koninges, dēn he hêld, kwemen nigt allene de deren, men ôk de fögeln in groter forsammelinge, klageden over Reinken, unde sprōken under sik, so hyr nafolget:

De koning hävt uns to sik entboden:
Wi möten to hove, dat is fan noden.
Nigt en hilpet Reinken mêr sine kunst,
He is grov in des koninges ungunst.
So fele unser is in deme tal,
Over Reinken willen wi klagen al,
So wan wi komen in den hov;
Dat hävt he tegen uns fordéned grov.
Wente wi, ôk des gelyk unse kinder,
Hävven siner gehad groten hinder
Unse eier un jungen he nummer en spârt.
Des krigt he nu eine kwade fârd,
Ja wi willen malkander ju dôn fast bystand,
Up dat he todēgen wêrde geshand
For sine lôsheid unde falshe lage,
Dâr he uns mede shaded hävt fele dage.
Ja hadde wi êr uns sus besproken,

Wi

REINTJE DE VOS.

TWEEDE DEEL.

VOORREDE.

Tot dezen tweeden Hofdag van NOBEL *kwamen niet alleen de dieren, maar ook de vogelen in eene groote menigte; zij hadden allen over* REINTJE *te klagen, en zij spraken onder elkander, zoo als hier volgt:*

„De Koning heeft ons tot zich geroepen! Wij moeten ten Hove gaan. Nu zullen de kunstenarijen niet meer aan REINTJE baten. Hij is geheel in 's Konings ongenade. Hoe groot ook ons getal zij, wij moeten allen over hem klagen, zoodra wij in het Paleis komen. Hij heeft het zwaar tegen ons verkorven, want wij alle hebben, gelijk ook onze kinderen, erg van hem geleden. Hij spaarde noch onze jongen noch de eijeren. Het zal er hem nu ook naar gaan. Wij zullen elkander bijstaan, opdat hij ter degen gestraft werde voor zijne loosheid en valsche streken, waarmede hij ons gedurende eenen langen tijd gekweld heeft. Hadden wij ons voorheen zoo gesloten gehouden, wij hadden reeds voorlang wraak erlangd over den loozen schalk. Wordt hij nu gehangen, hoe zullen wij ons verheugen!

REIN-

Wi hadden uns lange wol gewroken
An Reinken, deme ërlosen deve.
Werd he nu gehangen, so geshût uns leve.
Ja! Reinke plägt to syn forbolgen,
Men late uns fry unse klage forfolgen:
Dën shaden, den he uns to dônde plägt,
Dârfôr krigt he nu syn regte Regt.
Ja de koning hävt dat ordel gegeven,
Reinke shal nigt länger leven.
Öme werd nu alle shande forlened,
Dat hävt he faken nôg fordened.

Alse de hov sus was bereyt,
So hyr fôr geshreven stait,
Unde alle ding was so besteld,
Dâr kwam to hove mannig Helt.
De dere weren dâr nigt alleyne
Men ôk fele fogele grôt unde kleyne
Dâr kwam to hove mannig Here
To Isegrimes unde to Brunen ere,
Dâr was froude mid groteme feste:
Men hêld dâr blydshop de alderbäste,
De je ward gesên fan deren;
Men dansede den hovdans by maneren
Mid trumpen unde mid shalmeiden.
De koning hadde laten bereiden,

Dat

Reintje plagt ſtout en trotsch te zijn; als wij onze klagten naar eisch voortzetten, dan zal hij nu de geregte voldoening vinden, voor de ſchaden, welke hij ons plagt aan te brengen. Ja! de Koning heeft nu het vonnis geveld; Reintje zal niet langer in het leven worden gelaten; hem wedervare nu de ſchande, welke hij zoo dikwijls heeft verdiend (6).

Tweede Hofdag; nieuwe klagten over Reintje *door het* Konijn *en de* Kraai. *Beſluit van den Koning tot de belegering van* Malepertus.

Zoodra het Open-hof was toebereid, in dier voege als het beſchreven ſtond, en alle zaken naar eisch bezorgd waren, kwamen aldaar eene menigte van Heeren bijéén, en niet alleen de dieren, maar ook de vogelen groot en klein. Ook kwamen er vele Rijksgrooten ter eere van Bruin en Izegrim. Daar was vreugde met ſtaatſie; alles in blijdſchap, zoo als het nog nooit bij dieren was gezien. Men danste den Hofdans naar oude zeden, onder het geluid der trompetten eu ſchalmeijen.

De Koning had de tafels zoo laten bereiden, dat elk zijn genoegen zoude vinden. Naar alle kanten had hij zijne boden gezonden, opdat elk ko-

Dat ein islik genôg dâr fand:
Allen weren boden gesand,
Dat se mosten komen dâr.
Fögele unde dere mannig pâr
Reiseden dârhen by dage un nagte:
Men Reinke de fos lag up der wagte.
De falshe pelegrym unde lose wigt
Kwam de tyd to hove nigt.
He brukede al syn ôlde spêl;
De öme dankeden, dër en was nigt fêl.
Dâr was to hove mannig sank;
De spise flojede unde de drank;
Dâr sag men shärmen un fegten;
Ein islik kwam mid sinen slägten.
Ein dêl dansseden, ein dêl de sungen;
Dâr sag men pipen unde bungen.
De koning sag fan sineme sâl,
Öme hagede sêr wol de grote grâl.
Do agte dage al ummeweren,
De koning sat mid sineme heren
Over tafelen unde at.
Dat kanyn kwam fôr öm, dâr he sat
By siner fruwen, der koninginne,
Unde sprak mid eineme drovigen sinne:
Here, her koning, unde al de hyr syn,
Entfârmet ju dog der klage myn!
Ik mene, men selden hävt gehôrd
Sodan forradend unde argen môrd,
Alse Reinke an mi begunde,
Gisteren morgen tor sesten stunde,
Do sat Reinke fôr sineme hûs,
Fôr siner borg to Malepertus.

Ik

komen moest en nu trokken de dieren en vogelen bij paren derwaarts, zoo bij nacht als over dag. Reintje, die valſche pelgrim en looze boef, kwam niet ten Hove; hij bleef op de loer, en bedreef zijne oude kuren; niemand ſprak tot zijnen lof.

Spijs en drank was er in overvloed. Hier hoorde men zingen, elders zag men ſchermen en vechten. Elk kwam met zijn geſlacht, elk was vrolijk bij zang en dans, onder het geluid van fluit of zakpijp. De Koning zag dit uit zijne Hof en ſchepte vreugde in het blij gejuich.

Toen er acht dagen verloopen waren, gebeurde het, dat terwijl de Koning met de hovelingen aan tafel zat, de konijn voor hem en de Koningin trad, en op eenen treurigen toon aldus aanhief:

„ Heer Koning en allen, die hier tegenwoordig zijn! Ontfermt u over mijne klagten! zoo ik meen, heeft men nooit van zulk een verraderlijken en boozen moord gehoord, als Reinaart tegen mij heeft ondernomen. Hij zat gisteren morgen om zes ure voor zijnen burgt *Malepertus;* en ik meende gerust en in vrede tot hem te gaan; te meer was ik vrijmoedig, om dat hij zich in het gewaad van eenen pelgrim vertoonde, en zoo ik meen-

Ik mênde mid freden fôr öm to gân;
Ik ſag öm alſe enen pelegrim ſtân.
Mi dugte, dat he ſine tide las,
Darumme ik des to dryſter was.
De ſulven ſtraten moſte ik dorg,
Wolde ik wäſen to desser borg.
Do he mi ſus hadde fornomen,
Begunde he mi näger to komen.
Ik dagte, he wolde mi frundlik moten,
Do grêp he mi an mid ſinen poten;
He taſtede mi an twiſhen mine oren:
Ik mênde, ik hadde myn höved forloren.
Sine klouwen weren lang unde ſharp,
Darmid he mi tor êrden warp;
Men dat wêt ik Gode dank,
Ik was ſo ligt, dat ik entſprank,
Unde ſus ût ſinen poten kwam.
He grimmede ſêr, unde was gans gram,
Dat he mi nigt behôlden mogte.
Ik ſwêg, un makede altes nên gerogte,
Dog moſte ik myn eine ôr dâr laten,
Unde in mineme hövede ſint fêr grote gaten;
Hyr moge ji ſên dit ungefôg,
Dâr he mi mid ſinen klouwen ſlôg.
Fylna hadde ik gebleven dôd.
Here, latet ju entfärmen desse nôd,
Dat men alſus brikt juwe gelede!
We is, de faren dorv over de hede,
Nu Reinke alſus de ſtrate beſägt?
Do he düt ſus hadde geſägd,
Kwam dâr Markenouwe, de kraie, fôrd,
Un ſprak to deme koninge desse wôrd:

Wêr-

meende zijne getijden las. Ik moest dien weg langs, zoude ik herwaarts ten Hove komen. Toen hij mij vernam, kwam hij nader en ik dacht dat hij mij vriendelijk te gemoet ging. Hij vatte mij aan met zijne klaauwen en greep mij tusschen de ooren; ik dacht niet anders, of ik verloor het hoofd; de nagels, waarmede hij mij ter aarde wierp, waren lang en scherp, doch ik was gelukkig zoo ligt en vlug, dat ik hem ontsprong, en alzoo uit zijne pooten ontsnapte. Hij scheen erg vertoornd, dat hij mij niet behouden mogt; ik zweeg en maakte weinig geruchts en moest er een mijner ooren laten; ik heb vier groote gaten in mijn hoofd. Gij kunt deze ellende nog zien en hoe hij mij met zijne nagels kwetste. Ik was bijna dood gebleven. Heer! ontferm u over mijnen rampspoed, en bedenk dat men alzoo uw vrijgeleide verbreekt. Wie zal langs 's Heeren straten durven *gaan*, als Reintje alzoo de veiligheid belaagt?"

Naauwelijks had hij deze woorden gesproken of er verscheen Merkenau (de kraai) en deze sprak den Koning aan op de volgende wijze:

Wêrdige koning, gnädige here,
Ik bringe ju jammerlike märe.
Fan angeste kan ik nigt fele spräken;
Mi dünket, mi wil myn härte tobräken.
Is dat nigt ein jammerlik ding?
Hüden morgen, do ik ûtging
Mid Sharpenebbe mineme wive,
Dår lag gelyk eineme doden ketive
Reinke de fos up der hede,
Unde hadde sine ogen forkered alle bede.
De tunge häng öm ût sineme munde.
Gelyk so eineme doden hunde;
Öme stund de mund wide open.
Fan angeste begunde ik to ropen.
Jo mêr ik rêp, jo stiller he lag.
Wo faken sprak ik: o we! un o wag!
He is alderdinge dôd!
Darumme hadde ik ruwe grôt,
So sêr mi sines dodes entfärmde!
Ik beklagede öm, unde myn wyv de kärmde;
Mêr ruwe hadde wi, wan jennig lövet.
Ik betastede sinen bûk unde syn hôved,
Myn wyv ging stân to sineme kinne;
Se märkede, eft igt were darinne
Tekene des levendes grôt efte klên;
Men he lag dôd alse ein stên.
Dit hadde wi bede wol gesworen.
Wo se fôr, dat moge ji nu horen.
Do se in sorgen sus by öm stund,
Unde ör höved hêld by sineme mund,
He märkede, dat se sik nigt en hodde,
He grêp se an, ja dat se blodde,

Un-

„ Waardig Koning! genadig Heer! Ik breng u eene treurige tijding. Ik kan naauwelijks fpreken door droefheid. Mijn hart is gebroken door het jammerlijke van de zaak. Toen ik heden morgen met SCHERPENEBBE, mijne vrouw, uitging, zag ik REINTJE, op de heide dood liggen, gelijk een misdadiger op het rad. Zijne oogen ftonden beide verdraaid; de tong hing hem, gelijk die van eenen dooden hond, buiten den bek; — de laatfte ftond wijd open. Ik begon van droefheid te roepen, en hoe meer ik riep, hoe ftiller hij lag. Wij riepen beiden: O wee! o wee! Hij is waarlijk dood. Ik beklaagde hem, en mijn wijf kermde; wij betoonden grootere rouw, dan vele denken zouden. Ik bevoelde zijnen buik en zijn hoofd. Mijne vrouw ging bij zijnen mond ftaan en loerde, of zij nog eenig teeken van leven bij hem befpeurde, maar hij lag, zoo ftil als een fteen; wij zouden beide gezworen hebben, dat hij dood was. Hoe zij nu voer zult gij hooren.

Toen zij zoo in angst bij hem ftond en haar oor aan zijnen mond hield — toen hij bemerkte, dat zij niet op hare hoede was, hapte hij toe en beet haar het hoofd af. Ik fchrikte erg en riep: O wee! o wee! Toen fchoot hij op en fnapte ook naar mij; ik ontvloog hem; anders was ik ook gedood; naauwelijks ontkwam ik het gevaar en vloog naar eenen boom. Van hier zag ik hoe de fchelm mijn goede wijf verflond. Hij was zoo hongerig en gulzig, dat hij er wel twee bovendien zou gelust hebben. Hij liet geen beentje

 over.

Unde splêt ör ôk fôrd av dat höved.
Ik forshrekkede mi mêr, wan jennig lövet.
Ik schryede lude: o we! o wi!
Do shôt he up, unde snappede na mi.
Men ik entflôg öm mid angeste grôt,
Anders were ik ôk dâr gebleven dôd;
So nouwe was it, dat ik entkwam,
Up enen bôm de flugt ik nam,
Unde sag fan fêrne, wo desse ketyv
Stund unde at myn gude wyv.
He was so hungerig, so dugte mi do,
He hadde nog wol twe gegeten darto,
He lêt nigt na wer knoken efte bên.
Do ik dessen jammer hadde gesên,
Dat he dâr nigt hadde gelaten,
Unde he wäglêp siner straten,
Ik flôg dâr, wol was it mi towedderen,
Dâr fand ik nog etlike fedderen
Fan mineme wive Sharpenebben,
Up dat ik de mid mi mogte hävven,
Unde mogte de wisen juwen gnaden.
Latet ju entfärmen desses groten shaden!
Here, do ji hyr av neyne wrake,
Unde agte ji nigt desse sake,
Dat sus juwe gelede werd gebroken,
Ji wêrden sêr darumme forsproken!
Men sprikt: *de is mede shuldig der dâd,*
De nigt en strafet de misdâd,
Unde ein islik wil dan wäsen here.
Dät were to na juwer forstliken ere.
Do alsus der kraien wôrd
Unde ôk des kaninen weren gehôrd,

over. Nadat ik deze ellende gezien had, en hij zijnen weg ging, vloog ik derwaarts, hoe zwaar het mij viel; het eenigste, wat ik van mijne vrouw vond, waren deze vederen, welke ik opnam, om ze aan uwe genade te vertoonen. Ontferm u Heer, over mijnen ramp! Neemt gij geene wraak van deze misdaad, en acht gij het niet, dat uw vrijgeleide, alzoo wordt verbroken, dan zult gij hierover hoogelijk besproken worden. Men zegt, dat hij, die de misdaad niet straft, medepligtig wordt en dat elk dan zijn eigen regter zal willen zijn, maar dit was uwer Vorstelijke eere te na."

NOBEL, de Koning, was zeer ontsteld, nadat hij de klagten van den konijn en de kraai ge-

 hoord

Alſe ſe öre klage ſus hadden formeld,
Nobel de koning wård ſere forgreld.
He ſprak in torne: by miner truwen,
De ik ſhuldig bin miner fruwen,
Ik wil dit kwade ſo ėrlik wräken,
Dat men dar lange ſhal affſpraken.
Dat myn gelede unde myn gebôd
Sus is tobroken! Ik was ein ſot,
Dat ik dessen ſhalken ſos
So willigen hävve gelaten lôs,
Unde ik ſiner loggen ſo faſte lövede,
Darmede he mi ſo liſtigen ſhövede
Ik makede einen pelegrim fan öm,
He ſholde hen na Yeruſalem.
Wo klouwede he mi up der mouwen!
Men de ſhuld was dy miner frouwen;
Dog ik bin des allene nigt,
De by frouwen-rade ſhaden krigt.
Late ik Reinken länger betämen,
Wi alle möten uns des ſhämen
It is tomalen ein ſlimmen drôg:
So was he to jår, ſo is he nog.
Ji heren denket darup mid flyt,
Wo wi öme krigen in korter tyd,
Nigt en kan he uns entgån,
Wil wi dat ėrnſtlik gripen an.
Iſegrim unde Brune, desse bede
Behagede wol, wat de koning ſäde;
Se hopeden nog wėrden gewroken
An Reinken, konden ſe it tôſtoken;
Men ſe dorſten nigt ſpräken ein wôrd:
De koning was ſo ſere forſtôrd,

Un

hoord had. Hij ſprak in toorn; ik zweer het bij de trouw, welke ik aan mijne vrouw ſchuldig ben, ik zal deze daden zwaar ſtraffen, om dat mijn opontbod en mijn vrijgeleide hierbij zoo veracht zijn. Ik handelde als een dwaas, toen ik den loozen ſchalk heb losgelaten, ook dat ik de leugenen, waarmede hij mij zoo erg bedrogen heeft, heb geloofd. Ik maakte hem tot een Pelgrim en hij zoude naar *Jeruzalem* gaan, en wat heeft hij mij al meer op den mouw geſpeld? Het is alles de ſchuld van mijne vrouw, maar ik ben de eerſte niet, die bij het volgen van vrouwen-raad ſchade lijdt.

Laat ik aan Reintje verder den vrijen gang, wij zullen ons op het laatst nog meer moeten ſchamen; hij was voorheen een looze ſchalk, en hij is het nog. Gij Heeren! overweegt het in ernst, hoe wij hem binnen korten in onze magt krijgen; hij kan ons niet ontgaan, als wij de zaak behoorlijk aanvatten."

Hetgeen de Koning zeide behaagde aan Izegrim en Bruin bijzonder wel. Konden zij het met bidden erlangen, dan hadden zij zich gaarn op Reintje gewroken, maar zij durfden geen woord ſpreken, om dat de Koning zoo verſtoord was. Eindelijk nam de Koningin het woord, en

Un was fèr tornig in alle fineme finne,
Intläfte fprak de koninginne:
Ik bidde ju, koning, myn gnädige here!
Toornet ju dog nigt fo fere;
Ji fholen ôk nigt fo ligte fwëren,
Up dat ji blive by magt unde eren.
Nog wete ji nigt waraftige fake,
O'k hôrde ji nog nigt de weddèrfprake.
Were Reinke nu hyr tot ftede,
Filligte hyr weren wol minre rede
Fan dën, de nu klagen over öm;
Audi et alteram partem!
He klaget faken, de fulven misdôt.
Ik hèld Reinken wys un frôd,
Ik hodde mi nigt fôr desseme rogte,
Darumme halp ik öme, dat ik mogte.
Dat dede ik, here, al dorg juwen ftomen,
Wowol it nu anders is gekomen.
Is he kwâd, efte is he gûd,
He is fan rade wys unde frûd,
Darto ôk fan groteme geflägte.
Hyrumme, here, bedenket it regte,
Dat ji nigt forhallen juwe ere!
Ji fint jo al des landes ein here,
Reinke kan for ju nigt bliven:
Wille ji öme fangen, edder entliven,
Juwe ordel mot jummer gân!

Do fprak de Lupard wedder an:
Dat kan ju, here, nergen ane fhaden,
Dat ji èrft Reinken to worden ftaden.
Wat fhadet, dat ji öme horen èrft fpraken?

Ji

zeide: „ Ik bid U, Heer Koning! Vertoorn u niet te ſterk, en zweer niet te ſpoedig; gij kent het ware van de zaak nog niet, omdat gij het ſlechts van eenen kant hoordet. Ware Reintje hier aanwezig, misſchien ſpraken zij, die nu over hem klagen, veel minder. *Hoort en wederhoort*, is eene regel, zoo waar als oud. Hij die ſchuldig is klaagt ſomtijds het ergſte. Ik hield Reintje voor wijs en vroom, en had hem anders, niet aan het regt onttrokken. Ik hielp hem derhalve ter goeder trouw en ten uwen nutte, hoe zeer het nu anders uitkomt. Hij moge kwaad of goed zijn, hij is wijs en ſlim van begrip, en hij is bovendien van een groot en aanzienlijk geſlacht. Heer! bedenk u derhalve, opdat gij niet door overhaasting uwe eere benadeelt. Gij zijt de Heer des Lands en Reintje is niet tegen u beſtand. Wilt gij hem vatten of ontlijven, uw vonnis moet doorgaan."

Lupardus hernam: „ Indien gij, Heer Koning! hem eerst te woorde wilt ſtaan, dit zal u in geen opzigt kunnen benadeelen. Gij kunt u daarna even goed op hem wreken. Volg derhalve

Ji mogen dänne dog ju an öme wräken.
Darumme folget juwer fruwen råd,
Unde ôk der heren, de hyr ſtåt.
Iſegrim ſprak: dat en kan nigt ſhaden,
Dat wi des bäſten helpen raden.
Hêr Lupard, höret mi wes mede:
Al were Reinke hyr fôrd tor ſtede,
Unde he ſik der ſake konde entläggen,
De desse twe hyr up öme ſäggen,
Ik wil eine ſake dog bringen fôrd,
Dår he ſyn lyv hävt mede forbôrd.
Men nu wil ik derſulven ſwigen,
So lange wi öm hyr wedderkrigen.
Des hävt he boven alle dat
Deme koning gewiſed einen ſhat
In Huſterlo by Krekelpüt,
Dat nog groter loggen is dan düt,
He hävt der loggen fele gelogen,
Dårto hävt he uns alle bedrogen.
He hävt Brunen ſere geſhänded un mi:
Dår wil ik myn lyv nog ſätten by,
Newerlde he regt de wårheid ſäde,
Nu rovet unde môrdet he up der hede.
Wes deme koninge un ju dunket gôd,
Dat is billik, dat men alſo dôt.
Men hadde he hyr willen to komen,
He hävt de märe wol fornomen
U't des koninges hove by ſinen boden.
De koning ſprak: wat is dat ſan noden,
Dat wi alle hyr na öme beiden?
Ik gebede, ji ſholen ju alle bereiden
Unde folgen mi in deme ſesten dage:

ve den raad van uwe vrouw en van de Heeren, hier tegenwoordig."

Izegrim zeide: „ Het zal geen nadeel doen, dat wij ook ten besten helpen raden. Heer Lupardus, hoor mij dan ook. Al ware het dat Reinaart hier tegenwoordig was: en zich vrij pleitte van hetgeen deze twee tegen hem hebben ingebragt, ik zal eene zaak voorbrengen, waarmede hij zijn lijf en leven heeft verbeurd, maar ik wil er nu van zwijgen, tot zoo lang hij op nieuw in onze magt is. Behalve dit alles heeft hij den Koning gewezen op eene schat, welke te *Husterloo* bij *Krekelput* ligt, en wie kent een grooter leugen? Hij heeft reeds veel malen ons allen belogen en bedrogen. Hij heeft Bruin en mij erg te schande gebragt, en ik wil er mijn leven tegen zetten, dat hij nooit de waarheid sprak, en nu rooft en moordt hij op de heide. Het is wel billijk en goed, dat de Koning overeenkomstig uwen raad handelt, maar had Reintje hier willen komen, hij wist wel, dat het Hofdag was en heeft het opontbod door 's Koning boden wel vernomen."

De Koning sprak: „ Wat zoude het helpen, dat wij allen hier naar hem wachteden. Ik beveel, dat gij allen u gereed zult houden, om mij op den zesden dag te volgen. Ik wil een einde heb-

Ik wil einen ende hävven der klage!
Wo dunket ju fan deme fulen wigte?
He makede wol ein land to nigte!
Maket rede, al dat ji mogen,
Mid juweme harnſhe, ſpeten un bogen,
Mid donrebusſen, pol-äkſen un bården!
Ik gebede, dat ji ſo up mi wården,
Efte ik juwer welke to ridder ſloge,
Dat de den namen mid eren droge!
Wi willen hen fôr Malepertus,
Und ſên, wat Reinke hävt in deme hûs.
Se antwôrden deme koninge alle: Ja!
Wan ji gebeden, ſo folgen wi na!

Alſe desse råd ſus was geſloten,
Dat de koning unde ſine genoten
Wolden tên fôr Reinken hûs
Fôr dat ſlot Malepertus,
Grimbård was mede in deme rade,
He lêp haſtigen unde drade
Na Reinken ſlot, al dat he mogte,
Up dat he öme de tidinge brogte.
He beklagede öme, un ſprak jo faken:
Og Reinke! ôm! nu wilt ſik maken!
Du biſt dat höved fan unſeme geſlägt,
Wi mogen di wol beklagen mid regt:
Wente wan du plagſt for uns to ſpråken,
So en konde uns nigt entbräken:

So

hebben aan de klagten. Wat denkt gij wel van den booswicht? Hij zoude wel het geheele land ten verderve brengen. Maakt u gereed met uwe harnasſen, ſperen en bogen en met uwe donderbusſen, ſtrijdbijlen en morgenſtarren. Ik beveel, dat gij mij alzoo optrekt, en u zoo gedraagt, dat gij, wanneer ik eenigen uwer tot Ridder mogt ſlaan, dien naam met eere moogt dragen. Wij zullen optrekken naar *Malepertus* en zien hoe REINAART bij magte is."

Alle aanwezigen antwoorden den Koning: „Ja, als gij beveelt dan volgen wij."

Getrouwheid van GRIMBAARD *tegen* REINTJE; *waarſchuwing om zich naar den Koning te begeven.*

Toen het beſluit alzoo genomen was, dat de Koning en zijne Vaſallen (Leenmannen) zouden optrekken ter belegering van REINTJE's kaſteel: *Malepertus*, trok GRIMBAARD, die in de vergadering tegenwoordig was geweest, dadelijk naar gemelden burg, om aan zijnen oom de tijding te brengen. Hij beklaagde dezen en ſprak bij zich zelven. „Ach! oom REINTJE, hoe zal het nu gaan, gij zijt het hoofd van ons geſlacht. Wij mogen u wel met reden beklagen. Gij plagt voor ons te ſpreken, en hierdoor ontbrak ons weinig, vermits gij zoo ſlim en bedreven waart."

So shone kanstu dine fallacien!
  Mid sus groter lamentacien
Kwam he to Malepertus gegân,
Unde fand Reinken dârbuten stân.
He hadde fangen twe duven junge,
Dâr se to öreme êrsten sprunge
U't öreme neste flegen wolden:
Se fellen, unde konden sik nigt enthôlden,
Wente öre fedderen weren nog to kort.
Reinke sag dit, unde grêp se fôrd;
Wente he faken umme jagd ûtging.
Sus sag he komen den Greving.
  He forbeidede siner, unde sprak öme an:
Wilkomen neve fôr jennigen man,
Dên ik in mineme slägte wêt!
Ji lopen so sere, dat ji swêt!
Wat havve ji nyes fornomen?
  Grimbârd sprak: ik bin gekomen,
Dat ik ju tidinge mogte bringen,
Wowol se is fan kwaden dingen.
Lyv unde gûd is al forloren!
De koning sulven hävt gesworen:
He wil ju laten shändigen doden,
Unde hävt alle ummehër geboden,
Hyr to wäsen na ses dagen
Mid bogen, mid swërden, busfen un wagen.
Alle raden se to juweme shadèn.
Hyr moge ji kortes ju up beraden:
Wente Isegrim unde Brune sin nu
Bät by deme koninge, dan ik by ju.
Al dat se willen, dat is gedân.
Isegrim hävt öme laten forstân,

Dat

Onder het uitboezemen van zulke klagten, kwam hij bij *Malepertus* en vond REINAART buiten den ingang. Deze had twee jonge duiven gevangen, die buiten het nest gekomen, hunne eerste sprongen waagden. Zij vielen en konden zich niet weder opheffen, want hunne vleugels waren te kort. REINTJE zag dit, en greep ze, en nu zag hij GRIMBAARD van verre aankomen.

Hij wachtte denzelven op, en sprak hem aan: „Zijt welkom Neef, en wel boven elk van mijne bloedverwanten. — Hoe hebt gij u zoo in het zweet geloopen? Is er wat nieuws?"

GRIMBAARD antwoordde: „Ik ben gekomen om u eene kwade tijding te brengen. Alles is verloren; lijf en goed; de Koning heeft gezworen, dat hij u wil doen hangen. Hij heeft alle leenmannen ontboden om hier te zijn, binnen den tijd van zes dagen, met pijl en boog, busch en zwaard, paard en wagen. Elk raadt ten uwen verderve. Gij moet een spoedig besluit nemen. IZEGRIM en BRUIN staan nu bij den Koning in grooter vertrouwen dan ik bij u. Al wat zij willen wordt gedaan. IZEGRIM heeft hem doen weten, dat gij een roover en een moordenaar zijt, en hij is erg op u vertoornd. Hij wordt binnen korten tijd Maarschalk. Ook hebben de konijn en de kraai zwaar over u geklaagd. Ik vrees erg

Dat ji ein mörder unde rover ſyt.
He drägt up ju ſo groten nyd,
He werd mårſhalk nog för deme maie.
O'k hävt dat Kanyn unde ók de Kraie
Up ju ſo grote klage gedrägen:
Ik ſorge for juwe levend todëgen,
Is it, dat ju de koning krigt.
Shyt, ſprak Reinke, is it anders nigt?
Dat is wol einer bonen wêrd!
Sy ji dårſan ſo ſêr forfêrd?
Al hadde de koning nog mêr geſworen,
Unde alle, de to ſineme rade horen,
Wan ik mi ſulven råd wil geven,
Ik wêrde nog boven ſe alle forhäven.
Se mogen fele raden, we it ók ſy,
Men dat hovet ön dog nigt ane mi.
Latet dat men faren, leve neve!
Komet in, unde ſêt, wat ik ju geve,
Ein pår duven jung unde fät.
Ik en mag ók nene ſpiſe bät;
Wente ſe ſint gûd to fordouwen;
Men mag ſe ſluken ſunder kouwen,
Unde de knökeſhen ſmäkken ſo ſöt,
It is halv melk unde halv blód:
Wente ik äte gêrne ligte ſpiſe.
Myn wyv hold ók deſulven wiſe.
Komet in, ſe werd uns wol entfån:
Men dit en latet ör nigt forſtån
Fan der ſake, dat höldet forborgen.
Se is alto depe fan ſorgen;
Fan klener ſake falt ſe in fare;
Se is fan härten alto ſware.

Mor-

voor uw leven, indien de Koning u in zijne magt bekomt.".

„ Kwak! zeide REINTJE: „ is het anders niet. Dit is geen boon waard en zijt gij daarover zoo bekommerd? Al had de Koning nog meer gezworen, en alle zijne Raadsheeren; als ik aan mij zelven raad wil geven, dan verhef ik mij boven hen allen. Zij mogen zoo veel raden als zij willen, zij vermogen niets buiten mij. Laat uwe bezorgdheid varen, lieve Neef! Kom binnen en zie wat ik u voor zet. Een paar jonge vette duiven. Ik eet geene spijze liever; zij is zoo ligt te verteeren; men kan ze eten zonder ze te kaauwen, en de beentjes smaken zoo zoet; het is half bloed, half melk. Ik eet gaarn ligte kost en mijne vrouw ook. Kom binnen. Zij zal ons wel ontvangen, doch wat ik u bidden mag, spreek niet van de zaak; zij tilt zoo zwaar, en valt spoedig in onmagt. Morgen zullen wij te Hove gaan; en Neef! Gij zult mij wel bijstaan, zoo als het eenen vriend en bloedverwant betaamt?"

Morgen wille wi to hove gân.
Leve ôm, wille ji ôk by mi ſtân,
Alſe ein ôm deme anderen dôt?
Grimbård ſprak: Ja. lyv unde gôd
Is to juwer behôv mid flyt.
Reinke ſprak; dank hävvet alle tyd!
Mag ik leven, it ſhal ju fromen.
Grimbård ſprak: ôm, ji mogen wol komen
Fôr de heren umme juwe ſake,
Unde forantwôrden ju mid gudem gemake:
Wente de Lupard ſprak dessen råd,
Dat nemand ju dôn ſhal kwåd,
Êr ji ſulven juwe wôrde dår
Hävven geſproken openbår.
Dit ſulve ſprak ôk de koninginne.
Dat moge ji mede nemen to ſinne.
Reinke ſprak: wat ſhadet mi dan,
Wän mi de koning des ſo gån?
Ik hope, it ſhal mi nog fromen,
Mag ik mid öme to ſprake komen.
Middes Reinke binnen ging.
Syn wyv ſe bede wol entfing;
Se bereidede ſpiſe al, dat ſe mogte;
De duven, de Reinke medebrogte,
Ein islik ſyn dêl darfan at;
Nog worden ſe nigt gans ſad.
Hadden der duven mêr gewäſen,
Islik hädde nog wol twe upgeäſen.
Do ſprak Reinke to Grimbård:
Sêt ôm, dit is de regte ård!
Wo behagen ju desse kinder myn,
Alſe Roſsel unde Reinardyn?

Se

„ Ja, — hernam GRIMBAARD, — lijf en goed is voor u ten beste." REINTJE ſprak: „ Zijt des bedankt, blijf ik in leven, het zal u ten voordeele zijn."

GRIMBAARD zeide: „ Oom! Gij moogt gerustelijk komen, om u voor de Heeren te verantwoorden en uwe zaak te verdedigen. LUPARDUS gaf den raad, dat niemand aan u mogte kwaad doen, voor gij u zelven in het openbaar had verdedigd, en van dat advies was ook de Koningin. Dit moogt gij wel onthouden." REINTJE antwoordde: „ Wat gevaar is er, als de Koning mij dit vergunt. Ik hoop, dat ik er nog voordeel mede behalen zal, als ik hem maar kom te ſpreken."

Zij traden toen naar binnen, en ERMELIJNE ontving beiden wel. Zij zette voor, wat ze had, en hierbij de duiven, welke REINTJE had mede gebragt. Elk nam zijn deel en zij hadden er niet genoeg aan; waren er meer duiven geweest, elk had er nog wel twee opgegeten.

REINTJE zeide aan GRIMBAARD: „ Zie Neef! Hoe behagen u mijne kinderen, ROESSEL en REINAARTJE? Dit is van het echte bed. Zij zijn de ſtamhouders, en zij beginnen ook

Se wêrden unſe ſlägte forméren,
Se beginnen ſik alrede to genären.
De eine fanget ein hôn, de ander ein küken;
Se künnen ôk wol int water düken
Na kivitten unde ôk na änden.
Ik mogte ſe wol fakener umme jagt ûtſenden,
Men ik wil ſe êrſten leren froden,
Wo ſe ſik mogen wysliken hoden
Fôr de ſtrikke, fôr de jägers un hunden.
Wan ſe deård wol forſtunden,
So hadde ik ſe wol tôgeruſt.
Se ſholden faken unſen luſt
Fan mannigerhande ſpiſe böten,
De wi fan nöden hävven möten.
Unde ſe ſlagten na mi fêr fele;
Wente grinende ſpelen ſe öre ſpele
Up de dêre, de ſe forhaten,
De konnen nigt an öne baten;
Se biten der felen entwei de käle.
Dit is de årđ fan Reinkens ſpele.
Ör gripend is ôk mid haſtiger fård;
Dit dunket mi ſyn de regte årđ.
Grimbård ſprak: it is eine ere:
Ein islik mag ſik frouwen ſere,
De kinder hävt na ſineme ſinne,
De ſus mede ſint na gewinne.
Ik frouwe's mi ſere, up myn eid!
Dat ik ſe in mineme ſlägte weit.

Dit wille wi nu ſus loten ſtån,
Sprak Reinke, unde willen ſlapen gån.
Ji ſint mode, Grimbård, frund.

Sus

goed te worden voor de kost en zorgen reeds voor zichzelven; de eene vangt wel eens een duif, de andere een kieken; — ook gaan zij goed te water, naar kivieten en eenden. Ik zou ze wel meer op de jagt zenden, maar zij moeten nog meer lesſen van mij hooren, vooral hoe zij zich wachten moeten voor de ſtrikken en voor de jagers en honden; als zij dit begrepen hebben, zullen zij wel zijn toegerust, en dan zullen zij dikwijls onzen lust naar lekkere ſpijze verzadigen, wanneer wij hunne hulp zullen behoeven. Zij gelijken reeds veel op mij. Zij ſpelen hun ſpel met listen, en de dieren die zij bekruipen, kunnen hun zelden ontkomen. Zij bijten dezen ſpoedig de keel af. Zoo doe ik ook, wanneer ik de prooi dadelijk beſpring, en dit is het ware."

Grimbaard antwoordde: „Het ſtrekt u tot eere en men verheugt zich met reden, wanneer men kinderen heeft, die zich wel op de kostwinning toeleggen. Ik verheug mij van ganſcher harten, dat ik zulke kleinen in mijne familie zie."

„Wij zullen het nu hier bij laten en naar bed gaan — ſprak Reintje — gij zijt vermoeid." En zoo gingen zij ter ruste. Op de zaal was

 versch

Sus güngen se slapen tor sulven stund
Up de sål geslegen mid hoie,
Reinke, syn gast unde alle de proie.
Reinke was in angeste gröt,
He dagte: gůd råd were nu wol nöd.
Sus lag he in dänken beswård,
So lange dat it morgen wård.
Do sprak he sineme wive to,
Unde såde: frouwe, wäset nigt unfro,
Wente Grimbård hävt mi laten forstån,
Ik mot mid öme to hove gån.
Dog bidde ik, wäset wol tofrede,
Efte ju jemand fan mi wat såde,
Keret dat al in dat bäste,
Unde forwaret wol unse fäste.
Se antwörde öme, unde sprak also:
Reinke, wat nodiget ju darto?
Dat is jo ein seldsen ding!
Wete ji, wo it ju latest dår ging?
Reinke sprak: it is jummer wår,
Ik was dosulvest in groter får:
Etlike weren mi nigt sêr hold,
Dog dat äventür is mannig fold,
It gait sumtides buten gissen;
De it menet to hävven, möt des missen.
Ik möt jummer dår wäsen nu.
Wäset tofreden, des bidde ik ju,
Wente it is al sunder angest.
Ik kome wedder up'et alderlangest
Binnen fyv dagen, is it, dat ik kan.
Hyrmede sheden se fan dan.

Rein-

versch hooi gefpreid voor den gast, en voor het gezin.

Reintje fliep weinig. Hij was in angst en goede raad was duur. Hij overwoog alles bij zichzelve en toen de morgen aanbrak, zeide hij aan zijne vrouw: „ Wees niet ontfteld. Grimbaard heeft mij overtuigd, dat ik met hem te Hove moet gaan. Ik bid u, wees niet beangst. Is het, dat iemand iets van mij verhaalt, maak er u niet ongerust over, en bewaar onzen burgt wel."

Zij antwoordde: „ Reintje, wat noodzaakt u tot deze reis; dit is eene vreemde zaak. Befeft gij wel, hoe het u onlangs aldaar verging?"

Hij hernam: „ Het is waar, ik bevond mij toen in grooten nood, en fommigen hadden het erg met mij voor, maar de kans kan keeren en het gaat fomtijds boven gisfen. Hetgeen men meent te hebben, moet men foms ontberen. Ik moet er nu zijn. Zijt gerust bid ik u, daar is geen gevaar. Ik kom als ik kan, op het allerlangfte binnen vijf dagen terug." en hierna namen zij affcheid van elkander.

Reinke un Grimbård, de bede
Gingen tosamende over de hede
Na des koninges slot de regte straten.
It mag mi shaden, it mag mi baten,
Sprak Reinke, efte dit mi sus slumpt,
Dat mi desse reise tom bästen kumt!
Dog, leve ôm, horet mi nu,
Sind latesten, dat ik bigtede tegen ju,
Horet forder mine sunde grôt un klein,
Ift ik mi sodder wes hävve forsein,
Dat wêrde ik ju säggen in desser stunde.
Ik lêt Brunen eine grote wunde
Sniden fan sineme felle un live.
Ik lôt deme wulve un sineme wive
De sho fan ören föten sillen:
Dit dede ik al dorg hates willen.
Mid miner loggen shaffede ik dat,
Dat ön de Koning wård sêr hât.
Ik bedrôg den koning toforen an,
Mêr wan ik nu säggen kan,
Ik finsede unde säde öm fan eineme shat,
Men he hävt des nog nigt lange gehad.
Lampen ik syn lyv avrovede,
Unde sande Bellyn mid sineme hovede,
Darmid he krêg des koninges torn,
Ik duvede den kanyn so twishen de or'n,
Dat ik öm silna dat levend nam.

It

Tweede reis van GRIMBAARD *en* REINTJE *naar het Hof; tweede biecht en belangrijke gesprekken.*

REINTJE en GRIMBAARD gingen te zamen den grooten weg op, over de heide naar de residentie des Konings.

REINTJE zeide: „ Het is, of het mij bekruipt, dat deze reis mij niet ten goede zal gedijen, lieve Neef! Het moge goed of kwaad uitkomen, hoor mij; sedert ik bij de laatste reis aan u biechte, heb ik meer zonden bedreven. Hoor ze nu, groot en klein, en waarin ik mij sedert vergrepen heb. Dit wenschte ik u thans voor te dragen.

Ik liet aan BRUIN een breeden lap uit zijn vel snijden en bragt hem eene groote wonde toe. Aan IZEGRIM en GIERREMOED heb ik de klaauwen en het vel van de voeten doen villen. Dit deed ik alleen uit nijd; door mijne leugens maakte ik hen gehaat bij den Koning. Ik bedroog ook den Koning erger dan ik nu zeggen kan. Ik veinsde en loog van eenen schat van welken hij geen duit zal zien. Ik heb aan LAMPE het leven benomen en stuurde BELLIJN met het hoofd naar den Koning, opdat deze tegen hem toornig zoude worden. Ik greep den konijn zoo erg bij de ooren, dat hij er het leven bijna bij inschoot. Het was mij leed dat hij het ontsnapte.

Ook

It was mi lêd, dat it wäg kwam.
Nog wil ik ſäggen twyerleie:
Mid regte klaget over mi de kraie,
Ik at ſyn wyv, frouwe Sharpenebbe.
Dat is it, dat ik bedreven hävve
Sodder miner läſten bigt.
Nog hävve ik ein ding ûtgerigt,
Dat ik lateſten hadde forgeten;
Leve ôm, dat ſhole ji ôk weten;
Unde wil dat nu ôk ſäggen mede.
It was eine hornſheit, de ik dede.
Ik wolde nigt gêrne, dat mi dat ſulve
Shege, dat ik dede deme wulve.
Wente wi beden up eine tijd gingen
Twiſhen Kokkys unde Elverdingen.
Dâr ging eine merie mid öreme folen,
De bede ſwart weren alſe de kolen.
Dat folen mogte wor ôld ſyn
Fan fêr mânden, nigt fele min.
Iſegrim was filna dôd;
Fan hungers wägen lêd he nôd.
He bad mi, dat ik fragen ſholde,
Efte de merie forkopen wolde
Öre folen, unde ôk wo düre?
Sus ging ik to ör up äventüre.
Ik ſprak: ſägget mi, merie, fruwe,
Ik wêt, dat dit folen is juwe:
Wil ji it forkopen? ſägget mi dat.
Se ſprak: ja ik forkope't umme ſhat.
De ſumme, dâr ik dat umme wil geven,
Stait agter under mineme fote geſhreven.
Wil ji it ſên, ik late't ju läſen,

Do

Ook klaagt de kraai met reden over mij; ik verslond zijn wijf. Zie daar, wat ik bedreven heb ſedert mijne laatſte biecht.' Ik heb onlangs nog eene daad vergeten, welke thans ook wel aan u mag voorgelegd worden.

Het was een boevenſtuk aan den wolf toegebragt, hetwelk ik zelf niet gaarne ondervonden had.

Wij gingen eens te zamen tusſchen *Kokkijs* en *Elverdingen*, en zagen aldaar eene merrie met haar veulen, beide zwart als een kool; het veulen was misſchien vier maanden oud. IZEGRIM was bijna dood van den honger. Hij ſtelde het mij voor; of ik het vragen wilde, of de merrie het veulen wilde verkoopen, en hoe duur? Dit ging op de volgende wijze toe. Ik zeide: „ Vrouw Merrie hoor eens; ik weet dat dit uw veulen is; wilt gij het mij verkoopen?" „ Ja — *zeide zij* — ik verkoop het voor goed geld en de ſom, waarvoor het te koop is, ſtaat onder mijnen achtervoet geſchreven. Wilt gij het zien, gij kunt het lezen."

Ik bemerkte het wel, waarop zij doelde en zeide: neen, vrouw! ik kan noch lezen noch ſchrijven en ik begeer uw kind niet. IZEGRIM wilde gaarne den prijs weten, en heeft mij herwaarts gezonden. De merrie hernam: laat hij zelf komen, dan zal ik hem wel onderrigten.

Ik

Do hôrde ik wol, wôr se wolde wäsen.
Ik sprak: nên, fruwe, des syt berigt,
Läsen eft shriven kan ik nigt,
Juwes kindes ik ôk nigt en begëre;
Men Isegrim wüste gërne, wo it were,
De hävt mi hërgesand to ju.
Do sprak se: so latet öme komen nu,
So wil ik öme des maken frôd.
  Do ging ik hen, dâr Isegrim stôd;
Ik sprak: wil ji ju äten sad?
De merie sägt unde entbüt ju dat,
Dat geld stait under öreme fote shreven,
Wôr se dat folen wil umme geven.
Se wolde't mi hävven läsen laten,
Men wat sholde mi dat baten,
Wente ik jo nene shrivt en wêt?
Des lide ik faken grôt fordrêt.
O'm, sêt, eft ji dat konnen läsen.
  Isegrim sprak: wat sholde dat wäsen,
Dat ik nigt sholde läsen, wat it ôk sy?
Ja düdesh, wâlsh, latyn, ôk franzôs darby?
Hävve ik dog to Erforde shole gehôlden;
O'k hävve ik mid den wisen ôlden,
Alse mid de mästers fan der audiencien,
Questien gegeven unde sentencien,
Ik was in der loyen (7) gelicentiéred.
So wat shrivtûr, dat men viséret,
Kan ik läsen gelyk mineme namen.
Darumme wil ik wol mede tôrámen.
Beidet ji miner hyr ein klên,
Ik wil gân unde de shrivt besên.
  He ging hen unde fragede även,

Wo

Ik ging toen naar IZEGRIM en zeide : „ Wilt gij u zat eten, de merrie wil haar jong wel geven; zij zegt de prijs ſtaat onder den achtervoet. Zij wilde mij het laten zien; maar waartoe zoude dit dienen, daar ik zoo min lezen als ſchrijven kan. Het ſmart mij. Oom! beproef het of gij het niet kunt lezen."

IZEGRIM antwoordde: „ Het zou er fraai uitzien, indien ik niet alles lezen konde, wat mij voorkwam. Het Duitsch en Waalsch ken ik zoo goed als het Latijn en Fransch, en heb ik niet te *Erfurt* te ſchool gegaan en aldaar met de oudſte Wijsgeeren en met de Hoogleeraren gedisputeerd, quæstien geſolveerd en uitſpraken gedaan, en ben ik geen Licentiaat in de regten? Al het ſchrift kan ik lezen, zoo goed als mijn naam, en daarom wil ik er op afgaan. Wacht mij hier een poos. Ik zal het ſchrift bezien."

Hij ging en vroeg: waarvoor is het veulen te koop?

Wo ſe dat folen wolde geven?
He fragede na deme bäſten kope.
Se ſprak: dat geld ſtait tohope
Geſhreven under mineme agterfôt.
He ſprak: låt ſên! Se ſprak: ik do't!
Se bôrde den fôt up boven dat gras,
De nye mid iſeren beſlagen was.
Mid ſes hôvnagelen — unde ſlôg wiſſe,
Unde rakede ôk nigt al miſſe;
Wente ſe ſlôg öme ſo fôr ſyn höved,
Dat he ſtorte, unde lag fordöved,
Unde fel for dôd tor êrden nedder
Êr he ſik regt forhalede wedder,
Dat was wol eine grote ſtunde.
De merie lêp wäg al dat ſe kunde,
Unde lêt Iſegrim liggen forwund;
He lag unde hulede alſe ein hund.
Ik ging to öme, unde hêt öme here,
Ik fragede öm: wôr is de mêre?
Sint ji fan deme folen ôk ſad?
Worumme delede ji mi nigt ôk wat,
Wente ik ju dog de bodeſhop dede?
Hävve ji up juwe måltyd geſlapen rede?
Wat was it for ſhrivt under deme fôt?
Wente ji ſint in wysheid ſêr frôd!
  Og Reinke! ſprak he, ſpottet dog nigt!
Ik bin geſaren ſo ein arm wigt,
Dat mogte entfärmen eineme ſtên.
De hôre mid deme langen bên!
Mid iſeren was beſlagen ör fôt —
It was nene ſhrivt, de darunder ſtôd.
De nagelen, de darinne ſtunden,

Dår-

koop? De merrie zeide: „ De prijs ſtaat onder mijn achterſten regtervoet." Hij: „ laat het zien." Zij: „ goed!" Zij tilde de poot, welke pas met een nieuw hoefijzer en zes nagelen beſlagen was, een weinig op, boven het gras, en toen gaf ze hem zulk eenen ſlag voor de kop, dat hij ter neer viel en voor dood bleef liggen. Het duurde wel één uur eer hij bijkwam De merrie liep weg, zoo hard zij konde, en IZEGRIM lag daar gekwetst, huilende en jammerende als een hond. Ik ging bij hem en vroeg: „ Waar is de merrie? Hebt gij u aan het veulen verzadigd, en waarom deeldet gij aan mij geen ſtuk mede, daar ik de boodſchap heb gedaan. Hebt gij reeds na den maaltijd een ſlaapje genomen? Hoe was het ſchrift onder den voet? Gij zijt immers wijs en geleerd?"

„ Ach REINTJE!" zeide IZEGRIM: „ Spot niet met mij. Ik ben deerlijk gevaren; een ſteenen hart zou zich ontfermen. Die hoer met de lange beenen had haren voet met ijzer beſlagen. Het waren geene letters welke daar onder ſtonden; zij ſloeg mij met de hoefnagels zes groote gaten in het hoofd."

Dårmid flög se mi ses grote wunden.
Hyrfan Isegrim nouwe syn lyv behêld.
Sêt, neve, nu hävve ik ju forteld,
Al wat ik wêt fan miner misfedåd.
It is mislik, wo it mi nu gåt
To hove, wente nu bin ik sunder får,
Unde dårto fan minen sunden klår.
Ik wil ôk gêrne by juweme rade
Bäteren, unde komen wedder so gnade.
Grimbård sprak: juwe sünde sint grôt:
De dôd is, môt dog bliven dôd.
Dat were gûd, mögten se nog leven.
Men, ôm, dit wil ik forgeven
Umme de angest unde umme de nôd,
Wente se stån fast na juweme dôd.
Hyr wil ik ju absolveren fan:
Men dat meiste, dat ju hinderen kan,
Is Lampen höved, unde syn dôd.
Juwe drystigheid de was sêr grôt,
Dat ji deme koninge sanden dat höved.
Dat wil ju mêr shaden, wan ji lövet.
Nên, shyt! sprak Reinke, nigt ein hår!
Öm, ik sägge ju dat forwår:
De nu dorg de werld shal faren,
De en kan sik nigt so hillig bewaren,
Alse de in ein klôster höret.
Ik ward fan Lampen so sêr beköred;
He sprang for mi, unde was wol fät:
Sus word de leve torugge gesät.
Belline ik ôk nigt sêr wol gunde.
Sus hävven se den shaden, unde ik de sunde.
Se sint ôk ein dêl so regte plump,

In

„ IZEGRIM behield naauwelijks het leven. — Zie daar Neef! Nu heb ik u alles verteld, wat ik van mijne misdaden wist; het is mij onverſchillig hoe het mij nu ten Hove zal gaan; ik ben nu buiten gevaar en heb mij van mijne zonden ontſlagen. Ik wil gaarn mij op uwen raad bekeeren, ten einde genade te erlangen."

GRIMBAARD hervatte: „ Uwe zonden zijn groot. Die dood is moet dood blijven. Het zoude beter zijn waren ze nog in leven. Oom! Ik wil u nu alles vergeven uit hoofde van den angst en den nood, waarin gij zijt, vermits velen u naar het leven ſtaan. Ik geef u de abſolutie. Hetgeen u het meest in den weg ſtaat, is de dood van LAMPE en uw bedrijf met zijn hoofd. Uwe dartele vermetelheid, dat gij aan den Koning het hoofd zondt, zal u meer nadeel doen, dan gij meent."

„ Och neen!" zeide REINTJE: „ geen haar. Waarlijk, oom! die thans in de wereld verkeert, kan zich onmogelijk zoo zuiver en heilig houden als iemand, die in een klooster woont. Ik werd door LAMPE bekoord; hij ſprong voor mij uit, en hij was zoo glad en zoo welgemest; zoo werd de liefde vergeten. Ik gunde aan BELLIJN ook weinig goeds. Hun viel de ſchade, mij de zonde ten deele; zij waren zoo plomp en ſtomp en onhandig in alle zaken, dat ik er geene komplimenten mede behoefde te maken, en

In allen saken grov unde stump.
Ik sholde do fele mid ön credencien,
Des hadde ik do nene grote consciencien,
Wente ik mid angeste shede ût deme hov.
Ik underwisede se, man it was to grov.
Ik shal jo lêv hävven minen geliken,
Wente der wârheid kan ik nigt wiken.
Dâr en agtede ik do nigt fêr grôt.
Dog de dôd is, môt bliven dôd —
So spröke ji sulven up der stede.
Latet uns säggen fan anderer rede.
It is nu eine fârlike tyd,
Wente de prelaten, de nu syt,
Se gân uns fore, so men mag sên.
Dit märke wi anderen, grôt unde klên.
We is, de des nigt en lovet,
Dat de koning ôk mede rovet?
Ja is it, dat he it nigt nimt sulven,
Ha lät it dog halen by baren un wulven.
Dog menet he al, he do't mid regt;
Nên is, de öme de wârheid sägt,
Edder de dôr spräken: it is övel gedân!
Nigt syn bigtfader, nog de kapellân.
Worumme? wente se geneten's alle mede,
Al were it ôk men to eineme klede.
Wil jemand komen, unde wil klagen,
Ja, he mag suste najâgen,
He forspildet men onnutte tyd.
Wat men öme nimt, des is he kwyt;
Sine klage werd nigt fele gehôrd,
He dör't intläste nigt spräken ein wôrd.
Wente desses is he stedes andägtig,

Dat

mijne confcientie gaf mede. Ik was met angst uit het Hof gegaan. Ik wilde hen onderwijzen en nu viel de hand zeker wat zwaar. Ik zal mijn's gelijken in het vervolg lief hebben. Ik kan de waarheid nu niet miskennen, zoo als ik voorheen deed, doch die dood is moet dood blijven; dit zeidet gij zelf. — Laat ons nu van andere zaken fpreken!

Het is thans een gevaarvolle tijd. De prelaten, de groote Heeren, gaan ons voor, zoo als men ziet. Wie is er die het thans niet gelooven wil dat Nobel mede rooft? En is het dat hij het zelf niet neemt, dan laat hij het halen door de beeren en de wolven. Hij vermeent bovendien, dat hij het met regt doet. Niemand is er, die de waarheid fpreekt en hem durft zeggen: het is niet wel gedaan, — noch de biechtvader, noch de kapellaan. En waarom niet? Een ieder krijgt er zijn deel van, al is het maar een nieuwe rok. Wil iemand komen en klagen, met al zijn geloop verliest hij den tijd; wat men hem afneemt, dat is hij kwijt. Op zijne klagten wordt niet gelet, en op het einde durft men zelfs niet meer klagen. Hierop moet een ieder letten, dat Nobel hem te magtig is. Hij is onze Heer, en rekent het hun nog als eene eere toe, dat hij braaf rooven kan. Hij zegt, wij allen zijn zijne leenmannen, en alzoo wordt het een edel bedrijf, dat hij aan zijne onderhoorigen

 fcha-

Dat öm de koning is to mägtig.
Wente de louw is jo unſe here,
Unde hold.it al for grote ere,
Wat he to ſik rapen kan.
He ſprikt: wi ſin alle ſine man.
Dat is nog eene grote eddeligheid,
Dat he den underſaten ſhaden dait.
Sêt, ôm, wan ik it ſäggen dorſte,
De koning is ein eddel forſte,
Men he hävt lêv, de öme fele bringet,
Unde de ſo dansſet, alſe he foreſinget.
It en is nog nigt alſo klare,
Dat nu de wulv, unde ôk de bare
Mid deme koninge wedder gân to raden.
Dat wil nog mannigen ſere ſhaden.
He ſät up ſe groten loven,
Se konnen fele ſtälen unde roven;
Ein islik dänne mede ſtille ſwigt:
It is al eins, wo men dat krigt.
Sus hävt de louwe, unſe here,
Nu desser mêr by ſik dan fere,
De ſtân nu ſêr in ſineme love,
Unde ſint de grötſten in ſineme hove.
Arm man Reinke — nimt dé men ein hôn,
Dâr wilt ſe alle dänne fele umme dôn,
Dën wilt ſe dänne ſôken udde fangen,
Ja ſe ropen alle: men ſhal öme hangen!
De klenen deve hänget men wäg,
De groten hävven nu ſtark forhäg,
De moten fôrſtân borge unde land.
Sêt, ôm, ſo ik dit hävve bekand,
Unde wan mi dit kumt to ſinne,

So

ſchade aanbrengt. Zie, oom! Als ik het zeggen durf: Nobel is een edel Vorst, maar hij heeft dengenen lief, die hem veel brengt, en die naar zijne pijpen danst. Het is ook thans zoo zuiver niet; nu de wolf en de beer in 's Konings Raad zitten, zal menig een nog meer ſchade lijden. Hij ſtelt te veel vertrouwen op hen. Zij kunnen erg ſtelen en rooven. Elk houdt zich dan ſtil en het wordt onverſchillig, hoe men er aankomt. Onze Heer heeft nu meer dan vier zulke helpers bij zich; die ſtaan thans in blakende gunst, en in het grootſte aanzien. Arme Reintje! neemt deze een hoen, dan wil een ieder hem te lijve; elk wil hem zoeken en vangen; een ieder roept: naar de galg! — hangen moet hij! Ja! de kleine diefjes hangt men, de groote worden verhoogd. Aan dezen wordt het land en de kaſteelen toevertrouwd. Zie Oom! hoe ik dat een en ander weet. Als zulks mij voor den geest komt, dan denk ik ook wel eens op mijn voordeel. Ik denk dan: het is regt, want het is kostuum (gewoonte). Mijne conſcientie komt echter wel eens boven, en dan denk ik om de helſche ſtraffen, en dat hij, die eenig met onregt verkregen goed bezit, hoe gering het ook zij, zulks moet wedergeven.

Zoo kom ik dan tot berouw, maar dit duurt niet lang, wanneer ik let op den grooten ſtaat der prelaten, wier wegen zoo krom gaan. Daar zijn echter ook nog grooten, die regtvaardig handelen, en ik ſtem het toe, dat het beter ware, dat ik dezen volgde en hiertoe mijn best deed.

So ſpele ik ôk na mineme gewinne.
Ik denke faken: it is ſo regt,
Wente men nu des ſele plägt.
Dog wröge ik faken mine conſcientien,
Unde denke dänne up Godes ſententien,
Dat men unregt gûd, wo klên it ôk is,
Weddergeven mot, dat is wis,
So kome ik dänne to groter ruwe.
Men nigt lange ik hyrup buwe,
Wan ik ſê der prelaten ſtât,
De etliker wägen nu is ſêr kwâd.
Dog ſint ſele prelaten in deme talle,
De nogtan regtigheid beleven alle.
Dit were wol bäſt, konde ik mi forwinnen,
Dat ik dên folgede mid al minen ſinnen.
Sêt, Grimbârd, ôm, ſprak Reinke fôrdan,
De nu dorg de werld mot gân,
Unde ſüt alſo der prelaten ſtât,
Ein dêl ſin gûd, ein dêl ſin kwâd,
He fallet in ſunde, êr he it weit,
Wan he deme böſen nigt wedderſtait.
Fele prelaten ſint gûd unde geregt,
Nog bliven ſe darumme nigt unbeſägd
Fan der mênheid in dessen dagen,
De dat kwade ſtedes konnen ûtfragen,
Unde ſe ôk dâr nigt by forgetten,
Unde können ôk dâr mêr tôſätten:
So böſe is nu ôk de mênheid.
Darumme it ſus ôk faken gait,
Dat fele underdane nu nigt ſin werdig
To hävvende heren gûd unde regtfärdig.
Dat kwade ſe faken ſpräken un ſingen,

Men

Lieve oom! — zeide REINAART verder: „ die thans door de wereld moet gaan, en ziet hoe de grooten en voornamen zich gedragen, die vervalt tot zonde eer hij het weet, en vooral wanneer hij aan den boozen geen wederſtand biedt. Vele van die grooten mogen goed en regtvaardig handelen, zij blijven daarom nog niet onbeſproken bij de gemeente, die liever het kwade opſpoort en daar dan nog veel bijzet. Ook de gemeente is boos, en van hier, dat vele onderdanen geene goede en billijke Heeren waardig zijn. Het kwade verſpreiden zij, ja zij kraaijen het uit, maar vernemen zij iets, hetwelk goed en lofſelijk is, dit verzwijgen zij en het wordt nooit in het openbaar vermeld. Wie zoude ooit aan de gemeente wel willen doen. — De wereld is vol achterklap, leugen, ontrouw, dieverij, verraad,

Men weten ſe wat fan guden dingen
Fan welken heren grôt efte klên,
Dat werd forſwegen intgemên;
Nigt ſpräken ſe dat ſo drade overlûd.
Wo ſholde jnmmer der werld ſhên gûd?
De werld is ful fan agterklapperye,
Ful loggen, ful untruwe, ful deverye,
Forradend, falſhe ede, rôv unde môrd.
Alſodanes werd nu gans fele gehôrd.
Falſhe profeten, falſhe ipokriten —
Ja desse de werld nu meiſt beſhiten.
De mênheid ſüt der prelaten ſtât,
De formänged ſint bede gûd unde kwâd.
Nigt folgen ſe den guden, men den kwaden,
Darmid ſe ſik meiſt ſulven forraden.
Wêrden ſe geſtrafed umme de ſunde,
Se ſpräken fôrd tor ſulven ſtunde:
Nigt en ſin de ſunde ſo grôt unde ſwâr,
Alſe de gelêrden prediken hyr efte dâr.
Wan dat ſo were, ſprikt mannig arm wigt.
De papen deden dat ſulve nigt.
Se entſhüldigen ſik mid den kwaden papen,
Darmid ſe geliked ſint der apen,
De na wil dôn al wat ſe ſüt,
Darumme ör faken nên gûd en ſhüt.
It is war, fele papen ſin in Lombärdyen,
De gemênliken hävven ere egene amyen,
Men nigt en ſint dé in desseme lande.
Dessen driven fele ſunde unde ſhande:
Se gewinne kindere, ſo mi is geſägd,
Alſe andere minſhen dôn in deme egt.
Se denken dänne meiſt der kindern bate,

Un-

raad, meineed, roof en moord, en wie hoort er van iets anders? Valsche profeten — veinsaarts zijn het, die het meeste kwaad doen. De gemeente ziet wel, hoe er onder de grooten goeden en kwaden zijn, maar zij volgt geenszins de eersten, maar meestal de laatsten; hierdoor verraadt zij zich zelven en haalt zich de straf op den hals. Zij zegt dan ook, dat de zonde zulk eene erge en zware zaak niet kan zijn, als de geleerden, de geestelijken wel prediken. De onnozelen zeggen: indien dit zoo ware, dan zouden de Priesters zelf niet zondigen. Nu ontschuldigen zij zich met het voorbeeld der kwade Priesters, en handelen hierbij gelijk de apen, die alles nadoen, wat zij zien, waardoor zij zich dikwijls in het verdriet brengen.

Het is waar, dat er vele Priesters in *Lombardijen* zijn, die met eigene huishoudsters leven, maar in ons land is dit anders. De Priesters leven hier in zonde en schande. Zij verwekken kinderen gelijk anderen, en leggen zich toe, om dezen tot hoogen staat te brengen. Zij stellen ze, hoezeer buiten echte geboren, met an-

Unde bringen ſe ôk to groteme ſtate.
Anderen geven ſe des nigt toforen,
Wowol ſe ſin unegt geboren.
Se gân hër ſtolt ſo uprigtigen regt,
Ja eft ſe weren fan eddelem ſlägt;
Se menen ſulven, öre ſake ſy ſligt.
Men plag der papen kinder nigt
So fọr to tên unde to eren,
Men nu het men ſe fruwen unde heren:
Dat geld hävt nu de overen hand.
Men findet nu ſelden enes forſten land,
Dâr nigt dẹ papen bören den tollen;
Se raden over dorpere unde mollen.
Desse de werld êrſt forkeren,
Wan ſe ſus der mênheid dat kwadeſte leren,
Unde ſên, dat dẹsse ſus hävven wịver,
So ſundigen ſe mid öm des to river.
Ein blinde ſus den anderen leidet,
Unde wêrden ſus bede fan Gode geſheided.
Nigt en werd nu in desser tyd
Gemärked mid ſo groteme flyt,
Wat men ſüt fan guden wärken
Fan fromen prêſteren in der hilligen kärken.
De fele guder exempele geven.
Wennig nu na dessen leven,
Unde dit werd nigt ſo draden gemärkẹd,
Men dat kwade werd meiſt geſtärked,
Dat nu ſus ſhüt mank der gemên.
Wo ſhọlde der werlde gûd geſhên?
Dog ſpräke ik forder, wil ji it horen,
De alſus in unegte is geboren,
De hävve hyrinne gudẹ geduld;

Wen-

anderen gelijk, en zij gaan hierbij zoo ſtout en met opgerigten hoofde te werk, of de kleinen van edelen geſlachte waren. — Ja, zij houden dit bedrijf voor uitgemaakt deugdelijk. Voorheen plagt men der papen-kinderen niet zoo voor te trekken, of in eere te houden; nu heeten zij: *Heeren* en *Vrouwen.* Het geld heeft nu de overhand.

Daar is thans bijna geen land van eenigen Vorst, of de Priesters beuren de tollen; zij bezitten de molens en beſturen de dorpen; door hen is de wereld van gedaante veranderd. Als de gemeene man, zoo het kwade van hun leert, en ziet, hoe zij met de vrouwen leven, zoo zondigt ook deze te gelijk met hen, zonder nadenken. De eene blinde wordt alzoo de leidsman van den anderen, en beide worden al meer en meer van God verwijderd.

Nergens wordt op de voorbeelden van vrome Priesters en van hunne goede werken gelet. Weinige rigten hunnen gang naar deze voorbeelden, maar een ieder wordt in het kwade geſterkt daar het in het algemeen plaats vindt. Hoe zoude het dan kunnen goed gaan in de wereld. Ik zoude verder nog kunnen zeggen, — indien gij het hooren wilt, — dat zij die in onecht geboren zijn, lijdzaam kunnen zijn, als hebbende in dezen geene ſchuld; maar, ik meen alleen, dat zij zich nederig moeten houden, en zich niet boven anderen opdringen, ten einde men niet van hunne geboorte ophale. Zijn ze nederig, die er dan van ſpreekt doet onregt. Het is niet de geboorte

wel-

Wente he hävt hyranne nene ſhuld.
Men dat ik hyr mene, dat is dit:
De ſus is, de odmodige ſik mid flyt;
Nigt ſhal he boven andere ûtbräken,
Dat men nigt fan öm dorve ſpräken
So, alſe hyrfôr is geſägd.
Sprikt jemand dan up ſe, de dait unregt.
De gebôrd maket nigt uneddel efte gôd,
Men dogede efte undogede, de islik dôt.
Ein gûd pape wol gelêrd,
De is aller ere wêrd:
Men ein ander fan kwademe leven
De kan fele kwader exempele geven.
Prediget ôk ſodane ſaken dat bäſte,
So ſpräken dog de laien intläſte:
Wat is et, dat desse prediket efte leret,
Wente he ſolven is forkered?
Der kärken dait he ſulven nên gûd,
Men to uns ſprikt he: ja, lägget men ût,
Buwet de kärken, dat is myn râd,
So fordene ji gnade unde avlât!
Ja ſinen ſermôn ſlut he alſo,
Sulven lägt he dâr wenig to,
Edder ôk wol nigtes mid allen,
Sholde ôk de kärke darnedder fallen.
Sodaner hold dit for de bâſte wiſe:
Shone kledere, une lekkere ſpiſe,
Grote bekummeringe mid werdliken dingen!
Wat kan ſodane bäden efte ſingen?
Men gude prêſters de denken alletyd,
Wo ſe gode mogen denen mid flyt
Mid felen hilgen guden wärken.

Dis-

welke iemand edel of onedel maakt, maar dit hangt af van des mans deugd of ondeugd.

Een braaf, wel geleerd Priester, die is aller eere waardig, maar een ander van kwaad leven leidt velen in het verderf. En al predikt hij op het allerbeste, dan zeggen de leeken: Wat helpt het, dat hij ons leert; hij zelf gedraagt zich geheel anders. Aan de kerk doet hij niets. Aan ons zegt hij: geeft geld, ſchiet op, bouwt kerken; dit is mijn raad, dan bekomt gij gratie en aflaat, en zoo is zijn geheel ſermoen; maar zelf geeft hij weinig, geen duit, al zoude de kerk ook inſtorten. — *Zulken* denken alleen op fraaije kleêren en lekker eten, en verder aan eene geſtadige bemoeijing met wereldſche zaken. Hoe zouden deze kunnen bidden en zingen. Goede Priesters leggen er zich op toe, hoe zij Gode met ijver en door goede werken kunnen dienen; zulken zijn der Heilige kerk van nut; zij gaan de leeken op het beste voor, en brengen ze de regte deur in.

De

Disse sint nutte der hilgen kärken;
Desse gân den laien bäst fore,
Unde bringen se in de regten dore.
De bekappeden, de ôk mit alleme flyt
Bidden, de gilen alle öre tyd.
De mene ik hyrmede in deme sulven geliken.
Meist sint se lever by den riken.
Se konen öre wôrde so listigen kleden.
Unde alto ligt sint se gebäden.
Biddet man einen, so komen dâr twe.
Nog sint to dessen twe efte dre.
In deme klôstere de bästen fan wôrden
Desse wêrden forhaven in deme orden
To läsemäster, custos, prior efte gardiân;
De anderen möten by siden stân.
So wan men dâr to reventer ät,
Unlike wêrden de shottelen gesät;
Wente desse moten des nagtes upstân,
Singen, läsen, unde umme de grave gân:
De anderen äten de guden morsêl,
Unde krigen wäg dat bäste fordêl.
Wat sprikt men fan des pawestes legaten?
Fan abbeten, provesten, efte andern prelaten?
Beginen, nunnen, ja we se ôk syn?
It is al: gevet mi dat juwe, latet mi dat myn!
Men findet mang teinen nouwe seven,
De regt in öreme orden leven.
So swak is nu de geistlike stât.

Do sprak de greving: ôm, dit is kwâd,
Dat ji sus der anderen sunde
Fôr mi bigten in desser stunde.

Des

De Monniken, die al hunnen tijd met prevelen en gillen doorbrengen, die wil ik hier geenszins vergeten hebben, deze zijn ook het liefste bij de rijken. Zij kunnen hunne redenen op het listigst inkleeden en worden daarom gereedelijk genoodigd. Verzoekt men één, daar komen twee, en hierbij komen dan nog twee of drie. Zij die de gladste tongen hebben, worden, bij de orde in de kloosters het eerst benoemd tot leermeesters, kosters, priors, of gardianen; de anderen moeten achter staan. In de reventer (de eetzaal) worden de schotels ook ongelijk aangeregt; eenigen der monniken moeten, 's nachts opstaan, zingen, lezen en de wacht houden bij de graven, anderen worden met voordeelen, en met de lekkerste brokken begunstigd.

En hoe veel zoude men nog kunnen zeggen van des Pausen Legaten, van de Abten, Proosten en andere kerkheeren, van Nonnen, Begijnen en wat al niet meer? Het is overal: *Geef mij het uwe; laat mij het mijne!* Men vindt onder de tien geene zeven, die goed naar de voorschriften der orde leven. Zoo erg is het in den geestelijken stand gesteld.

Grimbaard hernam: „Oom! het past niet, dat gij in deze biecht zoo veel ophaalt van de zonden van anderen. Hij die niet biecht van zij-

Des bigtend helpet nigt enen drek,
De nigt en bigtet ſyn egene gebräk.
Wat frage ji na der geiſtligkeid,
Wat de eine éfte de ander dait?
Islik mot dragen ſine egene borden,
Unde rede geven for ſiñen orden,
Wo ein islik den anderen hävt gehölden,
It ſy mank den jungen efte mank den ölden.
Dår wil ik nemånde buten ſluten,
It ſy in klöſteren efte darbuten.
Dog Reinken, ji ſpräken fan ſelen dingen.
Ji ſholden mi draden in ärredôm bringen.
Ji weten går enked der werlde ſtåt
Up dat nouweste, wo alle ding gåt.
Fan regte ſholde ji ſyn ein pape,
Unde laten mi unde andere ſhape
To ju bigten unde fan ju leren,
Darmid wi mogten tor wysheid keren.
Nu ſint ein dêl ſtump unde grov.
  Hyrmede kwemen ſe för des koninges hov.
Do wård Reinke halv forzaged,
Dog ſprak he do: it is gewaged!

Marten (8), de ape, dit hadde fornomen,
Dat Reinke wolde to hove komen.
He wolde reiſen den wäg na Rôm;
Do he öme mote, he ſprak: leve öm,
Hävvet fry enen guden môd!

He

ne eigene gebreken, wint er niets mede; wat hebt gij met de geestelijkheid te doen, en wat deze of geene doet. Elk moet zijne eigene lasten dragen, en een ieder moet aan zijne orde verantwoorden, hoe hij zijne onderhoorigen, oud of jong, in bedwang heeft gehouden. Ik wil niemand, hetzij in, hetzij buiten het klooster, hiervan ontflagen houden. Maar REINTJE, gij fpreekt van zoo vele zaken, dat gij mij in verwarring zoudt brengen. Den ftaat van de wereld en hoe het in dezelve toegaat, kent gij zoo naauwkeurig, dat gij eigenlijk een Priester had moeten zijn. Wanneer ik en andere leken bij u biechteden, zouden wij veel van u hebben kunnen leeren, om wijs te zijn; nu zijn er velen ftomp en dom."

Zoo kwamen zij bij 's Konings Paleis. REINTJE werd beangst en benaauwd; doch hij herftelde zich en zeide: „ de ftap is gewaagd, het moet er nu door!"

Bemoediging van REINTJE, *door* MARTEN, *de aap.*

MARTEN de aap, had vernomen, dat REINTJE ten Hove moest verfchijnen; gereed, om naar *Rome* te gaan, zocht hij hem op en fprak hem aan: „ Lieve Oom! behoud toch een goeden moed." Hij wist wel hoe de zaken ftonden, en

He wuſte wol, wo ſine ſake ſtôd,
Dog fragede he na eineme ſtukke.
Do ſprak Reinke: mi is dat gelukke
In dessen dagen fêr entjegen,
Ik bin egt forklaged todëgen
Fan etliken deven, we ſe ôk ſyn,
Fan der kraien unde dëme ôrloſen kanyn.
De eine hävt ſyn wyv forloren,
De ander de hälvte fan ſinen oren.
Mögte ik ſulven fôr den koning komen.
Dat ſholde ön beden wenig fromen.
Dat meiſte, dat mi werd ſhaden daran,
Is dat ik bin in des paweſtes ban.
De proveſt hävt der ſake magt,
De by deme koninge is in groter agt.
Darumme ik in deme banne bin,
Is dat ik Iſegrime gav den ſin,
Do he monnik was geworden,
Dat he wäglêp ût deme orden,
Do he tor Elemar was begeven,
He ſwôr, he konde alſo nigt leven
In alſo hardem unde ſträngen wäſen,
So lange to faſten, ſo fele to läſen.
Ik halp öme wäg, dat ruwet mi ſere:
Darfôr dait he mi wedder unere
Jegen den koning toforen an,
Unde dait mi kwâd, al wôr he kan.
Shal ik to Rome, dat wil fêr hinderen
Mineme wive un mineme kinderen:
Wente Iſegrim de lät des nigt,
He dait öne kwâd, wôr he ſe krigt,
Mid anderen, de mi ſint fêr kwâd,

Un-

vroeg hem echter naar eenige punten. Reintje zeide: „ Het geluk heeft mij in deze dagen den rug toegekeerd. Ik ben erg aangeklaagd door eenige dieven, hoe ze ook mogen heeten; vooral van de kraai en den konijn. De een heeft zijn wijf, de ander zijn oor verloren; mogt ik zelf bij den Koning komen, dan zullen hunne beden hen geen voordeel aanbrengen. Het meest dat mij benadeelen kan, is dat ik in des Pausen ban ben. De Proost heeft magt in dergelijke zaken en ſtaat bij den Koning in gunſte. De bul tot den ban is uitgegeven, omdat ik Izegrim hielp, toen hij monnik was geworden, en uit het klooster te Elemar weg liep. Hij zwoer, dat hij in zulk eene harde en ſtrenge orde, waar weinig te eten, veel te lezen viel, niet leven konde. Ik hielp hem weg, en dit berouwt mij nu; hij vergeldt het met mij te beliegen bij den Koning, en kwaad te doen, waar hij maar kan.

Indien ik naar *Rome* ging, dit zoude nadeel doen aan mijne vrouw en kinderen, want Izegrim zoude niet nalaten, hen te beſchadigen als hij ze kreeg, ook met behulp van anderen, die mij nijdig zijn en mij in hunne boosheid zoeken te bederven. Was ik van den ban ontſlagen, dan was ik meer getroost, en zoude met meer moed voor mijne zaak in opregtheid kunnen ſpreken.

Unde föken up mi fêr böfen râd.
Were ik ût deme banne gelôft,
So hadde ik fus wol bäteren trôft,
Unde mogte uprigtig mid gemake
Spräken for mine egend fake.
Marten fprak: Reinke, leve ôm!
Ik wil regt nu up na Rôm;
Ik wil ju helpen mid fhonen ftukken,
Unde wil ju nigt laten fordrukken.
Bin ik dog des bifhoppes klerk:
Ja, gans wol forfta ik mi up dat wärk.
Ik wil den proveft to Rôm citéren,
Unde wil tegen öm alfo plitéren,
Sêt, ôm, unde dôn ju executien,
Unde bringen ju ene abfolutien
Sines ondankes, were it öme ôk lêd.
Wente ik to Rome den lôp wol wêt,
Wat ik fhal laten efte dôn.
Dâr is ôk myn trüwe ôm Simon (9),
De mägtig is unde fêr forhäven:
He helpêt däme gêrne, de wat mag geven.
Hêr Shalkefund is dâr ôk ein here,
O'k doktor Gryptó, unde dër nog mere,
Hêr Wendehoike mid hêr Lofefunde —
Dit fint alle dâr unfe frunde.
Ik hävve geld fôrhén gefand,
Hyrmede wêrde ik bäft bekand.
Ja, fhyt! men fägt füfte fan citéren —
Dat geld is it al, dat fe begëren.
Al were de fake nog fo krum,
Mid gelde wil ik fe kopen um.
De geld bringet, krigt tohandens gnade,

De

Marten hernam: „ Lieve oom Reinaart! Ik ga nu in gezantschap naar *Rome*, en zal u wel helpen; ik zal u niet ongelukkig doen worden. Ben ik niet de klerk van den Bisschop? Ja, ik heb volkomen verstand van dergelijke zaken. Ik zal den Proost naar *Rome* doen citeeren en zal aldaar met kracht tegen hem procederen, zoodat er executie komt, en gij zijnes ondanks de absolutie erlangt, al zag hij nog zoo scheel.

Ik ken den loop en gang der zaken te *Rome*, en weet wat ik doen en laten moet. Aldaar woont mijn getrouwe oom Simon, (de makelaar in kerkelijke zaken) deze is sterk en magtig, en hij helpt hen gaarn die kunnen en willen geven. Mijnheer Loozeschalk is aldaar een groot sinjeur, ook Doctor Tasttoe, benevens de Heeren Wendehuik, Slimmevond en anderen; deze zijn alle mijne vrienden. Ik heb geld vooruit gezonden; hierdoor wordt men ten goede bekend. Men spreekt wel van *citeeren* en *procedeeren*, — kwak! Geld is de boodschap; al is eene zaak nog zoo krom, met geld kan men haar regt buigen; die geld brengt, erlangt gunst en genade, die geen klinkende munt kan doen hooren, komt altijd te laat.

De dat nigt hävt, de kumt to ſpade.
Sêt, ôm, darumme ji ſint in deme ban,
Alle de ſake te ik mi an,
Ik neme de up mi, unde geve ſe ju kwyt.
Gât fry to hove, unde ſo ji dâr ſyt,
Dâr is myn wyv frouwe Rukenouwe.
Wente de koning, unſe here, de louwe,
Hävt ſe lêv, unde ôk de koninginne,
Wente ſe ſêr behände is fan ſinne.
Spräket ſe an, ſe is ſêr frôd,
Wente ſe gêrne umme frunde wes dôt.
Ji finden an ör frundſhop grôt:
Dat regt hävt faken hulpe nôd.
Dâr ſint by ör öre ſuſtere twe,
Unde ôk dârto mine kinder dre,
Nog fele darto fan juweme ſlägt,
De ju wol byſtân in deme regt.
Mag ju dân ſus nên regt beſhên,
So ſhole ji dat in kort ôk ſên.
Dôt mi dat jo draden to weten.
Alle, de in deme lande ſint beſäten,
Is it koning, frouwe, kind efte man,
Alle wil ik ſe bringen in den ban,
Unde ſenden ein interdict ſo ſwâr,
Men ſhal dâr wer hemelik efte openbâr
Singen, begraven, döpen, wat it ôk ſy.
Neve, hyrup ſo trôſtet fry!
De paweſt is ein ôld krank man,
He nimt ſik nênes dinges mêr an,
Alſo dat men ſiner nigt fele agt.
Men altomale des hoves magt
Hävt de kardinâl fan Ungenöge,

Ein

Zie Oom! Alle zaken, waarom gij in den ban zijt, trek ik mij aan, ik neem ze op mij en scheld ze u kwijt. Ga vrij ten Hove, en als gij daar komt, gij vindt er mijne vrouw, geboren VAN FIJNEREUK. NOBEL de Koning, onze Heer, heeft haar lief; de Koningin ook; zij is behendig in haar bedrijf. Spreek haar aan; zij is geslepen en doet gaarne iets voor de vrienden. Gij zult veel dienst van haar erlangen. Het regt heeft wel eens hulp noodig. Zij heeft ook nog twee zusters; ook vindt gij er mijne drie kinderen; bovendien zijn er nog vele leden van uw geslacht, die u wel zullen helpen. Gij zult het wel spoedig bemerken, of aan u regt zal wedervaren of niet; zoo neen, laat het mij dan dadelijk weten; dan zal ik alle landzaten, den Koning en de Koningin, man, vrouw en kind in den ban laten doen, en zulk een zwaar interdict doen opzenden, dat niemand, in het geheim of in het openbaar, zal mogen zingen, doopen en begraven, wie het ook zij. — Neef, verlaat u hierop gerustelijk, en zijt getroost!

De Paus is een oud ziekelijk man; hij bemoeit zich weinig met de zaken, en trekt zich niets aan. Men slaat ook weinig acht op hem. De magt van het Hof is in handen van den kardinaal FELGEHAAT, een jong en magtig man, behen-

Ein man jung, mägtig, ſan behänden tôge.
Ik kenne eine fruwen, de hävt he lêv,
De ſhal öme bringen einen brêv.
Mid dër bin ik ſêr wol bekand,
Ja wat ſe wil, dat blivt nên tand.
Syn ſhriver het Johannes Partie;
He kennet wol ôlde münte unde nye,
Horkenouwetó is ſyn kumpân,
De is des hoves kurteſân.
Slipen-un-Wenden is notarius,
In beden regten ein baccalaurius.
Wo desse nog ein jâr dâr blivt,
He werd mäſter in practikenſhrivt.
Moneta unde Donarius
Sint twe rigter int ſulve hûs.
Wême desse twe avſäggen dat regt,
Dëme blivt it ôk wol avgeſägd.
Alſus is dâr mannige liſt,
Daran de paweſt unſhüldig iſt,
Solke mot ik alle hôlden to frunde;
Dorg de ſulven forgivt men nu de ſünde,
Unde löſet dat folk ût deme ban.
Sêt, Reinke, ôm, hyr hôldet ju an!
De koning hävt it rede gehôrd,
Dat ik juwe ſake fore fôrd:
He wêt, dat ik dit wol kan wârven,
Men mag ju nigt laten fordärven.
Dit wil de koning bedenken regt,
Dat fele ſint fan apen unde foſſes ſlägt,
De ſaken öme geven den nouweſten râd.
Dit werd ju helpen, wo it ôk gât.
Reinke ſprak: dat is gûd trôſt!

dig en slim. Ik ken eene vrouw, die hij lief heeft. Deze zal hem eenen brief behandigen, en wat zij wil, blijft niet zonder gevolg. Zijn geheimschrijver is JOHANNES PARTIJ, die de oude en nieuwe munten op een haar kent. LUISTERSCHERP is zijne andere hand en deze is Hofnar bij den Paus. De Heer KRUIPER VAN WENDEN is Notaris en tevens Baccalaureus der beide regten; is het dat hij aldaar nog een jaar mag blijven, dan zal hij een meester zijn in de praktijk. De Heeren VAN DER POEN en van GIFTEN zijn beide regters, en aan wien dezen het regt afwijzen, daar blijft het afgewezen. Aldaar gaan menige listen om, waaraan de Paus onschuldig is.

Alle deze Heeren moet ik te vriend houden; zij zijn het, die de zonde vergeven en de menschen uit den ban verlossen. Oom REINAART! houdt u hier aan. De Koning weet het, dat ik uwe zaak zal voorstaan, en ook dat ik wel zorgen zal, dat men u niet laat verloren gaan. De Koning zal ook wel bedenken, dat er velen zijn van het vosfen en apen-geslacht, die hem dikwijls van den meest wijzen raad gediend hebben. Dit zal u helpen, het ga ook hoe het ga."

REINTJE hernam: „Dit geeft goeden moed.

Ik

Ik denke des wedder, wêrde ik forlôst.
Hyrmid ein fan deme anderen ſhede.
Reinke ging fôrd ane gelede
Mid Grimbârde in des koninges hov,
Darin he hadde fêr klene lov.

. . . .

Reinke kwam egt in den hov,
Darin he was forklaged grov.
Fele, de öm nigt wol en gunden,
Unde de na ſineme levende ſtunden,
De ſag he dâr, wôr islik ſtôd,
He krêg wol halv enen twivelen môd,
Dog makede he ſik ſulven kone,
Unde ging wäg dorg alle de barone.
Harde by öme ging de greving,
Sus kwèmen ſe bede fôr den koning.
De greving ſprak: Reinke, frund,
Wäſet nigt blöde in desser ſtund;
Deme blöden is dat gelükke düre.
Deme könen helpet dat äventüre,
Dat mannig mot ſöken hyr unde dâr.
Reinke ſprak: ji ſägget wâr,
Ik danke ju for guden trôſt.
Ik denke des wedder, wêrde ik forlôſt.
He ſag ſik umme hyr unde dare,
Unde ſag dâr fele mank der ſhare
Fan ſinen magen, de dâr ſtunden,
De öme nogtan nigt wol en gunden;

Ik begin te gelooven, dat ik wel verlost zal worden." Hiermede fcheiden ze van elkanderen en nu ging REINTJE moedig zonder ander geleide, dan GRIMBAARD, in het Paleis van den Koning.

Tweede verfchijning van REINTJE *aan het Hof, en zijne verdediging. De Koning vertoornd.*

REINTJE trad ftout in het Hof, alwaar hij zoo zwaar befchuldigd was. Hij zag er velen, die hem haatten en naar het leven ftonden: hij werd wel eens beangst, maar hernam fpoedig den moed, en trad nu door alle de Baronnen heen. GRIMBAARD bleef digt bij hem. Zoo kwamen zij beide voor den Koning. GRIMBAARD zeide inmiddels: „ Oom REINAART, wees thans niet vreesachtig of bloode; het geluk verlaat den kleinmoedigen en helpt den ftouten; het wil aangetast zijn."

REINTJE hernam: „ Gij fpreekt een waar woord. Ik bedank u voor den troost, en ik zal het gedenken wanneer ik verlost word." Hij zag in het rond en vond onder de fchare velen van zijne bloedverwanten, die hem geenszins genegen waren; hij had het ook niet verdiend, daar hij aan de Otters, Bevers en an-

de-

Unde dit konde he ok wol fordenen,
Ja fan otteren, beveren, groten un klenen,
Mid dën he faken fosfes-ård bedrêv.
Dog weren dår fele, de öm hadden lêv,
De he dår fag in des koninges fale.
  Reinke knyede fik tor êrden dale
Fôr den koning, unde fprak tohand:
God, döme alle ding is wol bekand,
Unde allesmägtig blivt ewiglik,
Beware minen hêr, den koning ryk,
Unde mine frouwen, de koninginnen,
Unde geve öne wysheid, regt to befinnen,
We dår regt hävt, efte ôk nigt.
Men findet nu mannigen falfhen wigt,
Ja fele, de fan buten dragen fhyn
Anders, dan fe fan binnen fyn.
Ik wolde, dat God dit mogte geven,
Dat fôr ör hoved dat were fhreven,
Unde myn here de koning düt fege,
Dänne worde ji fên, dat ik nigt lege,
Wo dênftlik ik fy to ju geföged
Alletyd. Dännenog bin ik gewröged
Mid loggen fôr ju fan den kwaden,
De mi gêrne nu wolden fhaden,
Unde mi fo bringen ût juwer hulde
Mid unregt unde funder alle fhulde.
Men, here, ik wêt, ji fint befheiden,
Ji laten ju fo nigt forleiden,
Dat ji deme regte igt wedderftån;
Wente newerlde hävve ji dat gedån.
  De koning fprak: Reinke, bofewigt,
Dine lofen wôrde helpen di nigt!

Du

deren, vele vosſenſtreeken beproefd had. Daar waren eenigen, die hem genegen waren, en deze zag hij ook in de Hofzaal.

Reinaart knielde voor den Koning, en ſprak: „ De gunst des Hemels beware mijnen Heer, den Koning en Mevrouw, de Koningin. Hun zij de wijsheid toegebeden, om wel te bevatten, wie regt heeft of niet. Hoe vele veinsaarts zijn er, die van buiten anders ſchijnen, dan zij van binnen zijn. Ik wenschte wel, dat het aan elk voor het hoofd geſchreven ſtond, opdat gij, Heer Koning! dit zoudet kunnen zien. Gij zoudt dan overtuigd zijn, dat ik niet liege en hoe gedienſtig ik mij ten allen tijde jegens u gedragen heb, en echter ben ik met vele leugens betigt, door zulken, die mijn ongeluk willen, en mij onſchuldig en met onregt van uwe gunst willen verſteken. — Maar, Heer Koning! ik weet het, gij zijt beſcheiden en zult u niet laten verleiden, om van het regte ſpoor af te wijken; nooit is zulks door u gedaan."

De Koning ſprak: „ Reinaart! Gij booswicht. Uwe ſlimme woorden zullen u niets helpen.

Du hävst des alto fele geplogen,
Unde mi faken fôrgelogen
Mid losen fünden fêr behände:
Dat shal nu mid di nemen ende.
Bistu mi truwe, dat is wol shyn
An der kraien unde deme kanyn.
Hadde ik anders nene sake to di,
Desser sulven is genôg twishen di unde mi.
Dine undâd kumt alle dage ût;
Du bist ein shalk in diner hûd!
Al sint dine sünde falsh unde behände,
It mot dog eins nemen ein ende.
Ik wil nigt fele mid di kiven.
Reinke dagte: wôr shal ik nu bliven?
Og, were ik nu in minen borgen!
Sus was he in angest unde sorgen.
Nu dênde mi wol ein nouwe râd;
Ik mot dârdorg, wo it ôk gât!
He sprak: Koning, eddele forste grôt!
Al hävve ik ôk fordened den dôd,
So ji menen na juweme wân,
Ji hävven de sake nigt regt forstân.
Des bidde ik ju, dat ji mi horen.
Ik hävve dog ju hyr toforen
Mannigen nutten râd gegeven,
Unde bin in der nôd by ju gebleven,
Faken wan etlike fan ju weken,
De nu sik twishen uns beden stôken
In mineme avwäsende ane shulde.
Unde mi sus beroven juwer hulde.
Eddel koning! wan ik hävve gesägd,
Bin ik dan shuldig, so ga dat regt.

Ho-

pen. Gij hebt zoo vele misdaden gepleegd en zoo vele zaken aan mij voorgelogen, met allerlei listen en streken; dit zal nu een einde nemen. Zijt gij mij getrouw? Ja! het blijkt aan den konijn en de kraai. Hadde ik geene andere bezwaren tegen u, dan zoude dit reeds genoeg zijn. Uwe misdaden komen dagelijks aan het licht, en gij zijt een schelm, door en door: al uwe bedrijven zijn wel slim en behendig, maar daar moet nu een einde aan komen, en ik wil niet meer met u kijven."

Reinaart dacht: „Waar moet dit heen? O! ware ik nog in mijnen burgt! Nu zoude mij goeden raad dienen — maar .. het moet nu rondstaan." Hij sprak: „Heer Koning! edel Vorst! Indien gij meent, dat ik naar uw begrip den dood verdiend heb, dan kent gij de zaak niet. Ik bid u, wil mij hooren. Ik gaf u menigen goeden raad, en ben u bijgebleven, wanneer anderen van u weken. Dezen stoken thans onrust tusschen ons, en wel in mijne afwezigheid, om mij van uwe genegenheid te berooven. Edel Koning! Vindt gij mij schuldig, nadat gij mij gehoord zult hebben, dan ga het regt zijnen gang. Ik zal dan geduld moeten hebben. Gij hebt weinig om mij gedacht, al had ik ook de wacht in afgelegene deelen van uw land. Of meent gij dat indien ik mij eenig kwaad, groot of klein, bewust ware, ik mij, hier aan het Hof, in uwe tegenwoordigheid en in het midden der schare

Horet mine wôrd, häv ik dänne fhuld.
So denet mi nigt bät dan gude geduld.
Nigt fele hävve ji up mi gedagt,
Faken wan ik hêld juwe wagt
In felen enden in juweme land.
Mene ji, wan ik hadde bekand
Eenige fake in mi klêr nog grov,
Dat ik hyr dan kweme in den hov.
In uwe jegenword openbare,
Unde ôk mank miner fyende fhare?
Nên, nigt umme eine wêrld fan golde!
Wente ik was, dår ik wäfen wolde,
Up mineme rûm, dår ik was fry.
Ik en wêt ôk nene fake in mi;
Wente alfe ik was up der wagte,
Unde Grimbård, myn ôm, de tidinge bragte,
Dat ik to hove fholde komen,
Do hadde ik fôr mi genomen,
Dat ik wolde wäfen ût deme ban.
Desse fake lêt ik Marten forftân.
He lovede mi up allen loven,
Dat he nigt en wolde foven,
He wolde dog to Rome, unde fprak to mi:
Al de fake neme ik up mi;
Ik rade, ji fholen to hove gân;
Ik love ju to helpen ût deme ban.
Marten gâv mi dessen râd,
Wente he was des bifhoppes advocât
Fan Anegrund wol fyv jâr.
Sêt, alfus fhede wi uns dâr;
Unde ik bin nu gekomen hyr in den hov,
Unde bin fôr ju forklaged grov

Fan

van mijne vijanden zoude gewaagd hebben? Neen voor geene wereld vol goud! ik was immers, waar ik wezen wilde, in de ruimte, op eigen grond en vrij. Ik ken mij geheel onbezwaard, en toen ik, wel op mijne hoede zijnde, door GRIMBAARD de tijding vernam, dat ik ten Hove moest komen, had ik het voornemen opgevat, om mij van den ban te doen ontslaan; deze zaak heb ik aan MARTEN opgedragen. Hij beloofde mij op zijne trouw, dat hij zich hiertoe beijveren zoude; hij moest toch naar *Rome* en zeide: Die zaak neem ik geheel op mij; ik raad u naar het Hof te gaan, en zal u wel van den ban doen ontslaan. MARTEN raadde mij zulks; en hij is immers sedert vijf jaren de Advocaat van den Bisschop ZONDERSTEUN? Zoo scheidden wij van elkander, en zoo ben ik hier in het Hof gekomen; hier zie ik mij zwaar beticht van den konijn, die vleijer! Nu is REINAART aanwezig. Hij kome hier en herhale nu zijne klagten in het openbaar. Ik weet het, dit is zoo gemakkelijk niet, als om in mijne afwezigheid valsche getuigenissen op te lezen; — de regel geldt echter: *na klagte en antwoord zal men rigten.* Ik ben in gemoede overtuigd, aan deze twee valsche kinderen wel gedaan te hebben, zoowel aan de kraai, als aan den konijn. Eergisteren vroeg, kwam de konijn voor mijn slot. Hij groette mij; ik was begonnen met mijne gebeden te lezen. Hij zeide naar het Hof te zullen gaan. Ik hernam: Ga! zijt Gode bevolen. Hij klaagde, dat hij honger had en vermoeid was, en ik vroeg

Fan deme kånine, deme ögelër.
Hyr is nu Reinke; he kome hër,
Unde klage nv hyr openbår.
Ik wêt, dat it nigt is so klår,
So etlike hyr in mineme avwäsen
Öre falshen breve over mi läsen.
Na klage unde na antwörde shal men rigten!
Ik hävve dessen twên falshen wigten
Gûd gedån, by der truwe myn!
Alse der kraien, unde ôk deme kanyn.
Wente êrgisteren morgen dat geshag,
It was nog fro up den dag,
Do kwam dat kanyn fôr myn slôt,
Unde grotede mi, dår ik stôd.
Ik hadde begund mine tide to läsen;
He säde, he wolde to hove wäsen.
Ik sprak: ga hen, ik befäle di Gode!
He klagede, he were hungerig un mode.
Ik fragede, efte he wolde wat äten?
Ja, sprak he, gevet mi einen beten!
Ik sprak: enôg geve ik di geren.
Sus halede ik öme gude kärseberen
Dår söte botter uppe lag;
Wente it was middeweken-dag,
Dår ik nên flêsh pläge to äten.
Do he sus hadde wol gegeten
Fan gudeme brode, botteren un fishe,
Do ging myn junge sone to deme dishe,
Unde wol bewaren, dat overblêv,
Wente junge kindere hävven dat äten lêv.
Do he tôtaste, tor sulven stund
Slôg dat kanyn öme for de mund,

wat hij eten wilde. Nadat hij gezegd had flechts eene beet te willen nuttigen, zeide ik, hem gaarne genoeg te willen geven, en zoo haalde ik boter en brood, en kerfen, — want het was op woensdag, wanneer ik geen vleesch eet. Toen hij zich aan het lekkere brood en de boter, en ook met visch verzadigd had, ging mijn jongfte zoon bij hem en wilde zien, wat er over was; kinderen hebben altijd honger. Toen deze de poot uitftak, floeg de konijn hem voor den mond, dat het bloed langs de kin liep. Zoodra mijn andere zoon, REINAARTJE, dit zag, greep hij den konijn bij de keel, en zij fpeelden daarna het fpelletje: *Sla toe en raak wat.* Zoo ging het; ik liep toe, floeg mijne kinderen en fcheidde ze van elkander; kreeg hij klappen, dit had hij weg, hij had ze wel verdiend, en had ik het kwaad met hem gemeend, dan had hij er zeker om koud geweest; dit is nu de dank. Nu zegt hij nog, dat ik hem van een zijner ooren beroofd heb. Hij mogt wel wenfchen, dat hem die eere wedervaren was, en dat hij hiervan bewijs had. En nu Heer Koning! komt ook de kraai op met klagten, en hoe hij zijne vrouw verloren heeft. Hij zeide mij, dat zij zichzelve den dood had veroorzaakt, en dat zij eenen visch met de graat had opgegeten — waar, dat mag hij zelf weten. Nu zegt hij, dat ik ze heb dood gebeten. Waarfchijnlijk heeft hij ze zelf vermoord. Ja! als hij naar eisch werd verhoord en wel door mij, dan zoude hij het nog wel anders verhalen. En hoe zoude ik beiden zoo

Dat it blôd lêp over finen kin,
Do dat fag myn ander fone Reinardyn,
He grêp dat kanyn by der käle,
Unde fpêlde mid öm Hêr Nydhardes fpele.
Sus ging dat tô nog mêr nog minder.
Ik lêp to, unde flôg mine kinder,
Unde fhedede fe fan malkên.
Krêg he do wat, dâr mag he umme fên.
He hadde nog wol mêr fordêned,
Wan ik öme hadde övel gemened;
Wisfe hadden fe öme dat lyv genomen,
Were ik öme nigt to hulpe komen.
Dit is nu myn dank darfôr!
Nu fprikt he, dat ik öme nam fyn ôr.
Wo gêrn hadde he des einen brêv
Sodaner ere, alfe he dâr drêv!
Sêt; hêr koning, gnädige here!
Do kwam fôrd de kraie unde klagede fere,
Wo he hadde forloren fyn wyv.
He fprak: fe at den dôd int lyv;
Se wolde ören hunger faden,
Unde at einen fifh up mid graden.
Wôr dat fhag, dat mag he weten.
Nu fprikt he, ik hävve fe forbeten.
Filigte hävt he fe fulven formôrd.
Ja, wan he worde regt forhôrd,
Mogte ik öm forhören, alfe ik wolde,
Filigte he anders fäggen fholde.
Wo fholde ik ör jummer komen fo na,
Wente fe flegen, unde ik to fote ga?
Will jemand fus fan unregten dingen
Mid guden tügen up mi bringen,

So

na komen, daar zij kunnen vliegen en ik loopen moet.

Kan iemand mij echter van kwade zaken beschuldigen met goede getuigen, ik wil hem voldoe-

 ning

So it fik behört up einen eddelen man,
Latet mi na regte bäteren dan!
Edder mag ik des nigt hëvven fordrag,
Men fätte mi kamp, feld unde dag,
Unde einen guden man tegen mi,
De mi gelyk geboren fy,
Ein islik dâr fyn regt beklive!
De de ere winnet, by dëme fe blive!
Dit regt hävt hyr alletyd geftân;
Here, ik wil ju ôk nigt entgân.
Alle, de dâr weren unde dit hôrden,
Wunderden fik fan Reinken wôrden,
Do he alfus kônliken dâr fprak.
Dat kanyn un de kraie forfhrak;
Se dorften bede nigt fpräken ein wôrd,
Unde gingen ût deme hove fôrd,
Se fpröken: dit is uns nigt bekwêm,
Nigt konne wi fegten jegen öm.
He menet, wi fholen't öme overtügen;
Wi mogen fafte negen unde bügen,
He is uns mid wôrden over de hand.
Wente desse fake is nemande bekand,
Dan uns allene, dâr was nemand by.
We wolde dänne tûgen twifhen di unde mi?
Hävve wi fhaden, wi möten behôlden.
De düvel möte finer wôlden,
Unde möte öm geven einen kwaden ramp!
He menet mid uns to flän enen kamp?
Nên, forware, dat is nên râd!
He is falfh, behände, lôs unde kwâd.
Ja, were unfer ôk nog fîve,
Wi moften't betalen mid deme live.

Ife-

ning geven, zoo als het onder edellieden behoort. Of wil men hieromtrent geene schikkingen maken, men trede dan met mij in het kampgerigt en stelle dag en veld, mits men een welgeboren man, mijns gelijken, tegen mij zette. Elk moet dan zijn regt handhaven, en aan hem, die de eere wint, zal de eere verblijven. Heer Koning! dit regt heeft van oudsher bestaan; ik zal mij niet aan u onttrekken."

Allen die dit hoorden, verwonderden zich over Reintje's stoute taal. De konijn en de kraai waren verschrikt, en durfden geen woord kikken. Zij slopen weg uit het Hof, en zeiden. „ Het gaat niet goed voor ons, wij kunnen tegen hem niet vechten; hij eischt, dat wij hem zullen overtuigen; wij moeten wel voor hem bukken en onder doen; de toedragt der zake is alleen aan ons bekend, niemand was er bij; en hoe zullen wij dan eene regtspraak vragen tusschen hem en ons. Hebben wij schade, wij moeten het ons getroosten. De duivel moge hem straffen en geven hem zijnen loon! Hij bied ons aan, om met hem in het kampgeregt te treden! Neen, voorwaar dan zou er geen raad zijn; hij is valsch, behendig, loos en boos, en al waren wij met ons vijven, wij zouden er zeker ons leven bij moeten inschieten."

Isegrim was to mode we;
Unde Brunen, do se desse twe
U't dem hove rümen sagen.
De koning sprak: wil jemand klagen,
De kome fôrd, unde late uns horen.
Hyr kwam dër gisteren so fele toforen;
Reinke is hyr: wo sint dé nu?
Here, sprak Reinke, dit sägge ik ju:
Mannig klaget sêr unde hard,
Ja, sege he syn wedderpart,
Filigte de klage agterbleve.
So dôn ôk nu desse twe losen deve,
Alse de kraie unde dat kanyn,
De mi gêrne brogten in shande efte pyn.
Dog willen se gnade fan mi begëren,
Ik forgeve't ön fôr dessen keren.
Men nu ik to regte bin gekomen,
Hävven se dat refugium genomen,
Unde dorsten hyr nigt länger bliven.
Den slimmen, bösen, losen ketiven
Sholde men dën horen, dat were shade!
So krege it mannig gûd man te kwade,
De ju sint truwe bede dag unde nagt.
An mi allene lege klene magt,
De ik unshuldigen hyr bin besägd.
De koning sprak: hore mi to regt,
Du untruwe, lose, böse dêv!
Wat was it, dat di dârto drêv,
Dat du Lampen, den truwen dëgen,
De mine breve plag to drägen,
Dëme du slimme, böse ketyv,
Unshuldigen hävst genomen dat lyv?

Wen-

Aan Izegrim en Bruin deed het leed, dat beide weg gingen. De Koning sprak: „ Wil iemand klagen, die trede voor en spreke; gisteren waren er zoo velen. Reintje is nu hier; waar zijn ze nu?...."

. . . . . .

„ Heer Koning!" — sprak Reinaart: „ menigen klagen hard en luid, die, — zagen zij hunne partij aanwezig, misschien wel met hunne klagten zouden zijn weggebleven. Zoo doen ook deze twee looze schelmen, de kraai en de konijn, die mij gaarne in leed en pijn zouden brengen. Verlangen zij vergiffenis voor deze keer, ik wil ze hun wel geven. Nu ik in regten ben verschenen, hebben zij zich dadelijk uit de voeten gemaakt, en durfden hier niet blijven, — die kwade rekels! Zoude men zulke aanbrengers hooren, hoe vele brave mannen die u getrouw zijn, zouden ongelukkig worden! Voor mij is het minder nieuw, daar ik meermalen onschuldig ben aangeklaagd."

. . . . . .

De Koning hernam: „ Hoor mij, gij booze en trouwlooze schalk! Wat bewoog u toch, om aan Lampe, den getrouwen braven man, die mijne brieven plag te bestellen, onschuldig het leven te benemen? Heb ik niet aan u pardon verleend van vorig bedrijf, en aan u male en staf gegeven, om naar het *Heilige land*, naar *Jeruzalem*

en

Wente ik di alle dine ſunde forgav,
Unde lêt di geven ränzel unde ſtav?
It was ſo geſägd, du ſcholdeſt tohand
Wanderen in dat hilge land
To Jeruſalem over dat mêr,
Fan dâr to Rome unde wedder hêr?
Dit ſulve ik di gêrne alle gunde,
Up dat du bäterdeſt dine ſunde.
Dat êrſte, dat ik krêg to weten,
Was, dat du Lampen haddeſt forbeten:
Wente ſulven de kapellân Bellyn
Moſte hyrfan dyn bode ſyn.
He bragte mi den ränzel efte den ſak,
Darinne Lampen höved ſtak.
He ſprak openbare fôr dessen heren,
Dat in deme ränzel breve weren,
De he mid Reinken hadde geſchreven,
Unde he den ſin hadde ûtgegeven.
In deme ſakke was mêr nog min,
Men Lampen höved ſtak darin.
Dit dede ji beden mi to ſchande:
Darumme blêv Bellyn to pande,
Unde hävt mid regte forloren ſyn lyv.
So ſchalt ôk di gân, du böſe ketyv!
Reinke ſprak: wo mag dat ſyn?
Is Lampe dôd unde ôk Bellyn?
We mi, dat ik bin geboren!
So hävve ik den grôtſten ſchat forloren!
Wente ik ſande ju by dessen boden
By Lampen unde Bellyn de dûrbareſten klenoden,
Nigt konnen dé bäter up êrden ſyn!
We hadde gelöved, dat de ram Bellyn

Sus

en naar *Rome* te gaan? Dit gaf en gunde ik u van harte, opdat gij u bekeeren zoudet, en het eerste wat ik van u vernam, was dat gij LAMPE hadt dood gebeten, en BELLIJN moest de bode zijn! Hij bragt mij den randsel, waarin de kop van LAMPE gevonden werd. Hij vertelde openlijk aan deze Heeren, dat er brieven in die male waren, welke gij hadt geschreven, en waartoe hij den zin had opgegeven. In die male was niets anders dan LAMPE's hoofd. Dit bedreeft gij beiden, om mij te hoonen. BELLIJN is tot pand gehouden, en hij heeft met regt zijn lijf en leven verloren. Zoo zal het u ook gaan, — gij boef!"

„Wat mag dit zijn?" zeide REINTJE: „Is LAMPE dood, en BELLIJN ook! O wee! o wee! dat ik ooit geboren ware! Nu heb ik den grootsten schat verloren. Ik zond u, door LAMPE en BELLIJN, de kostbaarste kleinooden, die op de geheele wereld niet beter kunnen zijn. Wie had ooit kunnen denken, dat BELLIJN, den braven LAMPE zoude vermoorden en de kleinooden onder zich hou-

Sus sholde mörden den guden man,
Alse Lampen sinen egenen kumpan,
Up dat he de klenöde undersloge?
We hodde sik för desseme toge?
  Nog dewile Reinke dit sprak,
Ging de koning in syn gemak.
He was fortorned unde sêr gram,
Also dat he nigt enked fornam,
Wat Reinke do sprak fan den dingen.
De koning gedagte Reinken to bringen
To deme dode mid aller shande.

In sineme gemake fand he stânde
De koninginne; sine frouwe,
Mid der apinnen, frouwe Rukenouwe.
De koning mid der koninginnen
Hadden sêr lêv desse apinnen;
Se was by ön in groteme state.
Dit kwam do Reinken även to mate.
Se was in wysheid sêr gelered,
Darumme was se ôk hôg geêred.
Men entsag se al wôr se kwam.
Do se den koning sag sus gram,
Se sprak: ik bidde ju, eddele here,
Willet ju dog nigt tornen sere!
Reinke höret mede in der apen slägte.
Is he dog komen to regte!
Syn fader plag in juweme love

houden! Wie kan voor zulke schelmstukken op zijne hoede zijn!...."

Terwijl REINTJE deze woorden sprak, ging de Koning in zijn kabinet. Hij was zeer gramstorig en vertoornde zich ten hoogste, daar hij niet ten volle begreep, van welke zaken REINTJE sprak. — Hij dacht hem eenen smadelijken dood aan te doen.

De Koning wordt bevredigd door de vrouw van den Aap. Het proces van den man met den slang.

NOBEL vond in zijn kabinet de Koningin benevens de vrouw van den aap, Mevrouw VAN FIJNEREUK. De Koning had, zoo wel als zijne gemalin, deze lief en zij stond bij beiden in groot aanzien. Dit kwam REINTJE thans bijzonder te stade. Zij was zeer geslepen en ervaren, en werd om hare wijsheid ongemeen vereerd; men ontzag haar, waar zij kwam.

Toen zij den Koning zoo vergramd zag, zeide zij. „Ik bid u, edel Heer! wil u niet zoo vertoornen. REINTJE behoort tot onze familie. Is hij niet voor het regt verschenen? Zijn vader plagt ten Hove in groot vertrouwen te staan, meer dan IZEGRIM en BRUIN, die thans met hun geslacht zoo hoog in aanzien zijn, maar weinig weten van vonnissen en regt."

Gröt to wäsene hyr to hove,
Bäter wan Isegrim nu is geheten,
Efte Brûn, wowol se nu sin besäten
Sêr hôg by ju mid öreme slägt;
Dog weteu se weinig fan ordel efte regt.
De koning sprak: horet mi bysunder:
Dunket ju dat wäsen wunder,
Dat ik deme deve Reinken bin gram,
De Lampen kortes dat leven nam,
Unde bragte Belline mede in den dans,
Unde wil sik der sake entläggen gans?
Dârboven he nog myn gelede dor bräken!
Hôrde ji, wat klage se up öme spreken
Fan roven, nemen unde deverye,
Fan môrde unde ôk fan forräderye?
De apinne sprak: gnädige here,
Reinke werd belogen sere!
He is sêr klôk, wo it ôk gât,
Darumme sint öme der fele kwâd.
Ji weten wol, des is nigt lange,
Do hyr kwam de man mid der slange.
Nemand konde desse beden
Mid regtem regte fôr ju scheden:
Men Reinke dede dat mid eren;
Des prisede ji öm fôr alle den heren.
Alse de koning desse wôrde
Fan der apinnen fus hôrde,
He sprak: dit is mi halv forgeten,
Latet mi der sake weten;
Dat lustet mi nog êns to horen.
Ik wêt wol, de sake was forworen.
Wete ji dé, sägget se hen.

De Koning hernam: „ Verwondert het u, dat ik op REINTJE boos ben; op hem die onlangs LAMPE vermoordde en BELLIJN verraadde; nu wil hij van de geheele zaak niets weten. Verder heeft hij mijne vrede en vrijgeleide verbroken, en hebt gij het wel gehoord, waarvan men hem beschuldigt? — van roof en diefstal, van moord en van verraad!"

De Apin zeide: „ Genadig Heer! REINTJE wordt boos belogen. Hij is kloek en slim, en hierom wordt hij door velen benijd. Het is u bekend, hoe onlangs de man met de slang hier kwam. Niemand konde het geschil tusschen hen beiden naar regten beslissen; REINTJE deed dit met eere, en gij hebt hem derhalve voor alle geprezen."

Toen NOBEL deze woorden vernam, zeide hij: „ Dit is mij half vergeten; kent gij de zaak, vertel ze; ik heb wel lust om ze nogmaals te hooren; ik weet wel, zij was zeer verward."

Se ſprak: mid juwen orlove ſhal dat ſhên.
It is nu twe jâr, alſe dat geſhag.
Hyr kwam ein lintworm up einen dag;
Desse ſulve ſlange efte worm
Klagede hyr mid groteme ſtorm:
Wo öm ein man entginge in dem regt,
Dat öme twe mâl was avgeſägd.
O'k was hyr jegenwordig de man.
Alſus ging de klage êrſten an.
De ſlange krôp dorg ein gat,
Dâr ein ſtrik was geſât
By einen tûn, unde blêv fus behangen
An eineme ſtrikke fast gefangen.
He moſte dat lyv dâr hävven gelaten;
Men dâr kwam ein man deſulve ſtraten.
De ſlange rêp! ik bidde di,
Lât di entfärmen, unde löſe mi!
De man de ſprak: dat do ik geren,
Wultu mi loven unde ſwären,
Dat du mi nigt dôn wult kwâd,
Wente mi entfärmet dyn byſter gelât.
De ſlange was des bereid,
Unde ſwôr öme einen düren eid,
Öm nümmer to ſhaden in jenniger ſake.
Do löſede he öm ût deme ungemake.
Se gingen toſamende einen wäg entlang;
De ſlange was fan hunger krank,
He ſhôt to na deme man,
Unde wolde öme toriten unde äten dan.
Mid nouwer nôd de man entſprang.
He ſprak: is dit nu myn dank,
Dat ik di halp ût dineme fordrêt?

Dâr

Mevrouw VAN FIJNEREUK antwoordde: „ Met uw verlof, zal ik de zaak verhalen. Twee jaren geleden, kwam hier een ſlang, die met grooten aandrang klaagde, hoe een man aan hem ontging, die hem tweemaal in regten was toegewezen. Die man was ook tegenwoordig en nu vernam men de klagte.

De ſlang was door een gat gekropen, waar in een ſtrik was gezet. Zij wilde in eenen tuin komen en was alzoo in den ſtrop blijven hangen. Hij zoude zeker zijn leven aldaar hebben moeten laten, maar daar kwam een man voorbij. De ſlang riep: ik bid u, ontferm u mijner! verlos mij! De man zeide: ik doe het gaarne, indien gij mij beloven en zweren wilt, dat gij mij geen kwaad zult doen. Met uwen treurigen toeſtand heb ik medelijden. — De ſlang was hiertoe genegen en beloofde met eenen duren eed, dat hij hem nimmer eenige ſchade zou aanbrengen, en toen verloste de man hem van zijn lijden.

Zij gingen te zamen den weg op; de ſlang was ziek van honger en ſchoot op den man toe, ten einde hem te wonden en daarna op te eten. De man ontſprong dit gevaar ter naauwernood, en zeide: is dit de dank, voor dat ik u uit het verdriet heb geholpen. Gij hebt mij een duren eed gezworen, dat gij aan mij geen leed zoude

 doen;

Dår du mi sworest einen düren êd,
Dat du mi nümmer woldest shaden?
De slange sprak: ik bin beladen
Mid hunger, de mi bringet darto;
Ik mag it forantwôrden, dat ik do:
Lives nôd brikt dat regt.
Alse de slange dit hadde gesägd,
Do sprak de man: ik bidde di,
Dat du so lange mi gevest fry,
Wente dat wi by etlike komen,
De nigt umme shaden efte umme fromen
Regt efte unregt regt konnen sheiden.
De slange sprak: so lange wil ik beiden.
Se gingen fôrd over einen graven;
Dår motte öm Plükkebüdel, de raven,
Mid sinem sone Kwakkelër.
De slange sprak: komet hër!
He säde öme al de sake hyrsan.
De rave rigtede — to äten den man!
He dagte mede up syn gelükke,
He hadde ôk gêrne gehad ein stükke.
De slange sprak: ik hävve gewunnen,
Nemand kan mi des forgunnen!
De man de sprak: nên, nigt fulnode,
Sholde mi ein rover wisen tom dode?
O'k shal he dat regt nigt spräken alleine:
Ik ga mid di fôr fêr efte teine!
De slange sprak: so ga wi dare!
Do motte öm de wulv un de bare.
De man stund mank dessen allen,
He dagte: it wil sik hyr övel fallen!
He stund mank siven, he was de seste;

Nên

doen? — De ſlang ſprak: ik heb fellen honger; deze brengt mij daartoe. Ik kan verantwoorden wat ik doe: *nood breekt wet.*

Toen de ſlang dit gezegd had, hernam de man: Ik bid u laat mij zoo lang vrij, tot dat wij bij eenigen komen, die zonder om voor of nadeel te denken, het regt van onregt kunnen ſcheiden. De ſlang zeide: zoo lang wil ik wachten.

. . . .

Zij gingen voort over eene gracht; aldaar ontmoette hem de raaf Plukkebeurs met zijn zoon Kwakkelaar. De ſlang riep: kom herwaarts; en hij legde hun de zaak voor. De raaf vonnisde: Eet den man. Hij dacht op zijn belang en had gaarne een ſtuk mede genoten. De ſlang zeide: ik heb het alzoo gewonnen; niemand kan het in mij afkeuren. De man hernam: neen nog niet; zoude mij een roover ter dood verwijzen? Ook kan hij alleen geen regt ſpreken; ik ga met u voor vier of voor tien regters. De ſlang antwoordde: laten wij dan gaan.

Toen ontmoetten hen de beer en de wolf. De man ſtond alleen onder dezen en dacht, nu zal het mij euvel vergaan; alleen bij vijf anderen, die het mij geenszins goed meenen; zoo bevond hij zich bij den ſlang, de beide raven, den beer en den wolf in groot gevaar. De beide laatſten ſpraken onderling af, hoe zij de zaak

 be-

Nên ſan dessen mênde ſyn bäſte;
De ſlange, bede raven, wulv unde bare,
Hyrmank ſtund he in groter fare.
De bare un de wulv, under ſik beiden
Do ſe desse ſake ſholden ſheiden,
Se ſpröken: de ſlange mag doden den man,
Wente hungers-nôd ging öme an.
Nôd unde dwang brikt eide unde truwe!
Do krêg de man ſorge unde ruwe,
Wente alle ſtunden ſe na ſineme live.
Do ſhôt de ſlange na öme rive,
Unde ſhôt ût ſyn kwade venyn;
Dog entſprang de man mid groter pyn,
Unde ſprak: du dôſt mi unregt grôt,
Dat du ſus ſtaiſt na mineme dôd;
Du hâvſt nog nên regt to mi gehad.
De ſlange ſprak: worumme ſägſtu dat?
Di is twewärv gewiſed dat regt.
Do ſprak de man: dat hävven dé geſägd,
De ſulven roven unde ſtälen.
Mine ſake wil ik deme koninge beſälen.
Bringet mi fôr öm, wat he dan ſägt,
Dat do ik, it ſy krum efte regt;
Shal ik dan liden ungefôg,
Ik hävve't dänne nog kwâd genôg.
Do ſprak de wulv mid deme baren:
Dat ſulve ſhal di wedderfaren,
De ſlange ſhal anders nigt begëren.
Se mênden, kweme dit fôr de heren
In den hov, dänne ſholde dat regt
So gân, alſe ſe hadden geſägd.
Here, ik ſägge dit mid orlov:

Se

beslissen zouden. Zij vonnisden: „ De slang mag „ den man dooden, want de hongersnood drijft „ hem daartoe. Nooddwang verbreekt eed en „ trouw." De man werd zeer bezorgd en bedroefd. Zij stonden allen naar zijn leven.

De slang schoot op hem toe en spuwde zijn venijn uit; de man ontsprong het met groote moeite, en zeide: Gij doet mij groot onregt, door mij alzoo naar mijn leven te staan. Gij hebt nog geen regt op mijn lijf. De slang hernam: Hoe kunt gij dit zeggen, daar mij het regt driemaal is toegewezen? De man: Dit is gewezen door zulken, die zelf rooven en stelen. Ik wil mijne zaak aan de uitspraak van den Koning laten; breng mij voor hem, en zoo als hij beslist, daarin zal ik berusten, en het zij regt of onregt, ik zal het dan lijden, al is het nog zoo erg. De wolf en de beer zeiden: hem zal hetzelfde lot wedervaren en de slang zal het niet anders begeeren. Zij meenden, dat, kwame de zaak voor de Heeren van het Hof, dan het vonnis zoo zoude gewezen worden, als zij het hadden uitgesproken.

Zij kwamen, Mijn Heer de Koning! alzoo in

 het

Se kwemen mid deme manne in den hov,
De ſlange, de bare, der raven twe,
Unde der wülve kwemen dår dre.
Wente de wulv hadde dår twe ſiner kinder,
Desse deden deme manne den meiſten hinder.
Alſe Idelbalg unde Nümmerſad
Kwemen mid öreme fader, umme dat
Se mênden den man mede to äten.
Se mogen fele, ſo ji wol weten.
Se huleden, unde weren plump nnde grôv,
Darumme forböde ji ön den hov.
De man rêp an juwe gnaden,
He klagede, de ſlange wolde öm ſhaden,
Dëm he grote döged hadde gedån,
Unde wo he wedder hadde entfån
Sekerheid unde ſware ede,
Up dat he öm nenen ſhaden dede.
De ſlange ſprak: dat is alſo,
Des hungers nôd dwang mi dårto,
De de gait boven alle nôd!
Here, ji weren bekummerd grôt
Umme de ſake alſus geſägd,
Dat ein islik krege ſyn regte regt.
Juwe eddeligheid ſag dat node,
Dat men den man wiſede tom dode,
De ſus bewiſede hulpe in nôd;
Ok dagte ji an den hunger grôt:
Hyrumme gingen ji to rade.
Meiſt räden ſe to des mannes kwade,
Up dat ſe mogten na öreme willen
Den ſulven man helpen ſillen.
Des hävve ji do altohand

het Hof; de man, de ſlang, de beer, de beide raven, en drie wolven, want de wolf had nog twee zoonen bij hem, van wien de man het meest te lijden had, te weten: HOLLEMAAG en NIMMERZAT; zij hielden zich bij den vader, omdat zij den man mede dachten op te eten; zij konden veel op, zoo als gij weet, en zij ſchreeuwden erg en waren lomp en grof, waarom gij ook aan hen den toegang tot het Hof verboden hebt.

De man riep tot u, en klaagde: dat de ſlang, aan wien hij grooten dienst had gedaan, en die hem bij duren eede beloofd had geen kwaad te zullen doen, hem wilde aanvallen. De ſlang zeide: dit is zoo; maar de honger drijft mij daartoe; zulk een nood gaat boven de wet.

Gij, Heer Koning! bevondt u verlegen, om deze zaak alzoo te beſlisſen, dat elk zijn regt behield. Uwe edelmoedigheid zag het noode, dat men den man, die de hulp bewezen had toen de ſlang in nood was, ter dood zou brengen, en gij dacht ook hoe de honger knelde. Gij bragt de zaak in den Raad; de meesten adviſeerden ten nadeele van den man, ten einde zij dan denzelven mede zouden te lijve gaan. Gij hebt toen boden aan REINTJE gezonden; want hoe de andere ook ſpraken, zij konden de zaak niet naar regten beſlisſen, en dit meende gij van mijn Neef

Na Reinken foſſe boden gefang.
Wat de andern ôk ſus reden,
Se konden't dog nigt regte ſheden.
Dit lete ji alle Reinken forſtân,
Ji ſpröken: dat regt ſholde alſo gân.
Alſe dat Reinke int bäſte rede.
Reinke ſprak mid grotem beſhede:
Here, latet uns gân tohand
Dâr de man de ſlange fand.
Sege ik den ſlangen in desser ſtunden.
Dat he alſo ſtunde gebunden,
So he was, do he öme fand.
Dänne ſpräke ik dat regt tohand.
Alſus wârd de ſlange gebunden
In alle der mate, ſo he öm hadde funden,
Unde ôk in de ſulven ſtede.
Reinke ſprak: nu ſint ſe bede,
Islik ſo he was toforen,
Se hävven wer wunnen efte forloren.
Dat regt wiſe ik ju nu ſnel:
De man mag nu, efte he wel,
Den ſlangen löſen, unde laten ſik ſwären;
Wil he ôk nigt, he mag mid eren
Den ſlangen ſus laten bunden ſtân,
Unde mag fry ſine ſtraten gân.
Wente de ſlange an öm untruwe wragte,
Do he ſe lôs ût deme ſtrikke bragte,
Alſus hävt nu de man den kore,
Gelyk ſo he dit hadde tofore.
Dit dunket mi wäſen des regtes ſin;
De it anders wêt, de ſägge't hin.
Sêt here, dit ordel dugte ju gôd

Un-

te mogen verwachten; gij bepaalde toen dat het regt alzoo zoude gaan, als REINAART het verstond.

Deze sprak met groote bescheidenheid: Mijn Heer! laten wij naar de plaats gaan, waar de man den slang vond; mogt ik dezen zien in dien toestand, en zoo als hij gebonden was, toen de man hem zag, dan zal ik spoedig de zaak in regten kunnen uitwijzen.

De slang werd nu gebonden in alle deelen, zoo als de man hem had gevonden en ook op dezelfde plaats. REINTJE zeide: Nu zijn beide in gelijken toestand als te voren; niemand heeft iets gewonnen of verloren, en nu spreek ik voor vonnis: dat de man den slang mag verlossen en op nieuw laten zweren; wil hij niet, hij mag den slang in banden laten en zijnen weg gaan. De slang heeft den man trouwloos behandeld, nadat de laatste hem uit den strik verlost had. Hij heeft het nu in zijne vrije keuze, gelijk te voren. Dit dunkt mij is naar regt gewezen; hij, die het beter weet, moge het zeggen.

Gij, Heer Koning! vondt dit vonnis goed en

Unde ôk juweme rade, de by ju stôd.
Reinke ward do geprîsed sêr,
De man wârd kwyt, unde dankede ju sêr.
Reinke is sêr klôk fan sinne:
Dit sulveste sprak ôk de koninginne.
Se spröken, dat Isegrim unde Brûn
Weren gûd for einen shampelûn;
Men frugtet se beide na unde fêrne;
By der fräterye sint se gêrne.
It is wâr, se sint köne, stark unde grôt,
Men fan klokeme rade hävven se nên nôd.
Reinken râd is ju wol bekand,
Der anderen raden is men ein tand.
Se dregen sik meist up öre starke,
Men wan men kumt mid ön to warke,
Unde wan men kumt mid ön to felde,
Ja, so möten herfôr de shamelen helde.
Hyr sint se sere stark fan mode,
Men dänne waren se agterhöde.
Fallen dâr släge, so gân se striken,
Men de armen helde moten nigt wiken.
Baren unde wulve fordärven de land,
Se agten wenig, wes hûs dâr brant,
Mogen se sik by den kolen warmen.
Se laten sik ôk nigt entfarmen,
Mogen se men krigen fätte soppe.
Den armen laten se nouwe de doppe,
Wan se ön der eijer hävven beroved.
On dunket bäst ör egen hoved.
Men Reinke fos unde al syn slägt
Bedenken wysheid unde regt.
Eft he sik nu wes hävt forsên,

ook uwe raden, die toen bij u waren.' REINTJE werd zeer geprezen. De man werd ontflagen en bedankte u hoogelijk. REINTJE is kloek en wijs."

Dit laatfte werd door de Koningin bevestigd. Zij betoogde verder, dat IZEGRIM en BRUIN goed waren voor aanvallers; zij worden gevreesd en zijn ftout, groot en fterk. Zij zijn goed waar veel te eten valt, maar, waar wijze raad noodig is daar vallen zij te ligt. De wijsheid van REINTJE is u bekend; hunne advizen zijn niets waard. Zij vertrouwen alleen op hunne krachten, maar komt men met hen te velde en heeft men ze noodig, dan moet de gemeene man in het fpits ftaan, dan vindt men hen in de achterhoede en hunnen moed gedaald; vallen er flagen, zij gaan op den loop. De arme helden mogen niet wijken. De beeren en de wolven bederven het land. Zij zien er niet na, wiens huis in den brand ftaat, wanneer zij zich maar bij de vlam mogen warmen.

Zij ontfermen zich over niets, als zij maar vette foepen hebben, en zij laten noode den dop aan de armen, wier eijeren zij eten. Zij zorgen alleen voor hun eigen hoofd. REINTJE DE VOS en die van zijn geflacht bedenken, wat wijsheid en regt is. Is het, dat hij zich ergens in verziet, bedenk dat hij geen fteen is. Indien gij wijzen raad begeert, dan kunt gij hem niet misfen; en hierom bidden wij, neem hem toch in genade aan."

Sêt here, he en is jo nên stên!
Wan ji nouwen râd begëren,
So kone ji siner nigt entbären.
Hyrumme bidde wi, nemet öm to gnaden!
  De koning sprak: ik wil mi beraden!
Dat ordel ging so unde dat regt
Fan der slangen, so ji hävven gesägd,
Dat is jo wâr: men he is nigt gûd,
He is ein schalk in siner hûd.
Al mid wëne he maket forbund,
De bedrugt he alle tor lästen stund;
Dâr kan he sik dan so listigen ûtdraien.
Wulv, bare, kater, kanyn mid der kraien,
Allen dessen is he to behände,
Unde hävt int läste einen beschetten ende.
He dait öne schaden, spot unde schande,
Ja de eine lêt ein ôr to pande,
De ander ein oge, de dridde dat lyv.
Ik wêt nigt, wo ji for dessen ketyv
Sus bidden unde fallen öme by?
De apinne sprak: here, horet mi!
Gedenket dat Reinkens slägte is grôt.
  Mid des de koning upstôd,
Unde ging wedder ût fan deme sâle.
Dâr beideden se siner altomale;
He sag dâr fele, de Reinken bystunden
Fan sinen angeboren frunden,
De Reinken to trôste dâr weren gekomen,
De ik nigt al hyr wil nomen.
De koning sag an al syn grote geslägte,
De dâr weren komen to regte;
He sag ôk to der anderen siden

Fe-

De Koning fprak: „ Ik zal mij beraden. Het vonnis werd zoo gewezen, als gij zegt; dat is wel waar, maar hij is alles behalve goed. Hij is een deugniet door en door. Allen, die zich met hem inlaten, komen er flecht af, en hij kan er zich altijd uitredden. Aan den wolf, beer, kater, konijn en kraai viel hij te flim en bij elk kwam het bekaaid uit. Elk hunner leed fchade, fchimp of fchande; de eene verloor een oor, de ander een oog, de derde het leven. Ik weet niet hoe gij voor den booswicht nog bidden kunt en hem voorfpreken." — De Apin fprak: „ Heer Koning verhoor mij, en bedenk dat REINTJE's geflacht groot en talrijk is!"

De Koning ftond op en ging weder uit de zaal naar buiten, waar alle dieren hem opwachteden. Hij zag er velen van REINTJES bloedverwanten, die hem bijftonden en gekomen waren om hem te troosten. Ik zal ze niet optellen. De Koning lette er op, hoe velen er van dit geflacht waren, en hij zag ook aan de andere zijde velen, die aan REINAART minder genegen waren.

Ver-

Fele, de Reinken nigt mogten liden.

De koning ſprak: Reinke, hore mi nu,
Wo kwam dat to, dat Bellyn unde du
Ji beden des ſo overkwemen,
Unde dem fromen Lampen ſyn levend nemen?
Dârto ji beden kwaden deve
Offerden mi ſyn höved alſe breve?
Wente do wi updéden den ſak,
Nigt anders do darinne ſtak
Men Lampen höved mi to hôn!
Bellyn hävt gekregen darfôr ſyn lôn,
Dit hävve ik alrede eins geſägd:
Over di ſhal gân dat ſulve regt!
Reinke ſprak: we mi der nôd!
Were ik men alrede dôd!
Horet mi, hävve ik dänne ſhuld,
So is mi bäſt gude geduld.
Hävve ik ſhuld, latet mi döden:
Ik kome dog nümmer ût den nöden,
Unde ût den ſorgen, dâr ik inne bin;
Wente de forräder, de ram Bellyn,
Hävt underſlagen einen ſhat to ryk,
Nigt is up êrden dat gelyk!
Wente de kleinöde, de ik öme dede,
Do he mid Lampen fan my ſhede,
De hävven Lampen forraden dat lyv;

Wen-

Verhoor van REINTJE. *Hij redt zich door het vertellen der sprookjes van den* ring, *de* kam, *en den* spiegel.

De Koning sprak: „ Hoor REINAART, hoe kwam het, dat gij en BELLIJN besloten, om den vromen LAMPE van het leven te berooven, en dat gij aan mij zijn hoofd liet aanbieden, in plaats van eenen brief? want toen wij de zak opdeden vonden wij er niet dan LAMPE's kop, mij tot hoon. BELLIJN heeft zijn loon weg, en ik heb het u reeds gezegd, dat over u een gelijk regt zal gaan."

REINAART dacht! „ o Wee; ware ik maar dood!" Hij zeide: „ Hoor mij eerst Heer Koning! blijkt het, dat ik schuld heb, laat mij dan dooden, ik zal geduld moeten hebben. Ik kom nimmer uit het verdriet, waarin ik mij bevind. De verrader BELLIJN heeft eenen schat onder zich geslagen, zoo groot, dat de wedergade niet in de wereld is. De kleinooden, welke ik hem ter hand stelde, toen hij met LAMPE mij verliet, die hebben aan dezen den dood veroorzaakt. BELLIJN, die eerlooze boef, heeft die kleinooden bij zich gehouden. O! mogt ik ze kunnen opsporen, maar ik vrees, dit zal niet baten.

Wente Bellyn, de kwade ketyv,
Hävt de kleinöde underslagen.
Og, mogte men dé wedder upfragen!
Men ik frugte, dàr werd nigt av wêrden!
De apinne sprak: sint de kleinöde boven êrden,
Wi willen se upfragen by frunde rade,
Al wille wi bede fro unde spade
Dàrna fragen mank laien unde papen.
Säggtet uns, wo weren de geshapen?
Reinke sprak: se sint so gûd,
Ik frugte, wi fragen se nummer ût.
De se hävt gekregen, de forlät der nigt.
So wan myn wyv dit to weten krigt,
Nummer kome ik in öre gnade:
Wen e dit was nigt mid öreme rade,
Dat ik desse klenode dessen twên
So regte willigen dede hen.
Hyr bin ik belogen unde besägd;
Wowol ik mot liden dit grote unregt.
Wêrde ik lôs desser groten unshuld,
So late ik mi dog nene duld,
Ik wêrde reisen dorg alle land,
Unde fragen, efte jemande igt sy bekand
Fan dessen klenoden dûrbâr utermaten,
Sholde ik myn lyv dàr ôk umme laten.
Reinke sprak: O koning, here!
Ik bidde juwe eddeligheid sere,
Dat ji mi gunnen to desser stunden,
Dat ik moge spräken fôr minen frunden
Fan der eddeligheid mannigerhande
Der dûrbaren klenode, de ik ju sande,
Wowol se ju nigt syn geworden.

De

De Apin zeide: „ Zijn de kleinooden nog in de wereld, dan zullen wij ze wel oploopen. Elk onzer wil vroeg en laat bij priesteren en leeken daarnaar vragen; meld het ons, hoe waren zij?"

Reintje zeide: „ Zij waren zoo kostelijk, dat ik vreezen moet, ze ooit te kunnen uitvragen. Die ze bekomen heeft, zal ze niet afstaan. En wanneer mijne vrouw dit verneemt, nooit kom ik weder in hare gunst, want het was buiten haar weten, dat ik twee van die kleinooden heb willen weggeven. En hier word ik nu belogen en beschuldigd, hoewel te onregt.

Word ik van dezen rampspoed ontslagen, dan zal ik geene moeite sparen. Ik zal door alle landen reizen en overal vragen: of iemand ook iets weet van deze overdierbare kleinooden, al zoude ik er ook mijn leven bij inschieten."

Reintje zeide verder: „ Heer Koning! Ik bid u, om aan mij thans te vergunnen, dat ik hier voor mijne vrienden spreken mag van de veelvuldige kostelijkheid der voortreffelijke kleinooden, welke ik aan u toezond, hoezeer ze aan u niet zijn ter hand gekomen." De koning antwoordde: „ Ja! doe het met korte woorden."

De koning ſprak: ſägge hen mid korten wôrden!
Reinke ſprak: ik hävve forloren
Gelukke unde ere, dat moge ji horen.
Dat êrſte klenode was ein ring,
Dēn Bellyn de rambok entfing,
Dēn he deme koninge ſholde bringen.
Fan ſeldſene wunderliken dingen
Was de ring tohope geſat,
De wêrdig weren eines forſten ſhat.
Fan finem golde was de ring,
Unde binnen, dat tegen den finger ging,
Dâr ſtunden bôkſtaven geambelêred,
De weren mid laſûr behände viſered.
De ſhrift was Hebrèiſhe ſprake,
Unde weren dre namen dorg ſunderlike ſake.
In dessen landen was nên ſo frod,
De desse ſhrivt grundlik forſtôd,
Men allene mäſter Abryon fan Trere.
Dit is ein Jode fan ſodaneme manere:
He forſtait alle tungen unde ſprake dorg
Fan Poitrow an wente to Luneborg.
De döged aller krüdere unde ſtene
Kennet desse Jode alle int gemene.
Ik lêt ōme ſên den ſulven ring.
He ſprak: hyrinne is ein koſtelik ding.
Desse dre namen hyr ingewragt
Hävt Seth ût deme Paradiſe gebragt;
Wente he doſulveſt dé mid ſik brogte,
Do he den oli der barmhärtigheid ſogte.
He ſprak: de desse by ſik draget,
De blivt alletyd ungeplaged
Fan donre, fan blikſem, fan alleme kwaden;

O'k

Reintje ſprak: „ Ik heb mijn geluk en mijne eer verloren, zoo als gij zult vernemen. Het eerſte kleinood was een *ring*, welken ik aan Bellijn gegeven heb, opdat hij dezelve aan den Koning zou brengen. De ring was zamengeſteld, uit zeldzame en wonderlijke deelen, welke de ſchat van eenen Vorst waardig waren.'

De eigenlijke ring was van fijn goud en aan de binnenzijde, welke den vinger raakte, ſtonden eenige letters, kunſtiglijk in lazur geëmailleerd. De taal was Hebreeuwsch, en er ſtonden drie namen op van verwonderlijke zaken. Niemand was er in deze landen zoo wijs, dat hij deze taal verſtond, alleen Meester Abryon van Trier. Deze is een Jood van groote bekwaamheid. Hij verſtaat alle talen van *Poitrou* tot *Lunenburg*. Die Jood kende ook alle krachten van ſteenen en kruiden. Ik liet hem den ring zien. Hij zeide dat hierin kostelijke zaken beſloten waren: de drie namen hierin bewerkt, had Seth uit het Paradijs gebragt, toen hij aldaar naar den olie van barmhartigheid gezocht had. Hij zeide, dat die ze bij zich droeg, ten allen tijde bevrijd bleef van donder, van blikſem, en allerlei rampen, ook voor tooverij; en de meester zeide, dat hij gelezen had, hoe hij, die den ring droeg, ook niet bevriezen konde, bij de allerfelſte koude; hij zoude oud worden en lang leven. Ook was er een ſteen ingezet, welke niet beter konde zijn; het was een karbonkel, licht en helder; bij nacht konde men er door zien, wat

O'k kan nene tövérye öme ſhaden.
De mäſter ſprak, he hadde't geläſen;
De den ring droge, konde nigt forfreſen,
Al were it ök int hardeſte köld;
He levet ök lange, unde werd öld.
Ein ſtên, de en konde nigt bäter ſyn,
De ſtund buten an deme fingerlyn,
Ein karbunkel ligt unde klâr:
Des nagtes ſag men dat openbâr
Al, dat men ök jümmer wolde ſên.
Nog hadde mêr döged deſulve ſtên.
Alle krankheid makede he geſund;
Wan men dên anrörde, ja tor ſulven ſtund
So wârd wäggenomen alle de nöd,
So fêrne it nigt en was de död.
De ſtên hadde ök de magt forware,
Dat ſprak de mäſter openbare;
So we dën droge in ſiner hand,
De kweme wol dorg alle land;
Water efte für' konde öm nigt ſhaden;
Nigt worde he gefängen, efte forraden;
Nên fyend ſinen willen over öm krege;
So wan he den ſtên nogteren anſege,
He ſholde ſe forwinnen överal,
Weren ök der hunderd in deme tal.
Forgivt unde ander böſe venyn,
Darfan ſholde he ök forwared ſyn.
Were jemand, de öm ök nigt mogte liden,
De krege öme lêv in korten tiden.
Nigt kan ik' dat alle ſpräken ût;
Wo koſtel de ſtên was unde wo güd.
Ik nam öm ût mines faders ſhat,

Un-

men wilde. Alle ziekten werden er door genezen; alle kwalen hielden op, zoodra men denzelven aanroerde, indien men maar niet dood ware.

De meester zeide verder, dat de steen nog de eigenschap had, dat elk die hem aan de hand droeg, veilig door alle landen konde reizen. Water noch vuur zouden hem schade doen; hij werd noch gevangen noch verraden; geen vijand zou iets op hem vermogen, en wanneer hij den steen nuchteren had aangezien, dan zoude hij alle zijne vijanden overwinnen, al waren er ook honderd; voor het venijn was hij beveiligd, en was er iemand, die hem niet lijden mogt, die kreeg hem lief, binnen weinige dagen. Ik kan het niet uitspreken, hoe kostelijk en hoe goed de steen ware; ik nam hem uit den schat van mijnen vader, en zond hem aan den Koning, omdat ik mij zulk eenen duren vingerling niet waardig kende. Hij is de edelste, dien ik ken; onze geheele welvaart is in zijne handen, en hij is onze eer en geluk, en ik deed het alles met het oogmerk, opdat hij voor alle nooden en den dood bewaard zoude blijven."

Unde sande ôm deme koninge, umme dat
Dat ik mi nigt dugte wêrdig to syn
To hävven sodanen kostliken fingerlyn;
Unde hadde'n deme koninge darummo gesând,
He is de eddelste, dên men kent,
Wente al unse wolfârd an öme stait;
He is al unse ere unde faligheid,
Up dat syn lyv fôr den dôd
Bewared worde unde fôr alle nôd.
Ik sande ôk by Belline, deme ram,
Der koninginnen einen kam,
Unde einen spegele, des nigt syn gelyk
Mag wäsen up alle deme êrdryk.
Dessen spegel unde dessen kam
Ik ôk ût mines faders schatte nam.
Wo faken hävve ik unde myn wyv
Hyrumme gehad groten kyv,
Wente se nên gûd up desser êrde
Men allene desse kleinöde fan mi begërde;
Nu sint se gekomen fan der hand.
Desse twe klenode hadde ik gesand
Miner frouwen der koninginnen.
Dit dede ik mid wolbedagten sinnen,
Wente se hävt mi faken gûd gedân
Boven alle ju toforen an.
Se sprikt for mi faken ein wôrd,
Se is eddel, fan hoger gebôrd,
Tügtig, ful dögede, fan eddelem stam;
Se were wol wêrdig des spegels un kam.
Nu is dëme leider so nigt geschên,
Dat se de mogte krigen to sên.
De kam was fan eineme pantêr,

Dat

Ik zond ook door Bellijn eene *kam* en eenen *ſpiegel*, aan de Koningin, wier gelijken niet op de aarde gezien worden. Ik nam dezen ſpiegel en kam insgelijks uit den ſchat van mijnen vader. Hoe dikwijls heb ik met mijne vrouw hierover woorden gehad. Zij verlangde geen wereldsch goed, wanneer zij deze kleinooden mogt bezitten en nu zijn ze verloren.

Ik zond deze kleinooden aan Mevrouw de Koningin, uit erkentenis van het goede, hetwelk zij veelmalen aan mij bewezen heeft, door ten mijnen behoeve te ſpreken. Zij is edel en hooggeboren, zedig en deugdzaam, en derhalve is zij alleen waardig de kam en den ſpiegel te bezitten, en nu zal zij, helaas! geene van beiden zien.

De *kam* is uit het been van eenen Panter ver-

Dat is tomalen ein eddel dêr;
Des fulveften dêres woninge is
Twifhen India unde dem paradys.
It hävt färve fan aller maneren,
Syn röke is föte unde guderteren,
Alfo dat de dere int gemene
Deme röke nafolgen grôt unde klene,
Ja alderwägen wôr dat gait,
Wente ön fundheid fan deme röke entftait,
Dat bekennen unde fölen fe int gemên.
Fan desses deres knoken unde bên
Was de kam gemaked mid flyt,
Klâr alfe fulver, rein unde wit,
Wolrukende boven alle finamomen:
Wente des deres roke plägt to komen
In fine knoken, wan dat ftarvet;
Nummermêr des deres knoke fordarvet,
Faft unde wolrukende he alletyd blivt,
Unde jaget wäg alle venyn unde forgivt.
Up dessem kamme ftunden gegraven
Etlike bilde hôg forhäven,
De weren alle koftliken gezired,
Unde mid deme fineften golde dorgwired,
Rôd finober unde blau lafûr;
Unde was de hiftorie unde dat äventûr,
Wo Paris fan Troje eins lag
By eineme borne, unde dâr fag
Dre avgodinnen genomed alfus,
Pallas, Juno, unde Venus.
Se hadden einen appel int gemên,
Unde islik wolde dën hävven allên.
Lange wile fe hyrumme keven,

Int

vaardigd, een edel dier, welks woning is tusschen *Indie* en het *Paradijs*. Het been vertoont allerlei kleuren; de reuk is zoet en liefelijk, zoo dat de dieren groot en klein daarop afkomen, ook omdat die reuk bevorderlijk is aan de gezondheid, zoo als velen weten en erkennen.

Uit het been van zulk een dier was de kam geheel vervaardigd, klaar als zilver, zuiver en wit, welriekende boven de beste kaneel, want als het dier sterft, dan gaat de reuk over in het been, en dit vergaat nooit, en blijft altijd geurig en verdrijft alle vergift en venijn.

Op deze kam waren ook eenige beelden te zien in verheven beeldwerk; deze waren kostelijk bearbeid en sierlijk bewerkt, in fijn goud met rood karmijn en blaauw lasuur.

Men zag er de historie, hoe PARIS, Prins van Troje, bij een fontein lag en aldaar drie Godinnen mogt zien. JUNO, PALLAS en VENUS, die te zamen eenen appel hadden en elk wilde ze geheel en alleen houden. Zij keven er lang om, en ten het laatste was de afspraak, dat zij bij PARIS zouden gaan en zeggen, dat hij den appel moest geven aan de schoonste van haar drieën.

PA-

Int läste sint se des eindrägtig gebleven
By Paris, unde säden, dat he sholde
Geven den sulven appel fan golde
Einer, der shonesten tan ön drên,
Dat se dën sholde behôlden allên.
  Paris dagte hyrup mid beshede.
Juno de eine to öm säde:
Is 't dat du mi den appel tôwisest,
Unde mi for de shonesten prisest,
So geve ik di rykheid unde shat,
So fele des nemand hävt gehad.
  Pallas sprak: geshût dat so,
Dat du den appel mi wisest to,
Du shalt entfangen so grote magt,
Dat di sholen frugten dag unde nagt
Dine fyende, dine frunde alle tosamen,
Al wôr men nomende werk dinen namen,
  Venus sprak: wat shal de shat,
Efte grötterer gewald, sägget mi dat?
Is nigt de koning Priamus syn fader?
Sine brödere ryk unde stark allegader,
Hektor unde der anderen nog mêr?
Is he nigt over de stad Troje ein hêr?
Hävven se nigt de lande umme bedwungen,
Ja fêrne by den ôlden une jungen?
Wultu mi for de shonesten prisen,
Unde mi den gulden appel tôwisen,
De dûrbârste shat shal di wêrden,
De nu is up aller êrden.
Desse shat is dat shoneste wyv,
De je up êrden entfeng dat lyv,
Ein wyv, dat tugtig unde dogendsâm is,

Sho-

PARIS was hierover in gedachten. JUNO zeide: is het dat gij mij den appel toewijst, en mij voor de ſchoonſte erkent, dan zal ik aan u zoo veel rijkdom ſchenken als ooit door iemand bezeten is.

PALLAS ſprak: gebeurt het, dat gij aan mij den appel toekent, dan zult gij groote magt bekomen; men zal u ontzien, dag en nacht bij vijanden en vrienden, waar men uwen naam mag noemen.

VENUS vroeg: wat zal u het geld of grootere magt baten? Is Koning PRIAMUS niet uw vader, en zijn uwe broeders, HECTOR en anderen, niet rijk en ſterk? Is hij geen Heer van *Troje*, en hebben zij geene andere landen verwonnen? Indien gij mij voor de ſchoonſte verklaart, en aan mij den appel toewijst, dan zal u het kostelijkſte geworden, hetwelk op aarde is, te weten: de ſchoonſte vrouw, eene vrouw deugdzaam, ſchoon, edel, en wijs. Zij is nooit genoeg te prijzen en gaat elke ſchat in waarde te boven. Geef mij den appel. Gij krijgt de ſchoone HELENA, de vrouw van den Koning der Grieken!

Shone unde eddel unde dårby wys.
Nigt kan men ſedane to ſullen loven,
Se gait deme ſhatte fele boven.
Giv mi den appel, gelove mi,
Dit ſhone wyv ſhal wêrden di.
Dit ſhone wyv, de ik hyr mene,
Is des koninges fan Greken wyv Helene,
Eddel, ſedig, rike unde wys.
Do gav ör den gulden appel Paris,
Dårto priſede he ſe ſere,
Unde ſprak, dat ſe de ſhoneſte were.
Do halp de godinne Venus,
Dat Paris deme koninge Menelaus
Nam Helenen ſine koninginnen,
Unde bragte ſe mid ſik to Troje binnen.
Desse hiſtorie ſtund gegraven
Up deme kamme hôg forhaven,
Mid bôkſtaven under den ſhilden
Mid den alderſubtileſten bilden.
Ein islik forſtund, wan he dat las,
Wat dit for eine hiſtorie was.
Nu horet fan deme ſpegel gôd.
Dat glas, dat daranne ſtôd,
Was ein beril (10) ſhone unde klar,
So dat men darinne ſag openbår
Al wat over einer milen geſhag,
It were nagt, it were dag.
Hadde jemand in ſineme antlate gebräk,
Edder in ſinen ogen jennig flek,
Wan he dänne in den ſpegel ſag,
Dat gebräk ging wäg den ſulven dag,
Unde alle de flekken, dat was nigt min.

Paris gaf haar den gouden appel en verklaarde haar als de schoonste, en daarna hielp Venus hem aan Helena, de vrouw van Menelaus, die hij naar *Troje* bragt.

Deze historie stond op de kam gegraveerd in verheven beeldwerk, en met letters onder elk schild, en zoo konde een ieder, die dit las, verstaan welk eene historie dit verbeeldde.

Hoort nu aangaande den fraaijen *spiegel*.

Het glas, was een *beril*, zoo schoon en klaar, dat men daarin duidelijk zag, wat in den omtrek van eene mijl gebeurde, zoowel bij nacht, als bij dag. Had iemand in zijn aangezigt eenig gebrek, of een vlek in zijn oog, zoodra hij in den spiegel zag, hield dit gebrek en die vlek op.

Is het dan te verwonderen, dat ik mismoedig ben, over het gemis van dezen schat.

Het hout van de lijst, heette *Sethim*; het is hard

Is et wunder, dat ik mismodig bin,
De ik misse sodanen düren shat?
Dat holt, dår dat glas was ingesat,
Het Sethim, unde is fast unde ligt;
Fan wormen werd it gestoken nigt.
It kan nigt rotten dat sulve holt;
It is ôk bäter geagt dan gold.
Ebenus-holt is desseme gelyk,
Darav gemaked was sêr wunderlik
Ein hölten përd by Krompardes tiden
Des koninges, dårmid he konde riden
Hunderd mile in einer stunde.
Sholde ik dit äventûr ûtspräken to grunde,
Dat konde in korter tyd nigt shên,
Wente ne wård des përdes gelike sên.
Dat holt, dår dat glas inne stôd,
Was brêd anderdhalven mannes fôt,
Buten umme gånde alle rund,
Dår mannige frömde historien uppe stund,
Under isliker historien de wôrde
Mid golde dorgwragt, so sik dat behôrde.

De êrste historie was fan deme pêrde.
It was nidish; wente it begërde,
Dat it mogte inlopen eineme herte,
Unde nigt en konde, des hadde it smärte.
Dat përd ging to eineme hêrden,
Unde sprak: di mag gelukke wêrden!
Sitte up mi, ik bringe di drade,
Is et, dat du folgest mineme rade,
Du shalt fangen ein herte wol fät,

Dår-

hard en ligt; nooit komt er de worm in; het is onvergankelijk en het wordt boven het goud geacht. Dat ebbenhout ftaat er alleen mede gelijk, waarvan het paardje in den tijd van Koning Krompardes was gemaakt, waarmede deze honderd mijl in één uur afreed. Wilde ik van dit avontuur een goed verhaal geven, dit zou te veel tijd vorderen; nooit is de wedergade van dit paard gezien.

Het hout, waarin dit glas ftond, was breed anderhalve voet; buitenom ging een rand, waarin menige fraaije gefchiedenisfen waren afgebeeld, en elke historie was naar eisch met goud doorwerkt.

De *eerfte* historie was van een paard. Het was nijdig, want het begeerde tegen een hert te kunnen loopen en het gevoelde fmart, zulks niet te kunnen doen. Het paard ging bij eenen herder en zeide: Ik wil u bevoordeelen; ga op mij zitten en volgt gij mijnen raad, dan zult gij fpoedig een welgevoed hert vangen. Dit zal u goed komen; zijn vleesch, vel en hoornen, zult gij ten duurfte kunnen verkoopen. Zit op en jaag aan.

Dârsûn shal di wêrden bät.
Syn flêsh, sine horne, unde ôk sine hûd
Magstu du al düre nôg bringen ût.
Sitte up mi, unde late uns jagen.
. De hêrder sprak: ik wil it wagen!
Se reden hen mid alleme flyt,
Unde kwemen by dat herte in korter tyd.
Se reden öme na up deme spôr,
Se kwemen dâr na; dat herte lêp fôr:
Dat pêrd fik wol halv begav,
Ik sprak to deme manne: sitte wat av,
Ik bin möde, lât mi wat rouwen.
De man sprak wedder: nên in trouwen!
It is nu sus, du most mi horen,
Darto shaltu fölen de sporen:
Du hävst mi hyrto sus gebragt.
Sêt, sus wârd dat pērd gedwuugen mit magt.
He lônt sik sulven mid feleme kwaden,
De sik peiniget umme eines anderen shaden.

Ik spräke ôk, dat in deme spegel stund,
Wo dat ein ässel unde ein hund
Deneden bede eineme riken man.
Men de hund de meiste gunst gewan:
He sat by sines heren dish,
Unde at mid öme flêsh unde fish.
He nam öm faken up den shôt,
Unde gav öme äten dat bäste brôd;
So wispelde de hund mid deme start,
Unde likkede sineme heren umme den bârd,
Dit sag de ässel Boldewyn,

De man waagde zulks; zij reden met allen spoed en kwamen weldra bij het hert. Zij volgden het spoor; het hert liep hard, en het paard had het zoo erg, dat het bijna bezweek. Zit af, zeide het tegen den man, ik ben vermoeid, laat mij rusten. — Neen, zeide de herder, gij staat nu onder mij, en gij zult de sporen gevoelen. Gij hebt mij hiertoe aangezocht en zoo werd het paard met magt gedwongen.

Hij haalt zich veel leeds op den hals, die zich uitslooft om een ander te beschadigen.

Ik moet nu verhalen, hoe er op den spiegel gezien werd, het geval van den *ezel* en den *hond*.

Beide behoorden aan een rijk man. De hond genoot de meeste gunst. Hij zat bij de tafel van zijnen Heer, en kreeg vleesch en brood, naar welgevallen. De Heer nam hem dikwijls op de schoot en gaf hem de beste brokken, dan kwispelde de hond met den staart, en likte den baas om den mond. Dit zag de ezel, BOUDEWIJN, en wel met een diep gevoel van smarte. Hij zeide bij zich zelven: Wat mag mijn Heer hiermede

 toch

Dat dede öme we in deme härten syn,
He sprak to sik sulven allenen:
Wat mag myn here hyrmede menen,
Dat he desseme fulen *canis*
Also regte gûd unde frundlik is,
De öme fus likket unde up öme springt?
Mi men tom swaren arbede dwingt,
Ik mot dragen de sakke swâr,
Myn here sholde nigt in eineme jâr
Mid fyv hunden dôn, ja weren der ôk teine,
Dat ik in fêr weken do alleine.
He ät dat bäste, ik krige men stro,
Unde mot up der êrden liggen darto.
Wôr se mi henne driven efte riden,
Dâr mot ik fele spottes liden.
Ik wil nigt läng sus mi laten fordärven,
Men ik wil ôk mines heren hulde forwärven.
  Mid des kwam de here, de wêrd:
De ässel hôv up sinen stêrt,
Up sinen heren he dâr sprang,
He rêp, he rârde unde he sang,
He likkede sinen heren ümme de mulen,
Unde stotte öme twe grote bulen,
Unde wolde öm kussen fôr den mund,
Alse he hadde sên dôn den hund.
Do rêp de here mid angeste grôt:
Nemet den ässel unde slât öme dod!
De knegte slogen den ässel al,
Un jageden öme wedder in den stal.
So blêv he ein ässel alse he was.
  Nog find men mannigen ässels-dwâs,
De eineme anderen sine wolfârd forgan,

Wo-

toch voor hebben, dat hij tegen dezen vuilen hond zoo goed en vriendelijk is, die hem likt en op hem ſpringt. Mij dwingt men tot zuren arbeid; ik moet zware zakken dragen. Mijn Heer zou in een jaar niet met vijf honden doen, ja, met geen tien, wat ik in vier weken alleen volbreng; de hond eet het beste; ik krijg ſtroo, en moet op den grond liggen, en waar ze mij henen drijven, daar moet ik mij nog laten beſpotten. Ik wil mij niet langer alzoo doen mishandelen, en wil ook de gunst van mijnen Heer voor mij verwerven.

De Heer kwam er toevallig bij. De ezel hief de ſtaart in de hoogte, en ſprong tegen hem op. Hij riep, en huppelde en zong. Hij wilde zijn Heer om den mond likken en hem kusſen, gelijk hij van den hond gezien had, en nu ſtootte hij hem twee groote builen. Toen riep de Heer met angst; Neemt den ezel en ſlaat hem dood! De knechten ſloegen den ezel uit al hun magt, en joegen hem naar den ſtal; hij bleef een ezel gelijk voorheen.

Nog zijn er vele dwaze ezels, die de welvaart van anderen misgunnen, hoezeer zij er niets bij

Wowol he nat nigt bäteren kan.
Ja al kumt alſodane mede to ſtate,
So föget öme dog dat ſulve gelate
Alſe einer ſögen, de mid leppelen ät,
Ja forware nigt fele bät.
Men late den äſſel dragen den ſak,
Unde geve öm ſtro unde dyſtel in ſyn gemak.
Dait men öme ôk andere ere,
He plägt al ſiner ôlden lere.
Wôr de äſſels krigen herſhoppyen,
Dår ſüt men ſelden fele dyen.
Meiſt ſe ör eigene fordel ſôken,
Up anderer wolfård ſe weinig röken.
Dog is dit nog de meiſte klage,
Se riſen in magt alle dage.

Koning, here, ji ſholen ôk weten,
Latet mine rede ju nigt fordreten:
Wente up deme ſpegel ſtund ôk gegraven,
Behände mid bilden unde bôkſtaven,
Wo myn fader unde Hinze de kater
Toſamende gingen by eineme water.
Se ſworen toſamende mid ſwaren eden,
Dat ſe wolden under ſik beden
Like delen, wat ſe ôk fengen;
Wolde ſe jemand jagen efte dwängen,
So ſholde ein bliven by deme anderen.
Sus gingen ſe fele wäges wanderen.
It begav ſik eins, dat ſe fornemen,
Wo etlike jägers na öme kwemen,
De hadden ôk fele kwade hunde.

Hin-

winnen zouden. Ja! al komen zij in den gewenschten ſtand, dan nog zoude het hun niet voegen; het zoude gaan als de zeug, die met een lepel wilde eten, en weinig in den mond kreeg.

Men late den ezel zijn pak dragen, en geve hem ſtroo en distels. Al bewijst men hem eere, hij behoudt echter zijnen ouden aard. Waar de ezels in ambten komen, daar ziet men het zelden goed gaan. Zij letten op hun eigen voordeel en weinig op het welzijn van anderen. De meeste aanleiding tot klagen, wordt gegeven door dien de ezels geſtadig in magt rijzen.

Heer Koning! hoor verder, en laat het u niet verdrieten te vernemen, hoe op den ſpiegel nog in beeldwerk, met letters, geestig werd vertoond, het geval, hetwelk mijn vader en Hinze, de kater, hebben gehad bij zekeren ſtroom. Zij hadden elkander met duren eede beloofd, dat zij te zamen zouden doen, en alles wat zij vingen gelijkelijk zouden deelen, ook dat zij, wanneer iemand hen joeg of dwong, bij elkander zouden blijven. Zoo gingen zij op verre wegen.

Het gebeurde eens, dat verſcheidene jagers met booze honden, op hen afkwamen. Hinze ſprak: hier is goede raad duur. Mijn vader

Hinze do to ſpräken begunde,
He ſprak: gûd râd is hyr dür!
Myn fader ſprak: it is äventür!
Einen ſak ful rades ik wol wêt.
Wi willen malkander hôlden den êd,
Unde willen faſte toſamende ſtân.
Dessen râd ik ſätte toforen an.
Hinze ſprak: wo it ôk gât,
Ik wêt allene einen râd,
Dën mot ik bruken, dat ſägge ik ju, ôm!
Alſus ſprang he up einen bôm,
Dâr öme de hunde nigt konden ſchaden.
Sus wolde he minen fader forraden,
Dën he in groteme angeſte lêt ſtân.
Mid des kwemen ön de jägers an.
Hinze ſag dit, unde ſprak:
Leve ôm, dôt nu op juwen ſak!
Ji hävven dâr dog fele rades in:
Bruket dën nu, dat is juwe gewin!
Men blêes int hôrn, unde men rêp: ſla!
Myn fader lêp fôr, de hunde öme na;
He lêp, dat öm ûtbrak dat ſwêt,
So dat he ôk agteren gliden lêt,
Sus wârd he do igteswat forligt,
Anders were he entkomen nigt.
Hyr moge ji horen, we öme forrêd:
Dat dede dé, dâr he ſik meiſt tôforlêt.
De hunde weren öme to ſnel,
Filna hadden ſe öme gerukked dat fel;
Men dar was ein gat, dat wuste he wôl:
Sus entkwam he int ſulve hol.
Des gelyk find men nog mannigen drôg,

De

zeide: het is te wagen. Ik heb wel een zak vol raad. Wij zullen aan elkanderen de belofte houden en bijstaan; dit is mijn eerste raad.

HINZE zeide: Hoe het zijn moge, ik weet maar éénen raad, en dezen moet ik volgen. Hij klom in eenen boom, alwaar de honden hem niet konden beschadigen. Zoo verried hij mijnen vader, dien hij in verlegenheid liet. De jagers kwamen op hem aan; HINZE zag dit, en zeide: Lieve oom! open nu de zak. Gij had zoo vele raad daarin. Gebruik ze nu ten uwen voordeele. Men bloes op den hoorn en riep: sla toe! Mijn vader ging op den loop; de honden volgden. Hij liep dat hem het zweet uitbrak, en het was nadat hem de kommer ontgleed, dat hij het gevaar ontkwam.

Zoo moogt gij hooren, wie hem verried, en dit werd gedaan, door iemand, op wien hij zich het meest had verlaten. De honden waren hem te snel, en zij hadden hem bijna het vel van het lijf gerukt, maar gelukkig kende hij het gat van een hol, waarin hij het gevaar ontkwam.

Men vindt, helaas! nog meer bedriegers, die

De ſus dat ſulve bruket nog,
Alſe Hinze hyr dede, de kwade dêv.
Wunder were it, hadde ik öm lêv.
Dog ik hävve't öm halv forgeven,
Sus is dâr nog wes agterbleven.
Nog ſtund up deme ſpegel mede
Fan deme wulve eine andere rede,
Wente he for gûd mi ſäde dank.
He lêp eins over ein feld entlang,
Dâr fand he ein dôd, geſilled pêrd.
Dat flêſh was fan den knoken forterd;
De wulv begunde de knoken to gnagen;
Öm kwam ein knoke dwêrs in den kragen,
Wente he hadde den hunger grôt.
Hyrfan krêg he ſware nôd;
He ſande ſelen arſten boden,
Nemand konde öme helpen ût noden.
He bôd ſuſte ût einen groten lôn.
Dâr kwam ôk to öm Lütke de krôn;
He drôg ôk ein rôd berêt,
Darumme he öme ôk Doktor hêt,
Unde ſprak to öm: help mi mid flyt,
Unde make mi deſſer wedage kwyt;
Kanſtu, tê mi den knoken ût,
So geve ik di ein grôt gûd.
De krôn den ſhonen wôrden lövede,
Unde ſtak den ſnavel in mid dem hövede,
Unde tôg öm alſo den knoken ût.
Do rêp de wulv overlûd:
We mi! we! du daiſt mi ſêr!
Men ik forgeve't di, do des nigt mêr.
Wan mi dat ein ander ſo dede,

Num-

even valsch handelen als HINZE hier deed. Het zou een wonder zijn, dat ik hem lief had, maar ik heb het hem half vergeven; daar ſtak nog iets van den doorn in het vleesch.

Nog ſtond op den ſpiegel, een ander bedrijf van den wolf, ten bewijze van zijne ondankbaarheid.

Hij ging eens over een veld en vond aldaar het rif van een gevild paard. Het vleesch was reeds vergaan. Uit hoofde van den fellen honger, begon hij de beenen te knagen, en nu ſchoot hem een beentje, dwars in de keel. Veel ſmart leed hij, en hij zond boden aan vele docters en meesters; niemand konde hem uit den nood helpen. Hij beloofde eene groote belooning. LÜTKE (de kraan) kwam ook bij hem; deze droeg eene roode kap, waarom men hem doctor heette. IZEGRIM zeide: help mij en verlos mij van de pijn; indien gij kunt, trek dan het beentje er uit; ik zal u een groot loon geven.

De kraan, die deze mooije woorden geloofde, ſtak het hoofd in de keel van den wolf, en trok er met den ſnavel het been uit. De wolf riep luide: o, Wee! o wee! Gij doet mij zeer, maar ik vergeef het u; doe het niet weer. Indien een ander mij zoo zeer had gedaan, ik zou het nooit van hem lijden.

Nümmer ik dat fan öm lede.
Wäset tofreden, sprak Lütke de krôn,
Ji sint genäsen, gevet mi myn lôn.
Do sprak de wulv: hôret dessen gek!
Ik bin sulven in deme gebräk,
Unde he wil fan mi lôn hävven to?
He denket nigt der döged, de ik öme do,
Wente he stak syn höved in mine mund,
Unde ik let it öm wedder ûtten gesund,
Unde he hävt mi dârto we gedân.
Ik mene, sholde jemand bate entfân,
De behôrde mi, mid allen regten.
Sus lonen shalke, ören knegten!

Sât, desse historie unde dêr nog mêr
Stunden up deme spegele ummehêr
Gewragt, gesneden unde gegraven
Mid bilden unde guldenen bôkstaven.
Ik hêld mi unwêrdig un altogering,
By mi to hävven sodanen kostliken ding.
Darumme sande ik se to groten eren
Der koninginnen un koninge, minen heren.
Wo grote ruwe mine kindere bede
Hyrumme hadden mid groteme lede!
Sus was öre sorge mannigerhande,
Do ik den spegel fan mi sande.
Se plägen dârfôr to spelen unde springen,
Unde segen, wo ön de stêrtken hingen,
Unde ôk wo ön öre müleken stund.
Men, leider! dat was mi sêr onkund,
Dat Lampen so na was syn dôd:

Wen-

Zijt tevreden, ſprak Lutke. Gij zijt genezen; geef mij nu mijn loon.' Toen zeide de wolf. Hoor die gek! ik ben in lijden en hij wil loon van mij hebben. Hij denkt niet aan de weldaad, welke ik hem bewezen heb. Hij ſtak zijn hoofd in mijnen mond, en ik heb hem hetzelve onbeſchadigd laten terug halen, en hij heeft mij bovendien nog zeer gedaan; ik meen dat wanneer een van ons beiden loon zal ontvangen, het mij dan naar regten toekomt. — Zoo beloonen zulke ſchelmen hunne weldoeners!

Deze historien en nog meer ſtonden in de lijst rondom den ſpiegel, geſneden en gegraveerd in beelden met vergulde letters. Ik hield mij onwaardig en te gering, om zulk eene kostelijkheid te bezitten, en daarom zond ik ze aan u, Heer Koning en Vrouw Koningin! alleen om u te vereeren. Ik beſloot er toe, hoe groote rouwe mijne beide kinderen ook deswege zouden hebben, wanneer ik den ſpiegel wegzond. Zij plagten daarvoor te ſpringen en te ſpelen, en zagen dan hoe hun de ſtaartjes hingen, en hoe hun het mondje ſtond. — Maar, helaas! het was mij toen onbekend, dat Lampe zoo na aan zijn dood ware. Ik was gerust en in de goede trouw, toen ik aan hem en mijnen vriend Bellijn de kleinooden aanbeval. Beide waren van ouds mijne beste vrienden, die ik ergens vond. Ik mag nu

wel

Wente ik up truwe unde loven grôt
Öme de klenöde mede befôl,
Unde mineme frunde Belline alsowol.
Dit weren bede mine truwesten frunde,
De ik je krêg to jenniger stunde.
Ik mag wol ropen over den mordenêr,
Ok wil ik darav weten nog mêr,
Worhén de klenöde sin gestolen,
Wente môrd blivt nigt gêrne forholen.
It mag ligte, dat he hyr by uns stait
Mank dessen, de dâr wol av weit,
Wôr gebleven sin desse klenode,
Unde ôk wo Lampe gekomen is tom dode.

Sêt gnädige here, hêr koning!
Ju kumt fôr so mannig ding,
Dat ji nigt al behôlden möget.
Gedenket ju nigt der groten döged,
De myn fader, de ôlde fos, dede
By juweme fader in desser stede?
Wente juwe fader lag krank to bedde,
Unde myn fader ôm syn levend redde.
Nog spräke ji, dat myn fader unde ik mede
Ju, efte den juwen, ne gûd en dede?
Here; ik spräke it mid juweme orlove:
Myn here fader was hyr to hove
By juweme fader in groter gunst,
Wente he wuste fast de regten kunst

Fan

wel wraak roepen over den moordenaar, en ik wil er nog meer van weten, en vooral, wie de kleinooden heeft gestolen. De moord zal niet verholen blijven; misschien is er wel iemand onder de omstanders, die daar meer van weet, en waar de kleinooden zijn gebleven, en hoe LAMPE aan zijn eind is gekomen.

REINTJE *gaat voort om den Koning, door het verhalen van sprookjes in een goeden luim te brengen.*

U, Heer Koning! komen zeker zoo vele dingen voor, dat gij alles niet kunt onthouden. Geheugt u niet van de groote dienst, die mijn vader, de oude Vos, aan uwen Heer vader hier ter stede bewees? Uw vader lag ziek te bed en de mijne heeft hem in het leven behouden. Gij zeidet onlangs, dat mijn vader en ik aan u en de uwen geen goed hebben gedaan. Het zij mij nu geoorloofd te zeggen, dat mijn vader hier ten Hove bij den uwen in groote gunst stond. Hij bezat de ware kunst van artsenij, het water te bezien, traanfistels te genezen, en likdoorns en tanden uit te trekken, enz. Ik wil het wel gelooven, dat gij dit zoo juist niet weet, en het is

ook

Fan artsenyede, dat water to besên,
Utbräken ogen, brödere efte täne ûttên.
Ik love wol, here, ji weten't nigt enked,
Ok wêt ik nigt, eft ju dat denket.
Ji weren do men dre jâr ôld,
Unde it was in eineme winter kôld.
Juwe fader lag krank in groten plagen,
Men moste öme bören unde dragen.
Alle de artsen twischen hyr unde Romen
De lêt he halen unde to sik komen.
Se geven öme over altomalen.
Intläste lêt he minen fader halen;
He klagede öm sêr sine nôd,
Wo he krank were wente in den dôd.
Dit entfärmede mineme fader sêr,
He sprak: o koning, myn gnädige hêr!
Mogte ik ju mid mineme live baten,
Here, lövet mi, dat wolde ik nigt laten.
Maket juwe water, hyr is ein glas.
Juwe fader, de fele kranker was,
Dede, so öme hêt myn fader.
He klagede, he krege jo läng jo kwader.
Dit sulve ôk up deme spegel stund,
Wo juwe fader wârd gesund.
Wente myn fader sprak: wil ji genäsen,
So mot dat jummer endlik wäsen,
Eines wulves lever fan seven jaren,
Here, hyr an moge ji nigt sparen,
De schole ji äten, efte ji sint dôd;
Wente juwe water töget al blôd.
Dâr hastet mede fôr alle ding.
De wulv stond mede in deme ring,

He

ook mogelijk, dat het u niet heugt. Gij waart toen maar drie jaren oud, en het was in een harden winter. Uw vader was erg ziek en zwak; men moest hem beuren en dragen. Alle Geneesheeren tusschen hier en *Rome* waren opontboden; allen gaven hem op. Op het laatst liet hij mijnen vader halen. Hij klaagde dezen zijn nood en hoe hij doodelijk krank was. Dit bedroefde mijnen vader ten hoogste. Hij zeide, Heer Koning! Konde ik u helpen met mijn eigen leven, geloof mij, ik zou het gaarne doen. Laat mij uw water bezien; hier is een glas. Uw vader die veel zieker was, dan hij scheen, deed zoo als de mijne hem gelast had. Hij klaagde en het werd hoe langer hoe erger.

Dit stond ook alles op den spiegel en hoe uw vader wederom gezond werd. Mijn vader sprak: wilt gij genezen worden, dan is het eenigste middel, de lever van een wolf van zeven jaren. Heer Koning! Gij moogt u hier niet van ontslaan. Gij moet deze innemen, of gij zijt dood. Uw water vertoont zich als bloed, en het middel moet spoedig gebruikt worden.

De wolf stond in de kring. Hij hoorde den

He hörde fast to, it hagede öme nigt.
Juwe fader sprak: des syt berigt,
Horet, hêr wulv! shal ik genäsen,
So mot it juwe lever wäsen.
De wulv sprak: here, ik sägge't forwår,
Ik bin nog nigt óld fyv jår.
Do sprak myn fader: it helpet nigt, nên,
Ik wilt wol an der lever sên.
Do moste de wulv tor köken gån,
Unde de lever word öme ûtgedån.
De koning åt se unde genas
Fan aller krankheid, de in öme was,
Unde dankede des sere mineme fader,
Unde gebôd sineme gesinde allegader,
Dat ein islik minen fader doktor hete,
Unde dit nemand by sineme live lête.
Sus moste myn fader to allen tyden
Gån to des koninges regter siden.
Ok gav öme juwe fader, so ik wol wêt,
Ein guldene span unde ein rôd berêt:
Dat moste he dragen fôr alle den heren,
De öm alle hêlden in groten eren,
Unde deden öme ere to allen dagen.
Men mid mi is dat nu ummeslagen.
Men denket nu nigt mines faders döged,
De girigen shälke wêrden nu forhöged.
Egene nutte unde gewin men nu betragt,
Men regt unde wysheid men klene nu agt.
Wôr ein kerleman werd ein here,
Dår gait it over de armen sere.
Krigt he dänne grote magt,
So wêt he sulven nigt, wême he slagt,

raad en was er niet mede te vreden. Uw vader zeide: Hoor, mijnheer de wolf! zal ik genezen, dan moet ik uwen lever hebben. De wolf zeide: ik ben maar vijf jaren oud. Mijn vader hernam: dit zeggen helpt niet; ik zal het aan de lever zien, en toen moest de wolf naar de keuken, waar hem de lever uit het lijf werd gesneden. De Koning at ze en werd van de ziekte hersteld. Hij bedankte mijnen vader en gebood aan het Hofgezin, dat elk hunner hem: *Docter* zoude heeten, en niemand mogt dit op lijfstraffe nalaten.

Mijn vader moest verder altijd aan 's Konings regterhand gaan, en deze schonk hem een gouden ketting, alsmede een rooden doctors-kap; de kap moest hij boven alle Heeren dragen, die allen hem in eere hielden en veel ontzag bewezen. Maar met mij is het nu geheel veranderd. Men denkt nu niet meer aan mijns vaders verdiensten. De heerschzuchtige boeven worden nu verhoogd en elk vlamt alleen op eigen belang. Regtvaardigheid en wijsheid worden gering geschat. Waar een karel (een boer), een Heer wordt, daar gaat het erg met de armen. Bekomt hij eenige magt, hij kent zichzelven niet, en beseft nooit van waar hij gekomen is. Eigenbaat gaat voor; en van dezen zijn er velen bij de Heeren.

Denket nigt, fan wannen he ſy gekomen;
Men ſyn egen fordel unde fromen,
Dat gait fôr in al öreme ſpele.
Desser ſint nu by den heren fele.
  Sodane horen ôk nemandes bede,
Dâr en folgen dänne de givte mede.
Öre meninge is meiſt: bringet men hër;
Dit for't êrſten unde dänne nog mêr!
Desser girigen wulve dër is fele,
Se priſen for ſik de bäſten morſele;
Konden ſe redden mid klenen ſaken
Öres heren levend, dat ſholde ſik nigt maken.
Desse wulv wolde ôk nigt entbären
Sine leveren to geven ſineme heren.
Nog ſege ik lever, wil ji it horen,
Dat twintig wulve ör lyv forloren,
Wen dat de koning efte ſyn wyv
Igt ſholden forleſen öre lyv.
Unde it were ôk minre ſhade;
Wente wat dâr kumt fan kwadem ſade,
Shal ſelden ſines dankes dôn döged.
  Here koning, dit ſhag in juwer jöged:
Dit wêt ik forware unde enked,
Dat ji düt alle nigt en denket.
Men ik wêt it wol al mid ein,
Gelyk efte it giſteren were ſhein.
  Desse hiſtorie unde dit geſhigt
Was up deme ſpegel ôk angerigt
Mid eddelen ſtenen unde mid golde,
So myn fader dat hävven wolde.
Mogte ik den ſpegel wedder upfragen,
Dâr wolde ik lyv unde gûd umme wagen.

De

Zulken letten ook weinig, om het verzoek van anderen, of er moeten giften of gaven voorafgaan. Hun woord is gewoonlijk: Breng maar; dit neem ik op hand; ik wacht nog meer. Zulke gierige wolven zijn er vele. Zij begeeren voor zich de vetſte brokken, maar konden zij het leven van hunnen heer met geringe moeite redden, daar zouden zij zich afmaken. Deze wolf wilde ook zijnen lever niet geven tot behoud van zijnen Heer. Ik zag liever dat twintig wolven het leven verloren, dan dat de Koning of de Koningin gevaar liep van ſterven. Het was ook een mindere ramp, want van een' ſlechten boom komen zelden goede vruchten.

Heer Koning! dit gebeurde in uwe jeugd. Ik weet het in waarheid. Het moge u vergeten zijn, maar ik weet het nog in alle deelen, of het gisteren ware voorgevallen.

Deze gebeurtenis ſtond ook op den ſpiegel met goud en met edele geſteenten, zoo als mijn vader het zelf hebben wilde. Mogt ik den ſpiegel oploopen, ik zoude er lijf en goed om wagen.

De koning ſprak: Reinke, de wôrd
Hävve ik forſtân unde wol gehôrd.
Was juwe fader ſo forhöged,
Unde dede he hyr alſodane döged,
Des mag lange ſyn, ik denke des nigt,
Ok is mi dat nigt êr beregt.
Men juwer ſake der wêt ik fele,
Wente ji ſint faken mede in deme ſpele,
So men faken hyr fan ju ſägt.
Dôn ſe ju dan dat mid unregt?
Dat is ſere kwâd jo toforen.
Mogte ik ôk gûd fan ju horen!
Nên, dat en ſchût nigt faken.
Here, ik antwôrde to den ſaken,
Sprak Reinke, wente ſe mi angân,
Ik hävve id ſulven gûd gedân.
Nigt, dat ik ju do igt forwyt;
Wente ik bin ſchuldig to aller tyd
Dorg ju to dôn al, wes ik mag.
Gedenket ju nigt, wo it eins geſchag,
Dat ik unde de wulv, her Iſegrim,
Hadden toſamende geſangen ein ſwyn?
Do it rêp, beten wi it dôd.
Ji kwemen to uns, ji klageden juwe nôd,
Ji ſpreken: juwe frouwe kweme dâr agter,
Hadde wi wat ſpiſe, ſo worde it ſagter:
Gevet uns mede fan juweme gewinne!
Ja! ſprak Iſegrim binnen dem kinne,
So dat men dat nouwe forſtund.

Men

REINTJE *slaagt in zijne wenschen, en de Koning schenkt hem genade.*

De Koning zeide: „REINAART! Ik heb uwe woorden wel gehoord, maar ik moet u zeggen, dat indien uw vader hier zoo in eere heeft gestaan en zoo veel goeds heeft bedreven, hetzelve dan reeds lang moet geleden zijn. Nimmer heb ik er iets van vernomen; van uw bedrijf vernam ik veel, en hoe dikwijls komt gij in het spel. Behaalt men u hierin ten onregte! Dit alles liep meest ten kwade; mogt ik ook maar iets goeds van u hooren! dit gebeurt zelden."

„Heer! sprak de vos: ik antwoord op hetgeen mij aangaat. Ik heb aan u zelven wel goed gedaan; ik zeg dit niet, tot verwijt, want ik weet, dat men ten allen tijde voor u doen moet, wat men kan. Heugt het u niet, hoe het eens gebeurde, dat Heer IZEGRIM en ik een zwijn gevangen hadden. Toen het schreeuwde beten wij het dood. Gij kwaamt bij ons en klaagdet ons uwen honger. Gij zeidet: mijne vrouw moet ook hierom achterblijven; hadden wij spijs, dan zou het beter worden. Deelt ons iets mede van uwen voorraad. — IZEGRIM zeide wel: ja, doch zoo, dat men het naauwelijks hooren konde; maar ik zeide luide: Het is u van harte gegund, al waren er ook meer zwijnen. Wie, dunkt u, zal de buit verdeelen?

Men ik ſprak: here, it is ju wol gegund!
Ja, weren der ſwine ôk fele.
Wēne dunket ju, de uns dit dele?
Dat ſhal de wulv, ſo ſpreke ji do.
Desses was Iſegrim ſere fro.
He delede do na ſiner ôlden ſede,
Men dâr en was nigt fêl ſhāmede mede.
Ein ferdel gav he ju, dat ander juwer frouwen,
De ander hälvte begunde he to kouwen,
He at ſo girigen utermaten;
Men de oren mid den näſegaten,
Unde halv de lunge dit gav he mi,
Dat ander behêld he al, dit ſege ji.
Sus togede he ſine eddelheid, ſo ji weten,
Dog do ji juwe dêl hadden upgegeten,
Dit wêt ik wol, ji weren nog nigt ſad,
Dit ſag de wulv wol, men he at,
Unde bôd ju nigt nog klên nog grôt,
Do krêg he fan ju einen ſtôt
Fan juwen poten twiſhen de oren,
So dat ōm dat fēl moſte ſhoren.
He blodde unde krêg grote bulen,
Unde lêp wäg mid groteme hulen.
Ji repen ōme na: kum wedder hêr,
Unde ſhame di jo ein ander tyd mêr;
Is it, dat du di ôk nigt en ſhameſt,
Unde mid deme delende dat anders rameſt,
So wil ik di anders wilkomen heten.
Ga haſtigen, hale uns mêr to äten!
Do ſprak ik: here, gebede ji dat,
So ga ik mid ōm, ik wêt wol wat.
Here, ji ſprōken: ja, ga mid ōm!

Do

Gij zeidet: dit moet de wolf doen. — Hier over was IZEGRIM verheugd. Hij deelde naar oud gebruik, en wel zonder zich te ſchamen. Hij gaf een vierde aan u, een vierde aan uwe gemalin, en hij begon ten eerſte met de andere helft, welke hij gulzig verſlond. De ooren en de neus met de helft der longen gaf hij aan mij; het overige behield hij geheel voor zichzelven. Zoo betoonde hij zijne edelmoedigheid, zoo als gij weet. Toen gij uw deel hadt bekloven, hadt gij nog uwe bekomst niet; dit zag de wolf, maar hij bleef voort eten. Hij bood u geen ſtukje aan, en hij kreeg derhalve een ergen tik tusſchen de ooren, zoo dat hij bloedde en groote builen kreeg. Hij liep erg huilende weg. Gij riept hem na: Komt gij hier terug, pas dan beter op, ten einde gij dan op nieuw iets deelende, u niet zult behoeven te ſchamen; anders zal ik u welkom heeten. Loop ſpoedig en bezorg ons meer. Ik hernam: Gebiedt gij het Heer, dan ga ik met hem. Ik weet wel eenigen voorraad, en gij gaaft uwe toeſtemming. IZEGRIM hield zich alsof hij ongeſteld ware; hij bloedde en jankte en hield niet op van huilen; wij gingen echter op de jagt en vonden een vet kalf. Gij lachtet, toen wij het bragten, en zeidet tot mijn lof, dat ik ter goeder tijd was uitgezonden.

Do hêld ſik Iſegrim ſër unbekwêm;
He blodde, he jankede, he konde ſele klagen.
Sus ginge wi egt toſamende jagen.
Ein fät kalv fengen wi, dat ji wol mogten;
Do laghede ji ſêr, alſe wi dat brogten.
Ji ſpröken do, unde loveden mi grôt,
Ik were gûd ûtgeſând tor nôd.
Ji ſpröken, ik ſholde delen dat kalv.
Ik ſprak: here, it is juwe rede halv,
De ander hälvte der koninginnen.
So wat dämme is dâr enbinnen,
Dat härte, de lever mid der lungen,
Dit dêl horet to juwen jungen.
Mi höret tô de fêr föte,
Und Iſegrim dat höved, wente dat is ſöte.
Alſe ji dit hôrden, ſpröke ji do:
Reinke, we lêrde di deden alſo,
So regt höveſhliken? latet mi forſtân!
Ik ſprak: here, dat hävt gedân
Desse, dëme ſo rôd is de kop,
Unde dême ſo blodig is de top.
Wente hüden, do Iſegrim delede dat färken,
Darby begunde ik do to märken,
Unde lêrde do den regten ſin,
Wo men like ſhal delen kalv efte ſwyn.
Sus krêg Iſegrim, de girige dwas,
Shaden unde ſhande for ſinen fras,
Wo fele ſind men nog ſodane wülve,
De alle dage bruken dat ſülve,
Unde öre underſaten forſlinden;
Se ſparen nigt, wôr ſe de finden.
Al wôr ein wulv ſus over mag,

Des

Nu zeidet gij, dat ik het kalf verdeelen moest. Ik hernam: „ De eene helft is voor u, de andere voor de Koningin. Het hart, de lever en de longen zijn voor uwe kinderen. Ik behoud de vier pooten en IZEGRIM bekomt dan de kop; die is zoet en lekker. Toen gij dit hoordet zeidet gij: REINAART wie leerde u zoo billijk deelen?" Dit heb ik geleerd, antwoordde ik, van hem, die thans zoo rood om den kop is. Toen IZEGRIM het zwijn deelde, heb ik hem de kunst afgezien; en zoo verwierf hij schade en schande van zijne begeerlijkheid. — Hoe vele dergelijke wolven zijn er meer, die dagelijks hunne onderzaten verslinden. Zij sparen niets wat hun voorkomt. Overal waar de wolf verschijnt, laat hij zijnen aart blijken. Hij spaart vleesch noch bloed, wee dengenen, die hem verzadigen moet. Wee de stad en het land, waar de wolven de overhand krijgen.

Zie,

Des wolfård krigt einen ummeslag.
Ein wulv sparet nigt flêsh nog blôd:
We öm! de öm sadigen mot.
We der stad unde deme lande,
Dår wülve krigen de overen hande!
Sêt, her koning, gnädige here,
Sodane ere unde dër nog mere
De hävve ji to mannigen stunden
Faken unde fele by mi gefunden.
Wes ik hävve unde mag gewinnen,
Is alle juwe unde der koninginnen,
Dat sy wenig efte fele,
Ja dat meiste is al juwe dele.
Denke ji des kalves unde färken,
So wille ji wol de wårheid märken,
By wëme de tegte truwe mag syn,
By Reinken efte by Isegryn?
Nu is de wulv sêr forhoged,
Unde is by ju de groteste foged.
Nigt menet he juwe fordêl,
Men syn egen gait fôr bede halv unde hêl.
He unde Brûn hävven nu dat wôrd,
Men Reinken sake werd node gehôrd.

Here, it is wår, ik bin forklaged,
Ik môt dårdorg, it môt syn gewaged!
Is hyr to hove jennig man,
De mi der sake overtügen kan,
De kome mid den tügen tor spräke,
Unde klage hyr eine faste sake,
Unde sätte by, nigt na, men fôr,
By forlust des gudes, efte ein ôr,

Ef-

Zie, Heer Koning! Zulk eene eer en nog meer hebt gij van mij erlangd. Wat ik heb en nog winnen mag, het is alles voor u en voor de Koningin. Veel of weinig. Denk aan het zwijn en aan het kalf, dan zult gij zien bij wien de ware trouw is, bij REINTJE of bij IZEGRIM? Nu ſtaat de wolf in eere verheven; hij is naast u, de bedrijfal, maar hij let niet op uw voordeel. — Zijn eigen belang gaat voor. Hij en BRUIN ſtaan in gunst, maar op REINAART's zaak wordt naauwelijks gelet.

Heer Koning! het is waar ik ben verklaagd. Ik moet daar af zijn, en het moet gewaagd worden. Is hier iemand, die mij overtuigen kan, dat hij dan voor den dag kome met zijne getuigen. Hij brenge de zaak aan de bank en make zich vast, bij verlies van zijn eisch of van een oor, of hij ſtelle leven tegen leven, lijf tegen lijf; zoodanig regt plagt hier te zijn. En mijn Heer

Efte syn lyv jegen mi to forlesen!
Sodanen regt plägt hyr to wäsen!
Here, alle desse sake hyr nu gesägd,
De sätte ik by ju in dit regt.
  De koning sprak: wo dëme ók sy,
Deme regte shal men fallen by.
Nemande do ik jegen regt.
It is wår, Reinke, du bist besågd,
Dat du wetest fan Lampen dode,
Wente ik forlôs Lampen node.
Forwår ik hadde Lampen lêv!
Wo Bellyn dat mid öme drêv,
He bragte uns hyr syn höved,
Ik bedrövede mi mêr, wan jennig lövet.
Is jemand, de nu wil mêr
Klagen over Reinken, de kome hër.
Desse sake, de hyr up öm is gesägd,
De late ik stån up ein regt:
Wente Reinke is stedes by mi gebleven.
Mine sake wil ik öme forgeven.
Dog eft jemand welke tüge brogte,
De waraftig syn, fan gudeme rogte,
De kome fôr, so hyr is gesägd,
Unde geve sik hyr mid Reinken int regt!
  Reinke sprak: gnädige here,
Ik danke ju fêr juwer ere,
Dat ji ju nigt laten fordreten,
Unde willen mi regtes laten geneten.
Ik sägge't by mineme swaren ede,
Do Lampe mid Belline fan mi shede,
Do dede mi dat härte so we;
Wente ik hadde fêr lêv desse twe.

Nigt

Heer Koning! Ik ſtel mij nu in dezen en zoo als het gezegd is voor u in het geregt."

De Koning ſprak: „ Wie het ook zij, elk zal deze costuum volgen. Aan niemand doe ik onregt. Het is waar, Reinaart, gij zijt beſchuldigd, dat gij van Lampe's dood weet. Ik verloor Lampe noode, want ik had hem lief. Ik bedroefde mij meer dan men het gelooven zoude, toen ik het bedrijf van Bellijn zag, en hij aan ons het hoofd bragt.

Is er iemand, die meer over Reintje wil klagen, die trede voor. Ik breng de zaak, waarvan hij beſchuldigd is nu aan de bank. Om dat Reintje bij mij is gebleven, wil ik hem alles, voor zoo veel het rijk aangaat, vergeven. Indien er iemand getuigen kan brengen van goede gerugte, die kome op en ſluite met Reinaart een regtsingang!"

Reintje hernam: „ Genadig Heer! Ik bedank u ten hoogſte, dat gij mij niet in het verdriet laat, en mij geregtigheid doet wedervaren. Ik ſtaaf het met duren eede, dat toen Bellijn van mij ſcheidde, het hart mij zeer deed. Ik beminde beiden van harte. Ik had mij niets van dezen nood kunnen voorſpellen, en dat Lampe zoo na aan zijnen dood ware.

Zoo

Nigt wuste ik, dat mi förhêld desse nôd;
Eftc dat Lampen so na was syn dôd.
Sus konde Reinke de wôrde stofferen,
So dat alle, de dâr weren,
Meneden, he spröke ane falsh berâd;
Wente he hadde erensthaftig gelât
Fan den klenöden in sinen wôrden,
So dat alle, de dit hôrden,
Meneden ôk, dat he wâr sâde,
Unde sprôken öm int läste tofrede.
Sus makede he deme koninge wes frôd.
Wente deme koninge de sin sêr stôd
Na den kleinoden, de Reinke mid berade
So grôt hadde loved boven mate.
Hyrumme de koning to Reinken sâde;
Reinke, wäset men tofrede,
Ji sholen reisen unde jagen,
Konde ji de kleinode upfragen,
Mine hulp shal ju syn bereid,
Kone ji upfragen dârfan besheid.
Reinke sprak: eddele here,
Ik danke juwer eddeligheid sere,
Dat ji mi geven trôstlike wôrd.
Ju behôrt to strafen rôv unde môrd,
De leider darumme is geshên.
Ik mot mid flite dârna sên,
Unde wil ôk reisen nagt unde dag
Mid hulpe al, de ik bidden mag.
Krige ik to weten, wôr se syn,
Unde eft allene de hulpe myn
Were to swak, dat ik nigt en mogte
Fullenbringen de magt, dat ik se brogte

To

Zoo konde REINTJE zijne redenen ſtoffeeren. Elk die hem hoorde, meende dat hij zonder bedrog handelde. Toen hij van de kleinooden ſprak, zette hij zijn gezigt in zulk eenen ernſtigen plooi, dat een ieder gelooven moest, dat hij de zaak naar waarheid voordroeg. Zij ſpraken allen met deelneming, en dit verheugde den Koning, wiens verlangen zich bijzonder uitſtrekte naar de kleinooden, zoo hoog door REINAART geprezen.

De Koning zeide derhalve: „ Zijt maar tevreden; gij kunt reizen en trekken naar welgevallen en alzoo de kleinooden opvragen; ik wil u in dezen bijſtaan."

REINTJE hernam: „ Ik bedank U hartelijk, Edel Heer, voor deze troostrijke woorden. Het is uw pligt den roof en den moord, alleen deswege gedaan, te ſtraffen. Ik zal allen vlijt aanwenden, nacht en dag er om reizen, en elks hulp inroepen. Verneem ik eenig berigt, waar zij zijn en is het, dat mijne magt te gering is, om ze in uw bezit te brengen, want zij zijn de uwe, dan zal ik van ganſcher harte bij u hulpe zoeken en ſtel ik dan de kleinooden u ter hand, dan zal ik mijn vlijt wel beſteed rekenen.

To juwen gnaden, wente se sint juwe,
Dat ik dänne mogte mid gansser truwe
Hülpe söken, efte it were fan noden,
By ju umme de kleinoden,
Unde mogte se ju bringen tohand,
Dänne were myn flyt nog wol bewand.
Dit was deme koninge al wol mede;
He fulbörde Reinken up al de rede,
Wowol dog Reinke öm hävt bedrogen,
Unde mid groten loggen förgelogen,
Unde hävt öm eine wassene näse angesat.
Al, de dår weren, löveden ôk dat.
He hadde öm de oren ful geslagen,
So dat he mogte al sunder fragen
Gån efte reisen, wör he wolde.

Men Isegrim wuste nigt, wat he sholde.
He word tornig unde mismodig sêr,
Unde sprak: her koning, eddele hêr!
Löve ji Reinken egt up dat nye,
De ju kortes förlôg twe efte drye?
Wunder is it, dat ji öme lövet,
Deme losen shalke, de ju fordövet,
De ju wisse unde uns alle bedrügt,
Sprikt selden wår, men alletyd lügt.
Here, ik late öm so nog nigt tên;
Ji sholen it horen unde sên,
Dat he is ein falshen drôg.

Dit nam de Koning aan voor goede munt. Hij fcheen met REINTJE's redenen voldaan, hoe deze hem ook had bedrogen, en met zijn liegen een wasfen neus aangezet; allen die er bij waren, geloofden den fchalk; hij had ook dezen de ooren vol gelogen. REINTJE mogt alzoo vrij en vrank reizen waar hij wilde.

IZEGRIM treedt op nieuw als klager voor, en wel over drie misdaden van REINTJE.

IZEGRIM ftond befluiteloos; hij werd toornig en mismoedig. Hij fprak: „ Heer Koning, Edel Heer! Gelooft gij REINAART op nieuw, die u zoo kort geleden nog twee of driemalen met leugenen bedroog. Het is een wonder, dat gij aan den loozen fchalk uw vertrouwen fchenkt, die u verblindt en ons allen bedriegt, nooit de waarheid fpreekt en altijd leugenen uitkraamt. Heer Koning! ik laat hem zoo niet vertrekken. Gij zult het hooren en zien, dat hij een valfche bedrieger is. Ik heb nog drie zware zaken ten zijnen laste, waarin hij mij niet ontgaan kan,

Ik wêt dre grote ſake nog,
Dör he mi nigt wol kan entgân,
Sholde ik einen kamp ôk mid öme ſlân.
It is wâr, hyr is jo geſägd,
Men ſhal öme overtügen mid regt.
Ja, mag he hävven ſo langen dag,
So dait he fôrd al wat he mag.
Kan men alletyd dâr tüge by nemen?
So mag men öm fuſte ſus laten betämen,
Bedregen den einen na, den anderen fêr,
Nemand is, de jegen öm reden dör',
Edder de jegen öm dôr ſpräken ein wôrd,
Men ſine ſake gait alletyd fôrd.
He is dârto ôk nemandes frund,
Nigt ju, efte den juwen to nener ſtund,
Nigt ſhal he fan hyr wiken efte gân,
He ſhal mi hyr to regte ſtân.

Iſegrim, de wulv, klagede egt,
He ſprak: here koning, forſtât mi regt,
Reinke is ein loſen drôg,
So was he to jâr, ſo is he nog.
He ſtait, un forſprikt myn gansſe geſlägt,
Ja alle ſhande he fan mi ſägt.
He hävt mi fele ſhande gedân.
Unde mineme wive toforen an.
He bragte ſe eins by einen dyk,
Unde hêt ſe waden in den ſlyk.
He ſprak: wolde ſe fele fiſhe fangen,
Se ſholde den ſtart int water hangen.
Dâr ſholden ſo fele fiſhe anbéten,
Se ſholde'r ſulv-fêrde nigt konnen äten.

Dâr

al zoude ik ook met hem in het kampregt treden.

Het is waar, gij hebt gezegd, dat men hem in regten moet overtuigen, maar geeft men hem zulk een langen dag, dan zal hij intusſchen doen, wat hij wil; en zal men dit met getuigen moeten bewijzen, och dan zal men hem alles moeten veroorlooven, en hij zal den eenen na den anderen bedriegen. Niemand is er, die over hem durft klagen of tegen hem de mond openen. Hij gaat voort in zijn bedrijf. Hij is niemands vriend, en u en den uwen even min genegen. Hij zal van hier niet gaan of wijken, of hij zal mij nog te regte ſtaan."

Izegrim bragt vervolgens zijne klagte in. Hij ſprak: „ Heer Koning verſta mij wel; Reinaart is een looze bedrieger. Hij was het voor jaren en hij is het nog. Hij verſmaadt en beleedigt mijn geheele geſlacht en ſpreekt overal ten onzen nadeele. Hij heeft mij veel oneere bewezen en vooral aan mijne vrouw. Hij bragt ze eens bij een vijver, en liet ze door het ſlijk waden; hij beloofde haar visſchen te leeren, en raadde, om de ſtaart in het water te laten hangen, dan zouden de visſchen daar in bijten, en zij zou deze dan kunnen ophalen, zeker meer, dan zij eten konde. Zij waadde en zwom, tot dat zij op de aangewezen plaats kwam; daar was het diep,

Dår ging ſe waden, unde ſe ſwam
So lange dat ſe to deme ende kwam.
Dår wås it wol dêp, men dog nigt min,
Dår hêt he den ſtêrt ör hangen in.
De winter was kôld, unde it frôs ſêr,
So lange dat ſe konde nigt hôlden mêr;
Wente de ſtart ör ſo hard befrôs:
Se tôg faſt, men ſe en wård nigt lôs.
Ja, do ör de ſtart word ſo. ſwår,
Se menede, it weren fiſhe wåſt forwår.
Do Reinke dit ſag, desse kwade dêv,
Dat dor' ik nigt ſäggen, wes he do drêv;
Se rêp lude, de arme dêrn,
Se ſtund ſo faſt, ſe konde ſik nigt wêr'n.
Do ik dat ſag unde ôk hôrde,
Wunder is it, dat myu härte nigt toſhôrde!
Ik ſprak: Reinke, wat daiſtu dår?
Ja, do he miner word gewår,
Do ging he lopen ſine ſtråte.
Do ging ik tô mid drovigen gelate,
Unde moſte in deme ſlike depe waden,
Unde in deme kôlden water baden,
Êr ik dat ys konde tobräken,
Unde ör den ſtart darût halp trekken.
Dog was it nog jo nigt to lukken,
Do ſe den ſtêrt ût wolde rukken,
Blêv in deme iſe dat fêrde dêl.
Se rêp fan wedagen, ja dat was fêl,
So lude, dat de buren ûtkwemen,
Unde uns dår in deme dike fornemen.
Ja, dår ging it do an ein ropen!
Se kwemen ſo wärvelik up uns lopen

Mid

maar desniettegenstaande heette hij haar de staart in het water te houden.

Dit gebeurde in eenen fellen winter en het vroor sterk, zoodat ze het niet konde uithouden. De staart vroor vast en hoe zij ook trok, zij konde dezelve niet los krijgen; toen zij gevoelde dat deze zoo zwaar werd, meende zij dat het visschen waren.

Zoodra REINAART zag dat zij vast zat, bedreef hij zijne oude kuren, en wel zoo erg, dat ik het niet durf verhalen.

Zij riep om hulp, die arme vrouw, en zij zat zoo bekneld, dat ze zich niet verweren konde; toen ik dit zag en hoorde — een wonder is het, dat mijn hart niet bezweek. Ik riep: „ REINTJE wat doet gij daar?" Zoodra hij mij gewaar werd, ging hij op den loop. Ik schoot toe tot hulp, met een treurig gelaat; ik moest erg door het slijk waden en ook in het koude water, eer ik het ijs konde breken en hare staart er uittrekken. Dit gelukte niet dan met verlies van het vierde deel. — GIEREMOED huilde van pijn, en wel zoo hard dat de buren uitkwamen; en toen deze ons aldaar in den vijver zagen, ging elk aan het roepen; velen kwamen op ons af met spaden, stokken en bijlen; de wijven kwamen met hare spinrokken. Elk riep: vang, werp, steek, sla toe, en nooit kwam ik in grooter benaauwdheid. Dit zal ook mijne vrouw verzekeren. Wij bragten naauwelijks het leven daar af, en wij liepen, dat ons het zweet uitbrak. Daar was een slechte vent, die met een lange piek naar ons

Mid fpeten, mid äkfen unde mid ftokken,
Ok kwemen de wive mid den rokken.
Dâr rêp men: fang! wärp! ftäk! fla tô!
Ik en krêg nê mêr angeft dan do.
Dat fulve fägt ôk Giremôd, myn wyv.
Nouwe brogte wi wäg dat lyv.
Wi lepen, dat uns dat fwêt ûtbrak.
Dâr was ein lodder, de na uns ftak
Mid eineme peke grôt unde lank.
Desse dede uns den meiften dwang;
Wente he was ftark unde ligt to fôt.
It was avend, unde de nagt anftôd,
Anders were wi feker dôd gebleven.
Dâr lepen de wive alfe ôlde teven,
Se repen, wi hädden öre fhape beten.
Og de hadden uns fo gêrne fmeten!
Se repen uns na alle fhande
Do lepe wi wedder fan deme lande
Na deme water, dâr ftunden fele befen;
Dâr moften de bure uns do forlefen,
Unde dorften by nagte nigt nafolgen.
Do kereden fe wedder fêr forbolgen.
It was fo nouwe, dat wi entgingen.
Sêt, here, dit is fan lêdliken dingen,
Dit is forwäldinge, môrd mid forrade,
Unde horet ju to ftrafen ane alle gnade!

De koning fprak: to desser klagd,
De Ifegrim Reineken hyr tôlagt,
Dâr wil wi over hôlden regt,
Dog wil ik horen, wat Reinke fägt.
Reinke fprak: wan dit wâr were,

ſtak, en deze deed ons het meeste kwaad. Hij was ſterk en vlug ter been. Gelukkig was het avond en de nacht brak aan, anders waren wij zeker dood geſlagen.

De wijven maakten het erg. Zij riepen: wij hadden hare ſchapen gebeten. Zij hadden ons zoo gaarne dood geſlagen, en ſchreeuwden ons allerhande kwaad na. Wij liepen van het land wederom naar het water; gelukkig ſtonden aldaar vele biezen, en hier verloren de boeren ons uit het gezigt; zij durfden ons niet volgen en keerden vertoornd terug. Wij ontkwamen hen ter naauwernood.

Zie Heer Koning! Ik ſpreek alzoo van kwade zaken; hier geldt het van verkrachting en van moord, door verraad. Gij behoort dit zonder genade te ſtraffen."

De Koning zeide. „Ik wil regt ſpreken over de klagte, welke Izegrim hier tegen Reinaart inbrengt, doch ik wil eerst hooren, wat deze zegt."

Reintje nam toen het woord en zeide: „Wanneer

Dat were fele tonâ miner ere.
God forbede't, dat men it so funde!
It is wâr, ik wisede ör to einer stunde,
Wo se fishe sholde fân,
Unde einen guden wäg overgân
To deme watere in by dem dyk.
Men se lêp dârna so giriglik,
Up dat se dâr draden mogte komen,
Do se de fishe hôrde nomen.
Se en hêld nigt den wäg nog de wise;
Ok dat se befrôs in deme ise,
Was de shuld, dat se to lange sat.
Der fishe hadde se sagte enôg gehad,
Hadde se by tiden den stêrt upgetogen;
Men se wolde sik so nigt laten nogen.
Altofele begëren was newerlde gôd,
Ja de sulve faken missen môt;
Welkeres sin unde gemöte dârhén stait
Unde krigt dén geist der girigheid,
De is mid felen sorgen beladen,
Wente nemand kan de girigen saden.
So ging it ök frouwen Giremôd,
De alsus befroren in dem ise stôd.
Dit is nu myn dank to desser stunde,
Dat ik ör do halp, al dat ik kunde,
Dâr se alsus stund befroren,
Unde ik se darût wolde boren.
Men it was forgeves, se was to swâr.
Do kwam Isegrim fan unshigt dâr
An deme över, dâr he stund boven;
He flokede mêr, dän jemand mag loven.
It is jo wâr, dat ik forshrak,

Do

neer de zaak zich volgens die opgave had toegedragen, dit zoude mij in mijne eere benadeelen. Ik moet bidden, dat men het anders bevinde. Het is waar, ik wees aan vrouw Gierremord de plaats waar veel visch zoude zijn, ook den besten weg naar het water. Toen zij van de visch hoorde, liep zij spoedig derwaarts en hield zoo min den weg als zij den raad tot voorzigtigheid volgde. Dat haar staart in het ijs bevroor, was haar eigen schuld. Zij zat te lang op ééne plaats. Zij had visch genoeg gehad, had ze de staart maar opgehaald, maar zij wilde zich niet met het matige tevreden houden. Te groote begeerlijkheid is nooit goed en doet wel eens veel verliezen. Hij wiens zin en gemoed daar heen strekt, en met den geest der gierigheid bezeten wordt, die is ongelukkig; nooit is hij te verzadigen. Zoo ging het ook vrouw Gierremord, die toen bevrozen in het ijs zat.

Ik ontvang nu slechten dank voor mijnen ijver, en dat ik haar naar vermogen helpen wilde. Ik wilde haar uit het ijs optillen; vergeefs! zij was mij te zwaar. Toen kwam Izegrim uit de verte aan, en toen hij mij zag, vloekte hij meer dan men gelooven kan. Het was geen wonder, dat ik verschrikte, toen hij zoo erg en bij herhaling over mij den zegen uitsprak; hij wenschte mij niet minder dan de vallende ziekte toe, en begon in

Do he alſus desse lägeninge ſprak;
Ja nigt eins, men twye, efte drye,
He flokede mi darto de poppelſye;
He begunde ſan torne ôk lude to ropen.
Do dagte ik, forwâr, nu mot ik lopen.
Bäter gelopen wan forfulen!
Mi dogte dâr do nigt länger to ſhulen.
He bêrde, wo he mi wolde toriten.
It is wâr, wôr ſik twe hunde biten
Umme einen knoken, ein môt forleſen.
Darumme dugte mi dat bäſte wäſen,
Dat ik wolde wiken ſineme torn,
Wente ſyn gemöte was forworn.
He was ſêr gram, ſo is he nog,
Sägt he anders, he lugt alſe ein drôg.
Fraget des ſulven ſineme wive.
Wat hävve ik to dônde mid deme ketive?
Sêt here, alſe he do des wârd wys,
Dat ſe befroren ſtund in deme ys,
He ſhalt, he flokede overlûd,
Unde ging do tô, unde halp ör ût,
Dat ſulve, dat he ôk hyr klaget,
Dat ön de buren hävven gejaged,
Ja, dat dede ön beden ſere gôd,
Unde makede ön beden warm dat blôd,
Wente ſe weren in deme iſe forfroren.
Wat ſhal men hyr länger na horen?
It is tomalen eine grove untugt,
De alſus ſyn egen wyv belugt.
Se is jo hyr, men mag ſe fragen:
Were it ſo, ja ſe wolde wol klagen.
Ik bidde umme friſt eine weken,

Dat

in toorn luid te schreeuwen. Toen dacht ik, nu wordt het tijd, dat ik op den loop ga; beter geloopen dan verloren. Ik zag mij verpligt, om te vlugten, want hij dreigde mij te verscheuren, en het is niet te ontkennen, dat, waar twee honden om een been vechten, de een het verliezen moet. Ik ontweek zijnen toorn, want hij was geweldig boos.. Hij was grimmig en dit is hij nog; zegt hij het anders dan liegt hij zulks, alleen om u te bedriegen; vraagt het ook aan zijne vrouw, ... maar wat heb ik met dit boos volk te doen? .....

Overweeg, Heer Koning! dat Izegrim, toen hij zag, dat zijne vrouw bevrozen in het ijs zat, erg schold en vloekte, voor dat hij er haar uit hielp. Hetgene, waarover hij thans klaagt, en dat de buren hem zoo gejaagd en geslagen hebben, dat was voor beiden goed; dit maakte het bloed warm, toen beide bevroren waren. Maar, wie wil er meer van hooren? Het is reeds een vuil gedrag om zijne eigene vrouw te beliegen. Indien zij hier is, men mag het haar vragen; ware het aldus gebeurd, zij zou zelf wel geklaagd hebben.

Ik verg een uitstel van eenige weken, om met mijne vrienden te rade te gaan en om te overwegen, wat ik op de klagt van den wolf zal antwoorden.

Vrouw

Dat ik mid frunden moge spräken,
Dat ik mi berade umme dit sulve,
Wat ik antwôrden moge deme wulve.
Do sprak Giremôd, des wulves wyv:
Sêt, Reinke fos, al juwe bedryv
Is shalkheid unde böverye,
Legen, dregen unde tüsherye.
Ja, de juwen wôrden grundlik lövet,
De werd wisse int läste shöved.
Juwe wôrde sint lôs unde forworn;
Dat fand ik also by dême born,
Dâr de twe ammers hängeden an.
Ji weren in einen sitten gân,
Dâr were ji mede neddergedreven,
Nigt konde ji sulven ju darût häven.
Ji kärmeden sêr, dit was by nagt.
Ik sprak: we hävt ju hyr ingebragt?
Do ik ju hôrde in deme putte.
Do spröke ji wedder, it were mi nutte,
Ik sholde in den anderen ammer stigen,
Ja, ik sholde dänne fishe de fülle krigen.
In untyd kwam ik den sülven wäg dâr,
Ik mênde, ji hadden gesproken wâr.
Ji sworen einen eid by juwer sele,
Ji hadden der fishe geten so fele,
Dat ju dârfan we dede dat lyv.
Des lövede ik ju, ik dulle wyv!
Ik stêg in den ammer, do ging he nedder;
Dâr ji inseten, ging upwärd wedder.
Dat wunderde mi, dat it ging also.
Ik sprak to ju: wo gait dit to?
Darup spröke ji to mi wedder:

Vrouw Gierrmoed ſprak daarna: „Reinaart, uw bedrijf is een zamenweeſſel van boosheid en list, van liegen, bedriegen en boeverij. Ja, hij die uwe woorden gelooft, zal zich deerlijk bedrogen vinden; uwe woorden zijn valsch en loos, en dit bevond ik vooral bij den put, boven welken twee emmers aan de ſpil hingen. Gij waart in de eene gaan zitten, en met dezelve nedergedaald. Niets zoude u daaruit hebben kunnen verlosſen. Gij kermdet erg en het was bij nacht. Toen ik uwe ſtem in den put vernam, vroeg ik: wie heeft er u ingebragt? Gij antwoorddet: dat het goed voor mij zoude zijn, indien ik in den anderen emmer klom, met verzekering, dat ik dan veel visch zoude vinden. Ik deed dit ten mijnen ongelukke, geloovende dat gij de waarheid hadt geſproken, vooral nadat gij gezworen hadt, zoo veel visch te hebben gegeten, dat u de buik zeer deed. Ik klom in den emmer en ging naar beneden, en die, waarin gij zat, ſteeg naar boven. Dit verwonderde mij. Ik vroeg aan u: hoe gaat dit toe? en toen antwoorddet gij: gelijk in de wereld; op en neder; dit is des werelds loop. Zoo gaat het ons beiden ook; de een wordt verlaagd, de ander wordt verhoogd naar elks verdienſten; en daarna ſprongt gij uit den emmer en liept weg.

Ik bleef daar zitten gedurende den geheelen dag, en moest bovendien nog vele ſlagen ontvan-

gen

Alſus gait de werld up unde nedder!
Dat is nu ſo der werlde lôp!
So gait it ôk uns beiden tohôp:
De eine forneddert, de ander forhöget,
Dârna ein islik hävt fele döged.
So is nu der werlde ſtate!
Do ſprünge ji up, unde lepen juwe ſtrate.
Ik blêv dâr ſitten den ganſsen dag;
Dârto entfeng ik mannigen ſlag,
Êr dat ik konde komen fan dâr;
Wente twe buren worden miner gewâr.
Ik ſat dâr hungerig unde bedröved
In gröterem angſte, wan jennig lövet.
Dit bad moſte ik dâr ûtturen.
Do ſpröken under ſik de ſülven twe buren:
Sü, hyr ſit de nedden in deme ammer,
De jo to bitende plägt unſe lammer!
De eine ſprak: hale öme up hyr boven,
Ik wil ſên, kan ik öme toven,
Hyr ſhal he nu betalen de lammer!
Wo he mi tövede, dat was grôt jammer!
Dâr krêg ik ſlag over ſlag,
Newerlde hadde ik droviger dag:
Dog entkwam ik nog int läſte.
  Reinke ſprak: dat was juwe bäſte,
Dat ji dâr worden wol geſlagen.
Ik konde de ſläge ſo wol nigt dragen,
Unde unſer ein moſte ſe jummer liden.
So was it geſhapen to den tiden:
Den ſlägen konde wi bede nigt entgân,
Ik lêrde ju gûd, wolde ji it forſtân,
Dat is, dat ji up eine andere tyd

To

gen eer ik van daar konde gaan. Tweë der boeren werden mij gewaar. Ik zat daar in een bedroefden toestand, en leed honger en kommer, erger dan iemand gelooft. Ik moest den tijd uitzitten, en op het laatst zeide een der buren: onder in den emmer zit hij, die onze lammeren beet; de ander hernam: laten wij hem ophalen, en zien of men hem niet betrekken kan, hij moet ons de lammeren betalen.

Het was erg, hoe zij mij betrokken; ik kreeg slagen bij slagen en nooit had ik een treuriger dag. Ik ontkwam het nog op het laatste."

REINTJE hervatte: „ Het was ten uwen beste, dat gij die slagen erlangde. Ik had dezelve zoo goed niet kunnen uitstaan, en een onzer moest ze wel ontvangen; zoo stond het toen geschapen. Ik gaf u verder eene nuttige les, te weten, dat gij op eenen anderen tijd meer op uwe hoede moest zijn, en aan niemand te veel geloof schen-

 ken;

Dat is, dat ji up eine andere tyd
To bät up juwe hode fyt,
Unde nemande löven altowol,
Wente de werld is der lôsheid fol.
Ja, fprak Ifegrim, dat is wâr,
Dat wêt ik fan Reinken openbâr.
Fan öme hävve ik den meiften fhaden.
Wo faken hävt he mi forraden,
Dat ik nog nigt alle hävve gefägd!
Wi kwemen eins mank der apen-flägt
In einen bärg in Sasfenland,
Dâr ik filna was gefhand.
He hêt mi krepen in ein hol,
It was dâr kwâd, dat wufte he wol.
Hadde ik nigt haftigen fogt de dôr,
Ik hadde dâr feker gelaten ein ôr.
He hêld de apinnen for fine medderen;
Dat ik dâr entkwam, was öme towedderen.
He wifede mi in ör fule neft:
Ik mênde, dâr hadde de helle gewäft.
Reinke fprak to alle den heren,
De mid öm dâr to hove weren:
Ifegrim is nigt al by finnen,
He fprak nu fan der apinnen;
Sine wôrde fint nigt alfo klâr.
Des is nu wol driddehalv jâr,
Dat ik öm folgede int land to Sasfen,
Dâr reifede he hen mid groteme brasfen.
Ik is gelogen, dat he dâr fägt,
It weren fan den mêrkatten-flägt.
He fägt unregt mi towedderen,
Mêrkatten en fint nigt mine medderen.

Frou-

ken; want de wereld is thans vol van looze ftreken."

„ Ja, — fprak Izegrim, — dit laatfte is allezins waar. Ik weet het vooral van Reintje. Door hem heb ik het meeste leed ondervonden, en hoe veel malen heeft hij mij verraden, waarvan ik nog geen verhaal heb gegeven.

Wij kwamen eens bij eene apen-familie op eenen berg in *Sakfen*, waar ik bijna ben omgekomen. Hij liet mij in een hol kruipen, waar ik het kwaad kreeg, zoo als hij voorvit wist, en had ik niet fpoedig den uitgang gezocht, dan had ik er zeker een oor gelaten. Hij noemde de apin zijne moei. Dat ik haar ontkwam, deed hem leed. Hij wees mij haar vuil nest, en ik meende daar de hel te zien."

Reintje wendde zich naar de omftaande Heeren, en zeide: „ Nu fchijnt Izegrim wel geheel gek. Hij fpreekt hier van de Apin, en hij drukt zich hierbij geheel verkeerd uit. Het is nu wel een derde half jaar geleden, dat ik hem volgde naar het land van *Sakfen*. Hij reisde aldaar met groote gulzigheid. Hij liegt verder in zijne reden; wij kwamen bij het meerkatten-geflacht, en hij fpreekt van apen, alleen om mij te beleedigen. Die meerkatten behooren niet onder onze bloedverwanten. Maarten en zijne gade, Mevrouw van Fijnereuk, zijn mijn

 oom

Frouwe Rukenouwe unde Marten, de ape,
Desse is myn medder, unde he myn pape.
He is notarius, he wêt dat regt.
Men dat Isegrim hyr fan mêrkatten sägt,
Dat sülve sägt he mi to hôn;
Mid dën hävve ik altes nigt to dôn.
Se weren ôk nüwerle mine gesellen,
Se sên alse de düvel ût der hellen.
Men dat ik de mêrkatten do medder hêt,
Ja, dat dede ik al umme genêt.
Dêr konde ik do nigt an forlesen;
Sus lete ik se anders wol forfresen.
Sêt, here, wi gingen buten den wägen
Under dem bärge, dâr wi segen
Ein dûster hol dêp unde lank.
Isegrim was fan hunger krank,
Wente ik sag ôme nê so sad,
He hadde gêrne mêr gehad.
Ik sprak: dat hol, dat ik ju wise,
It failt nigt, ji findet dâr spise.
De dâr wonet, dat shal nigt fälen,
De mot wat spise mid uns delen.
Do sprak Isegrim: Reinke, ôm,
Hyr wil ik beiden under dem bôm;
Ji sint bekwemer dârto wan ik.
Sêt, sus wolde he mi wisen int strik.
He sprak: eft ik dâr funde to äten,
Dat sholde ik ôme dôn to weten.
Ik ging darin dorg einen gang,
Dâr fund ik einen wäg krum unde lank:
De angest, de mi dârbinnen entstund,
Wolde ik nigt umme twintig pund

Nog

oom en moei. De eerste is Notaris en weet dit op een haar. Maar dat Izegrim hier aangaande mijne betrekking tot de meerkatten zegt, dit doet hij alleen, om mij te beleedigen; ik heb met deze niets te doen; nooit heb ik met hen omgegaan, en zij zien er uit als de duivel in de hel. Maar dat ik de oude: *Moei* heette, dit deed ik gewins of genotshalve, daar konde ik toen niets mede verliezen; anders zoude ik haar wel laten loopen, al bevroorze ook geheel en al.

Weet, Heer Koning! wij gingen van den weg af aan den voet van eenen berg; aldaar zagen wij een duister hol, diep en lang. Izegrim was ziek van honger, maar ik zag hem ook nooit zoo verzadigd, dat hij niet meer begeerde. Ik zeide: in dit hol zullen wij zeker wel spijze vinden; zij, die aldaar wonen, moeten met ons deelen.

Izegrim hernam: Neef! Ik zal hier, bij den boom wachten; gij zijt bekwamer dan ik, ga naar binnen. Zoo wilde hij mij in het net brengen. Hij belastte mij nog, dat ik, wanneer hij aldaar eten vond, zulks aan hem zoude doen weten.

Ik ging door eenen langen gang, en vond dien met vele en donkere bogten; de angst, welke ik uitstond bij het binnenkomen van het hol, wilde ik om geen twintig gulden nog eens ondergaan.

Nog eins angån; wente dår weren
So fele der ſulven lêdliken deren,
Klene, grote, ôk ein dêl minder,
Unde weren der ſulven mêr-apen kinder.
Wente de mêr-apinne lag in deme neſt,
Ik mênde, it were de düvel gewäſt.
Se hadde eine wide mund unde lange tanden,
Unde lange nägele an föten un handen,
Ok einen langen ſtart angeſät:
Ik en ſag nü lêdliker dere dan dat.
De jungen weren ſwart, fan ſeldſener maneren,
Ik mênde, dat it junge düvele weren.
Se ſegen mi ſêr grüwelik an;
Ik dagte: og! were ik wedder fan dan!
Se was groter dan Iſegrim was:
Öre kinder weren etlike na dem ſulven pas.
Se legen dår in deme fulen hoie,
Ik en ſag ne lêdliker proie,
Beſlabberd wente de oren tô mid drek:
It ſtank dår alſe dat helſhe pek.
De wårheid to ſäggen wolde dår nigt denen,
Wente örer was fele, unde ik allenen.
Ok weren ſe alle fan kwaden gelåt.
Hyrumme fand ik einen anderen råd:
Ik grotede ſe ſhone, dat ik nigt en mênde;
Ik lêt mi dunken, wo ik ſe kende;
Ik hêt ſe medder, de kindere mine magen,
Ik ſprak: God ſpare ju to langen dagen!
Dit ſint juwe kindere, dat ſê ik wal,
Help, ſe behagen mi overal!
Wo luſtig ſin ſe unde wo ſhone!
Din islik mogte ſyn eines koninges ſone.

Dar-

Ik vond aldaar vele leelijke dieren, wel in foort gelijk, maar grooten en kleinen; te weten: de vrouw en kinderen van den meerkat; de moeder lag in haar nest. Ik zag ze aan voor den duivel; zij had een wijden mond en lange tanden, en fcherpe nagels aan handen en voeten, ook een langen ftaart. Nooit zag ik een leelijker dier; en de jongen waren zwart en zoo leelijk, dat ze voor jonge duivels hadden kunnen doorgaan. Zij grijnsden mij gruwelijk aan. Ik dacht: O! was ik maar van hier! — De oude was grooter dan IZEGRIM en de jongen weinig minder; zij lagen allen in nat hooi; nooit zag ik zoo veel vuils bijeen; alle waren tot aan de ooren met drek bezoedeld, en het ftonk er of men het pek van de hel rook. Hier nu de waarheid te zeggen, zou niets geholpen te hebben; zij waren met hun velen en ik alleen, en zij zagen mij reeds met fcheele oogen aan.

Ik nam derhalve een ander befluit. Ik groette ze voor fchoon, hoezeer ik er niets van meende. Ik hield mij als of ik ze kende, en heette ze: *Moei*, en de kinderen: *Neef* en *Nicht*. Ik fprak: u allen zij goede dagen toegewenscht. Dat dit uwe kinderen zijn, kan ik wel zien; wel! wat behagen zij mij. Hoe lustig zijn ze en hoe fchoon. Elk hunner zoude men voor een Konings-kind begroeten. Ik mag u wel bedanken, dat gij alzoo onze familie helpt vermeerderen. Het doet mij leed, dat ik niet eerder iets van deze bloedverwanten geweten heb; van zulken kan men hulp hebben, ten tijde van nood (11).

Darumme mag ik ju wol loven mid regt,
Dat ji alſus meren unſe ſlägt.
Grote froude hadde mi dârſan gekomen,
Hadde ik geweten fan dessen minen omen:
Men mag jo to ön tiden tor nôd.
Ja, do ik ör ſodane ere bôd,
De ik dog ſeker nigt en mênde,
Do dede ſe regt, wo ſe mi kende.
Se hêt mi ôm, unde was ſêr fro
Dog horet ſe mi altes nigtes to,
Nigt ſhadede't mi, dat ik ſe medder hêt,
Wowol mi fan angeſt ûtbrak dat ſwêt.
Se ſprak to mi: Reinke, frund,
Wäſet wilkomen! ſin ji ôk geſund?
It is mi eine froude alletyd,
Dat ji to mi gekomen ſyt.
Ji ſin frôd, ji konnen wol leren
Juwe öm'kens helpen to den eren.
Sêt, do ik alſodanes hôrde,
Dat fordênede ik mid eineme wôrde,
Darumme dat ik ſe medder heit,
Unde ſpârde to ſäggen de wârheid.
Gêrne hadde ik gewäſt fan dan.
Do ſprak ſe: ôm, ji ſhult nergen gân,
Ji ſholen êrſt äten eine gude mâltyd.
Sêt, do drôg ſe up for mi mid flyt
So fele ſpiſe, de ik nigt alle kan nomen,
Mi wunderde, wò de dâr was gekomen,
Fan herten, fan hinden unde andere wildbrad.
Ik nam to mi, unde at mi wol ſad.
Do ik was ſhd, unde hadde genôg,
Gav ſe mi ein ſtükke, dat ik mid mi drôg,

Dat

Toen ik aan haar zoo veel bewijs van eere schonk., waar ik niets van meende, hield zij zich ook alsof ze mij kende. Zij heette mij: *Oom* en was zeer vrolijk.

Zij bestond mij in geen opzigt, maar wat lette het mij, dat ik haar: *moei* heette, hoewel mij het zweet van angst uitbrak. Zij zeide vervolgens: Vriend Reintje, wees welkom! Hoe vaart gij? Het geeft mij eene bijzondere vreugde, dat gij tot mij gekomen zijt; gij zijt wijs. Gij zult uwe neefjes veel kunnen leeren, opdat zij met eere tot stand komen.

Toen ik dit alles vernam, begreep ik, dat ik al dit goeds verworven had met haar *moei* te heeten, en spaarde hierbij alleen de waarheid. Ik wilde van daar gaan, en toen zeide zij: Gij moet hier blijven, en eerst een goeden maaltijd doen, en nu droeg zij zoo veel spijze op, dat ik alles niet noemen kan; harten en hinden-vleesch en allerlei wild-braad. Ik tastte toe en at mijn genoegen. Nadat ik verzadigd was, gaf zij mij nog de rug van eene hinde en dit moest ik medenemen voor mijne vrouw en kinderen. Ik nam afscheid en nu was het: Reintje kom spoedig en dikwijls terug. Dit beloofde ik en ging spoedig heen. Het was er niet uit te houden; het stonk er

Dat was ein ſtukke fan einer hinde;
Dat ſcholde hävven myn wyv unde geſinde.
Sêt, hyrmid nam ik orlov fan êr.
Se ſprak: Reinke, komet faken hër.
Dat lovede ik ör, unde ging wedder ût,
Wente it en was dâr nigt ſêr gûd.
It rôk dâr fuſte na der wegen,
Ik hadde ſilna den dôd gekregen.
It was nog gûd, dat it ſo fel;
Ik makede mi to lopende ſnel
To deme gate ût, dâr ik inkwam,
Unde do ik Iſegrim fornam.
He lag unde ſtênde under dem bôm.
Ik ſprak: wo gait id mid ju, ôm?
He ſprak: nigt wol! ik mot fordärven;
Mi dunket, ik mot fan hunger ſtärven.
Mi entfärmede ſêr ſyn ongelükke,
Unde gav öme to äten dat ſulve ſtükke,
Dat mi gegeven was in deme hol.
He at, ja, dat ſmäkkede öme ſêr wol.
Des wuſte he mi do groten dank,
Al is de gunſt nu worden krank,
  Iſegrim ſprak, do he hadde geten:
Reinke, ôm, latet mi weten,
We is de, de wonet in deme hol?
Wo is it dâr geſchapen, ôvel efte wol?
Do ſprak ik wâr, unde lerede öm dat bäſt,
Ik ſäde: dâr is ein ſêr fûl neſt,
Dog ſpiſe dër is dâr gans fele.
Wil ji, dat men dé mid ju dele,
So gât darin, unde ju wol fôrſeit,
Dat ji nigt ſäggen de wârheid.

Wâr-

verſchrikkelijk, zoo dat ik het bijna beſtorven was. Het beſloeg nog ten goede. Ik maakte dat ik door hard te loopen ſpoedig bij den mond van het hol en in de lucht kwam. IZEGRIM lag nog en kreunde bij den boom. Ik vroeg: Oom! hoe gaat het. Hij: ſlecht; ik ſterf van honger. Ik had medelijden met zijn ongeluk, en gaf hem het ſtuk vleesch, hetwelk ik uit het hol had medegenomen. Het ſmaakte hem wel, en toen bedankte hij mij, hoezeer hij het nu vergeten is.

IZEGRIM had het vleesch pas binnen, of hij vroeg mij: wie woont daar in het hol? is het aldaar goed of ſlecht? Ik zeide de waarheid, en raadde hem ten goede. Ik zeide: het is een vuil nest, maar de ſpijs is er goed en veel. Wilt gij er uw deel van hebben, ga dan naar binnen, maar zie wel toe, om de waarheid niet te zeggen. Gij moet aldaar de waarheid ſparen, indien gij het goed wilt hebben.

Die overal de waarheid wil zeggen, moet veel ver-

Wârheid to spräken mote ji dâr sparen,
Is it, dat ji anders wol willen faren.
De wârheid alletyd spräken wil,
Mot ôk liden forfolginge fyl,
Mot ôk faken buten stân,
Wan de anderen in de härbärge gân.
Ik hêt öme gân in dat hol,
He sholde wêrden entfangen wol.
Wat he dâr sege, sholde he laten unforworen,
Unde spräken, dat se gêrne wolden horen.
Sêt, here, hêr koning, dit weren de wôrd,
So ik öm lerede: do ging he fôrd,
Unde dede hyr al entjegen.
Hävt he dâr wes over gekregen,
Dat is forware syn egene shade,
Wente he folgede nigt mineme rade.
De groven pluggen, we se ôk syn,
Dâr en wil nene wysheid in;
Up wysheid agten se nigt to grunde,
Darumme haten se subtile funde,
Wente se sulven de nigt forstân.
Ik lerede Isegrime toforen an:
Wolde he sik fôr shaden waren,
So moste he dâr de wârheid sparen.
He antwôrde mi, he wüste dat wol:
Middés ging he in dat hol.
Dâr fand he sitten de mêr-apen,
De alse de düvel was geshapen,
Mid ören kinderen: he forsêrde sik sêr,
He rêp: help! wat lêdliker dêr!
Sint dit alle juwe jungen?
Edder sint se ût der hellen entsprungen?

Gât,

vervolging lijden. Hij moet dikwijls buiten ſtaan; wanneer een ander in de herberg treedt. Ik raadde hem in het hol te gaan, en beloofde dat hij er wel ontvangen zou worden, mits hij op zijne woorden lette, en niets zeide dan hetgene men gaarne wilde hooren.

Dit was, Heer Koning! de les, welke ik hem gaf. Hij ging heen en handelde er vlak tegen; heeft hij zich hier door eenig leed op den hals gehaald, het is zijne eigene ſchuld. Die grove pluggen kunnen geene wijsheid leeren; zij miskennen het belang van dezelve, en haatten de fijne praktijk, omdat zij er niets van begrijpen; ik leerde Izegrim, hoe hij zich voor ſchade moeste wachten door de waarheid te ſparen. Hij antwoordde: dat hij dit wel wistte en ging toen in het hol.

Hier vond hij de meerkat met hunne kinderen, zoo leelijk als de nikker. Hij ſchrikte erg, en riep: helpt! wat leelijke dieren. Zijn deze allen uwe jongen, of zijn ze uit de hel ontſnapt. Ik raad u, verzuip ze ſpoedig; wat vruchten zult gij van zulk kwaad zaad verwachten. —

Be-

Gåt; fordränket se, dat is råd.
Wat böse jår shal dit kwade såd!
Hörden se mi, ik wolde se hangen;
Men mogte junge düvele hyrmede fangen,
Wan men se brögte up ein mör,
Unde bünde se dår up dat rör.
Wo regte lêdlik sint se shapen!
Dit mogen wol heten môr-apen!
De mêr-katte sprak do altohand:
Welk düvel hävt ju boden gesand?
Wat hävve ji mi hyr to affen?
Efte wat hävve ji hyr to shaffen?
Sint se aislik, efte shôn,
Wat hävve ji darmede to dôn?
Reinke fos, de is dog klôk,
De was hyr hûden by uns ôk,
He sprak, dat desse mine kinder weren
Shone, sedig unde guderteren.
He hêld se for sine gebôrne frunde.
Des is nigt mêr dan eine stunde.
Hagen se ju nigt, so se öme deden,
Hyr en hävt ju jo nemand gebäden.
Dat sägge ik ju, Isegrim, wille ji it weten! —
Do äshede Isegrim fan ör to äten.
He sprak: langet hër, edder ik helpe ju söken;
It helpet mi bät, wan dessen spöken.
He wolde ör spise nemen mid magt,
Do krêg he, wat öm was tôgedagt.
Se sprang up öm, unde bêt,
Mid ören nägelen rêt unde splêt;
Öre kinder deden des gelyk,
Se beten, se klaieden gruwiglik.

He

Behoorden ze aan mij, ik hing ze op; men zou er jonge duivelen mede kunnen vangen, als men ze op een moeras bragt, en ze op het riet bond. Foei! hoe leelijk zijn ze, men mag ze wel *moerapen* heeten!"

De meerkat zeide: „Welke duivel heeft u herwaarts genodigd? Wat hebt gij mij te tergen, of wat met mijne kinderen te schaffen? Zijn ze leelijk of schoon, wat ligt u daar aan gelegen? REINTJE DE VOS, die wijs en verstandig is, was heden hier ook bij ons, die zeide: dat mijne kinderen schoon, zedig en bevallig waren. Hij hield ze voor zijne bloedverwanten. Dit is nog geen uur geleden; behagen ze u niet, zoo goed als aan hem, niemand heeft u hier ontboden. Dit zeg ik u IZEGRIM, of gij het hooren wilt of niet."

De wolf eischte toen eenig eten. Hij sprak: schaf op, of ik zal u helpen zoeken; het wildbraad is beter voor mij geschikt dan voor deze spoken. Hij wilde hun de spijze met geweld ontnemen, en nu kreeg hij wat hem was toegedacht. De moer vloog hem aan en beet en reet hem met hare tanden en nagelen; de kinderen deden van 's gelijken en krabden en klaauwden hem gruwelijk. Hij begon te jammeren en te huilen, en het bloed liep hem over de wangen. Hij stelde zich niet te weer, en liep haastig naar buiten.

Toen

He begunde to hulen unde to ropen,
Dat blòd kwam over ſine wangen lopen;
He ſatte ſik ók nigt tor were,
Unde lêp wedder ût haſtigen ſere.
Do ik öme ſag, he was tobéten,
Toklaied, toſpleten unde toréten;
Öme was geknepen mannig gat,
Umme dat höved was he fan blode nat.
Ein ór hadden ſe öme ſo geplukked,
Ja todēgen hadden ſe öme ſo gerukked.
Ik frâgede öm, do ik öm ſo ſag toklai'd,
Efte he hadde ſproken de wârheid?
He ſprak: ik ſâde alſe ik it dâr fand;
De lèdlike teve hävt mi geſhand.
Were ſe hyr buten, ſe ſholde't betalen!
Wo dunket ju, Reinke, öre kinder tomalen?
Wo ſlim ſe ſyn, wo aislik ſe ſên!
Do ik dat ſäde, do was it geſhên!
Do fand ik by ör nene gnade;
In untyd kwam ik dâr to bade!
Do ſprak ik wedder: ſy ji forkêrd?
Alſus en hävve ik ju nigt gelêrd.
It ſholden hävven ſâgd, horet mi nu:
Leve medder, wo gait it ju,
Unde juwen ſhönen kinderen gemên?
Se ſint mine neven grôt unde klên!
Do ſprak Iſegrim to mi wedder:
Êr ik ſe wolde heten medder,
Unde öre kinder mine neven,
Ik wolde ſe êr deme düvele geven!
Örer frundſhop hävve ik nên gebrak,
It is dat allerſlimmeſte pak!

Sêt,

Toen ik zag, dat hij zoo deerlijk gebeten en gereten, geplukt en gerukt, en met vele gaten in zijnen huid en aan zijn hoofd gewond was, zoo dat hij overal bloedde en een zijner ooren bijna verloren had, vroeg ik hem: of hij de waarheid gesproken had? Hij hernam: ik noemde de zaken zoo als ik ze vond, en nu heeft die lelijke teef mij zoo geschonden; was zij hier buiten, zij zoude het betalen. En Reinaart, hoe zal men de kinderen beschrijven? Hoe lelijk, hoe ijsselijk zijn ze in hun aangezigt! — Zoodra ik dit zeide, was er geen houden aan; bij niemand was eenige genade, en ik kwam daar deerlijk te pas.

Ik hernam toen: zijt gij onzinnig? Ik heb het u zoo niet geleerd. Gij had moeten zeggen: Lieve Moei! hoe gaat het u en uwe mooije jongen. Ik bemin ze allen, groot en klein als mijne neeven.

Izegrim sprak: Ik wilde ze liever aan den duivel overgeven, eer ik dit gespuis *Moei* of *Neef* heette. Aan bloedverwanten heb ik geen gebrek; — dit is van het allerergste pak.

Sêt, umme dit Isegrim entfing
Sodanen pagiment, alse dâr ging.
Here, hêr koning, märket unde sêt,
Sägt he nigt unregt, dat ik öm forrêd?
Fraget öme sulven, eft it nigt so was;
Wente he was do darmede up'et sulve pas.

Isegrim sprak wedder an:
Wille wi na deme ende slân?
Wat wille wi sus alletyd kiven?
De regt hävt, shal wol rigtig bliven!
Reinke, ji sholen krigen den ramp:
Ik wil mid ju slân einen kamp!
Hävve ji dan regt, dan finde ji wol.
Ji spräken hyr fan der apen hol,
Wo ik dâr was in hunger grôt,
Unde ji mi bragten spise in nôd.
It was men ein knoke, wil ji it weten,
Dat flêsh hadde ji dâr avgegeten.
Ji spotten miner, dâr ik sta,
Unde ji spräken miner ere to na.
Ji hävven mannig spottish wôrd
Mid loggen up mi gebrogt hyr fôrd,
Wo ik deme koninge syn levend forgunde,
Unde wo ik na sineme live stunde.
Ji loveden deme koninge to wisende enen shat.
Men he hävt des nog nigt lange gehad.

Zulke betaling ontving Izegrim voor zijne bemoeijingen. Zegt hij nu niet ten onregte, Heer Koning! dat ik hem verried? — Vraagt het hem zelven, of het niet zoo geweest is; hij was er zelf bij."

Izegrim, *het klagen moede, werpt aan* Reintje *den handschoen toe, en eischt hem in het kampgevecht.*

Izegrim sprak op nieuw: „ Laat ons aan alles een einde maken! Wat hebben wij aan het gestadig gekijf? Die regt heeft, zal wel regt erlangen. Reintje! Gij zult uw loon krijgen. Ik eisch u in het kamp, en hebt gij regt, dit zal u dan gebeuren.

Gij spreekt hier van mijn verblijf bij het hol der apen en hoe ik aldaar honger had, en dat gij aan mij eenige spijze hebt gebragt. Het was wat fraais! een been, waarvan het vleesch was afgeknaagd! Gij spottet toen met mij en nu spreekt gij mijner eere te na. Hoe menige schimpreden hebt gij hier met leugenen tegen mij voorgedragen, vooral hoe ik den Koning naar het leven stond. Gij beloofdet den Koning, hem eenen schat te zullen wijzen, maar hoe veel heeft hij er van gezien? Gij hebt mijne vrouw geschonden, zoo dat zij het niet te boven kan komen. Het is thans zaak dat ik tegen u optrek; wij willen vechten over oud en nieuw. Ik daag u thans uit

Ji hävven myn wyv, de wulvinnen,
Shänded, dat se nummer kan forwinnen.
Dit is de sake, de ik ju tye!
Wi willen kämpen umme öld unde nye:
Ik äshe ju to kampe to desser tyd!
Ik spräke, dat ji ein forräder un mörder syt!
Ik wil mid ju kämpen lyv umme lyv:
Sus' mag eins endigen unse kyv!
De ûtbüt den kamp, dat is dat regt,
Einen handshen deme anderen to dônde plägt.
Dēn hävve ji hyr! nemet to ju!
Draden shal sik dat finden nu.
Hêr koning, unde alle ji heren gemên,
Dit hävve ji gehored, unde ji mogen't hyr sên:
He shal nigt wiken ût desseme regt,
Êr desse kamp sy nedder gelägd!
Do dagte Reinke in sineme môd:
Dit wil gelden lyv unde gôd!
He is grôt, unde ik bin klên;
Werd desse kanze nu forsên,
So is mine list al forloren.
Dog hävve ik wes fordêl toforen,
Nigt shal it gân na sineme willen.
Ik lêt ôme to fore de klouwen avfillen:
Al is syn môd nog nigt geköled,
Ik hope, dat he jo dat sulve nog fölet.
Middés sprak Reinke tom wulve wedder:
Isegrim, ji sint sulven ein forräder!
De sake, de ji mi hyr tôläggen,
De lege ji alle, wan ji de säggen.
Mid ju to kämpen, dat mot ik wagen,
Darför wil ik ôk nigt forzagen.

tot een kampgevecht, en verklaar dat gij een dief en moordenaar zijt. Ik wil met u vechten, lijf om lijf, en zoo zal er een einde komen aan onzen twist.

Die de uitdaging doet, moet volgens regt den handschoen werpen; hier is hij! Neem hem op; ik zal weldra gereed zijn. Heer Koning! en gij allen, Mijne Heeren! Gij hebt het gehoord en gezien, Reinaart zal niet uit het regt gaan, voor dat deze kamp beslist zal zijn." —

Reintje zeide bij zich zelven: „Dit komt op lijf en leven aan. Hij is groot en ik ben klein. Schiet ik hier bij te kort, dan is alle list vergeefs besteed. Ik heb nog iets vooruit en het zal hem niet naar zijnen wensch gaan. Ik liet hem de klaauwen van de voorpoten afrukken; al is het, dat zijn moed niet geheel gekoeld is, ik wil hopen dat hij dit zulks nog gevoelen zal.

Vervolgens sprak hij tegen den wolf: „Izegrim! Gij zijt zelf een verrader. De zaak, waarmede gij mij beschuldigt, is gelogen. Ik wil het wagen om met u te vechten. Ik ben voor U geenszins bevreesd, en het was voorlang mijne begeerte. Izegrim liegt alles wat hij zegt, en der-

Ji bringen mi, dâr ik gêrne were;
Dit was alletyd myn begëre,
Isegrim lugt hyr, dat he sägt,
Des sätte ik ein pand hyr in dit regt!
De koning entfeng de pande do
Fan Reinken, ôk fan Isegrime darto,
Unde sprak: ji twe ſholt ſätten borgen,
Dat ji to kampe komen morgen.
Ji ſint in beden parten forworen,
Men kan alletyd juwe klagd nigt horen.
Isegrimes borgen worden dare
Hinze de kater, unde Brûn de bare.
Moncke de junge, Marten apens ſone,
Ward borge for Reinken, unde Grimbârd de kone.
Do ſprak to Reinken de apinne:
Reinke, frund, wäſet klôk fan ſinne!
Marten, myn man unde juwe ôm,
De nu upgetogen is na Rôm,
De lêrde mi eins ein gebäd,
Dat de Abbed fan Slûkup hävt geſät.
De abbed hadde Marten lêv,
Unde gav ôme dit bäd in eineme brêv.
He ſprak: dat bäd is gûd alletyd
Dën, de gân willen in den ſtryd.
Dën ſhal men dit bäd overläſen
Des morgens nogteren, ſo ſhal he wäſen
Des dages fry fan aller nôd,
Unde is behoded fôr den dôd
Den ſulven dag to allen ſtunden;
Nemand ſhal ôme konnen wunden;
He werd fan alleme kwaden forlôſt.
Hyrumme, neve, hävvet guden trôſt.

Ik

halve zet ik ook een onderpand hier in het gerigte." —

De Koning nam de panden aan van beiden, en ſprak: „Gij moet borgen ſtellen, dat gij morgen in het kamp zult verſchijnen; gij hebt aan beide zijden ſchuld, en men kan niet ten allen tijde voor uwe klagten gereed zijn. IZEGRIM ſtelde toen BRUIN en HINZE als zijne borgen, en voor REINTJE traden GRIMBAARD en MONCKE, de oudſten zoon van MAARTEN (de aap) op.

Mevrouw (de Apin) ſprak REINAART aan eene zeide: „Vriend! wees nu op uwe hoede en wijs. Mijn man, thans te *Rome*, leerde mij eens een gebed, hetwelk de Abt VAN SLOKOP hem gegeven heeft. Die Abt achtte MAARTEN hoog, en zond hem een afſchrift van hetzelve in eenen brief, waarbij hij melde, dat hetzelve ten allen tijde goed was, maar vooral voor hem, die ten ſtrijde zal gaan. Wanneer het over iemand gelezen werd des morgens in het nuchteren, dan zoude deze gedurende den geheelen dag voor alle wonden behoed zijn, en ook verlost van alle rampen. Neef! wees derhalve getroost; ik zal dit gebed morgen over u lezen, dan behoeft gij voor den dood niet beangst te zijn."

Ik wilt over ju läſen morgen,
So dorve ji fôr den dôd nigt ſorgen.
  Reinke ſprak: myn leve medder,
Ik danke ju ſêr, ik denke des wedder.
Mine ſake is regtſärdig boven al,
Dat ſulve mi meiſt helpen ſhal.
  Reinkens frunde de nagt dâr bleven,
Up dat ſe Reinken de ſorge fordreven.
De apinne, frouwe Rukenouwe,
Was Reinken gûd unde ſêr trouwe.
Se lêt öme twiſhen höved unde ſtart,
Unde ôk umme de broſt tom buke ward
Syn hâr altomalen avſhêren,
Dârto wol fät mid olie ſmären.
Reinke was rund, fât unde wolgefôd.
Se ſprak: Reinke, ſêt, wat ji dôt!
Horet na guder frunde râd,
Dat dait ju gûd, unde nümmer kwâd.
Drinket nu fele to desser tyd,
Unde wan ji in den kreit gekomen ſyt,
Hôldet juwe water ſo lange mid magt,
Men dänne ſo wäſet darup bedagt,
Piſſet dänne ful juwen ruwen ſtart,
Unde ſlât den wulv umme ſinen bârd.
Konne ji öm in de ogen raken,
Ji wêrden ſyn geſigte dûſter maken.
Dat ſulve mogte ju ſêr fromen,
Unde öme to groteme hinder komen.
Dit alle möte ji ſus wagen,
Unde latet öm êrſten ju fuſte jagen,
Unde ji ſholt lopen ſus jegen den wind,
Dâr men fele ſtoves unde ſandes ſind,

Dat

Reinaart hernam: „ Mijne lieve Moei! Ik bedank u. Ik zal het erkennen. Mijne zaak is regtvaardig en dit zal mij het meest helpen."

Zijne vrienden bleven gedurende den nacht bij hem. Mevrouw van Fijnereuk was hem bijzonder genegen en zeer getrouw. Zij liet hem tusſchen kop en ſtaart, en ook om den buik en de borst ſcheeren, en ſmeerde hem ter degen met olie in; hij was rond, vet en welgedaan. Zij zeide: „ Reintje, zie wel toe wat gij doet, en hoor naar vrienden-raad; dit zal u goed doen. Drink nu veel en meer dan gij gewoon zijt, en houd uw water in, totdat gij in het ſtrijdperk gekomen zijt; maar dan moet gij dit in de ſtaart doen loopen en tracht dan den wolf daarmede om zijn kop te ſlaan; kunt gij hem in de oogen raken, zoo veel te beter, en dit ſcherpe vocht zal hem zijn gezigt verdonkeren. Dit zal u wel te ſtade komen en hem hinderen; gij moet het wagen; gij moet hem eerst aan het loopen brengen en wel tegen den wind op, en waar veel ſtof en zand ligt; krab dit op en doe het hem in de oogen ſtuiven; daarna moet gij u omkeeren, en als hij zich in de oogen wischt, doe er dan uw voordeel mede, en ſla hem dan met den natten ſtaart in het gezicht, dan zal hij niet weten waar hij is.

Dat öme dat in de ogen mogte weien;
Dan fhole ji ju fan öme draien.
Dewile he dänne wifhet fine ogen,
So denket juwe fordel al dat ji mogen,
Unde flåt öm in fyn angefigte mid juwer pis;
He fhal nigt weten, wôr he is.
Sêt, neve, it is nu fo gefhapen,
Ji fholen ju läggen nu to flapen:
Wi willen ju wäkken, wan dat is tyd.
Erft wil ik over ju läfen mid flyt
De hilgen wôrde, dâr ik fan fäde.
Middés fe de hand up öm läde,
Unde fprak: *gaudo ſlatzi ſalphenia,*
Casbu gorfous barbas as bulfrio!
Sêt, Reinke, nu fint ji wol forwârd!
So fprak ôk de greving Grimbârd.
Sus brogten fe öm tor ruheftede,
Dârfulveft fik Reinke flapen läde,
He flêp, wente dat de funne upging.
Do kwam de otter unde de greving,
Se wäkkeden Reinken famtliken beide,
Se fpröken, dat he fik wol bereide.
De otter gav öm einen ântfogel jung,
He fprak: ik fprang darna mannigen fprung,
Êr ik dën eineme fögelër nam
By Hônrebrôd regt an deme dam;
Dën fhole ji äten, leve fädder!
Dat is gude handgivt, fprak Reinke wedder,
Forfmade ik dat, fo were ik fot.
Dat ji miner denken, dat lone ju God!
Reinke at wol unde drank ôk dârto,
Unde ging mid finen frunden do

In

Zie Neef! zoo ſtaan de zaken. Gij moet nu gaan ſlapen. Wij zullen u wekken als het tijd is, eerst zal ik over u de heilige woorden lezen waarvan ik geſproken heb." — Hierna de hand op zijn hoofd leggende, zeide zij: *gaudo ſtatzi ſalphenio* enz. Zie REINTJE! nu zijt gij wel behoed GRIMBAARD bevestigde zulks.

Zij bragten hem vervolgens naar zijne rustplaats. Hij ſliep tot dat de zon opkwam. GRIMBAARD en de Otter wekten hem op, en ſpraken hem eenen goeden moed in. De laatſte bragt hem een jonge eend; hij zeide: „ Ik moest menigen ſprong doen eer ik hem bij HOENDERBROED, aan den dijk heb bemagtigd. Gij moet hem opeten, lieve Neef!" — „ Het is een goede handgift, (zeide REINTJE,) verſmaadde ik die, dan zoude ik dwaas handelen. Dat gij zoo mijner gedenkt, zal wel vergolden worden." REINTJE at en dronk en ging daarna met zijne vrienden in den kring en op het plein, waar het kampgevecht zoude plaats hebben.

Het

In den kreit unde up den plân.
Dâr men den kamp fholde flân.

Alfé de koning Reinken fornam,
Dat he fo befhoren kwam,
Dat men öme fo to kreite brogte,
He laghede finer, al dat he mogte.
He fag öm alfus fät gefmäred,
Unde fprak: o fos, we hävt di dat geléred?
Du magft wol heten Reinke fos,
Du bift ön altomalen to lôs,
In allen ôrden weftu ein hol!
Wil it di nu helpen, dat findftu wol.
Reinke negede deme koninge fere,
Unde bôd ôk der koninginnen ere.
He wifede fik to wäfen wolgemeid,
Unde fprang middés in den kreit.
Dâr was de wulv mid finen frunden,
De alle Reinken des kwadeften gunden.
Se fpröken mannig forbolgen wôrd.
De kreitwârders brogten de hilgen fôrd,
Dat was de Lupard unde de Los:
Dâr mofte fwären bede wulv unde fos,
Umme wat fe dâr kwemen in den kreit.
De wulv de fwôr den êrften eid.
He fwôr, dat Reinke were ein forräder,
Ein dêv, ein môrdenër, ein misfedäder,
Ein êbräker unde ein falfh ketyv;
Dit gilt uns beden lyv umme lyv!
Reinke fwôr wedder in deme fulven kreit,

Dat

Het kampgevecht.

Toen de Koning REINAART zoo geschoren en ingesmeerd in de kreits zag binnen komen, lachte hij van harte, en zeide: „ o Vos! wie heeft u dit geleerd? Gij moogt wel: REINTJE DE VOS heten en zijt hen allen te loos. In alle oorden weet gij een hol te vinden, en helpt dit een en ander u thans, dan is het fraai bedacht."

REINTJE maakte eene diepe buiging voor den Koning en groette ook de Koningin, met bewijs van eere. Hij betoonde zich welgemoed te zijn en sprong in de kreits; daar stond reeds de wolf met zijne vrienden, die allen aan REINTJE het ergste gunden, en zeer vertoornd over hem spraken.

De kreitsbewaarders, de *Luipard* en de *Los*, bragten de beelden der Heiligen in den kring, en nu moesten de wolf en de vos bezweeren, om welke reden zij aldaar in het kampgevecht kwamen. IZEGRIM zwoer het eerst: dat REINTJE een verrader, en dief en een moordenaar was, verder een echtbreker en een schelm, en dat het nu om lijf en leven zoude gaan.

REINTJE zwoer in dezelve kreits: dat de wolf een

Dat de wulv swore einen falshen eid,
He swôr ôk, dat Isegrim de here
Up öm loge unde unrigtig were,
He sholde nummer wâr maken den eid!
Do spröken de dâr bewareden den kreit:
Dôt, wat ji shuldig to dônde syn;
De regtfärdig is, werd drade wol shyn!
Do gingen ût, beide klein unde groten,
Men desse twe worden binnen besloten.
De apinne formânde Reinken der wôrd,
De he fan ör hadde gehôrd.
Reineke sprak mid fryeme môd:
Ik wêt, ji segen't gêrne gôd,
Nigt to min, ik wil daran;
Ik hävve wol êr by nagte gân,
Dâr ik alsodanes hävve gehaled,
Dat nog nigt al is betaled,
Darumme ik moste wagen myn lyv.
So wil ik ôk jegen dessen ketyv
Myn lyv nu wagen, unde dôn dat sulve,
Unde shänden öme unde alle de wulve.
Ik hope to eren myn gansse geslägt,
Unde wil öme indriven, dat he hyr sägt.
Sus leten se desse twe allên;
Dâr mogte men do twe kämpers sên!
Isegrim kwam mid groteme nide,
Sine klouwen unde mund dede he up wide;
He lêp unde sprang dâr sprunge grôt;
Reinke was ligter dan he to fôt,
He entsprang öme al dat he kunde,
Dog êr he dessen kamp begunde,
Pissede he sinen ruwen start al ful,

Un-

een valschen eed had gezworen, dat hij hem beloog en onregtvaardig handelde, en dat hij zijn eed nooit zoude kunnen waar maken.

Vervolgens spraken de kreitsbewaarders: „ Doet nu, wat gij schuldig zijt. Het zal wel spoedig blijken wiens zaak regtvaardig is." Daarna traden allen, groot en klein, buiten het strijdperk. Partijen werden ingesloten, en de apin herinnerde nog aan REINTJE de les, welke hij vroeger gehoord had. Hij hernam vrijmoedig: „ Ik weet het, hoe gij gaarne zult zien, dat het goed gaat. Vrees niet, ik zal mij wel redden. Ik heb weleer bij nacht avonturen gewaagd en wel iets gehaald, hetwelk nog niet betaald is met gevaar van mijn leven; zoo zal ik mijn lijf nu ook tegen dezen schelm zetten, en hem en alle wolven te schande brengen. Ik hoop mijn geheel geslacht tot eere te verstrekken, en zal hem inpeperen, wat hij van mij gezegd heeft."

Nu liet men hem met den wolf alleen, en nu zag men de twee kampioenen.

IZEGRIM trad toe in toorn; hij zette den mond wijd open en vertoonde zijne klaauwen; hij liep en deed wijde sprongen. REINTJE was veel ligter te voet en ontsprong hem telkens. Eer hij de kamp begon bevochtigde hij zijn staart en vulde die met stof en zand. Toen IZEGRIM meende, dat hij zijnen vijand overmogt, gaf REIN

hem

Unde makede öm ful ſandes un mul.
Do Iſegrim menede, he hadde öm wis,
Do ſlôg Reinke tô mid der pis
Mid ſineme ſtarte einen ſlag
Öm in de ogen, dat he nigt en ſag.
Sus ſeighede he öme in de ogen —
Dat was fan ſinen ôlden togen:
Wente Reinkens piſſe was ſo kwâd,
So dat döme ſelden was gûd râd,
Döme ſe in de ogen kwam,
Döme ſulven ſe ſyn geſigte nam.
Reinke hadde toforen Iſegrims kinder
Hyrmede gedân groten hinder;
He hadde ön de ogen ûtgepist,
Darfan hyrfor geſproken ist.
Sus menede he ôk Iſegrim to maken blind;
Wente ſo wan he kwam jegen den wind,
So klaiede he dat ſand unde mul,
Unde warp deme wulve de ogen ful.
Iſegrim wiſhede, dat dede öm ſmärte,
So ſlôg dänne Reinke to mid deme ſterte,
Unde blendede öme ſo mid der migen:
Iſegrim begunde dat kwâd to krigen.
Mid ſodaner liſt dede Reinke ſlyt:
So wan he ſag, dat he hadde tyd,
Unde dat deme wulve de ogen trânden,
So kwam he ſpringen unde ſlânden,
Unde blendede öme jo de mêr;
Darto forwundede he öme ôk ſêr.
De wulv wârd wol halv dul unde dôrde;
Reinke gav öme nog ſpeie wôrde.
He ſprak: her wulv, ji hävven forſlunden

hem met den natten ſtaart zulk eenen ſtreek voor de oogen, dat hij niets konde zien; zoo ſmartte en beet hem het vocht. Dit was eene van zijne oude vosſe-ſtreken; hij wist, dat hetzelve zoo ſcherp was, dat daartegen geen raad bleek te zijn, en had Izegrim's kinderen daarmede blind gemaakt, zoo als reeds vroeger is gezegd. Hij meende zijnen vijand nu ook van het gezigt te berooven, en als deze tegen den wind opliep, krabde hij het zand en ſtof van de grond, en joeg dit den wolf in de oogen.

Izegrim veegde zich zoo ſterk in zijn gezigt, dat het hem zeer deed, en dan ſloeg Reintje hem op nieuw met den ſtaart, zoo dat hij niets konde zien. Izegrim kreeg het erg, en nu maakte Rein van zijne listen nog meer gebruik. Toen hij zag het aan tijd te hebben, en dat den wolf de oogen traanden, viel hij aan met herhaalde ſlagen en ſprongen en verblinde zijnen vijand hoe langer hoe meer en verwondde hem deerlijk. De wolf werd half dol, verloor zijn beſef, en nu gaf Reintje hem nog ſmadelijke woorden. Hij zeide: „ Heer Wolf! Gij hebt vele lammeren en andere onnozele beesten verſcheurd; ik

Mannig unſhuldig lam to felen ſtunden,
Darto ôk mannig unnoſel dêr:
Ik hope, ji dôn it nu nigt mêr.
Dit is juwer ſelen tomalen gôd,
Dat ji hyr ſus penitencien dôt.
Wäſet duldig, it nimt draden ein ende,
Ji ſint nu komen in Reinkens hände.
Dog wolde ji bidden unde ſonen,
Ik wolde juwes levendes ſhonen.
Desse wôrde ſprak Reinke mid der haſt,
Unde hêld dewile Iſegrim faſt
By ſiner kälen, unde dede öm wark;
Men Iſegrim was öme alto ſtark,
He brak ſik lôs mid twên togen.
Dog taſtede öme Reinke twiſhen de ogen,
He forwundede öme ſêr dorg de hûd,
So dat Iſegrim ein oge ging ût.
Dat blôd lêp öme over ſine näſen.
Umme dit ſprak Reinke: ja, ſo ſholde't wäſen!
De wulv forzagede in ſineme môd,
Do he ſus ſag ſyn egene blôd,
Unde dat he ein oge hadde forlôrn:
He wârd raſende fan groteme torn,
He ſprang na Reinken, dat he öm fatede.
Dat ſulve Reinken nigt fele batede.
Iſegrim ſiner ſmärte forgat,
Unde warp Reinken under ſik plat.
Reinkens fôrföte, dat weren ſine hände,
Dër krêg Iſegrim ein by deme ende
In ſine mund Reinkens hand:
Do wârd Reinken ſorge bekand.
He frugtede der hand to gânde kwyt.

Iſe-

wil hopen, dat gij dit in het vervolg niet meer zult doen; waarlijk het is voor uwe ziel nuttig, dat gij boete doet. Wees geduldig. Gij zijt nu in REINTJE's banden. Wilt gij om genade bidden en een zoen aangaan dan zal ik u niet aan het leven komen.

Deze woorden ſprak REINAART haastelijk, en hij hield IZEGRIM inmiddels bij de keel en verſchafte hem veel moeite., maar IZEGRIM was hem te ſterk; hij maakte zich los na twee rukken. Toen trof REINTJE hem tusſchen de oogen, en wondde hem zoo diep in de huid, dat IZEGRIM een oog verloor; het bloed liep hem over den neus en REIN zeide: „ Ei! zoo moet het gaan!"

De wolf kwam in woede en verzamelde zijne krachten; toen hij zijn bloed zag en voelde, dat hij het eene oog kwijt was, werd hij razende van toorn, ſprong naar REINAART, en greep dezen zoodanig aan, dat het hem bijna duur te ſtade kwam.

IZEGRIM vergat zijne ſmarten, en wierp zich op REINTJE, zoo dat hij dezen onderkreeg en eene der voorpooten met den bek vatte.

Nu kwam REINAART in groot lijden; hij vreesde de voet te verliezen. IZEGRIM hield ze wel degelijk vast, en ſprak tegen hem met vollen mond: „ O dief! nu is uw tijd gekomen. Geef

Isegrim hêld faste mid groteme nyd,
Unde sprak to Reinken mid fulleme munde:
O dêv! nu is gekomen dine stunde!
Giv gewunnen, efte ik sla di dôd.
Dyn bedregend is gewäst to grôt,
Dyn stovkrasſend, dyn pisſend, dyn ſhērend,
Dine grote loggen, dyn fätte smērend!
Du häst mi so fele misgedân,
Nigt en ſhaltu mi nu entgân.
Wo faken hävstu mi geſhänded,
Unde nu myn eine oge forblended!
  Reinke dagte: nu lide ik nôd;
Geve ik mi nigt, so bin ik dôd:
Geve ik mi ôk, so bin ik geſhänd,
Dog ik hävve't tegen öm fordênd.
Mid söten wôrden ging he öme an,
He sprak: leve here ôm, ik wil juwe man
Gêrne syn fan aller miner have,
Unde for ju gân tom hilgen grave,
To allen kärken int hilge land,
Unde bringen darfan to juwer hand
Breve unde des avlates so fele
For ju unde juwer olderen sele.
Ik wil ju hôlden in sodanen eren,
Gelyk eft ji de pawes to Rome weren;
Ik wil ju swēren einen eid,
Juwe knegt to syn in ewigheid;
Darto al mine angebôrne frunde
Sholen ju denen to aller stunde.
Dit sägge ik ju by minen eiden;
Deme koninge wolde ik dit nigt beiden.
Wil ji sus dôn dit unforwandes,

So

gewonnen, of ik bijt u dood; uw bedrog is erg geweest, met het scheeren en smeeren, met het vocht en het stof. Gij hebt mij veel misdaan, maar nu zult gij mij niet ontkomen. Hoe veelmalen hebt gij mij beleedigd, en nu hebt gij mij nog een oog uitgerukt."

Reintje dacht: nu loop ik gevaar; geef ik mij niet over, dan bijt hij mij dood; doe ik het, dan ben ik onteerd. Maar ik heb het aan hem verdiend.

Hij ging hem nu aan met zoete woorden. „Lieve oom en Heer! Ik wil uw lijfeigene zijn met alles, wat ik heb. Ik wil voor u naar het Heilige graf gaan en naar alle kerken in het Heilige land; ik zal van daar vele absolutien en aflaten medebrengen, voor u en voor de zielen uwer ouderen. Ik zal u in eere houden, alsof gij de Paus van *Rome* waart. Ik wil het bezweren uw knecht te zullen zijn tot in eeuwigheid. Alle mijne bloedverwanten zullen u onderdanig zijn; dit zweer ik u zelf en beloof meer aan u dan aan den Koning. Wilt gij het doen op deze beloften, dan znlt gij nog een groot heer worden. Al wat ik vang, zal ik bij u brengen: hoenders, ganzen, eenden en visschen; voor ik er iets van gebruik, zullen uwe vrouw en kinderen de keure hebben. Ik zal met den uitersten vlijt ten uwen dienste staan,

 en

So wêrde ji ein here desses landes;
Unde al wes ik ſus fangen kan,
Shal êrſt to juweme bode ſtân,
It ſy hônre, göſe, ände, edder ſiſhe,
Ik wilt ju bringen to juweme diſhe:
Èr ik des jummer bruken ſhal,
Sholen juwe wyv unde kinder al
Den kôr darav hävven alletyd.
Darto wil ik mid groteme flyt
Alletyd to juweme live ſên,
Dat ju nummer nên kwâd ſhal ſhên.
Ik hete wat lôs, unde ji ſint ſtark,
Hyrmede wil wi dôn dat wark.
Hôlde wi toſamende, we kan uns ſhaden?
De eine mid magt, de ander mid raden!
Unde wi ſint ôk ſo na geboren,
Dat ſholde ſik fan regte nigt gehoren,
Dat wi malkander beſtriden ſholden.
Ik hadde node kamp gehôlden
Tegen ju, hadde ik mogen entgân,
Men ji ſpröken mi to kampe êrſt an:
Do moſte ik, dat ik node dede,
Dog hävve ik hoveſhen gefaren darmede,
Unde mine magt nigt al bewiſed;
Men ik hävve mi meiſt gepriſed
Daran, ju, minen ôm, to ſparen.
Anders hadde ji anders gefaren,
Hadde ik up ju gedragen hât,
Ji hadden't mid mi fele kwader gehad.
Hyr is nog nigt fele ſhade geſhên,
Men mid juweme oge — dat is forſên.
Og! dat ſulve is mi ſo lêd!

Dog

en voor uw lijf zorgen, opdat u geen kwaad wedervare; mij noemt men loos, en gij zijt sterk, en alzoo zullen wij veel kunnen uitrigten. Zijn wij vereenigd, wie zal tegen ons bestand zijn? de eene komt met magt, de andere met raad. Wij zijn ook zoo na aan elkanderen verwant; het zoude niet goed zijn, dat wij elkanderen bestreden. Ik ben noode in het kamp gegaan en had u gaarn ontweken, maar gij hebt mij uitgedaagd. Nu moest ik wel tegen mijnen wil handelen, maar ik ben hierbij hoffelijk te werk gegaan en ik heb mijne magt hierbij geenszins ten volle betoond. Ik heb het mij tot den grootsten lof gerekend, om u, mijnen oom, te sparen; anders was het met u erger gegaan. Had ik tegen u haat gedragen, gij zoudt het nog slimmer gehad hebben; thans is er nog weinig leed aangebragt. Uw eene oog — maar dit is een ongeluk; het is mij zelven zoo leed. Het beste is, dat ik eenen raad weet, om u te helpen, en is het eene oog weg, dan hebt gij het groote voordeel, dat gij maar één vengster hebt te sluiten, als gij wilt gaan slapen, daar een ander er twee moet toedoen. Nog wil ik eenen anderen zoen met u aangaan. Alle mijne vrienden, waarover ik iets te zeggen heb, mijne vrouw en mijne kinderen elk naar zijn rang, zullen voor u nijgen, u eere bewijzen, dat de Koning het ziet, en u bidden, dat gij Reintje vergiffenis verleent en hem door uwe genade laat leven. Ook wil ik in het openbaar bekennen, dat ik u belogen en belasterd heb en u veelmalen heb bedrogen; ook wil ik een

Dog dat bäſte is, dat ik wol wêt
Guden råd, ju mede to heilen;
Wes ik kan, wil ik mid ju deilen.
Blivt dat oge danne wäg, unde wêrde ji heil,
So is it ju dog ein grôt fordeil;
Ji dorven men ein fenſter tôſluten,
Wôr ji ſlapen binnen efte buten,
Dår ein ander mot twe tôdôn.
Nog wil ik ju dôn eine andere ſôn,
Wente alle mine frunde, dår ik over rade,
Myn wyv, mine kinder, islik na grade,
Sholen ju nigen dorg juwe ere,
Dat it de koning ſüt unſe here,
Unde bidden, dat ji Reinken forgeven,
Unde by juwer gnade öm laten leven.
Ok wil ik bekennen openbår,
Dat ik hävve ſproken unwår,
Unde hävve ſhandliken up ju gelogen,
Darto mannigwärve bedrogen.
Ok wil ik ju ſwëren enen eid,
Dat ik nigt kwades fan ju weit;
Ik begëre ôk nergens mid ju to beleden.
Wat kan ik ju gröter ſöne beden?
Döde ji mi ôk nu, wat ligt daran?
So möte ji alletyd ju frugten dan
Fôr myn ſlägte, fôr mine frunde.
So is it ju bäter in desser ſtunde,
Ōm, dat ji ſyn klôk unde wys,
Unde wärven ju nu ere unde prys,
Unde dat ji ju nu maken fele frunde,
De ju denen alle ſtunde.
It is mi nu dog nigt tor baten,

Wer

eed zweeren, dat ik niets kwaads van u weet, en ik begeer niet, dat gij mij aangaande iets belijdt. Hoe kan ik u meer tot verzoening aanbieden. Doodt gij mij nu, wat hebt gij er aan. Gij zult altijd in vreeze zijn voor mijn geflacht en mijne vrienden. Het is beter, oom! dat gij thans wijs en verftandig handelt. Gij zult hiermede lof en eere verwerven en velen tot vrienden maken, die u ten allen tijde zullen ten dienfte ftaan; het is mij onverfchillig, of gij mij doodt, of in het leven laat!"

Wer ji mi doden, efte leven laten.
Do ſprak de wulv: o falſhe fos,
Wo gêrne wereſtu wedder lôs!
Were al de werld fan golde rôd,
Kondeſtu mi dé geven in diner nôd,
Ik lete di darumme nigt kwyt!
Du hävſt mi geſworen mannige tyd,
Ag, du falſhe untruwe geſelle!
Du geveſt mi nigt eine eierſhälle,
Lete ik di lôs in desser ſtunde.
Ik en passe nigt fele up dine frunde;
Wat ſe konnen dôn, wil ik wagen,
Öre fyendſhop wil ik wol dragen.
Og, wo ſholdeſtu mi dänne fokken,
Lete ik di lôs mid ſodaneme lokken!
Wo ſholdeſtu enen anderen bedregen,
De ſik nigt forſtunde up dyn legen!
Du ſprikſt, du hävveſt mi geſpård?
Sü hyrhër, du ſhalk fan kwaderård!
Is nigt ein miner ogen ût?
Du hävſt ôk forwunded mine hûd
Mêr wan an twintig ſteden.
Du leteſt mi nigt ſo lange tofreden,
Dat ik minen aſem mogte uphalen.
Wo ſere ſholde ik dänne dwalen,
Wan ik nu di dede jennige gnade,
De ik fan di hävve ſhande unde ſhade,
Nigt ik allene, men ôk myn wyv —
Dat ſhal di, forräder, koſten dat lyv!

Dewile de wulv tegen Reinken ſus ſprak,
Reinke ſine andere hand underſtak

De-

De wolf ſprak: „ O looze vos! hoe gaarn wenschtet gij, dat ik u los liete! Al kondet gij mij eene wereld vol goud aanbieden, ik wil u thans niet laten glippen. Hoe veel hebt gij mij voorheen met eeden beloofd, en gij hebt mij niet voor de waarde van een eijerſchaal gegeven. Hoe zoude ik u dan thans los laten? Ik vrees niet erg voor uwe vrienden, en hunne vijandſchap. Ik wil het er op wagen, wat zij kunnen doen. O! hoe zoudt gij mij uitlagchen, wanneer ik u op uwe mooije woorden los liet, en hoe velen zoudt gij nog bedriegen, die zich niet hoeden voor uwe leugenen; gij zegt, dat gij mij geſpaard hebt; zie hier, gij booze ſchalk! is het eene oog niet uit, en heb ik in mijnen huid niet meer dan twintig wonden? Gij liet mij geenen tijd om adem te halen. Hoezeer zoude ik mij misgaan, als ik aan u eenige genade ſchonk, daar ik niets van u gehad heb als ſchade en ſchande, en ik niet alleen, maar ook mijne vrouw. Dit zal u nu het leven kosten. Verrader en booswicht!

Terwijl de wolf dit tegen REINTJE zeide, ſtak deze zijnen anderen voorpoot zoo ver, dat hij hem

grij-

Deme wulve twifhen fine benen,
Unde grêp öne fufte, dat was fyn menen,
By finen — ja, ik en fägge nigt mêr.
Reinke duvede öme fafte unde fêr.
De wulv rêp unde begunde to hulen,
Do tog Reinke wedder ût finer mulen
Sine hand, de dâr toforen in ftak;
Ifegrim hadde grôt ungemak.
Reinke knêp un tog öm, dat he fhryede
So fêr, unde dat Ifegrim blôd fpyede.
Fan pinen brak öme ût fyn fwêt,
Darto dat he agter ôk gliden lêt.
Reinke, de den wulv fêr hatet,
Hadde öm by finen bröderen gefated
Mid finen händen unde tänen fo faft:
Sus kwam up Ifegrim alle de laft.
He hadde fo grote pinen darav,
So dat he fik gans unde gâr begav.
Dat blôd lêp ut fineme ogen un hövede;
He ftorte neddér unde fordövede.
Hyrfor hadde Reinke genomen nên geld;
Sêr fafte he öm by den bröderen hêld,
He begunde to flepen unde to tên,
Dat fe it alle mogten fên.
He knêp öm, he flôg, he blaiede, he bêt!
Ifegrim hulede, he rêp, he fhêt,
He drêv alfo grot misgebêr,
Dat fik al fine frunde bedroveden fêr;
Se beden den koning, were't öm bekweme,
Dat he den kamp dog upneme.
De koning fprak: dunket ju gôd?
Is it ju alle lêv, dat men dat dôt?

Al-

grijpen konde op eene zeer gevoelige plaats — meer zeg ik niet.

Reintje hield hem aldaar zoo vast en kneep hem zoo erg dat de wolf fchreeuwde en begon te huilen, en toen trok de Vos den poot terug, welken Izegrim in den mond had. Deze leed groot ongemak. Rein trok en reet hem, dat hij fchreidde, ja bloed opgaf. Door pijn brak hem het zweet uit aan alle kanten, en Reintje bleef hem zoo knellen, met zijne klaauwen, dat Izegrim deerlijk jammerde. Hij gevoelde zulke pijnen, dat hij het moeste opgeven; het bloed liep hem uit zijne oogen, en langs zijn hoofd, en hij viel neder en bezweek.

Reinaart zou om geen geld van het begonnen werk hebben afgezien. Hij hield den wolf vast en begon met dezen te flepen en te trekken, zoo dat alle omftanders het zagen. Hij kneep, floeg, klaauwde en beet zijnen vijand op het ergfte. Izegrim huilde en fchreeuwde, en bedreef allerlei misbaar, zoo dat alle zijne vrienden zich ten hoogfte bedroefden. Zij baden den Koning, indien hij het voegzaam oordeelde, de kamp op te heffen, en Nobel fprak: „ Dunkt het u genoeg te zijn, en is het u allen welgevallig, dat de opheffing alsdan gefchiede!"

Alſe dit de koning hävven wolde,
Dat men den kamp upnemen ſholde
Twiſhen deme wulve unde deme foſſe,
Do ging de Lupard mid deme Løſſe
To ön beden in den kreit,
So alſe ön de koning dat heit.
Desse wareden den kreit, dat was ör wark.
Alſe ſe kwemen in den park,
Tohand ſpröken ſe Reinken tô:
Reinke, de koning but ju to,
He wil dit orlog twiſhen ju beden
Upnemen, unde ôk wil he ju ſheden.
He biddet, dat ji öme willen upgeven
Iſegrime, unde laten öme leven.
Bleve ein fan ju in desseme ſtride,
Dat were ſhade up islike ſide.
Ji hävven dog den prys behôlden!
Dit ſpräken hyr bede jung und ôlden,
Alle de bäſten fallen ju by.
Reinke ſprak: dank hävven ſi!
Ik wil dëme koning des gêrne hören,
Unde dôn, wes mi mag gebören.
Ik begäres nigt ſhonre, dan gewunnen;
Dog bidde ik, de koning mi wille gunnen,
Dat ik minen frunden des êrſten frage.
Do repen alle Reinkens mage:
Ja, Reinke, it dunket uns gôd,
Dat ji des koninges willen dôt.
Reinkens frunde kwemen gelopen,
Dër was fele, in groten hopen,

De

REINTJE *als overwinnaar.*

Zoodra de Koning het toeftemde, dat de kamp zoude worden opgeheven, gingen de kreitswaarders, de *Panther* en de *Los* in het perk. Zij zeiden tegen REINAART: „ De Koning maakt u bekend, dat hij den twist tusfchen u beiden wil eindigen, en u van elkander doen fcheiden. Hij verlangt, dat gij IZEGRIM zult los en in het leven laten. Bleef een van beiden dood, dit zoude hem leed zijn. Gij hebt de overwinning behaald; dit zegt elk, jong en oud; en de besten vallen u bij."

REINTJE hernam: „ Ik ben hun dank fchuldig. Ik wil gaarn den Koning gehoorzamen. Ik begeer niets meer dan de overwinning, maar ik hoop, dat de Koning mij zal toeftaan, om vooraf de goedkeuring van mijne vrienden te vragen. —" en toen riepen alle zijne bloedverwanten: „ Ja „ REINAART! wij keuren het goed, dat gij den „ wil van den Koning zult volgen."

REINTJE's vrienden kwamen nu allen toefchieten; men zag er velen in groote hoopen. De

aap,

De greving, de ape, unde ôk de mûshund,
Ottere, bevere weren ôk ſine frund,
Mårter, hermelen, wesselken, äk'horn,
Ja fele, de up Reinken hadden torn,
Unde mogten öm toforen nigt nomen,
De ſag men nu alle to öme komen.
Etlike, de over Reinken plägen to klagen,
De ſpröken nu alle, ſe weren ſine magen,
Unde kwemen to öme mid wyv unde kinder,
Grôt, klein, lüttik unde ôk nog minder;
Desse tögeden öme de meiſte gunſt.
Dit ſulve is nog der werlde kunſt.
Dëme it wol gait, hävt fele frund,
To dëme ſprikt men: wäs lange geſund!
Men dëme it misgait, wo fele dër is,
Wenig frunde hävt dé, dat is wis.
So was it ôk hyr, do Reinke wan,
Do wolde ein islik by öme ſtân.
Etlike floiteden, etlike ſungen,
Se bleſen basſunen, ſe flogen dâr bungen.
Reinkens frunde ſpröken öme alle tô,
Reinke, ſpraken ſe, wäſet fro!
Ji hävven kônliken in desser ſtunde
Ju geéred unde alle juwe frunde.
Wi weren grôt bedroved todëgen,
Do wi ju underliggen ſegen:
Dog it flôg umme, dat was ein gûd ſtukke!
Reinke ſprak: ja dat was myn lukke!
Reinke dankede ſinen frunden alle.
Sus gingen ſe hen mid groteme ſhalle,
Reinke fôr ön allen ging
Mid den kreitwårders fôr den koning.

Rein-

aap, de das en ook de hond, verders de otter en de bever, de marters, hermelijnen, wezeltjes, eekhoorns en velen die op hem nijdig waren, en hem geen *Neef* durfden noemen. Nu zag men allen tot hem komen. Anderen, die over hem plagten te klagen, kwamen nu bij hem met vrouw en kinderen, de groote en de kleine tot de allerkleinfte toe; elk betoonde hem nu de meeste gunst; elk zeide: „dat hij van zijne maagfchap was. Zoo gaat het nog in de wereld; dien het wel gaat, heeft vele vrienden; aan dezen wenscht men heil en welvaren, maar wien het tegenloopt, die wordt door elk verlaten. Zoo was het ook hier; nu REINTJE het gewonnen had, nu wilde een ieder bij hem zijn. Sommigen ftaken de bazuinen of bliezen de fluit, anderen zongen; alle fpraken hem aan: „*Neef* REINTJE wees nu verheugd, en vrolijk; gij hebt u dapper gedragen, en u en alle uwe vrienden vereerd. Wij waren zeer bedroefd toen wij u zagen onderliggen, maar de kans keerde en het was een heldenftuk!" Hij zeide: „Ja dit was mijn geluk;" en bedankte verder zijne vrienden.

Met groot gedruisch ging men van daar, REINTJE ging voor allen uit en trad vervolgens met de kreitswaarders in, tot voor den Koning.

Hij knielde. NOBEL deed hem opftaan en fprak in het bijwezen van alle de hovelingen: „Gij hebt uwen dag met eere bewaard, REINTJE! ik laat u vrij, terwijl ik verder alle verfchil tusfchen u beiden zonder ftraf op mij neem. Ik zal mijn goeddunken nader bekend maken bij rade

Reinke knyede ſik fôr ōme nedder;
De koning hêt ōm upſtân wedder,
Unde ſprak to ōme fôr alle de heren:
He hadde ſinen dag bewared mid eren:
Hyrumme, Reinke, late ik ju fry,
Unde alle de ſhēlinge neme ik an mi
Twiſhen ju beden ane alle ſtraf,
Unde wil myn gûddunkend ſpräken darav,
By rade fan minen eddelen lüden;
Dat wil ik alſo forſegelen hüden,
Bet dat Iſegrim wedder kan gân,
So lange ſhal it in dage ſtân.
  Reinke ſprak: here, juweme rade
Dēme folge ik gerne fro unde ſpade.
Hyr klagede mannig, do ik êrſt kwam,
De dog nü ſhade by mi en nam.
Iſegrim hêld jegen mi partye,
Darumme repen ſe alle: *crucifie!*
Dat mi ein islik to ſhaden brogte,
Se ſegen, dat men over mi mogte;
Ein islik wolde Iſegrime behagen,
Darumme begunden ſe mene to klagen.
Se ſegen, dat Iſegrim up dat pas
Bät by ju dan ik do was.
Nemand bedagte regt den ende,
Edder de regte wârheid kende.
Se ſint gelyk eineme hôp der hunden,
De eins fôr einer köken ſtunden.
Se ſtunden fuſte up der wagte,
Eft ōn jemand to äten bragte.
Do ſegen ſe ût der köken komen
Einen hund, de hadde deme koke nomen

Ge-

van de Edelen, en dit laten bezegelen, zoodra Izegrim weder zal gaan; zoo lang blijft de zaak in den tegenwoordigen ſtand."

Reinaart ſprak: „ Heer Koning! ik zal uwe beſluiten, vroeg en laat opvolgen. Hier klaagden velen toen ik in regten verſcheen, die nooit ſchade van mij geleden hadden; Izegrim had zich partij geſteld, en nu wilde elk mij in lijden zien; elk wilde mij te ſchade brengen, toen men zag, dat men mij overmogt. Elk wilde den wolf behagen en nu bragten allen klagten in, ziende dat Izegrim te dien tijd, meer bij u in gunst ſtond, dan ik. Niemand dacht op het einde, of zocht de regte waarheid te kennen.

Het ging hun gelijk een hoop honden, die eens voor eenen keuken omliepen. Zij wachtten of ook aan hun iets zoude worden aangeboden. Zij zagen eenen hond aankomen, die een groot ſtuk gekookt vleesch aan den kok had ontnomen. Hij had het duur betaald, want de kok wierp hem met kokend water op zijn achterſte, en verbrande ſtaart en billen. Hij behield echter wat hij genomen had. Zoodra hij bij de andere hon-

Gesoden flêsh ein grôt stukke;
Dog wat it öme to ungelukke:
De kôk begôt öm syn agterpart,
Unde forbrande öm mid heteme water den start.
Dog behêld he, wat he dâr nam.
Do he mank de anderen kwam,
Do sprōken fan öme alle de hunde:
Sêt, desse hävt den kôk to frunde!
Set! welk ein stukke dat he öme gav!
Do sprak he wedder: ji weten dâr nigt av!
Ji prisen mi fôr, dat ik ju behage,
Dâr ik ein stukke flêshes drage:
Sêt mi êrst agter up den stêrt,
Unde priset mi dänne, eft ik des bin wêrd?
Do se ōn do agter besegen,
Wo he dâr was forbrand todögen,
Syn hâr ging öme suste ût,
Öme was forbrand unde forshroied de hûd:
Ön gruwede dârfôr bede jung unde ôlde;
Nên fan ön in de köken wolde,
Se lepen wäg, unde leten öm allene.
Here, hyrmede ik de girigen mene:
Wan se komen by gewold,
Ein islik se dänne to frunde hold;
Men entfût se sere alle stunde,
Wente se drägen dat flêsh in deme munde.
Ein ider mot spräken. dat he wil horen,
Edder he werd beshat unde beshoren.
Men mot se loven, wol sint se kwâd:
Sus werd gestärked öre böse dâd.
Ja, al de dit dôn int gemên,
Wo weinig se na deme ende sên!

Dog

den kwam, zeiden deze: Ziet! deze heeft de kok te vriend; zie welk een ftuk hij bekomen heeft. Toen hernam hij: gij kent de zaak niet. Gij ziet mij van voren, en dat ik een ftuk vleesch in den mond heb, maar bezie mij eerst van achteren, en oordeel dan, of ik mag benijd worden: Toen zij zagen, dat hij aldaar erg verbrand was, zoodat de haren waren uitgevallen en de huid verfchroeid was, werd hij beklaagd; niemand wilde in de keuken gaan en allen verlieten hem.

Heer Koning! zoo is het met de gierigen; wanneer ze in het bezit van goed en magt komen, dan wil een ieder hen ten vriende hebben; men ontziet hen overal, omdat ze het vleesch in den mond hebben; een ieder fpreekt zoo zij het willen hooren, of men ondervindt moeite en afkeuring; men moet ze prijzen, om dat ze anders kwaad worden, zoo worden zij gefterkt in hunnen boozen aard. Elk die zoo handelt, denkt weinig aan de uitkomst. Bekomen zij eindelijk de welverdiende ftraf, en verliezen zij de magt, dan mag men hen niet meer lijden; dan vallen de haren aan beide zijden af; dit zijn hunne vrienden, groot en klein, die hen ook afvallen en hen alleen laten ftaan, gelijk de honden deden, toen zij hunnen kameraad zoo van achteren naakt en geblakerd zagen. Heer Koning! versta mij wel. Dit zal nooit alzoo van Reintje kunnen gezegd worden. Ik zal de zaken alzoo ten beste fchikken, dat mijne vrienden zich mijner niet zullen fchamen. Ik zal uw belang

Dog krigen fodane faken ftraf,
Ör regimente flait draden av.
Toläften mag men fe nigt liden,
Sus falt ön dat hår ût to beden fiden;
Dat fint öre frunde grôt unde klên,
De fallen dänne av int gemên,
Unde laten ön fus allene ftån,
Gelyk fo desse hunde hävven gedån,
Do fe fegen ören kumpån forbrand,
Unde agter fus blôt unde gefhand.
Here, forftåt mine wôrde regt:
Nigt fhal fan Reinken fus wêrden gefägd.
Ik wil alfo des bäften ramen,
Mine frunde fholen fik miner nigt fhamen.
Ik danke juwer gnaden mid alleme flyt.
Wufte ik juwen willen, ik dede'n alletyd.

De koning fprak: wat helpen fele wôrd?
Ik hävve't alle wol gehôrd,
Ik hävve juwen fin ôk wol forftån,
Ik wil ju wedder fätten an
In minen råd alfe ein eddelen barôn,
Darumme fint ji dit fhuldig to dôn,
Unde wil, dat ji fro unde fpade
Komen to mineme hemeliken rade.
Ik fätte ju wedder in al juwe magt.
Sêt, dat ji ju fôr misfedåd wagt!
Helpet alle fake tom bäften keren.

met allen vlijt behartigen, en ken ik uwen wil; dan zal ik dezen ten allen tijde helpen volbrengen."

Reintje *wordt verheven, tot Kanzelier des Rijks.*

De Koning ſprak: „ Waartoe zouden vele woorden dienen. Ik heb alles wel gehoord en heb uwe redenen wel begrepen. Ik wil u als een edelen Baron wederom in mijnen Raad zetten. Ik begeer dat gij vroeg en laat toegang zult hebben tot mijnen geheimen raad, en gij zijt verpligt, dit aan te nemen. Ik herſtel u in uwe vorige magt. Zie toe, dat gij u voor misdaden hoedt, en help alle zaken ten beste ſchikken. Het Hof kan uwen raad niet ontberen, en wanneer gij uwe wijsheid ten goede aanwendt, dan

De *Hov* ėn kan juwe nigt ontbären.
Wan ji juwe wysheid ſättet tor döged,
So is hyr nemand boven ju forhöged
Fan ſharpeme rade, fan nouweu funden.
Ik wil fôrdmêr to allen ſtunden
Nigt mêr horen, de over ju klagen:
Ji ſholt for mi ſpräkėn unde dagen.
Ok ſhole ji ſyn *Känſelēr desses rikes;*
Myn ſegel befäle ik ju des gelikes.
Wat ji beſtellen, wat ji ſhriven,
Dat ſhal beſteld unde geſhreven bliven.
Alſus is nu Reinke in der forſten hove
De allergrotſte worden fan love.
Wat he ſlut. efte wat he radet,
It is al eins, it frome, efte ſhadet.
Reineke dankede deme koning ſere,
He ſprak: ik danke ju, eddele here,
Dat ji mi ſus fele ere dôt,
Ik denke des wedder, bin ik frôd.
Dit was Reinken al wol mede;
He makede mid ſinen frunden reden,
Unde ſhedede alſo ût deme hove
Mid homode unde mid groteme love.
De koning ſande mid öm gelede,
Do he alſus fan öme ſhede.
He ſprak: Reinke, komet draden wedder!
Reinke knyede ſik fôr öme nedder,
He ſprak: ik danke ju mid allen ſinnen,
Darto miner frouwen, der koninginnen,
Darto juweme rade, alle den heren!
God ſpare ju lange to juwen eren!
Ik wil dôn, wat ji begêrt;

is hier niemand, die u in ſcherpheid van oordeel en uitvinding van redmiddelen te boven gaat. Ik wil voortaan geene klagten hooren, welke tegen u worden ingebragt. Gij zult in mijnen naam de perſonen voor het regt roepen en uitſpraak doen. Gij zult *Kanſelier van het Rijk* en tevens *Grootzegelbewaarder* zijn, en wat gij zult beſtellen, dat zal ik geſtand doen en wat gij ſchrijft, zal geſchreven blijven."

Aldus werd REINAART de grootſte in aanzien in des Vorſten Hof. Wat hij beſluit of raadt, wordt opgevolgd, het moge voor — of nadeelig zijn.

REINTJE boog zich voor den Koning en zeide: „ Edel Heer! ik bedank u voor dit bewijs van eere en zal het erkennen in wijsheid."

Hij was over dit alles zeer verheugd, en maakte vervolgens afſpraak, met zijne vrienden. Hij wilde nu het Hof verlaten, zich verheffende op den grooten lof. De Koning gaf hem een geleide mede, en zeide nog tot afſcheid: „ REINTJE, kom ſpoedig terug." Deze knielde voor hem neder en ſprak: „ Ik dank U van ganſcher harte, Heer Koning! ook U, Mevrouw de Koningin, en U, Mijne Heeren van den Raad! Ik wensch dat uwe dagen in eere mogen geſpaard worden. Ik wil doen, wat gij van mij verlangt, en heb u lief; gij zijt het waardig. Ik wilde nu gaarne naar mijne vrouw en kinde-

Ik hävve ju lêv, ji ſin des wêrd.
Ik wil reiſen to wyv unde kinder,
De miner hävven groten hinder,
Here, is it, dat it ju behaget.
De koning ſprak: ja wäſet unforzaged!
Reiſet hen ane alle fare!
Alſus ſhedede Reinke fan dare
Mid ſhonen wôrden unde groter gunſt.

Alſus ging Reinke na ſineme hûs
Mid ſinen frunden to Malepertus.
Reinke dankede ön allen ſere
Der groten gunſt, der groten ere,
Dat ſe öme byſtunden in der nôd.
Sinen dênſt he öne wedder bôd.
Islik ſhede unde ging to den ſinen.
Reinke ging binnen to frouw' Armelinen,
De öm ſêr frundlik wilkomen hêt.
Se fragede öm umme ſyn fordrêt,
Wo he dâr were ûtgekomen?
Reinke ſprak wedder: al mid fromen!
Ik bin grôt in des koninges gnade;
He ſatte mi wedder to ſineme rade,
In ſinen hov, boven alle de heren,
Al unſeme ſlägte to groten eren.
He makede mi to känzelër des rikes,
Unde befôl mi ſyn ingeſegel des gelikes.
Wat Reinke dait unde wat Reinke ſhrivt,
Dat ſulve wol gedân unde geſhreven blivt.
Ik hävve underwiſed in deſſen dagen

Den

ren gaan, die naar mij verlangen, indien het U Heer Koning behaagt."

De Koning ſprak: „ Gij kunt vrij en onbekommerd gaan en zonder gevaar reizen."

Alzoo ſcheidde REINTJE uit het Hof met ſchoone woorden en in groote gunst.

Vertrek naar en aankomst te Malapertus.

Hij vertrok met zijne vrienden, naar *Malapertus*, en bedankte hen allen voor de groote gunst en eere, en dat ze hem hadden bijgeſtaan in den nood, en hierop ſcheidden zij van hem en elk ging naar de zijnen.

REINAART ging naar binnen en kwam bij Vrouw ERMELIJNE, die hem vriendelijk welkom heette; zij vroeg hem, naar het doorgeworſteld leed, en hoe hij het ontkomen was.

Hij antwoordde: „ In alles met voordeel. Ik ſta hoog in 's Konings gunst. Hij plaatſte mij wederom in zijnen Raad, boven alle andere Heeren, tot groote eere van ons geſlacht. Hij benoemde mij tot *Kanſelier* en *Zegelbewaarder* van het rijk, en heeft het beſluit uitgevaardigd:

Wat REINEKE zal doen, en REINEKE zal ſchrijven,
't Is alles welgedaan, en 't zal geſchreven blijven.

Ik heb verder aan den wolf in deze dagen zulk eene les gegeven, dat hij niet meer klagen zal.

Ik

Den wulv, dat he nigt mêr werd klagen;
Ik hävve öm ôk halv geblended,
Darto syn hele slägte shänded;
Ik hävve öm gelubbed ja also sêr,
Der werlde werd he nên nutte mêr.
Wi slogen einen kamp, ik hêld öm under,
Werd he gesund, dat dait mi wunder;
Dat hope ik nigt; dog ligt dâr nigt an:
Ik bin geworden syn overman,
Darto ôk aller siner gesellen,
De des mid öm hêlden unde byfellen.
Desses was de fossinne sere fro,
Unde sine twe kinder ôk also,
Dat ör fader sus was forhäven.
Se spröken: ja, nu wil wi leven
In groten ere ane sorge,
Unde maken fast unse borge!
Sus is nu Reinke hôggeéred,
So hyrmid korte is gelered.

De lerer, de desse historien shrêv,
Shrivt forder, wôr Isegrim blêv.
He lag in deme kreite sêr ovel gefaren.
Sine frunde gingen to öme by paren,
Syn wyv unde Hinze, ôk Brûn, de bare,
Sine kinder, syn gesinde, sine frunde weren dare.
Se drogen öm ût deme kreite mid klagen,
Uude hävven öm up einer bare gedragen
Mid hoie, dâr he warm inne lag.
Tohand men sine wunden besag,

Dâr

Ik heb hem half blind gemaakt, zijn geheel geslacht tot schande gebragt, en hem zoodanig getroffen, dat hij voor de wereld niets meer van nut is. Wij hebben eenen kamp gestreden. Ik hield hem onder; wordt hij ooit wederom gezond, dit zal mij verwonderen. Ik denk het niet, en daaraan ligt mij ook weinig gelegen. Ik ben nu boven hem gesteld, en ook boven, die van zijn gevolg, die het met hem hielden en hem bijstonden.

Over dit allês was vrouw ERMELIJNE zeer verheugd; zijne twee zonen niet minder, en wel daarover, dat zij hunnen vader zoo verhoogd zagen. Zij spraken: „ Nu willen wij in groote eere en zonder zorg leven en ons kasteel vast maken."

REINTJE werd alzoo hoogelijk vereerd, gelijk kortelijk hiermede is geleerd en aangewezen.

BESLUIT.

De Dichter, die deze geschiedenis gaf, meldt verder aangaande IZEGRIM.

Dat deze in den deerlijksten toestand in de kreits bleef liggen. Zijne vrienden kwamen, bij paren, tot hem; zijne vrouw ging met HINZE en BRUIN; verder volgden zijne kinderen, die van zijn gezin en zijne vrienden. Zij droegen hem uit het strijdperk met groote klagten, en legden hem toen op eene draagbaar met hooi, waarin hij warm bestopt werd. Men bezag en telde zijne won-

Dër weren twintig unde fesfe.
Dår kwemen fele mäfters fan Krummesfe,
Se forbunden fine wunde unde geven öm drank,
He was in allen leden krank.
Se wreven öme krûd in fyn eine ôr,
Ja do prûftede he agter unde fôr.
De mäfters fpröken: öme fhal nigt fhaden,
Wi willen öm fmëren unde baden.
Hyrmid trôfteden fe fine frunde,
Unde läden öm to bedde tor fulven ftunde;
He wård flapende, dog nigt fêr lange.
Aldermeift was öme darumme bange
To finem teken an finen broderen.
He hadde't gelöfed mid al finen goderen,
De he fine dage hadde forworven,
Dat he dår fo nigt were fordorven.
Befunderen fyn wyv, frouw Giremôd,
De by ôme fere drovig ftôd.
Öre drovenisfe was mannigerhande.
Reinke dede ör fhande up fhande;
He hadde Ifegrime fine brodere gerukked,
Unde hadde öm darby alfo geplukked,
Un dat he 't nigt konde forwinnen,
So dat he rafede in al finen finnen.

Ja! de fus nu kan Reinkens kunft,
Sint wol gehored unde lêvgetald
By den fôrften unde heren overal,
Is it geiftlik efte werldlik ftât:
An Reinken flut nu meift de råd.
Reinkens flägte is grôt by magt,
Unde wasfet alletyd, ja dag unde nagt

De

wonden; het getal was zes en twintig. Daar kwamen verscheidene meesters uit *Krommesse*; zij verbonden zijne wonden en gaven hem drankjes in. Hij was ziek in alle deelen. Men wreef hem eenige kruiden in het oor, en hiervan niesde hij van achteren en van voren. De doctors zeiden: dit zal hem geen nadeel doen, wij zullen hem smeeren en betten, en hiermede troostten zij de vrienden. Zij lagen hem vervolgens op een bed, maar hij sliep niet lang. Hij beklaagde zich het ergst over zijn verlies, hetwelk hij gaarne met alle zijne goederen had afgekocht. Dit trof ook vrouw GIEREMOED niet minder, die toen treurig bij hem stond. Zij schreide, was bedroefd over verscheidene zaken, en ook dat hij dit nooit zoude te boven komen. Hij raasde en ijlde in alle zijne zinnen.

Zij die REINTJE's kunst alzoo geleerd hebben, zijn wel gezien en bemind bij de Vorsten en Heeren, zoo wel van den geestelijken als wereldlijken stand. Het geslacht der REINTJE's is groot en magtig, en van hunnen raad hangen de besluiten af; hunne magt rijst t' elken dage.

Die REINTJE's kunst niet hebben geleerd, zul-

De Reinkens kunst nigt hävt gelêrd.
De is tor werlde nigt fele wêrd;
Syn wôrd werd ôk nigt drade gehôrd,
Men mid Reinkens kunst kumt mannig fôrd.
Dâr sint fele Reinken nu in der wârde,
Wol hävven se nigt al rode bârde,
Is it in des pawes efte kaisers hov:
Se maken't ein dêl nu jo to grov.
Simon unde Gevert holden dat feld,
Men kent to hove nigt bät dan geld.
Dat geld flüt alderwägen boven,
De geld hävt, krigt ôk wol eine proven.
De Reinkens list nu bruken kan,
De werd ôk draden ein upperman.
Hyrsan werd nu nigt mêr gesägd.
Men wo Reinke ging mid sineme slägt,
Dër wol fêrtig was in deme talle,
Desse weren forfrouwed alle.
Se shededen ût deme hove mid groter ere.
Reinke ging fôr öm alse ein here,
Unde he was sêr wolgemeid,
Dat öm syn stêrt was so breid,
Unde dat he hadde des koninges gnade,
Unde dat he wedder was in sineme rade.
He dagte: hyr shal nên shade av komen;
Wëme ik nu wil, dëme mag ik fromen,
Unde mag minen frunden alletyd syn hold.
Nog prise ik de wysheid boven dat gold!

Ein islik shal sik tor wysheid keren,
Dat kwade to miden, unde dögede leren.

Dar-

zullen het niet ver in de wereld brengen, en men let weinig op hunne woorden, maar met zijne kunst kan men zeer ver komen.

Daar zijn vele REINTJES, al dragen ze ook geene roode baarden, thans in aanzien zoo wel in des Pausen als in de Keizers Hof; zij maken het somtijds in velen te erg. De Heeren SIMON en VAN GIFTEN hebben het reeds vermelde veld behouden, en niets is aan die Hoven, als nog van meer gewigt dan het geld. Het geld drijft allerwege boven, en die geld heeft, krijgt ambten en prebenden. Wie REINTJES list hierbij gebruiken kan, die wordt weldra hoog verheven.

Hiervan zij thans niets meer gezegd. Alleen dient nog misschien vermeld te worden, hoe het REINTJE en zijn geslacht ging. Zij die bekwaam waren, werden alle verhoogd en verheugd. Zij gingen uit het Hof in groote eere; REINAART ging hen voor als een Heer, en hij verhief zich, dat hij zijn staart zoo breed konde doen waaijen, en vooral, dat hij in 's Konings gunst zoo goed bevestigd stond en in den Raad zat. Hij dacht, dat hem hierin geen rampspoed wedervaren konde; „ wien ik wil, zeide hij: mag ik bevoordeelen en ik moet mijne vrienden genegen zijn!"
Echter prees hij de wijsheid boven het geld.

Een ieder moet leeren wijs te zijn, het kwade te mijden en de deugd te oefenen. Te dien

Darumme is dit bôk gedigt,
Dit is de ſin unde anders nigt.
Fabelen unde ſodaner byſproke mere
Wêrden geſât to unſer lere,
Up dat wi undöged ſholen miden,
Unde leren wysheid to allen tiden.

Dit bôk is ſêr gûd to deme kôp;
Hyr ſtait faſt in der werlde lôp.
Wultu weten der werlde ſtât,
So kôp dit bôk, dat is râd.

einde is dit boek gedicht, en aan hetzelve mag geen andere zin worden toegefchreven.

Zulke fabelen en fpreuken werden tot onze leering ingefteld, opdat wij de ondeugd zouden vermijden en de wijsheid aankleven.

Dit boek wordt ook hierom als nuttig en dienftig te koop geboden, omdat hetzelve den geheelen loop des werelds bevat.

Wilt gij kennen 's werelds ftaat,
Koopt dit boek, 't geeft goeden raad!

AANTEEKENINGEN.

N°. 1. bl. 14. In den druk van 1497, is bij de eerste benoeming van elk dier, de afbeelding in eene ruwe houtsnede gegeven.

In den druk van 1711 zijn alleen twee van die afbeeldingen medegedeeld, t. w.: die van den *Leeuw* en van den *Vos*.

De eerste is afgebeeld met den regterpoot *in de* hoogte, en met het onderschrift:

„ Dyt is dat bijlde des Lauwen, eer he Konynck wart; wo he do uphelden moste, un sweren, myt eyneme swaren ede, deme ryke truwe un holt to wesen un allen deren."

(Dit is het beeld van den Leeuw, eer hij Koning werd, wanneer hij (zijn voorpoot) moest opheffen, en met een zwaren eed zweren aan het rijk en alle dieren, houw en getrouw te zullen zijn.)

2. Bl. 38. Dit verhaal is langer dan andere in het

het geheugen gebleven, door de ſpreuk, ter waarſchuwing voor de fijnen en ſchijnheiligen:

Als de Vos de pasſie preekt,
Boeren, wacht uw' ganzen!

3. Bl. 60. *Bütte.* Mij kwamen op eenige plaatſen woorden voor, welke de Dichter om het rijm, in eenen anderen zin heeft gebruikt, dan hij, ware hij hieraan niet gebonden geweest, zoude gedaan hebben. Met geen woord kwam mij dit meer ſtellig zeker voor, dan met dit woord: *bütte*, hetwelk kennelijk: *doos* beteekent, zoo als het nog te *Hinlopen* en elders in gebruik is, elders: *Boite*, *Budget* enz. Von Göthe en Soltau, hebben het woord onvertaald gelaten, maar Gotschede heeft het met het woord: *Gelte* overgezet, en Bredow in zijn *Glosſarium* insgelijks met: *Gelte*, *Faſſ.* In de oude houtſneden en ook door van Everdingen wordt aan Talleke een melkvatje in handen gegeven. Niet beſeffende, hoe een beer met een *doos* of een *vatje* zoude kunnen geſlagen worden, heb ik liever het woord: *bezemſteel* hier voor in plaats geſteld.

Bladz. 102. *Elemar.* Ik heb dit woord overgenomen, zoo als ik het in de uitgaven van Scheller en van Bredow en in de vertaling heb gevonden. In die van Soltau, Gottschede en in de vertaling van von Göthe, vond ik dit woord *Alkmar* en *Alkmaar* geſpeld. In

de oude Nederduitsche drukken is ook: *Elmar*; alsmede in den oudste Engelsche. In de latere Nederduitsche uitgaven is geen bepaalde plaats genoemd. Hier heet de stad: te *kwaad bestier.*

6. Bladz. 223. De blijdschap der vijanden van REINTJE over de nieuwe klagten tegen dezen, is zoo meesterlijk door VAN EVERDINGEN in de geëtste plaat uitgedrukt, dat dezelve onder alle zijne teekeningen uitsteekt, zoo zelfs, dat er misschien geen voorbeeld is dat het karakter in de afbeeldingen van dieren beter is vertoond. Onwillekeurig moet men lagchen, over den beer en den wolf, die beide dronken zijn van vreugde. Ik konde deze prent niet voor het vignet kiezen, om dat de held van het stuk hierbij niet voorkomt.

7. Bl. 254. Ik heb dit: *in der loyen* gehouden, zoo als ik het bij SCHELLER vond, en daarna overgezet. Bij anderen is: *in de Logica* of *te Leuven.* Ik gis dat het: *te Leuven* zijn moet, als staande die Academie destijds met die van *Erfort* in eene gelijken naam wegens de duisternis.

8. Bl. 274. MAARTEN. Voorheen moeten deze en de andere namen in den Roman aan de dieren gegeven, algemeen bekend zijn geweest, en in het dagelijksche leven zijn aangenomen.

Opmerkelijk vond ik zulks bevestigd aangaande den naam: MAARTEN, aan den *aap* gegeven.

In

In de *Dictionaire des Monogrammes*, *Chiffres*, *Lettres iniatiales*, *Logogryphes*, *Rebus etc. sous les quels les plus celèbres Peintres*, *Graveurs et Destinateurs ont deguisé leurs Noms*, de Mr. CHRIST. *Parijs* 1754 8°., zijn twee bewijzen onder de *Logogryphen* of *Rebus*.

Op bl. 309 staat het merkteeken van MARTIN DE VOS, zijnde een aap en een vos met een D tusschen beiden, en op bl. 310, dat van MAARTEN VAN CLEVE, t. w.: een aap, met een schild voor de borst, waarop de letters: VC.

Deze ondervinding verschafte mij opheldering van een gedeelte van het wapenschild, door den Admiraal TROMP, den vader, gevoerd, voor dat hij door den Koning van *Frankrijk* met brieven van adeldom en een rijk versierd wapenschild, was begiftigd.

Ik zag hetzelve voor eenige jaren op de zerk in de groote kerk te *Rotterdam*, welke op het graf ligt van zijne eerste en tweede vrouw ANNEGIE ARKENBOUT JACOBSZ., en DINA DE HAAS de laatste overleden 1632. Aldaar wordt hij genoemd: M. H. VAN DER TROMP, *schipper*. Dit wapenschild bevat: een *aap*, een *harp* en een *tromp*, (mondtromp) en nu moest men men daaruit lezen: MAARTEN HARPERTS TROMP. Dit heette een sprekend wapen.

De naam van HARMEN *de Bok*, zullen zich velen met mij herinneren uit den tijd der kinderspelen.

Dat de naam van: BOUDEWIJN voorheen aan den *ezel* werd gegeven, helderde mij het donkere op, hetwelk ik eens in een onzer oude blijspelen vond. Aldaar wordt iemand met het woord: BOUDEWIJN uitgescholden, en deze was daarover zeer vertoornd; wanneer men nu weet, dat dit woord toen met dat van *ezel* gelijk stond, dan houd de verwondering op.

Over den naam van RENARD en REINTJE, aan den Vos gegeven, zal ik niets behoeven te zeggen, als zijnde dit overbekend. De naam van REINTJE DE VOS is bij ons voornamelijk bekend gebleven, door het sprookje of liedje door VONDEL vervaardigd, bij het afnemen van het gezag van den Burgemeester, REINIER PAAUW.

9. Bl. 279. SIMON in betrekking tot *Simonie*, hetwelk de naam was, welke aan den handel in kerkelijke zaken gegeven werd. Deze was destijds te *Rome* zeer algemeen. Van Paus ALEXANDER VI zeide men:

Vendit Alexander claves, altaria, Christum,
Emerat ille prius, vendere jure potest.

10. Bl. 334. *Beril.* — De algemeene naam van het christal; ons woord *Bril*, gezigts-glas, is hiervan afkomstig.

11. Bl. 450. Naar mijn oordeel is van dit fraaije verhaal, ons spreekwoord: *Aap! wat hebt gij mooije jongen* af te leiden.

BIJLAGE.

Lijst der bekende uitgaven van de REINTJE DE VOS van HENDRIK VAN ALKMAAR, en der vertalingen van dit Dichtstuk (*).

In het Nedersaksisch.

N°. 1. 1498. Te *Lubek* 4. Gothische letter, 241 zijden met ruwe houtsneden.

In het voortreffelijke werk van EBERT, *Allgemeines Bibliographisches Lexicon* II. 4. 603 is eene zeer naauwkeurige beschrijving aangaande het uiterlijke van het eenige exemplaar in de Bibliotheek te *Wolfenbuttel*.

N°. 2. 1515. Te *Rostock* 4°. Deze druk is alleen bij MARCHANT vermeld.

N°. 3.

(*) Deze lijst is bijeengebragt uit de aangehaalde werken van VON HACKMAN, GOTTSCHEDE, FLÖGEL, TJADEN en JÖRDENS, en uit het in het *naschrift* van het *inleidend vertoog* vermelde werk van SCHELLER. De uitgaven door mij gezien, zijn met een * geteekend.

N°. 3. 1517. Te *Rostock*, kl. 4° met betere houtsneden. Titel: *van* REYNEKEN DEM VOSSE *unde des sulfden mennigvuldigen list met angehengedem seddelyken synne unde veler guden lere. Eyn Houesch kortwijlich lesent.*

Bij dezen druk wordt de naam van HENDRIK VAN ALKMAAR in de voorrede gevonden.

Het eenigste bekende exemplaar is in de Koninklijke Bibliotheek te *Dresden*.

N°. 4. 1522. Te *Rostock* 4° bij LUDWICH DIETZ. Deze druk is door N. BAUMAN bezorgd, en het dichtstuk is toen voor het eerst met eene meer breedvoerige voorrede en moralisatien uitgekomen.

ROLLENHAGE heeft een exemplaar gezien; thans is deze druk onbekend.

N°. 5. 1536. Te *Frankfurt am Main*, f°. bij MARCHANT vermeld, anders onbekend.

N°. 6. 1539. Te *Rostock* 4°. bij LUDWICH DIETZ.

N°. 7. 1543. Te *Rostock* 4°. bij LUDWICH DIETZ.

* N°. 8. 1548 of 1549. 4°. bij LUDWICH DIETZ, met nieuwe houtsneden (*).

De titel: *Reynke de Vosz, den Olden, nijge gedrukt,*

(*) Van deze voortreffelijke uitgaaf is een fraai exemplaar voorhanden in de Koninklijke Bibliotheek in 's Gravenhage, alsmede van N°. 13, 17, 21, en 22, Hoogduitsche vertaling N°. 5, en der Latijnsche N°. 1.

drukt, mit fidlichen vorstande und schonen figuren erluchtet unde vorbetert.

Op den titel is een kraam afgebeeld, met vossestaarten enz., alwaar personen van alle standen ter markt komen.

Behalve de moralisatien zijn er nog vele kantteekeningen ter leeringe bij; en ook in deze zijn vele zeer fraaije houtsneden.

Algemeen wordt deze druk, als de best uitgevoerde in alle deelen beschouwd; de exemplaren zijn uiterst zeldzaam.

N°. 9. 1549. Te *Lubeck* 4°. bij MARCHANT vermeld.

N°. 10. 1550. Te *Frankfurth a. M.* 4°. bij CYRIACUS JACOBI ZUM BART. Titel: *Reyneke Vosse dem Olden* u. z. w. Deze druk wijkt in velen af van die van 1498.

N°. 11. 1553. 4°. Te *Rostock*.

N°. 12. 1556. f°. Te *Frankfurth* bij SEPHELIUS.

* N°. 13. 1562. 4°. Te *Frankfurth* bij SEPHELIUS.

N°. 14. 1572. 4°. Te *Frankfurth* bij JOHAN WOLF.

N°. 15. 1575. 8°. Te *Frankfurth* bij denzelven.

N°. 16. 1592. 4°. Te *Rostock* bij STEPHANUS MOLLEMAN.

Deze druk is veel minder dan de vroegere *Rostocker* uitgaven.

* N°. 17. 1604. 8°. Te *Hamburg* bij PAUL LANGE. Titel: REYNKE DE VOS, dat is: *ain*

schon und nutte gedichte voll wijszheit, gütther lehren und lustiger Exempelen.

N°. 18. 1606. 8°. Te *Hamburg* bij FROBENIUS; misschien is dit dezelfde druk met eenen nieuwen titel.

N°. 19. 1660. 8°. Te *Hamburg* bij DOSEN m. h. Titel: *de Olde Reynke Vos* u. z. w.

Een fraaije druk, waarbij melding is van N. BAUMAN.

N°. 20. 1666. Te *Hamburg* bij DOSEN.

* N°. 21. 1711. Te *Wolfenbuttel* 4°. bij FREYTAG. De titel is: REINEKE VOS *mit dem koker*, uitgegeven door F. H. VON HAKMAN.

Over deze druk is gesproken in het *inleidend vertoog*.

* N°. 22. 1752. kl. f°. Te *Leipzich* en *Amsterdam*, bij BREITKOPF en P. SCHENCK.

Deze druk is gevolgd naar die van 1549, en volgt achter de Hoogduitsche uitgave van GOTTSCHEDE.

* N°. 23. 1798. 8°. Te *Eutin* bij STRUVE met eene vertaling der Saksische woorden, uitgegeven door G. G. BREDOW.

* N°. 24. 1825. 8°. Te *Brunswijk*. Titel: HEINREKS FAN ALKMER, REINKE DE FOS, door Dr. K. F. A. SCHELLER, na den druk van 1498.

VER-

VERTALINGEN.

Het is eenigzins moeijelijk om uit de groote menigte van overzettingen alleen naar den titel te beslissen, welke van deze naar de oude uitgave in het Nederfakfisch, of naar die in het Nederduitsch, of naar den Franschen Roman van JAQUEMAR DE GIELEE zijn vervaardigd. Tusschen de beide eersten is het kenmerk, of de Haan: HENNING of KANTEKLEER heet.

Om de onzekerheid in dezen maak ik geene melding van de vertalingen in het *Engelsch*, *Fransch*, *Spaansch*, *Italiaansch*, *Poolsch* en *Hungaarsch*, welke er zouden bestaan.

Van de opvatting van sommigen, dat er eene vertaling in het Hebreeuwsch zoude zijn, is het tegendeel gebleken. De beroemde MOZES MENDELSSOHN heeft het aangewezen, dat het werk *Parabola Vulpium*, 1555 te *Mantua* uitgekomen, tot onzen Roman niet in betrekking staat.

Hoogduitsche.

N°. 1. 1544. fol. Te *Frankforth* bij CYRIACUS JACOBI ZUM BART, door M. BEUTHER, in Duitsche rijmen.

Titel: *Reynke de Fuchs. — Das ander Theil des Buchs: schimpff und ernst.*

Van deze vertaling zijn latere drukken van 1545, 1562, 1574, 1590, 1608 en 1617, in 4° en 8°.

N°,

N°. 2. 1579. 8°. Te *Frankfurth* door Nic. Bassaeus in rijm; beter bewerkt.

Van deze vertaling zijn latere drukken van 1590, 1602, 1608 en 1617.

N°. 3. 1650. 8°. Te *Rostock* bij Joachim Wilben. Deze vertaling is met zeer vele bijvoegſels vermeerderd.

Eene nadruk beſtaat er van 1662.

* N°. 4. Tusſchen 1700 en 1710. *Der listige Reineke Fuchs*, ein Volksbuch.

Uit dit Volksboek is het boekje ontleend, hetwelk in Duitschland, gelijk de Reinaart bij ons, op de kermisſen wordt verkocht.

Het is mij gebleken, dat niet alleen uit hetzelve is weggelaten, wat tot de kerkelijke zaken in betrekking ſtaat, maar dat het ook in vele andere opzigten nog meer verminderd en verminkt is, dan de zoogenoemde *kleine Reynaart* of het Volksboekje bij ons.

* N°. 5. 1752. kl. fol. Te *Leipzich* en te *Amſterdam* bij Breitkopf en P. Schenck. — Deze is de vertaling van Gottschede met de prenten van van Everdingen, waarover in het *inleidend vertoog* geſproken is.

* N°. 6. 1794. 8° te *Berlijn*. De vertaling in hexameters door J. W. von Göthe.

Van deze vertaling beſtaan verſcheidene uitgaven.

N°. 7. 1802. 8° te *Berlijn*. De vertaling van D. W. Soltau in viervoetige rijmen. In 1823 verſcheen eene verbeterde druk.

* N°. 8. 1817 lang 8°. Te *Tubingen* bij Ozian-

der,

DER, ein Volksbuch; met eenige platen naar die van VAN EVERDINGEN gevolgd.

* N°. 9. 1822. *Heilbron.* 24°. REYNEKE FUCHS, gesavbert und abgekurst von FR. RASMANN in der Etuibibliotheek. 2e auflage.

Latijnsche.

* N°. 1. 1567. Te *Frankfort* op kosten van S. FEIJERABENT en S. HUTE door HARTMAN SCOPPERUS, met eenen zeer langen en weidschen titel, beginnende: *Opus Poëticum de admirabili fallaciâ et astutiâ Vulpeculae Reinekes* etc.

Met houtsneden, waaronder zeer fraaije met het merk VS. (VIRGILIUS SOLIS.)

De latere drukken van deze vertaling van 1574, 1579, 1580, 1584 en 1595 zijn in 12° en met eenen min omslagtigen titel: t. w. *Speculum vitae aulicae. De admirabili fallacia et astutiâ vulpeculae Reynekes.*

LOTICHIUS zeide van deze verzen:

SCOPPERUS *nitidas dum carmine surgit in auras;*
NASO *fere par est, sive,* TIBULLE *tibi.*

Deensche.

N°. 1. 1555. Te *Lubek* 4°. vertaald, door HERMAN WEIGERE, bij JURGEN RICHOLFF.

N°. 2. 1656. 4°. Te *Koppenhage* bij P. HAKE.

Zweed-

Zweedsche.

N°. 1. 1621. 8°. Te *Stokholm.*

Engelsche.

Ten minsten eene 1706 8°. *London* — naar het Latijn van SCOPPERUS.

Bijna bij alle volken zijn navolgingen of uitspruitsels van de REYNEKE verschenen De opgaaf der titels zoude te veel ruimte nemen.

KOR-

KORTE

INHOUD

EN

BLADWIJZER.

Twee-

TWEEDE DEEL.

✽

